Honorat
Szostakiewicz
Uczeń Klassy IIIej
Gimnazyum
w Kielcach
Dnia Grudnia
1865 roku

PRZYKŁADY

DO

TŁOMACZENIA

Z POLSKIEGO NA ŁACIŃSKIE

do Składni Grammatyki

przez

A. Poplińskiego.

(na IV i III.).

Poznań.

Nakładem i czcionkami A. Poplińskiego (Garbary Nr. 45.).

1862.

. byli w domu
sto chwalcą bię
ozważną władczy
ie życzy. 40 W
nów w wojnie i
Czyn więcéj z
nasze miesz
rzymskie
Nieprzy
ob

Wyższa Szkoła Pedagogiczna
BIBLIOTEKA GŁÓWNA
w Kielcach
162276

trejus i Juba sami się zabili. 66 Historya i poezya mocno mnie rozweselają. 67 Czoło, oko i gesta często oszukują, częściéj mowa. 68 Ojciec i matka już dawno temu dzieckiem umarli. 69 Syn Alexandra z matką schwytany (pluralis masc.) w zamku Amphipolis z rozkazu Kassandra był więziony. 70 Wszystkie kraje i morza podległe są użytkowi ludzi. 71 Cesarz Vespasian Achaję, Lycią, Rhodus, które były wolne, w rzymską prowincyą zamienił. 72 Twoje zamiary i usiłowania wszystkim są znajome. 73 Ninus i Semirámis, którzy (343) Babylon wybudowali, nabyli wielkiéj sławy. 74 Ani pokarm, ani napój, ani czuwanie, ani sen nie mogą nam być pożyteczne (§. 334), jeżeli miarę przechodzą. 75 Właśnie tak myślę, jak piszesz. 76 Jeżeli ty i twój ojciec chcieliście (336), któż nie chciał? 77 Téj książki ani ja, ani mój brat nie czytaliśmy. 78 Król z kilku wodzami schwytany i zabity został. 79 Demosthenes, bardzo sławny mówca, z wielu, którzy miasta Athen bronić chcieli, na wygnanie posłany został. 80 Na wiele nie odważamy się, nie że jest trudne (plur.), lecz dla tego, że nie odważamy się, jest trudne. 81 Rólnik sadzi drzewa, których owoców nigdy nie ujrzy. 82 Nie spuszczamy z oczu wstydu, jako sternika wszelkich namiętności i nienawidzimy gniew, jako najgorszego doradzcę. 83 Pieniądze (sing.) i honor zaślepiają wielu ludzi. 84 Pychę, zarozumiałość, nienawiść i gwałt wielu ludzi cierpliwie znosić trzeba (gerundiv). 85 Słusznie nienawidzimy ów występek, który (łacinnik ściąga do następującego rzeczownika) się nazywa skępstwem. 86 Miasto Celaenae było stolicą Phrygii. 88 Chcę się uczyć, lecz nie mogę, są słowa leniwego ucznia. 89 Jutro mówisz? dziś byłoby lepiéj! 90. Cóż uczynimy, jeżeli i matka wyszła? 91 Jeżeli ty i twoja małżonka macie się dobrze, dobrze jest. 92 W mojéj ojczyźnie było wszystko jak najlepiéj; lecz nieprzyjaciele przyszli i zniszczyli nadzieję obywateli. 93 Dziś mi jest daleko lepiéj, niż wczoraj. 94 Wiele wybornych rzeczy znajduje się w pismach Cicerona, wiele cudnych w poezyach Horacego, niektóre śliczne w dziełach Ovidiusza. 97

Gwiazdy choć są daleko, dają jednak ziemi światło. — 96 Złemu dobrze być nie może. 97 Mądrość jest największem bogactwem. — 98 Dokonane prace przyjemne są. 99 W jesieni jagody i owoc zbiera się (Gram. §. 331). 100 Ludzie zmienni i nierozważni często bywają zdrajcami swych przyjaciół. 101 Z ziemi wydobywają się bogactwa, zachęta złego. 102 Nie ten jest bogaty, czyje pieniądze pomnażają się, lecz czyj umysł spokojny i kontent jest. 103 Turcy, Arabowie i Persowie i wiele innych wschodnich narodów (nom.) błędów Mahomeda, arabskiego kupca, chwycili się. 104 Historya zawsze będzie wyborną nauczycielką. 105 Człowiek roztropny nie łatwo daje ucha pochlebstwu, pomocnikowi (§. 329) występków. 106 Hannibal, wódz karthagiński, przeszedł z wojskiem Alpy, czego nikt przed nim nie dokazał był. 107 Nie jesteś stały, przyjacielu; raz to chwalisz, drugi raz owo; raz twierdzisz, drugi raz przeczysz; raz tego żądasz, drugi raz owego. 108 Dobrodziejstwo i krzywda są sobie przeciwne (§ 334). 109 Skąpstwo jeżeli znieść chcecie, rodzica (należy do avartia) jego, zbytek znieść trzeba. 110 Wielkie mnóstwo ludzi złych i rozbójników zewsząd z Gallii zeszło się (§ 333), których nadzieja łupu i chęć wojowania od rólnictwa i codziennéj pracy odwoływała (§. 330). 111 Mężczyźni i niewiasty zwiastowaniem téj klęski przerazili się. 112 Jest pewien rodzaj ludzi, który się Helotami nazywa, których wielkie mnóstwo pola Lacedaemończyków uprawia. 112 Starożytni czcili Cererę i Bacchusa, że ich owoce najbardziéj do życia są potrzebne. 114 Ja i ty najprościéj między sobą rozmawiamy. 115 Juba z Labienem schwytany pod moc Caesara dostał się (§. 332). 116 Niedostatek jest najzaciętszym przeciwnikiem (§. 329) cnoty. 117 Sprawiedliwość jest, jak bardzo prawdziwie Cicero mówi, panią i królową wszystkich cnót. 118 Nierozsądna jest, sprawiedliwą chwałą, która (§. 344) jest owocem najuczciwszym prawdziwéj cnoty, pogardzać. 119 W Syrakusach było więzienie, które się Latumiae nazywało.

Drugie ćwiczenie do Nominativu

Gram. Mn. § 344—348.

1. Ciała niebieskie zdają się być małe, chociaż są bardzo wielkie. 2 Częstokroć wzgardzone wojsko wyszło zwycięzkie. 3 Bogini Minerwa była Rzymianom wynalezczynią wojny i pomocniczką zamiarów. 4 Nikt gnuśny nie stał się nieśmiertelnym 5 Bogaty Corinth stał się zdobyczą rzymskiego wodza Mummiusza. 6 Ten wykształcony mąż został przyjacielem króla. 7 Wiele nieprzyjaciół zostało zabitych, nasze wojsko pozostało nienaruszonem. 8 Nikt się nie rodzi bogatym i uczonym. 9 Najpierwszy zamach nieprzyjaciół był bezskutecznym. 10 Bardzo szacuję tego człowieka, i co on chce, wszystko zdaje się być dobre. 11 Stoikowi Zenonowi ludzki umysł ogniem się być zdawał. 12 Będziesz się nazywał (348) poczciwym człowiekiem, jeżeli sprawiedliwość wykonywać będziesz. 13 Jeżeli kochacie cnotę, szlachetnymi młodzieńcami zwani będziecie (fut. pass.) 14 Oktavianus chciał się potem zwać Augustem. 15 Miesiąc September zwał się Commodus. 16 Ten świat często za powszechne państwo wszystkich ludzi był miany (pass.) 17 Kamillus drugim Romulusem nazwany został i jakby założycielem swego ojczystego miasta 18 Chwała, bogactwa i uroda przemijająca i znikoma jest cnota sama słusznie za stałą i świetną uważa się (habeor z Nom.) §. 346 d. 19 Sławni są ci mężowie, którzy mędrcami nazwani zostali. 20 Lucius Junius Brutus i Tarquinius Collatinus pierwszymi konsulami obrani zostali. 21 Jestem sobie (174) najbliższy. 22 Znane zdają mi się być słowa, które nauczyciel wymowy odradzającemu się Brutusowi przypisać chciał: ja królów wypędziłem, wy tyranią wprowadzacie. Ja wolność, której nie było, nabyłem, wy nabytéj utrzymać nie możecie. 23 Nie zbywa na zachęcających słowach (Nom.), ale je często odrzucamy. 24 Zdaje się (347), że słusznie tego żądacie (zdajecie się żądać). 25 Śmierć zdaje się wielu złem. Tym zdają się, jeżeli chcą być konsekwentni, wszyscy ludzie nędzni. 26

Zdaje mi się, żeś tego dobrze nie zrozumiał. 27 Zdaje mi się, że wszystko jest nieprawda (prawdziwe), co ten człowiek powiedział. 29 Zdaje mi się (347), gdy ten list czytam, że jestem w domu, i raz tego, drugi raz owego przyjaciela słucham. 30 Nie zdaje się, że tego dzieła dokonamy (fut. periphr.). 31 Aristides miał być (powiadają, że był 348) bardzo sprawiedliwy. 32 Podziwienia godne są ruchy owych gwiazd, które fałszywie błąkającemi nazywają się 33 Zdaje się, że jesteś człowiekiem wolnomyślnym i żartobliwym, choć o tobie mówią (2ga osoba), że jesteś mrukliwy i kłótliwy. 34 Baktriański król Zoroaster miał pierwszy pilnie uważać (mówią, że uważał) poruszenia ciał niebieskich 35 Moja radość wielka, gdyż moja niewinność okazała się, albowiem widziano (pass) owego człowieka, którego miałem (dicor 347) zabić. 36 Uważają naród Scythów za bardzo dawny i wojenny. 37 Antonius za nieprzyjaciela ojczyzny osądzony, Włochy opuścił. 30 Utrzymują (pass.), że Tyndaridowie byli nietylko pomocnikami, lecz także zwiastunami zwycięztwa ludu rzymskiego. 39 Ten tyran prawie za drugiego Nerona jest uważany (pass.) 40 Pierwsi niewykształceni mieszkańcy Rzymu miani byli za półbarbarzyńców i rozbójników. 40 Jeżeli dobrze zacżęte, uda ci się dobrze, można cię za szczęśliwego uważać. 41 Doskonały rozum mądrością nazywać się może. 42 Scipio wodzem przeciw wojsku Karthagińczyków obrany został. 42 Scipiona i Laeliusza konsulami ogłoszono. 43 Tiberius Gracchus tribunem ludu był wyznaczony 44 Mówią, że cesarz Diokletian synem był pisarza 45 Hippo, które się zdawało być najprzedniejszem miastem Numidii, było nazwane królewskie. 46 Aegypska gumma miała być najlepsza. 47 Zdaje się, że po łacinie dobrze powiedzieć (infin. pas.) można: twoje wiedzenie (inf.) jest niczego. 48 Romulus, powiadają, do bogów przeszedł. 49 Nie zawsze to samo powiedzieć należy, lecz to samo zamierzać. 50 Łatwiéj jest, jak mówią, bieżącego popędzać, jak leniwego poruszyć. 52 Kto łatwo wierzy, łatwo oszukany bywa. 53 Wiele zdaje nam się (rzeczy) przyzwoi-

tych, które od innych narodów za szpetne są uważane. 54 Mówią, że zabójcy widoku zabitego znieść nie mogą.

B Mówią, że prawdziwym jesteś ojcem (nom.) ojczyzny. 56 Zdaje się, że dobrze dom nasz kupiliśmy. 57 Zdaje się, że jesteście od wszystkich opuszczeni. 58 Numa miał być słuchaczem Pythagorasa. 59 Ateńczykowie zdaje się, nie zawsze byli względem swych obywateli wdzięczni. 60 Poezye Homera przez Pisistrata, jak mówią, uporządkowane zostały. 61 Rzeniem konia, Dariusz królem Perskim stał się. 62 Brutus został (existo) mścicielem rzymskiéj wolności. 63 Poeci zawsze za świętych u starożytnych byli uważani. 64 Po Sardanapalu królem naznaczony został zabójca jego Arbactes i wielkorządzca Medów, który panowanie od Assyryjczyków do Medów miał przenieść. 95 Takimi być powinniśmy, za jakich uważani być chcemy. 66 Zdaje się, że ty i twój brat tę książkę czytaliście, lubo wielu mówi, że wy nie czytacie łacińskich pisarzy. 67 Terentiusza komedye dla wytworności języka, utrzymywano, że są przez Laeliusza napisane.

Ćwiczenie trzecie do Accusativu.

(Gram. Mn. §. 350 — 374).

1 Hannibal otworzył sobie bezdrożne Alpy, 2 Elius Iphitus olympiskie igrzyska postanowił. 3 Różność mów i mniemań bawi mędrca. 4 Zazdrośni nienawidzą obcą zasługę i majątek. 5 Nie odrzucamy tego zdania. 6 Indijskie węże mają całe jelenie i byki połykac. 7 Któryż naród nie ceni grzeczności, dobroci i wdzięczności? 8 Syrowie mieli czcić ryby. 9 Sen odejmuje zmysły i znosi wszelką czynność. 10 Wszyscy przyjaciele ubolewają (z Acc.) nad twojem przypadkiem. 11 Oczy osądzają piękność farb. 12 Zdaje się, że ten człowiek, który tak trwożliwie wzrok króla uważa, chce udać stałość, lecz nie może. 13 Wiele trosk otacza (§. 351.) bas. 14 Nieprzyjaciel nie chciał miasta oblegać, ponieważ zaraza lud napadła była. 15 Rzeka Cydnus przepływa (z Acc.) przez środek miasta (media urbs) Tarsós. 16 Mieszkańcy Tarquiniów, spustoszyli posiadłości rzymskie, które przy Etrurii leżały (adjaceo z Acc. bez praep).

17 Na bitwę (Nom.) się zanosiło, wódz objeździł szyki i zachęcał żołnierzy. 18 Pythagoras miał przejść Aegypt, odwiedzić Magów Perskich i pieszo obejść wiele barbarzyńskich krajów. 19 Często przelatują dowcipne zdania mówcy (około)uszu niedowcipnych ludzi. 20 Sulla wszedł pierwszy uzbrojony (do) miasta Rzymu. 21 Życia, które niegdyś prowadziłeś (§ 352) nikt poczciwy pochwalić nie może. 22 Jeżeli żaden z przodków Rzymianina jako niewolnik (servitus) nie służył, uważany był za wolnego. 23 Każdego czeka śmierć. 24 Co ów powiada, zdaje ci się być nieprawdziwe, lecz zmyślone; w tem (id) się z tobą zgadzam. 25 Darowałeś (remitto) karę nierozważnemu chłopcu; z tego cieszę się. 26 Wszystko, co ludzie orzą, żeglują, budują, sprawiedliwości ulegać powinno. 27 Często obecne złe innem złem leczy się. 28 Wielu niebezpieczeństwami otoczeni jesteście, lecz stałość was uwolni. 29 Zdrowie znajomością własnego ciała utrzymuje się. 30 Alcibiades, (jako) zwycięzca od Atheńczyków bardzo zaszczytnie przyjęty został. 31 Nieprzyjacielskie wojsko od naszych pobite i rozproszone zostało 32 Listy pisane od ciebie otrzymałem. 33 Dziwimy się czynom Hannibała. 34 Rzeka przez (a) nieprzyjaciół przekroczona została i stoczono bardzo zaciętą walkę. Nasi, którzy nie mogli być obsaczeni, odnieśli zwycięztwo. 35 Często się błądzi w mowie. 39 Tak się żyje, jak piszę: codzień cokolwiek czyta się, albo pisze; rozmawia się. żartuje albo idzie się spać (dormitum). 37 Niewolnicy powinni być strzeżeni. — 38 Nie powinniśmy iść za przykładem złych. 29 Oskarżonemu i od nikogo nie bronionemu młodzieńcowi zakazano mówić. 30 Unika śmierci, kto nią gardzi, śmierć bowiem dościga każdego nikczemnika. 41 Grecki pisarz Silenus bardzo starannie wyłuszczył czyny Hannibala. 42 Kobiety i dzieci szły za hufcami dawnych Niemców 41 Wymowa może nawet złej sprawie pomodz (353). 42 Miło mi jest. żem cpomógł. 42 Często tego. który bogaty wielu dopomógł nikt nie wspiera (pass.) jeżeli mu braknie pieniędzy. 40 Mądremu mówcy, nie zbywa na roztropności. 41 Migi wiele

dopomagają mówcy. 42 Chłopcy za tobą polecą. 54 Żadna sztuka natury naśladować nie potrafi. 44 Zawsze byłem powolny woli mego ojca' który obyczaje przodków naśladował. 45 Zdaje się, iż żaden poeta Homerowi zrównać nie odważy się. 46 Sidońscy młodzieńcy żądzą panowania zapaleni, pochlebiali przyjaciołom Alexandra W. 46 Wszystkich tych niebezpieczeństw łatwo uniknąć można. 47 Często się ludzie bardziéj wstydzą kary, niż występku 48 Żal mi cię, jako i wszystkich, którzy tę samę klęskę ponieśli. 49 Atheńczykowie częstokroć żałowali (poenitet) swych rad i wyroków. 50 Nigdy wam żal nie będzie, żeście się wiele nauczyli (Acc. inf.) 51 Uprzykrzyło mi się życie, albowiem nikt mojéj nędzy wesprzeć nie chce. 52 Ten młodzieniec nie wstydził się chełpić z swych zbrodni (Abl.). 53 Nie tylko mi obmierzło moje głupstwo: lecz się go wstydzę. 54 Powierzyłem temu niewdzięcznikowi pieniądze, którego czynu wkrótce żałowałem. 55 Nigdy mędrcowi nie uprzykrzyło się jego przedsięwzięcie. 56 Nie mniéj żałujemy tych, którzy nie domagają się naszéj litości, jak tych, którzy jéj żądają. 58 Tego podziwiaj i naśladuj, komu nie żal jest (piget) umrzeć, choć mu miło jest żyć. 59 Nie przystoi wcale na mówcę, gniewać się. 60 Niedbalstwo nikomu nie przystoi. 61 Jest wiele słów i min, które nie przystoją na mówcę (§ 355), lecz na aktora przystoją. 62 Miło jest dobremu, że dopomógł ojczyznie. 63 Przyjemnie mi jest czytać wiersze Homera. 64 Niczyjéj nie uchodzi wiadomości (fugit § 355) że cnota jest najprzedniejszem dobrem. 35 Cesarza Marka Aureliusza uczył łacińskiéj literatury Fronto sławny mówca. 66 Aristoteles sławą Isocratesa mowcy zachęcony, zaczął także publicznie uczyć młodzieńców wymowy 67 Śmieszni są, którzy innych tego uczą, czego sami niedoświadczyli 58 Masz, co ci teraz pisać mogę; o reszcie wiadomiony, (edoceo §. 347.) jak najprędzéj list ci nadeszlę. 9 Kto przed nami nic nie ukrywa, jest szczery przyjaciel. 0 Przed królem ukrywano (§. 3b7) klęskę wojska. 71 Zdaje i się (347) że przed tobą poseł (pass) króla najwięcej rzeczy e) ukrył. 72 Jeszcze tego nie powiedziałeś, o co cię pyta-

łem. 73 Tarentinowie prosili o pomoc Pyrrhusa, króla Epiru. 73 Wielki był niedostatek zboża, żołnierze żądali odemie jak od swego wodza, chleba. 74 Tego żądam od ciebie, czego ci odmówić nie przystoi. 75 Wszystko ci napisałem, czego mnie ów filozof, o zdanie (sententiam) zapytany nauczył. 76 Żąda odemnie, czego wstyd mnie powiedzieć. 77 Wiele, o co mnie zapytałeś, przykrzy mi się napisać. 78 Czego nie wiem, o to zwykłem znawców pytać. 79 Ta potrawa pachnie rybą, a smakuje jak wieprzowina. 80 Kochany przyjacielu, chciałeś mnie języka łacińskiego nauczyć; lecz nie tylko tego nie u czyniłeś, ale nadto odzwyczaiłeś mnie od ojczystego języka. 81 Wory unosiły żołnierzy macedońskiego króla Alexandra przez rzekę Tanais przeprawiających się: tym sposobem wielka liczba przez rzekę przeprawiła się (pass). 82 Dziś was słuchać nie będę; jutro was o te rzeczy pytać będę (§ 366). 83 Młodzieńca bardziéj chwalą (pass). jeżeli nie pachnie niczem, jak kiedy pachnie maściami. 84 Twoje mowy zabardzo trącą nauką Sophistów, nigdy przeto, jeżeli tych na śladować będziesz, nie wyrównasz przodkom mądrością i cnotą 85 Nieprzyjaciele zdobyte miasto z ziemią (solo) zrównali. 8 Który mówca naszego czasu wyrownał Demosthenesowi?

B. 1 Człowiek uczony w sobie zawsze ma bogactwa 2 Alexander Jowisza Ammońskiego wyrocznię zwiedzić (a dire) postanowił. 3 Spartę Eurotas rzeka opływa 4 Themistocles nie uniknął swych współobywateli zazdrości. Trzydziestu tyrannów Sokratesa obskoczyło, a nie (neque mogli zgiąć jego umysłu. 6 Na sędziego przystoi nietylk ręce, lecz i oczy mieć wstrzemięźliwe. 7 Nie tajno mi je (praeterit), że Gallowie sławą wojny się odznaczają. Chwała za cnotą, jak cień postępuje. Eumenes podró którą miał, przed wszystkiemi ukrywał. 9 Żołnierzom ni szym na zbożu schodzić zaczęło. 10 Dzielni i mądrzy l dzie nie tak za nagrodami pięknych czynów (recte fact ubiegać się zwykli, jak za samemi pięknemi czynami Nie tajno mi jest, że używanie jest najlepszym mówie nauczycielem. 12 Pomponius, Atticus, młodzieniaszko Mariuszowi, za nieprzyjaciela osądzonemu, dostatkami sw

mi dopomógł. 13 Nikogo nie masz, ktoby Hannibalowi czynami zrównać mógł (que o conj.) 14 Nietylko sił, lecz także i posiłków żołnierzom naszym przybrakło. 15 Nie tajno ci jest, jak bardzo na młodzieńca przystoi (conj.) ponętom rozkoszy opierać się. 16 Radą Themistoclesa potrójny Pirejski port urządzony został, aby samemu miastu okazałością wyrównał (imperf. conj.) 17 Nigdy wam nie będzie żal, żeście się wiele nauczyli; lecz jeźli sposobność do uczenia się opuścicie, tego lenistwa wkrótce żałować będziecie 18 Mężnym nietylko szczęście dopomaga, jak jest w dawnem przysłowiu, lecz daleko bardziéj rozum. 18 Pythagoras nauczał chłopców skromności i umiejętności. 19 Konsul ciebie pierwszego o zdanie (acc.) zapytał Wymowa to sprawia, że tego, co umiemy, innych nauczać możemy (conj.). 20 Mojem prawem proszę cię o to dobrodziejstwo. 21 Hannibal zapytany o zdanie (acc.) nie przed królem nie ukrywał i tegoż do wojny z Rzymiany nakłonił. 22 Filozofia uczy nas nie tylko (cum) innych wszystkich rzeczy, lecz (tum), co jest najtrudniejszem, abyśmy się samych znali. 23 Sequana płynie przez środek Paryża. 24 Żołnierzowi kazał wódz co dzień do siebie przychodzić. 25 Nie tajno mi, że cnotę nad bogactwo (dat.) przekładać należy, choć i bogactwy nie trzeba gardzić, ale ich rozumnie używać (abl.).

Ćwiczenie czwarte jeszcze do Accusativu.

Gram. Mn. 363—370

1 Caesar uczynił się Diktatorem 2 Nerwa okazał się ardzo sprawiedliwym i ludzkim. 3 Aegypt miał Kornele- Galla pierwszym rzymskim sędzią 4 Nasi przodkowie zywali tych, którym słusznym sposobem poddani byli, e panami, lecz stróżami ojczyzny i ojcami 5 Byli to zai- znakomici mężowie, którzy pierwsi zgromadzenia ludzi potem państwami nazwały się i połączone mieszkania, óre się nazywają miastami, utworzyli 6 Konsul Fulvius anował Manlius swoim kollegą. 7 Karthagińczykowie nnibala, który potajemnie uciekł był, z kraju wywołał

(aqua et igni interdico aliquem). 8 Zdaje się, że tego człowieka masz za skąpca 9 Ten człowiek zdaje mi się być śmiesznym, który się sam ma za mędrca. 10 O Pausaniuszu! zdajesz się być poczciwym mężem, a przecie okazałeś się (byłeś znaleziony) niepoczciwym. 11 Nieszczęście nietylko jest samo ślepe, lecz zaślepia także tych, których otacza 12 Żołnierze poznali zniewieściałość wodza (zniewieściałego wodza), którego za bardzo mężnego mieli. 13 Nieprzyjaciele domy dobrze opatrzone ogołocili i wypróżnili. 14 Albańczykowie Metta Fufletiusza za wodza obrali. 15 Rodziców za najdroższych uważać powinniśmy, ponieważ nam od nich życie dane jest. 16 Agesilaus świątynie bogów za święte uważał. 17 Zdawało się synom Arunsa, że Tarquiniusza Tulliusza, którego sobie za zięcia wybrał był, dziedzicem królestwa uczynić chce. 18 Potrzeba niekiedy bojaźliwych bardzo odważnymi czyni. 19 Rzymianie wyznaczyli Q Caeciliusza Metella konsulem, aby Jugurthę pojmał i mścicielem się państwa rzymskiego okazał. 20 Alexander o ucieczce Dariusza uwiadomiony, postanowił iść za nim w pogoń. 21 Wódz króla o wypadku bitwy uwiadomił. 22 Juliusz Caesar pojął za żonę Cornelią, córkę Cinny, który cztery razy był konsulem. 23 Król Macedoński wystawił 50 łokci wysoką wieżą. 24 Miasto do którego dążymy, jest ztąd około 1000 kroków. 25 Sagunt ze wszystkich (longe omnium) najbogatsze miasto Hiszpanii, które Hannibal zburzył, leżało około tysiąc kroków od morza. — 26 Moje mieszkanie odległe jest od miasta 5000 kroków. 27 Oblężeni wyprowadzili wał, dwieście stóp szeroki, sześćdziesiąt wysoki. 28 Mój dziad zwykł nie więcéj jak 6 godzin spać. 29 Mało ludzi pięć albo sześć dni głód znieść może. 30 Rzymscy konsulowie panowanie nie dłużéj, jak rok mieli. 31 Zazdrość atheńskich obywateli częstokroć najlepszych mężów i najprzedniejszych wodzów gubiła, albo przymuszała ich kilka lat żyć na wygnaniu. 32 Owa okolica zdaje mi się być bardzo przyjemną, dla tego postanowiłem dwa lata tamże przepędzić. 33 Jak długo mnie zwodzić będziesz, gdy dzień i noc twego przybyć

cia, albo listu od ciebie oczekuję. 31 Zdaje się, że ten człowiek ani chwilki nie może milczeć. 32 Twój ojciec słusznie poczciwym człowiekiem nazywać się może, zawsze bowiem nader sprawiedliwym się okazał i nigdy (ne) na palec (accus.) od prawdy nieodstąpił. 36 Romulus mając (natus 366) lat szesnaście, miał wybudować miasto Rzym i królem się jego uczynić. 37 Powiadają (348), że Alexander mając lat 33 i jeden miesiąc, umarł. 38 Zdaje się, że ty mego przyjaciela, mającego 85 lat, nigdy nie widziałeś. 39 Moja matka mając lat 63 umarła 40 Wielu Konsulom władza na rok przedłużona została. 41 Rola, która wiele lat spoczywała, najobfitsze plony wydawać zwykła. 42 Konsula Valeriusza, jako też Brutusa, opłakiwały Rzymianki rok. 43 Kato służył najprzód w Sicilii, jako tribun wojskowy, mając lat siedemnaście. 44 Nie przystoi na filozofa, co jest wątpliwe, za prawdziwe i uznane przyjmować. 45 Ten za nieprzyjaciela uważanym być (364) powinien, kto ustawami, zwyczajami i świętościami ojczyzny pogardza.

B. 1 Nicomedes, król Bithynii, testamentem lud rzymski zrobił dziedzicem 2 Epaminondas za nauczyciela filozofii miał Lysiasza Tarentczyka. 3 Prosiłem cię o wsparcie (Acc) jednak mi niedopomogłeś. 4 Pyrrhus ojczyznę swą szczupłą i nieznaczną, świetnością imienia swego sławną uczynił. 5 Rozsądni te rzeczy, które innym wyborne i świetne być się wydają, za małe uważać zwykli. 6 Karthaginczykowie dobra Hannibala skonfiskowali, dom z (a) fundamentu rozrzucili, jego samego (ipse) na wygnanie posłali. 7 Themistokles Atheńczyków w żegludze jak najbieglejszymi (z Genit.) uczynił. 8 Diogenes komuś pytającemu o, jakimby sposobem mógł (Imperf. Conj.) się zemścić jlepiéj na nieprzyjacielu (acc bez praep), jeżeli siebie) samego, rzecze, prawym i poczciwym mężem uczyz (fut exact.).

Piąte ćwiczenie.

Gram. Mn. § 367—374.

Hannibal posłał trzy korce złotych pierścieni do Kar-

thaginy, które z rąk (dat.) rzymskich rycerzy, żenatorów i żołnierzy zdjąć kazał. 2 Cesarz Titus wystawił amphi theatr w Rzymie. 3 Cesarz Gallienus z bratem swoim Valerianem w Mediolanie zabitym został, po osmym roku panowania. 4 Codrusa syn, Medon został pierwszym archontem w Athenach. 5 Cajus Marius, syn owego, który Teutonów przy Aquae Sextiae pobił był i siedem razy był konsulem, udał się z swem wojskiem, pobity od Sulli, do Praeneste, które był uzbroił. 7 Posłałem służącego do domu 8 Pythagoras dwadzieścia lat w Crotonie żył. 9 Wielu sławnych mężów jeździło do Rhodus, jak mówca Aeschines, który z Athen wyjechawszy, długo w Rhodus mieszkał. 10 Rzymianie czynni w pokoju i wojnie (§ 373) nieśli swym sprzymierzeńcom i przyjaciołom pomoc. 11 Moi rodzice, tego poetę do domu swego przyjęli. 12 Uczeń w domu tego się tylko uczyć może, ao mu się pokaze; w szkole i tego, co się innym pokazuje. 13 Ulysses w Ithace miał się narodzić. 14 Kilka dni nikt cię w domu twoim znaleść nie mógł, ani za domem (foris) ujrzyć. — 15 Wiele lat żyłem w waszym domu. — 16 Wiele Rzymian woli żyć na wsi, (373) jak w mieście. 17 Moi przeciwnicy ścigają mnie; w mieście bezpiecznym być nie mogę; pójdę na wieś, tam będę bezpieczny, jeżeli im moja podróż tajną (coelo) będzie. 18 Spartańskim młodzieńcom było chwałą, całą noc na ziemi §. 373 leżeć, czuwać, boleść, głód, pragnienie, niedostatek wszech rzeczy znosić. 19 Lycurgus pojechał jak mówią, do Krety, i tamże zniósł dobrowolne wygnanie. 20 Sokrates nigdy rozgniewany nie zdawał się, i toż samo oblicze do domu przynosił, które z domu wyniósł był. 21 Mój ojciec jeszcze ze wsi nie powrócił. 22 Thucydides bardzo pilnie opisał, co przez (od) Greków w pokoju i w wojnie zdziałane było. 23 Jak w Rzymie konsulowie, tak w Karthaginie co rok po dwóch królów obierano. 24 Często na wsi jest inne powietrze, jak w mieście. 25 Fabricius był tém, (ten) w Rzymie, czém Aristides w Athenach. 26 W Delphach była sławna Świątynia Apollina; dla tego wielu królów do Delphów udawało się, albo z Delphów zasięgali wyroczni. 27

Rzymscy posłowie do Athen wyprawieni zostali, aby sławne prawa Solona odpisali (Imperf. Conj.) 28 Demaratus, ojciec króla Tarquiniusza, uciekł z Graecyi, gdzie żył w bogatym Korincie, do etruskich Tarquinów, i założył tamże swój dom. 29 Dionysiusz chciał się okazać opiekunem uczonych, dla tego Platona z Athen do Syrakuz sprowadził. 30 O nierozumny, (374) który zaszczytnéj śmierci unikasz, a haniebnego żywota nie obawiasz się 31 O szczęśliwa śmierci, którą za ojczyznę mam ponieść (fut perf) 22 O święty dniu, kiedy was najsławniejsi mężowie widzieć będę i ciebie, wieczna ojczyzno dobrych! 34 O czasy o obyczaje Ten człowiek czyni zasadzki (insidior z Dat.) na wszystkich poczciwych. knuje zgubę ojczyzny. To miarkuje Senat, konsul widzi, a przecie on żyje. 35 Oto nowa nędza! zaraza kwitnące miasta włoskie napadła, teraz sroży się po (per) Rzymie i Neapolu 36 Za zbrodnią idzie kara. Nędzni, którzy nieprzyjacielowi miasto wydali, od samego nieprzyjaciela są wzgardzeni i oto czołgający się trwożliwi i od wszystkich dobrych opuszczeni. 37 Niewcześnie do nas przychodzący są nam częstokroć przykrzy. 38 Priscus Tarquinius igrzyska rzymskie postanowił, które aż do późnéj potomności trwały. 39 U mnie jako u dobrego sędziego więcéj znaczą dowody, niż świadkowie 40 Stoją (obversor) mi przed oczyma przykłady najpoczciwszych mężów 41 Cały kraj z téj strony Rhenu nazywa się Niemcy. 42 Około czwartéj godziny przyjdę do ciebie. 43 Gdy wojna przeciw numidijskiemu królowi Jugurcie prowadzona była (Imperf. conj) rzymscy konsulowie M Manlius i Q Caepio od Cimbrów i Teutonów, którzy byli niemieckiemi i gallickiemi narodami nad rzeką Rhodanem zwyciężeni. 44Dobrodziejstwo i krzywda są sobie przeciwne. 55 Titus Antoninus dla swéj łagodności Pobożnym nazwanym został. 46 Marcellus przed przybyciem Hannibala, cofnął się wewnątrz murów miasta Noli. Przy bramach do nieprzyjaciół prowadzących postawił szyki na trzy części podzielone (tripartitus). Nolanom zakazano do bram przystępować. 47 Naevius pasł chłopcem (będąc) dla swego ubóstwa świnie. 40 Niebo zdaje się bar-

dzo prędko około swéj osi obracać i ani (neque) chwili nie odpoczywać. 49 Dziesięć lat była Troja od całéj Graecyi dla jednéj niewiasty obleganą. 50 W roku (abl.) 477. po założeniu (conditam) miasta, gdy już imie miasta było wsławione. jeszcze broń zewnątrz Włoch nie była wyniesiona. Wtedy pierwsza wojna przeciw Afrykańczykom przedsięwzięta jest. 51 Jeżeli moc jest w ręku (penes) jednego, nazywamy go królem, a stan takiego państwa królestwem. 52 Przymierze między obiema miastami odnowione zostało. 53 Po śmierci Romulusa, Numa Pompilius królem obrany został, który wprawdzie żadnéj wojny nie prowadził, jednakże państwu nie mniéj był pożytecznym, jak ów. 54 Śmiertelne i znikome jest wszystko, co jest pod księżycem, oprócz ducha ludzkiego. 55 Miasto Massilia blizko ujścia Rhodanu położone jest. 56 Wszyscy, którzy ludzkim i boskim prawom są posłuszni, podług natury żyją. 57 Rzymianie po śmierci Caesara przyszli do Gallii i Niemiec i odważyli się nawet za Elbę przeprawić, która jak Rhen ku północy płynie. 58 Mamy tego za tyrana, który nad prawem być chce. 59 Schwytano złodzieja, który za dom uciekł był. 60 Agesilaus, chciał królowi Perskiemu Azyą aż pod Taurus wydrzeć.

B. 1 Curius najpierwszy do Rzymu cztery słonie przyprowadził. 2 Dla czego już teraz w Delphach wyrocznie nie wydają się. 3 Demaratus uciekł z Korinthu do Tarquiniów. 4 Dionysius z Syrakus wypędzony, w Korincie miał szkołę otworzyć. 5 Caesar z Tarracony wyrusza pieszo do Narbony, a ztąd do Massilii przybywa. 5 Timoleon z Korinthu przywołał osadników, że od nich początkowo Syracusy założone były. 5 Persia (ab) z jednego boku ciągłemi gór pasmami zamyka się, które wzdłuż tysiąc sześć set staj, w szerz sto siedmdziesiąt wybiegają. 6 O (heu) ja nędzny! dla czego muszę senat. który zawsze chwaliłem, ganić. 7 O zwodnicza nadziejo ludzi, i znikomy losie. 8 Archias poeta w Antiochii narodził się, sławnem niegdyś i zamożnem mieście. 9 Przez Rzymian nic w pokoju i wojnie nie było działane bez wieszczb. 10 Bał

samują Aegyptianie umarłych i tychże w domu zachowują. 11 Manlius Titusowi synowi, który potém Torquatus nazwany został, na wsi mieszkać kazał, (z Acc. osoby). 12 Arabowie niegdyś miecze mieli cienkie, cztery (distrib) łokcie długie. Miasto Veji dziesięć lat i zim ciągle (ciągłych) oblegane, nareszcie zdobyte zostało. 23 Augustus. nie więcéj jak siedm godzin spał. 14 Dionysius dwadzieścia lat mając (natus 366) rządy opanował. 15 Alcibiades około czterdziestu lat mając, zszedł z tego świata (obire diem supremum). 16 Był pewien Arganthomius w Gades, który ośmdziesiąt lat panował. 27 W Rzymie było jezioro w więzieniu, które się Tullianum nazywało, około dwanaście stóp w ziemi spuszczone. 18 Marius siódmy raz (septies) konsulem, w domu swym jako starzec umarł. 79 Alcibiadesowi całe panowanie w pokoju i wojnie oddanezostało.

Szóstaklasiczne, Dativus.

(Grutn. miejsza 375 — 379).

1 Każdéj cnocie należy się właściwa pochwała. 2 Ciągle jednéj rzeczy poświęcone ćwiczenie przewyższa często najlepsze zdolności. 3 O zazdrości, okropna dla ludzi (dat.) zarazo. 4 Dobrze się ma państwo, jeżeli obywatele zwierzchności, a zwierzchność prawom posłuszna. 5 Dionysius starszy wiele Dionowi pobłażał, i nie inaczéj go kochał, jak swego syna. 6 Doswiadczonym zasługom Cicero na zaszczyt Konsulatu lud Rzymski przyznał. 7 Rozkosze pochlebiają naszym zmysłom. 8 Żyjmy nie dla siebie, lecz dla rzeczypospolitéj. 9 Król wybrał sobie najdzielniejszych mężów za towarzyszów i dał wojsku najlepszych wodzów. 10 Królowi śmierć jego wodza i klęska wojska doniesiona została. 11 Winszuję ci odniesionego zwycięztwa. 13 Nie odebraliśmy nagród, które nam obiecane były. 14 Homer nie dla siedie i swych współczesnych, lecz dla wszystkich narodów i czasów śpiewał. 15 Augustus poświęcał się w Apollonii naukom. 16 (Jako) młodzieniec cały się poświęcałem filozofii, teraz tylko kilka dni téj nauce, oddawać się mogę. 17 Żeś do użytecznych wiadomości przykładał się i rozmow uczonych mężów chętnie słuchał; po wielu

jeszcze latach cieszyć cię będzie. 18 Semiramis poszła za króla assyryjskiego Ninusa, a po jego śmierci królem się zrobiła. 19 O nie rozsądna niewiasta, która dla bogactwa poszła za owego skąpego bogacza. 20 Nazywasz wprawdzie nasze przedsięwzięcie próżnem, ale nas przekonać nie możesz. 21 Dla czego mi potępiasz owego Brutusa: który zabił wprawdzie swych synów, lecz niegodziwych i zdrajców ojczyzny. 22 Chciwie (chciwy) oczekuję twych listów; a oto twój posłaniec przybywa i przynosi nietylko takowe, lecz zwiastuje mi niespodziane przybycie twego brata 23 Żadna cnota drugiéj nie jest przeciwna 24 Po Bogu ludzie ludziom najbardziéj użytecznymi być mogą 25 Grunt do winnéj macicy zdatny, jest także do drzew użyteczny. 26 Mądrość jest dla złych zgubną, dla dobrych zbawienną. 27 Ta góra do zamku zdatną mi się być zdaje. 28 Mamy teraz króla, który nikomu nie jest przykry, względem wszystkich łaskawy. 29 Choć prawda ludziom nie zawsze jest przyjemną, zawsze nam miłą być powinna. 30 Ziemia ojczysta wszystkim drogą być powinna. 31 Dla mężnego wojska żadna okolica nie jest bezdrożna, żadne natężenie za trudne. 32 Bóg dał człowiekowi rozum, wszystko inne jest mu ze zwierzętami wspólne. 33 Życie ludzkie na wiele niebezpieczeństw jest wystawione. 34 Towarzystwo dobrych i uczonych mężów jest ci potrzebne. 35 Pięknie suknie do trudów wojny mniéj zdatne są 36. Żelazo jest człowiekowi do prac wojny i pokoju nader użyteczne. 37 Moi współobywatele zawsze mi się łaskawi okazywali. 38 Zdaje się, że nikt nie był nieprzyjaźniejszy ludowi Rzymskiemu, jak Hannibal. 39 Dionysius był poufały Platona, jednak wkrótce przymusił go uciekać z Syrakus. 40 Żaden z Spartanów (genit.) których Leonides przyprowadził był, nie chciał swego wodza przeżyć 41 Twoje własne niebezpieczeństwa, zdaje się. że ci są bliższe, niż obce. 42 Fałszywe (rzeczy) najczęściej zdają się być bardzo blizkie prawdy. 43 U Rzymian stan rycerski godności senatorskiéj był najbliższy. 44 Duma zwykła ludzki umysł więcej niż skąpstwo zajmować, występek, który bliższy (376)

cnoty być się zdaje. 45 Livius, historyk był spółczesny poety Enniusza. 46 Miasta, które są bliższe morza, zwykły być do odzyskania (ad recuperandam) zdrowia zdatniejsze. 47 Jak ptaki do lotu konie do biegania, dzikie zwierzęta do dzikości zrodzone są; tak nam czynność umysłowa i przemysł właściwe, dla tego początek ducha (za) niebieski uważa się. 49 Psy są do wilków (§ 376) bardzo podobne. 49 Żądamy kary, która do występku jest stósowna. 50 Cimon był do swego ojca bardzo podobny. 51 To mi powiedział i wiele do tego podobnych (378). 52 Was i wam podobnych nikt za zdatnych do poważnych zatrudnień mieć nie będzie. 53 Niebyło może Thersitesa, lecz wielu Thersitesowi podobnych. 51 Poleciłeś nam tego młodzieńca, który nie jest ci podobny. 55 Moi przyjaciele błagali króla, lecz nie zostali wysłuchani. 56 Nie przestałem błagać twych przyjaciół; jednakże cię opuścili, bo ich o twej niewinności przekonać nie mogłem.

B 1 Z niektórych krzewów i ziół lekarstwa dla chorób i ran wybieramy. 2 Tullus Hostilius nie tylko do poprzedzającego króla niepodobny lecz jeszcze sroższy od Romulusa (abl.) 3 Tiberius odebrał chorągwie, które Markowi Crassusowi Parthowie zabrali byli. 4 Nie dla jednego zakątka zrodzeni jesteśmy; Ojczyzną naszą jest ten cały świat. 5 Phidias do siebie (§ 378) podobny kształt na tarczy Minerwy zamknął. 6 Często człowiekowi nie nie jest nieprzyjaźniejszego, jak on sam sobie. 7 Powiadają, że Epaminondas rzekł: zostawiam wam bitwę Leuctrická, która nie tylko mnie (dat) przeżyje; lecz także niesmiertelną będzie. 8 Niegodziwemu człowiekowi pytającemu się, któryby był (imperf. conj.) między Spartanami najlepszy, Agis odpowiedział: który do ciebie najniepodobniejszy.

Siódme ćwiczenie, Dativus.

Gram. Mn. § 379—380.

A. 1 Moje listy nie przydały ci się. 2 Często nauki nie pomogą człowiekowi do cnoty. 3 Miasto już piąty mie-

siąc jest oblegane od nieprzyjaciół, a ani król, ani żaden inny wódz nie może mu na pomoc przybyć (subvenio.) 4 Jeżeli mnie żałujesz (miseret), dla czego méj chudoby nie wesprzesz. 5 Nietylko mym przyjaciołom, lecz także nieprzyjaciołom w niebezpieczeństwach na pomoc przybyłem i wsparłem wielu, którzy mi teraz szkodzą. 6 Dobra dola przyjaciół częstokroć nam szkodzi. 7 Skłonności chłopców zbytnie pobłażać, błędem jest. 8 Bądź powolny mojim prośbom, usłuchaj mej rady, i jeżeli ci się zdaje, że jestem gwałtownym, wybacz mi 9 Rozkosz naszym zmysłom pochlebia, umysł więc powinien nad ciałem (dat.) panować. 10 Koriolanus, który przeciw całemu wojsku rzymskiemu walczył (był) nie mógł się oprzeć prośbom matki. Nikt dla tego nie będzie uwłaczał chwale tego męża. 11 Jak łatwiej jest dobre przykłady chwalić, niż je naśladować; również łatwiej jest innych łajać, lecz trudniej wykonywać sprawiedliwość. 12 Ten młodzieniec bardzo mi się nie podoba: do swoich przyjaciół nie przemawia; do innych, których ledwie zna, poufale uśmiecha się. 13 Mówca, choć słowa pochlebiają, namiętnościom służyć nie powinien. 14 Zewnątrz miasta przy świątyni Apollina czekałem na mego brata, choć nieprzyjaciele walczący zbliżali się do miasta (dat.) 15 Pożar waszego domu groził miastu. 16 Jeżeli złych ludzi przed sądem bronimy, nie bronimy (379) ich samych, lecz ich zbrodni. 17 Uczniowie najwięcéj sobie szkodzą, którzy się gniewają na przestrogi nauczycieli i potajemnie im się sprzeciwiają. 18 Wszyscy sprzyjają wolności, a nienawidzą niewoli. 19 Filozofia leczy strapione umysły, unosi próżne troski i sprzeciwia się namiętnościom. 20 Wielu jest na ciebie (dat.) urażonych dla twych zasług; niektórzy nawet łają i uwłaczają ci, lecz to nic nie szkodzi, gdyż ci sami nieoszczędzają nikogo. 21 Wszystkim, którzy się nazywają wielkimi, zazdroszczą (passiv). 22 Kto temu człowiekowi złorzeczył, zdaje mi się być albo bezczelny, albo szalony. 23 Mędrzec bezkarnie może być zelżony (impers. 379. Uw.); lecz kto go łaje, nie ochrania własnej sławy. 24

Kto niesłusznie ubiega się o panowanie, nie oszczędza ani pieniędzy, ani obyczajów. 25 Graecya od Persow zdobyta i zburzona została; w Athenach nawet świątyniom bogów nie przepuszczono. 26 Rhen, który się zbliża do morza, rozlewa się na kilka części. 27 Nie przystoi na człowieka, na pół otwarcie, na pół skrycie działać. 28 Hadrianus, ktory zazdrościł chwale Trajana, opuścił trzy prowincye, które Trajan do rzymskiego państwa był przyłączył. 29 Nikomu chwały nie zazdroszczę 30 Augustus pogodzony z Antoniuszem, ożenił się z jego córką Clodią. 31 Przepisy filozofii mogą gniew uleczyć. 32 Czemu gniewasz się na tych, którzy ci złorzeczą, który nikomu nie życzyłeś dobrze (benedico), lecz dobrze zasłużonej sławie najznakomitszych ludzi zawsze uwłaczałeś. 33 Dumni ludzie chcą nad wszystkiemi panować. 34 Całe życie usiłowałem iść za cnotą, temu przewodnikowi najwięcej zaufałem 35 Twój posłaniec przyniósł mi wczoraj list, z którym jego mowy nie zgadzają się. 36 Rzymianie zdobyli nareszcie Karthaginę i postanowili miasto z ziemią zrównać (solo aequare.) 37 Thucidides wyrównał chwałą Herodotowi. 38 Numa Pompilius, po śmierci Romulusa królem obrany, zaczął mieć staranie (consulo 380) o pobożność i obyczaje obywateli nowego państwa. 49 Strzeż się towarzystwa złych; choć ich przykładu nie będziesz naśladował, jednak szkodzić ci będą 40 Dobry król więcej dba o państwo, jak o sławę wojenną, i czuwa nad wszystkiemi. 41 Co człowiekowi najbardziej szkodzi, tego zwykło wielu najbardziej pragnąć. 42 Bóg ma pieczą o wszystkich rzeczach ludzkich i nietylko o wszystkich razem, lecz o każdego z osobna. 43 Lidijski król Kroesus radził się kilkakrotnie Delphickiej wyroczni, lecz zawsze dwuznaczne odpowiedzi otrzymywał. 44 Nero bardzo okrutnie przeciw Chrześcianom postępował. 45 Kto się stara o swą ojczyznę, stara się o siebie samego. 46 Wódz powinien mieć o swych żołnierzy staranie, a nawet oszczędzać życia nieprzyjaciół, ile może. 47 Zdaje się, że obłoki upał słońca miarkują. 48 Zdawało się Caesarowi, że Helvetowie nie

potrafią się od obelg przeciw Rzymianom wstrzymać. 49 Alexander Wielki bardzo często swego gniewu powściągnąć nie mógł. 50 Neptunus panował nad morzem, Jupiter nad niebem i ziemią, Pluto był przełożony nad królestwem podziemnem. 51 Być roztropnym jest nietylko spostrzegać, co jest przed nogami, lecz i to przewidywać, co jest przyszłe.

B. 1. Nigdy mąż doskonały nie złorzeczył losowi. 2 Marcella, na którego się najbardziej gniewał, Caesar przywrócił. 3 Nie godzi się gniewać na tych których winniśmy kochać. 4 Spartanie od pierwszych lat do oszczędności i hartu (dat.) przyzwyczajali się. 5 Cierpiących wspierać, chorych leczyć, strapionych cieszyć powinniśmy. 6 Powiadają, że Jupiter, gdy Thetis szła (imperf. conj.) za Peleusza (nubo 379) wszystkich bogów zaprosił. 7 Nikt klęsce państwa rzymskiego zapobiedz nie mógł. 8 Julia, Caesara córka, poszła za Pompejusza (379) 9 Wielu zasłużonej chwale naszego dzielnego wodza uwłaczało. 10 Siostra Attika była za (nupta erat) Q. Tulliuszem Cicero nem. 11 Że Bóg jest, wszyscy ludzie są przekonani. 12 Nie każdy lekarz umie każdą chorobę wyleczyć. 13. Nikt mnie o tem nie przekona, że ci są szczęśliwi, którym zazdroszczą. 14 Chciałbym (velim), abyś się przekonał, że tylko dobrzy są szczęśliwi, nawet w położeniu, gdy im nikt nie zazdrości (pass.)

Ćwiczenie ósme, Dativus.

Gram. Mn. 381—383

A. 1. Pod cesarzem Wespasianem przybyła Judea do rzymskiego państwa. 2 Czyż większy i lepszy dar państwu przynieść możemy, jak gdy młodzież dobrze wychowujemy. 3 Prometheusz do Kaukazu przykuty, znosił gniew Jowisza. 4 Wyspa Sicilia z Italią niegdyś miała (dicitur) być spojona. 5 Bóg do zmysłów naszych rozum dołączył. 6 Często mała (rzecz) z wielką bardzo trafnie porównaną być może. 7 Cesarza Antonina Pobożnego wielu pisarzów porównywało z królem Numą. 8 Zdaje nam się powie-

trze tak z ziemią jak z niebem być spojonem. 9 Prawda z sprawiedliwością jak najściślej są połączone. 10 Ci słusznie szczodrzy nazwać się mogą, którzy, co innym dają, sami sobie odejmują. 11 Któż cię z rąk (dat) rozbójników wyrwał? 12 Caesar Gallii i Britannii wojnę wydał, i (jak) zwycięzca do Rzymu powrócił. 13 Przybycie Hannicala wielkiego strachu nabawiło wojsko rzymskie. 14 Na słoniach zwykły się kłaść (impono alicui) drewniane wieże. 15 Prawidła, które młodzieńczemu wiekowi wpajać zwykliśmy, najlepiej w pamięci (pamięcią) zatrzymujemy. 16 Żadna siła śmierci oprzeć się nie może. 17 Nikt Hannicała nie będzie kładł niżej (postpono alicui) Alexandra W. 48 Timotheus łączył (adjungo) z chwałą wojenną chwałę nauk. 19 Ten się nie może nazwać szlachetnym człowiekiem, ktory się waha swoje dobro z dobrem publicznem połączyć. 20 Któż mnie wyrwie z nędzy. 21 U dobrego mówcy powinna się znajdować (inesse) dokładna znajomość filozofii. 22 Darius uzbroił 500 okrętów i przełożył nad flotą Datisa (ac. im) i Artaphernesa. 23 Hannibal już jako chłopiec dziewięć lat mający, bywał w bitwach (interesum z dat) 34 Zdaje się, że po zachodzie słońce jest pod morzem (subsum). 25 Co ci zbywa, może dla wielu być dostatecznem 26 Leonidas z małą garstką Spartanów poniósł śmierć, walcząc przeciw sile i niesprawiedliwości Persów pod Thermopylami. 27 Każdemu zdaje się ta praca najlżejsza, do której przywykł; dla tego o młodzieńcy przykładajcie się pilnie do nauk. 28 Do tego pożywienia mój chory ojciec przyzwyczaić się nie może 28 Nauka filozofii, do której się od młodości przykładałem, rozwesela mnie teraz starca. 30 Posłowie zwyciężonych nieprzyjaciół upadli naszemu królowi do nóg i uzyskali pokój. 31 Nieprzyjaciele nie chcieli od oblężenia miasta odstąpić, ale zdobyć go nie mogli i wielu straciło życie, z murów strąceni. 32 Mój ojciec dla zdrowia (causa z genit.) trzy dni i trzy nocy od pokarmu i napoju wstrzymał się (abstineo z Ablat.) 33 Nasz wódz wolał raczej obejść szyki nieprzyjaciół, niż stoczyć bitwę; dla tego nasi oto-

czyli pagórek, który zajęty trzymali. 34 Hephaestionowi kazano (pass.) brzegi Phoenicyi objechać. 35 Trzydziestu tyranów obskoczyło Sokratesa, a jednak nie mogło jego odwagi złamać. 36 Uzbrojeni przez rzekę przepłynąć częścią nie mogliśmy, częścią nie mieliśmy rozkazu (nie rozkazano nam). 37 Wódz dojeżdżał (adequito) do niektórych (dat.) żołnierzy i każdego do męstwa zachęcał. 38 Delphiny przylatują do okrętów. 39 Nieprzyjaciele oblegają (obsido z Acc.) miasto; nie staczają bitwy; a jednak bojaźń zwolna napełnia (obrepo) umysły obywateli. 40 Los częstokroć z człowieka (z Dat.) naigrawać się zwykł. 41 Grecy kunstmistrze bywają przenoszeni nad rzymskich. 42 Alexander nie mógł wszystkiego dokonać, co sobie przedsięwziął był, śmiercią zaskoczony. 43 Geniusz greckich poetów daleko wszystkich poetów innych narodów przewyższył. 44 Jak daleko natura człowieka przewyższa najpotężniejsze zwierzęta. 45. Conon uderzył na Pisandra przy Cnidus, rozproszył flotę Lacedaemończyków, zabrał wiele okrętów i zatopił kilka. 46 Nasze polowanie było zabawne. Ujrzeliśmy jednego dzika, na którego (Dat.) zaszczekały psy Choć wszyscy się na niego rzucili (adorior), uszedł pocisków i już zbliżał się do lasu, który tłumem myśliwych był otoczony. Wszyscy mieliśmy go za zwyciężonego; a niemniéj jednakże uszedł śmierci i zadrwił z nas wszystkich. 47 Statki, które przechodzą miarę, nie mogą być sterowane. 48 Uzbrojony żołnierz nie zwykł wątpić o swem ocaleniu. 49. Już zwątpiliśmy o życiu naszego ojca.

B. 1. Poeci powiadają, że olbrzymi bogom wojnę wydali. 2 Ciężary i jarzma na niektóre zwierzęta wkładamy. 3 Mówią, że się na nas gniewasz, że się nierozważnie w niebezpieczeństwo podaliśmy. 4 Już się zbliżałem do miasta, gdy mi siostra zabiegła drogę, która poszła za lekarza. 5 Philip miał (erat) zwyczaj, ślepo się narażać na niebezpieczeństwa. 6 Perseusz, król niezwykł był przemawiać do przyjaciół; ledwo do znanych poufale uśmiechnął się. 7 Pieniądze nad przyjaźń przenosić, szpetna jest.

8 Eumenes obom, Philipowi i Alexandrowi w radzie zawsze był pomocny (adsum); był zaś przełożony nad jednem skrzydłem jeźdźców. Potem Perdiccas przełożył go, nad tą częścią Azyi, która między górą Taurus i Hellespontem leży (interjaceo z Dat.) i jego samego stawił naprzeciw Europejskich przeciwników. 9. Nie tylko Caesara samego, lecz także jego wszystkich przyjaciół za Ligariuszem, wygnańcem Cicero błagał. 10 Cokolwiek się uczysz, dla siebie się uczysz, nie dla nauczyciela (dat.) 11 Każdy zwierz tego pragnie, co z naturą zgodne. 12 Caesar do Alexandra trzeźwego i nie (neque) gniewliwego, bardzo podobny był. 13 Płaszcz zdatny jest do każdej pory roku. 14 To Boga jest najbliższem, co jest najlepszem. 15 Nie tylko dla ciała, lecz i dla obyczajów zdrowe miejsce wybierać trzeba. 16 Poczciwi ludzie lubią (studeo) prawdę i nie (neque) myślą inaczej jak mówią. 17 Kto o swoje rzeczy złe ma staranie (malc prospicio 380) jakież będzie miał staranie o obce? 18 Jeżeli na kogo gniewać się chcesz, gniewaj się na twoje błędy, a korzystaj z czasu. 19 Do niektórych ludzi sam uśmiecham się i dowcip ich podziwiam. 20 Koziołek stojąc na dachu domu, wilkowi przechodzącemu złorzeczył. Któremu wilk: nie ty, rzecze, lecz dach złorzeczy mi. 21 Mądry namię tnościami, którym inni służą, rządzi. 22 Czas (dies) głupich nawet leczyć zwykł. 23 Wmieszać się do obcej rzeczy niebezpieczna jest. 24 Nic nie może być długo trwałe, w czem nie ma (subest alicui) rozumu. 45 Z nieżywego (murtuus) lwa, nawet zające najgrawają się. 26 Jeżeli chcesz wszystko sobie (tobie) poddać; poddaj się rozumowi. 27 Aegypt przez Octawiana Augusta do państwa Rzymskiego przyłączony został. 28 Któż może znajomych nad znanych, bezbożnych nad religijnych przenosić. 29 Wszyscy uczestnikami jesteśmy rozumu i wyższości owej, którą przewyższamy zwierzęta. 30 Z pobożnością połączona jest sprawiedliwość i inne cnoty. 31 Jednym zbywa (desum) na radzie, innym na odwadze, innym na sposobności. 32 Xerxes z największem wojskiem, lądem i morzem (terra

marique) wojnę wydał Grecyi 33 Niewiasta w Indiach razem z mężem na stos kładzioną bywa. 34 Alexander gdy objeżdżał mury, strzałą ugodzony został. 35 Manlius miłość syna niżej ważył (posthabeo) od dobra publicznego. 36 Uledz pod boleściami i znosić je słabym umysłem, nędzna jest. 37 Wyższość umysłu przechodzi wszystkie dobra ciała. 38 Pewne rzeczy pewne znaki poprzedzają.

Dziewiąte ćwiczenie, Dativus.

(Gram. Mn. 383—391,)

A 1 Karthagińscy posłowie przybyli do Rzymu i obdarzyli lud złotą koroną, że pokój z nimi zawarł był. 2 Perski król Artaxerxes darował Themistoclesowi miasto Lampsacus. 3 Do waszej mowy mieszacie dowcipy, które u mnie wiele znaczą. 4 Zadrośni mowcy zwykli w mowie chwalonemu przypinać małą łatkę. 5 Semiramis wystawione przez (nie per) siebie miasto, wysokim murem otoczyć miała. 6 Słońce udziela ziemi zbawiennego ciepła. 7 Trzeba wiek dziecinny napawać wiadomościami. 8 Alexander zwykł był sam broń wdziewać na siebie. 9 Pausaniasz, dowódzca Spartanów, przyjął obyczaje Perskie. 10 Zdaje się, żeśmy przyjęli dwie natury, jednę wszystkim ludziom wspólną, którą się od zwierząt różnimy, druga każdemu z osobna jest udzielona. 11 Pasma gór odcięły pobitemu wojsku ucieczkę 12 Nasi jeźdzcy odcięli nieprzyjacielowi zboże i dowóz. 13 Tym. którzy haniebnie uciekli (fugam capere) król miasta zakazał. 14 Prawa wielu narodów wywołują ego z kraju (aqua et igni interdico § 384) kto przeciw ojczyźnie niebezpieczne zamiary kuje. 15 Próżniaczych ludzi (385) życie na igraszce przepędza się. 16 U znakomitych mężów, duma nie jest pochwalona. 17 Od wielu chwała w pożytecznych naukach była poszukiwana 18 Kto nie zasłyszał (pass. z Dat.) o świetnych czynach (Nom) Miltiadesa? 19 Ode mnie ani życie, ani pisma tego pisarza pochwalone nie będą 20 Wszyscy dobrzy, mają (est mihi 386) przyjaźń między sobą. 21 Którzy nie mają bogactw, zazdroszczą bogatym.

22 Kwiaty zawsze mają tę samę farbę. 23 Lydowie przed Croesusem, jak powiadają, mieli wielu królów. 24 W Syracusach było źródło, które miało nazwisko Arethusa. 25 Owa rzecz do oddychania służąca (spirabilis), która ziemię zewsząd oblewa, nazywa się (est nomen) powietrze (387). 26 Chciwość pieniędzy, której rozum uleczyć nie może, nazywa się skąpstwo. Córka Numitora porodziła dwóch synów, z których jednemu było imie Remus, drugiemu Romulus (Dat.) 28 Po śmierci Alexandra W. zrobił się Ptolemaeus królem Aegyptu który potem miał przydomek Philopator. 29 Król numidiski Massinissa został przyjacielem Scipiona, który potem dla swych zasług przydomek Afrikańskiego otrzymał Dokonał on wiele świetnych czynów, dla których (quorum causa) lud rzymski wszystkie mu miasta i ziemie dał w podarunku (390), które był posiadł. 30 Rzeka Tigris bystro płynie, nie tylko wody wielu potoków, lecz i skały z sobą tocząc; dla tego dla szybkości, dano mu nazwisko Tigris (387), albowiem Persowie strzałę Tigris nazywają 31 Cesarz Constans, umarł blizko Hiszpanii w pewnym zamku, który się zwał Helena (387). Był on całe życie dla swego wojska bez okrucieństwa straszny. 32 Chwalę was, którym powinność jest na sercu. (Dat. § 389). 33. Ta opieszałość wyjdzie ci na hańbę. 34 Dosyć wysokie krzewy służą wielu ogrodom za ogrodzenie. 35 Ten fortel wyszedł naszym na korzyść. 36 Nikt nie zwykł tym pomagać, którzy się nierozważnie w niebezpieczeństwa rzucają. 37 Jeżeli bogactwo uważa się za honor, (est. v. ducitur honori), a ubóstwo za hańbę; wtenczas przytępia się cnota. 37 Cnota sama, ani daje się w podarunku, (390) ani odbiera. 38 Sprawiedliwość jest dla książąt ozdobą i zaszczytem, (podwójny Dat. 289) 39 Wielu okrutnym tyranom krew niewinnych ludzi, była nietylko rozkoszą, lecz także zyskiem. 40 Rzymianom przeciw pogranicznym narodom początkowo prowadzącym wojnę tylko mało, miast na pomoc przyszło (391) Wszystkie inne bojaźnią przejęte, zdała były (abesse) niebezpieczeństwa. 41 Cicero

nie miał udziału (interesse) w wojnie domowej, co mu nie może być poczytane za tchorzostwo (390). 42 Miltiades nie mógł wyspy Paros zdobyć, co mu poczytano za zbrodnią.

B. 1. Pausaniasz przybył mieszkańcom Attiki na pomoc. 2. Heliogabalus cesarz, był przyjaciołom nienawiścią, przyjaciołom zaś pośmiewiskiem. Nie zawsze tenże kolor mają (est) kwiaty. 3 Krokodyle wyższą część ciała mają twardą i niezłomną, lecz niższą miękką i delikatną. 4 Caesar pięć hufców, które do walczenia wcale za silne nie uważał, na załogę (Dat.) obozowi pozostawił. 5 Conon u wielkorządzców króla perskiego bawił się i wszystkim był ku wielkiej wygodzie. 6 Nie ustawajcie (pergo), młodzieńcy, i do téj nauki, przykładajcie się, abyście i sobie (2ga osoba) zaszczytem i Rzeczypospolitéj korzyścią być mogli (praes. conj.) 7 Pausanias, których zabrał króla krewnych, temuż w podarunku posłał. 8 Pittakowi Mitylenaejczykowie wiele tysięcy morg roli w podarunku dali. 9 Pericles role swoje w podarunku Rzeczypospolitej darował. 10 Poczytują mi za błąd, że się martwię śmiercią człowieka pokrewnego.

Dziewiąte ćwiczenie, o Genitiwie.

(do Gram. Mn, 392—408,)

A. 1. Wielka jest moc nałogu. 2. Wszelka sztuka jest naśladowaniem przyrodzenia. 3 Rzymianie nazwali z początku ostatni miesiąc roku Luty, potem Grudzień. 4 Kto nie ubiega się za zmienną łaską ludu i wątpliwem szczęściem wojennem, ten nie będzie zważał na mowy swych przygamiaczy. 5. Nic nie jest pożądańszego jak podobieństwo obyczajów między przyjaciołmi. 6 Swietne dzieła ducha, są nieśmiertelne, jak dusza. 7 Znajomość prawa, jest dla każdego obywatela użyteczna. 8 Bojaźń Boga nie czyni ducha niewolniczym, lecz wolnomyślniejszym, szlachetniejszym. Owszem jest ona podstawą wszystkich cnot. 9 Nie każde zgromadzenie jest narodem. 10 Prawdziwe męstwo nie żąda innéj nagrody za trudy i niebezpieczeństwa, jak nagrodę

GŁÓWNA

pochwały i chwały. 11 Wspomnienie przeszłych cierpień przyjemne jest. 12 Nienawiść (przeciw) zbrodni wyrównywa nienawiści przeciw niewoli. 13 Często litością (ku) nieszczęśliwym Grekom przejmuję się. 14 Człowiek jest panem swych namiętności, kiedy chce. 15 Wielu bojaźń kary wstrzymuje od zbrodni. 16 Dziwna mnie tęsknota miasta ogarnia, (ku) moim, a osobliwie ku tobie, mój drogi. 17 Chłopcu miłość nauk wrodzona być się zdaje. 18 Przebaczenie jest odpuszczenie zasłużonej kary. 19 Ci szkodzą sobie i innym, którzy na czas, miejsce i ludzi (§ 393) żadnego nie mają względu. 20 Natura zaszczepiła nam miłość ku nam samym 21 Lepsza część ciebie jest nieśmiertelna. 22 U nas miłe wspomnienie was zostawiliście, gdy tak wielkie staranie około (393) nas mieliście. 23 Gdy konsul urzędników osadzać będzie, na ciebie i na mnie wzgląd mieć będzie, którzyśmy krzywdy jego pomścić zawsze usiłowali. 24 Krzywd moich kto inny mścicielem powstanie. 25 Z przyczyny mych przyjaciół (394) wielu mnie prześladowało. 26 Moja przychylność ku temu młodzieńcowi była zawsze wielka; z jego przyczyny cały plan podróży zmieniłem, zwykłem bowiem więcéj troszczyć się o innych, jak o siebie. 27 Za wszystkie dla nas podjęte trudy niebo ci wynagrodzi. 28 Epicura, obraz szczęśliwego życia nie podoba się wszystkim. 29 Jaką miałeś przyczynę do nienawiści przeciw twemu bratu? 30 Niepojęte jest częstokroć staranie nieszczęśliwych ludzi o życie. 31 Morza wydają zwierzęta niezwykłéj wielkości. 32 Perscy żołnierze mieli suknie nadzwyczajnej wartości, lecz tak świetnemu ubiorowi, nieodpowiednie tchórzostwo 33 Atheńczykowie wybrali tak Periklesa, męża doświadczonego męztwa, jako też autora tragedyi Sophoklesa za wodzów. 34 Plato był mąż nadzwyczajnego dowcipu i nauki. 35 Obyczaje wodza, są u wojska wielkiej wagi. 36 Grecki pisarz bajek, Aesop miał być bardzo małego wzrostu. 37 Xerxes posłał przeciw Grecyi flotę (złożoną) (267) z tysiąc wieście okrętów wojennych. 38 Śmierć Konstantina zapowiedzianą była przez kometę, która nadzwyczajnej wiel-

kości przez niejaki czas świeciła. 39 Obu synów twego przyjaciela widziałem: starszy z nich zdaje mi się bardziej do ojca podobny, niż młodszy. 40 Cicero był najprzedniejszy z mowców rzymskich (404) 41 Sokratesa ogłosiła wyrocznia, ktora była w Delphach, za najmędrszego ze wszystkich ludzi 42 Platona ucznia Sokratesa, miał Cicero za najuczeńszego ze wszystkich Greków 43 Xerxes i Darius uważani są za najprzedniejszych królów perskich Pierwszy z nich walcząc przeciw Massagetom poległ. 44 Thebański naród miał (sum) więcéj siły, niż umysłu 45 Dziwisz się Diogenesowi i Daedalowi, który z nich (z dwóch) mędrszy ci się być wydaje. 46 Aristidesa miano za najsprawiedliwszego ze wszystkich Atheńczyków i Themistocles zazdrościł mu tej sławy. 47 W Athenach, żyli najpierwsi ze wszystkich filozofów. 48 Alcibiades, któremu jego współobywatele urząd odebrali byli, nie chciał do domu powrócić i udał się pierwszy ze wszystkich Greków do Thracyi. 49 Trajan pierwszy, ze wszystkich cesarzów wewnątrz miasta pogrzebany został. 50 Żadne zwierzę nie jest roztropniejsze od słonia (404) Wielu z greckich filozofów zwykło było się gniewać na wynalazki poetów. 51 Hannibal uzbroił pod Zamą na pierwsze uderzenie osiemdziesiąt słoniów. Wiele z nich krzyk Rzymian wpędził napowrót, na przeciwników; jednakże kilku z nich sprawiło wielką klęskę. 52 Między owadami mają (sum) jedne po dwa skrzydła, jak muchy; inne po cztery, jako pszczoły. 52 Jeden z królów spartańskich szedł na wojnę, drugi pozostawał w domu 53 Który z dwóch Gracchów zdaje ci się być gwałtowniejszy. 54 Twoja mowa najbardziéj ze wszystkich umysły słuchaczy poruszyła. 55 My ludzie sami (jedni) ze wszystkich żyjących istót możemy poznać wschód, zachód i bieg gwiazd. 56 Ze wszystkiego, co widzimy, nic nie pozostaje niezmienne. 57 Niewdzięczność jest szpetny występek, a jednak ze wszystkich najpospolitszy. 58 Numa był mąż bardzo mądry, najpobożniejszy ze wszystkich rzymskich królów. 59 Ktoż z was będzie się wahał iść za dobremi przykładami. 60 Nikt z nas nie chce so-

bie i Rzeczypospolitéj. nieużytecznego życia prowadzić. 61 W całem mieście mało wam podobnych znaleźć można. 62 Nie zbywa na przykładach dzielnych mężów. Niezliczone przytoczyć można, z których każdy z osobna ojczyźnie był zbawieniem (§ 389). 63 Lucius Tarquinius siódmy z królów rzymskich okazał się mężnym, przez niego bowiem Volskowie zwyciężeni i do królestwa przyłączeni zostali. Miał brata Arunsa, łagodnego usposobienia młodzieńca. 64 Żaden z nas w starości nie jest ten sam jaki (qui) był (jako) młodzieniec. 65 Czemu nie piszesz do mnie, czy nie miałeś tyle czasu. 66 Zmiana ziemi i nieba ma wiele przyjemności. 67 Państwo rzymskie wkrótce się równem każdemu z pogranicznych pokazało. 68 Pausanias, który Persów pod Plataeae zwyciężył był, posłał Apollinowi do Delphi złoty trójnog dla tego zwycięztwa (394) w podarunku (360). Za waszym przykładem pójdę jak najchętniéj, albowiem wasza cnota i powaga jest mi dobrze znana.

B. 1. Brat twój jest pięknej (bonus) zdolności, wielkiej pilności, lecz słabowitego zdrowia. 2 Morze kaspiskie słodsze od innych (abl.) nadzwyczajnej wielkości węże chowa a ryby wcale różnego od innych koloru. 3 Caesar rok do biegu słońca zastósował, aby się z 345 dni składał (sum 397). 4 Były za czasu (abl.) Phociona w Athenach dwa stronnictwa, z których jedno rzecz ludu, drugie możnych popierało. 5 Miasto Syrakuzy największe ze wszystkich miast greckich i najpiękniejsze było. 6 Najostrzejszy ze wszystkich zmysłów (405) jest zmysł widzenia. 7 Bóg wszystkiemi dobrami napełnił świat, nic złego nie przymięszał. 8 Nic ze wszystkich rzeczy lepiéj, niż świat rządzone nie jest. 9 Ile (quod) komu (quisque) czasu do życia dano jest, z tego (abl.) powinien być kontent. 10 Co złota, co srebra, co ozdób w miastach Sicilii było, to Verres zabrał. 11 Jak młodzieńca, w którym coś poważnego (senilis), tak starca, w którym coś młodzieńczego, pochwalamy. 12 Burze im więcej mają gwałtowności (plur.) tym mniéj trwania. 13 Może ćwiczenie

przyobiecał, i coś się zdawał chcieć czynić. 12 Historya każdego państwa może dosyć złych przykładów pokazać. 13 Wielu chce być mianych za ubogich, którzy poddo statkiem mają bogactw. 14 Catilina miał wielką żądzę panowania, dosyć wymowy, mało mądrości. 15 Rzymianie pragnęli tyle mądrości, ile może być potrzebne temu, kto nad państwem jest przełożony (praesum). 16 Nigdy na coś dobrego gniewać się nie będę. 17 Ta rzecz na coś dobrego wyjść może. 18 Pogardzamy (pass.) tymi, którzy się bezczelnie chełpią, a nic znakomitego nie zdziałali. 19 Rzymskie wojsko miało wielką obawę (przed) Scipionem, któremu coś boskiego i szanownego zdawało się być wrodzone (insum). 20 Któż kiedyś Nerona chwalił, kogoż miał on szczerym przyjacielem? On, który nie miał w sobie nic przyjemnego, nic otwartego, nic szlachetnego, nic wolnomyślnego. 21 Jak wybornie zgadza się przyjaźń z naturą, która nic samotnego nie lubi. 22 Nikt nic przykrego nie przedsięweźmie, jeżeli (nisi) czegoś użytecznego nie zamierza. 23 Gdzie u licha (§ 401) jest twój brat?24 Nic nie jest szacowniejszego, jak cnota kto jéj dostąpił, będzie szczęśliwy, gdziekolwiek będzie w świecie [terrarum]. 25 Wiele zwierząt opisuje się, które się nigdzie w świecie nie znajdują. 26 Zkąd u licha (§ 401) królowi te piękne konie nadesłane zostały. 27 Któż z was zna tego starca, który tutaj (w) sąsiedztwie mieszka. 28 Alexander zabił wybornego wodza Clitusa; do tego stopnia (401 Uw) szaleństwa posunął się. 29 Tenże król, któremu prawie wszystko, co przedsięwziął był, udało się, chciał być jako bożek czczony, do tego stopnia zuchwałości posunął się. 30 Dokąd w głupstwie posuniesz się? Któż kiedy u licha w jednym człowieku tyle zuchwałości i bezwstydności widział. 30 Czy ci się zdaje niepamiętnym (na) żonę i dzieci (Gen.) ten, kto w bitwie śmierci śmiało drogę zabiega? Bynajmniéj, gdyż dla nich umiera. 31 Mandane pytała się Cyrusa, który był u swego dziadka Astyagesa: czy chcesz (visne) do twej ojczyzny Persyi powrócić? Wcale nie, odpowiedział: albowiem, czego się

i umiarkowanie nawet w starości zachować cokolwiek pierwotnéj siły. 14 Najwięcej złego okrucieństwo sprawia. 15 Pół czynu, kto dobrze zaczął, ma. 16 Dosyć jest bogactw, nic więcej nie pragnąć. 17 Caesar mawiał, że (se) dosyć potęgi i chwały dostąpił. 19 W wojnie (abl.) gallickiej oprócz Capitolium i zamku, wszystko było (w mocy) nieprzyjacioł. 19 Dobroczynny jest, kto nie dla siebie, lecz dla drugiego dobrze czyni. 20 Ile kto (quisque) pieniędzy w skrzyni zachowuje, tyle ma kredytu. 21 Sophistami nazywali się, którzy dla chluby, lub dla zarobku filozofowali. 22 Pythagoras, gdy w geometryi coś nowego wynalazł był (conj.), powiadają, że muzom wołu ofiarował. 23 Wielu Rzymian miało domy nakształt miast. 24 Nietylko prawem natury, lecz i prawami narodów postanowione jest, aby nie wolno było (conj. praes.) dla swego dobra, szkodzić innemu. 35 Po bitwie Maratońskiéj Atheńczykowie Miltiadesowi flotę z siedemdziesiąt okrętów (genit.) dali, aby wyspy, które barbarzyńcom pomagały były, wojną ścigał (imperf. conj.)

Cwiczenie jedenaste, o Genitivie.

(Gram. Mn. 398—408.)

A. 1. Ile wdzięków i przyjemności jest w wierszach Homera. 2 Król nie chciał oblężonym tyle czasu pozwolić, ile do poddania się żądali byli. 3 Zbyt surowi rodzice wzniecają w dzieciach (dat.) więcej strachu, niż miłości. 4 Cicero, jako młodzieniec wiele czasu filozofii poświęcał. 5 Było mniej zdobyczy, jak się żołnierze spodziewali byli. 6 Natura udziela każdemu coś dobrego (commodum), ale przyłącza także coś niedogodnego. 7 Co za interes masz do mnie (odemnie żądasz) 8 Jeżeli co dobrego uzyskaliśmy, albo co złego odwróciliśmy, Bogu dziękować powinniśmy. 9 Rozkazano mi (pass.) króla o przegranéj bitwie uwiadomić. Ten interes niechętnie (adject.) przyjąłem. 10 Dla ludzkiego towarzystwa nic stósowniejszego znaleźć się nie może, jak rólnictwo. 11 Gniewam się na cię, że nic z tego nie uczyniłeś, coś był

u Persów nauczyć mogłem, to już wiem, lecz Medowie mogą mnie jeszcze wiele nauczyć. 32 Nie wzbraniałem się podjąć tego (id) interesu, choć mało tylko czasu miałem 33 Alexander chciał aż do ostatnich (kończyn) Indyi dostać się, lecz żołnierze dla bezdroży owych miejsc iść za nim nie chcieli. 34 Cicero opłakiwał śmierć Hortensiusza, którego miał uczestnikiem swych chwalebnych czynów 35 Caesar nie chciał mieć nikogo współuczestnikiem panowania. 36 Wiele ludzi zdaje się być bardziéj kłótliwych, jak przyjaciół prawdy, najwięcéj chciwych chwały. 37 Wiele rzek, które niegdyś nosiły (capax sum z Genit.) wielkie statki, teraz ani małych łódek nosić nie mogą. 38 Rodzaj owiec jest na zimno niewytrzymały, chociaż najlepiéj odziany być się zdaje. 29 Darius niecierpliwy był obcéj rady. 40 Ten ogród nie tak w owoc obfitujący, jak w jarzyny być się wydaje. 41 Któż niechce być lubownikiem prawdy. 4A Conon był nietylko w wojskowości biegły, lecz także pilny w dowództwie (408) 43 Ci młodzieńcy chciwi są chwały, a rozrzutni bogactw. 44 Często zdaje się człowiek, który jest uczestnikiem rozumu, jednakże ulegać gniewowi 45 Darius nie był nieświadomy greckiego języka. 46 Vespasian nie był pamiętny na krzywdy współobywateli. 47 Włochy były pełne greckich sztuk i umiejętności. 48 Ten tak gwałtowny, krzywdy i hańby niecierpliwy mąż, łatwo nie władnie (impos) sobą. 49 Ci żyją bezpiecznie, którzy się do żadnéj zbrodni nie poczuwają. 50 Ten pisarz nieświadomy prawdy być się zdaje. 51 Pythagoras nazywa filozofów przyjaciołmi prawdy. 52 Catilina pragnący był obcego, rozrzutny swego. 53 Zdaje się, że Sokrates nie miał do siebie bardziéj przywiązanego, nad Alcibiadesa. 54 Ci młodzieńczy zdawali się być niecierpliwi pracy i w swym interesie niedbali. 55 Constantinus chciwy był sławy wojennéj. 56 Cicero nazywa dom biegłego w prawie (409) wyrocznią całego państwa. 57 Quintus Scaevola był między prawnikami najwymowniejszy, a między wymownymi w prawie najbiegleiszy. 58 Gallia pełna była kupców, pełna rzym-

skich obywateli. 59 Czytajcie listy Cicerona do Attika, które napełnione są ważnemi wyrazami i wybornemi myślami.

B. 1 Sprawiedliwość nic nie żąda nagrody. 2 Rzecz pospolita rzymska tak była silna, że każdemu z pogranicznych państw wyrównywała (par sum Imperf. Conj.). 3 Nie tyle złego jest, że książęta grzeszą, jak to, że bardzo wielu naśladowców książąt powstaje. 4 Dosyć jest bogactwa, nic więcéj niechcieć. 4 Gmin nowości zawsze chciwy jest. 3 Poczuwający się do złego, są bojaźliwi i niezno-szący prawdy. 7 Zwierzęta są rozumu i mowy pozbawione. 8 Zaiste wszyscy uczestnicy cnoty szczęśliwi są. 9 Wszy scy niepamiętnego (na) dobrodziejstwo nienawidzą. 10 Gniew i szaleństwo nie włada (impotens) sobą. 11 Niektórzy z twarzy wnioseк czynią ile kto (quisque) odwagi mieć się zdaje (Conj.) 12 Lysander Lacedaemończyk wielką pozo-stawił po sobie (Gen.) sławę. 13 Tribunowie ogłosili pra-wo, aby jeden z konsulów (z dwóch) z pospólstwa był wy-bierany (Imperf. Conj.) 14 W bibliotece oddzielnie ka-żdy z nas (dwóch) do swéj nauki książki rozkładał. 15 Okręt Perseusza nadzwyczajnéj miał być wielkości.

Dwunaste ćwiczenie, do Genitiwu.

(do Gram. Mn. 412—415.)

A. 1 Losy greckiego narodu przypominają nam ludzką znikomość, o któréj (412) w szczęściu łatwo zapominamy, 2 Brutus przypomniawszy sobie (recordor) sławę swych przodków, coś sławnego wykonać postanowił. 3 Któż nie pomni o dawnem męztwie Szwajcarów. 4 Posłowie Achae-ow przypomnieli Lacedaemońskiemu tyrannowi Nabisowi (Acc Nabin) przymierze z Rzymianami. 5 Ci zwykli brać za złe (aegre fero), którym się długi przypominają. 6 Po-nieważ to, com dopiero powiedział, przypomina mi obyczaje rzymskiego państwa, wyżéj zasięgnę i pokrótce ustawy sta-rożytnych Rzymian w pokoju i wojnie opiszę. 7 Cicero bardzo często przypominał rzymskim konsulom i senatowi ich powinność. 8 Pomny (admonitus) na dawną przyjaźń,

dna klęska rodzaj ludzki nie kosztowała tyle, ile gniew. 33 Żaden towar nie przedaje się za tyle, za ile ją kupiec kupuje. 34 Bogactwo od Fabiusza za nic cenione było. 35 Alexander wiele cenił wodza Hephaestiona, który był do niego bardzo podobny. 36 Roztropnie działać więcéj znaczy, jak roztropnie myśleć. 37 Moje sumienie znaczy mi więcéj, niż mowy ludzi 38 Co mówisz, ani dźbła nie cenię. 39 Nigdzie w świecie (402) zboże nie jest droższe jak w Syracusach. 40 Kto w wątpliwych przypadkach tchorzem się pokazuje, ten za nic miany być powinien. 42 Dał mi w podarunku puhar słoniowy, który sobie za fenig (assis) nie szacuję. 43 Czego się boicie nieprzyjaciół, których ja sobie dla ich zniewieściałości, ani dźbła nie cenię 44 Cóż może być drogiego tym, którzy za nic mają nagrodę cnoty. 45 Mój ojciec kupił nie drogo nie daleko miasta ogród. 46 Moja siostra drogo sprzedała dom od ojca jéj zostawiony 47 Ten folwark, który ty teraz tak drogo (za tyle) sprzedać chcesz, ojciec twój bardzo tanio kupił. 48 Życie tych ludzi za mało cenię, którzy nic nie uczynili, co do godności człowieka należy. 49 Najpiękniejsze zdają się te widowiska, które nic nie kosztują: wschód i zachód słońca i gwiazd, niezmierność morza, huk grzmotu, błysk błyskawicy. 50 Jak drogo (quanti) mieszkasz i jadasz w Rzymie?

B. 1 Rzadko bezbożni pamiętają o Bogu, chyba że (nisi, dum) są w nieszczęściu. 2 Ten dzień i to miejsce zawsze pamiętać będę. 3 Gdy nowych jednasz sobie przyjaciół, nie chciej o dawnych zapominać. 4 Żal mi ludzi, którzy czas na próżne rzeczy (Abl.) marnują. 5 Mężowie mądrzy często żałowali, że mówili, że milczeli nigdy. 6 Dobrodziejstwa pamiętać powinien ten, na kogo są zlane, nie przypominać ten, który wyświadczył. 7 Napomniał Caesar Aeduów, aby kłótni i niezgód zapomnieli (Imperf. Conj.) 8 Atheńczykowie Cimona wygnaniem na dziesięć lat (Genit) skarali, którego czynu prędzéj oni, niż on sam żałowali i wkrótce znanej jego waleczności pragnienie na-

przyjąłem tego człowieka do mego domu. 9 Ojciec naszego nauczyciela, którego ja pomnę, ale którego ty sobie przypomnieć nie możesz, (jako) starzec wielkie odprawił podróże. 10 Pomnę jeszcze owego człowieka, bardzo bogatego, który teraz żyje w największej nędzy. 11 Poeta Homer nie wzmiankował nigdzie swéj ojczyzny 12 Ci, którzy wzbraniają się od wojskowości, gdy nieprzyjaciele zagrażają ojczyznie, o żonie i dzieciach zapominać się zdają. 13 Pomnę wielu wielkich mężów, którzy poczuwanie się do dobrego (Genit.) nawet nad życie przenieśli. 14 Grecy w niebezpieczeństwie zapominali o swych kłótniach. 15 Warto (pretium) jest pracy, pomnieć na sławę naszych przodków. 16 Kto nie złożył pamięci urazy, ten swego gniewu nie zapomniał 17 O tępi ludzie, którym tylko nieszczęścia religią przypominają. 18 Alexander gdy (postquam) swego wodza Clitusa zabił, zaczął tego czynu żałować. 19 Powiadają, że się Plato (jako) młodzieniec wstydził zbytecznego śmiechu. 20 Olbrzymom żal było, że niebo chcieli zdobyć. 21 Kto się nie wstydzi być pośmiewiskiem innym, zdaje się, że nietylko na pogardę, ale i na karę zasługuje. 22 Wstyd jest ludzi i bogów: Nieprzyjaciele są w Capitolium. a w Tuskulum prędzéj biorą się do broni (arma capio pass.) niż w Rzymie. 24 Wstyd mnie tych szanownych mężów, którzy mi już tyle razy przypominali moję powinność 24 Ci, którzy pieniądze wysoko cenią (§ 414) nie znoszą obojętnie (aeque) ubóstwa. 25 Porcius Cato przywiózł z Afryki, jako Quaestor powracając. poetę Enniusza z Sardinii do Rzymu, co tyle cenimy jak sławny jaki tryumf. 26 Któż sławy wyżéj (414) nie ceni, niż pieniądze? 27 Zawsze rzymskich pisarzy tyle ceniłem, ile ty greckich. 28 Jest wielu, którzy wszystko za nic uważają, a sami za wielkich uważani być chcą. 29 Rzymianie wojskowość zawsze wysoko cenili, wyżéj, niż wszystkie inne zalety. 30 Jak drogo (quanto) chcesz twoje książki przedać? Przedaję moje książki nie drożéj (pluris zob. 414) jak inni, a może taniéj, bo posiadam wielką mnogość. 31 Nie mogłem za tyle nająć ogrodu. 32 Za-

stąpiło. 9 Nad tymi bardziéj litujemy się, którzy naszéj litości nie domagają się, jak nad tymi, którzy jéj żądają.

Trzynaste ćwiczenie, Genitivus.

(Gram. Mn. 416—421,)

A. 1 Wielu dzielnych i mądrych mężów w Athenach o zdradę oskarzonych było. 2 Wielu obwiniało Caesara o dumę. 3 Roscius oskarzony o ojcobójstwo, miał Cicerona obroń ą. 4 Atheńczykowie oskarzyli Sokratesa fałszywemi zarzutami o wiele zbrodni. 5 Fannius obwinił Verresa o łakomstwo. 6 Lekarz Philippus u Alexandra o zdradę obwiniony został. 8 Wymowa Cicerona wielu oskarzonych o zbrodnie przed sądem od winy uniewinniła. 9 Jedno i drugie obwinia wielu o płochość, jeżeli w szczęściu przyjacielem pogardzają. albo w nieszczęściu opuszczają. 10 Nawet zuchwałego nie uwalniamy zupełnie od bojaźni. 11 Castor pozwał swego dziadka, króla Dejotara, o zbrodnię kryminalną przed Caesara. 12 Sędzia Coelius uniewinnił tego od winy, który poetę Luciliusza na scenie po imieniu obraził był. 13 Ten nie może być o kradzież zapozwany, kto ci publicznie suknię zdarł, ale o łupieztwo oskarzony być powinien. Caesar zapozwał przed sąd Dolabellę. który przedtem był konsulem i triumfatorem, o skrzywdzenie skarbu. 15 Nikt nie chce bronić o rzeczywiste złupienie skarbu oskarzonego, którego każdy sędzia potępić powinien, a nikt od winy uwolnić nie może. 16 Manlius po diktaturze od M. Pomponiusza tribuna ludu został przed sąd zapozwany, że syna swego o żaden występek nie obwinionego młodzieńca, jak niewolnika traktował (plusq. perf. conj.) 17 Kto jest obwiniony o (obrazę) majestatu, ten wywołany bywa z kraju. 18 Wielu z Atheńczyków żałowało Phocіona na śmierć skazanego, pomni na jego dawną sławę. 19 Cesarz Claudius wskazał przekonanego o oszukaństwo, aby był (Inf.) od dzikich zwierząt rozdarty. 20 Przekonani o zbrodnią kryminalną, na śmierć bywają skazani. 21 Catilina i współuczestnicy ...isku. zostali na śmierć skazani. 22 Nad sercem i mową

panować, nie jest rzeczą (419) każdego człowieka. 23 Rzeczą jest roztropnego nauczyciela, u jednych młodzieńców ostrogi, u drugich wędzideł używać. 24 (Znakiem) jest lekkiego umysłu, prawdziwą chwałą pogardzać, która jest owocem prawdziwej zasługi. 25 Rzeczą każdego człowieka jest błądzić, niczyją jak tylko (nullius nisi) szalonego w błędzie pozostawać. 26 Rzeczą jest dobrej zwierzchności nietylko na obecne uważać, lecz i przyszłe przewidywać. 27 Jeżeli czyją rzeczą (quispiam), to zaiste twoją, sprawiedliwy książę, nic prócz cnoty za dobre nie uważać. 28 (Obowiązkiem) jest książęcia nietylko opierać się lekkomyślności gminu, lecz także zuchwalstwu bezbożnych. 29 To, co się przykrem wydaje, z godnością znosić, znakiem jest dzielnej duszy i wielkiej stałości. 30 Imie Afrykański zdawało się być Scypionów. 31 Znakiem jest wielkiego umysłu, to, co się wielu świetnem wydaje za mało uważać. 31 Głupia (420) innych błędy spostrzegać, a o swoich zapominać. 32 Rzeczą jest mądrego, uledz okolicznościom. 33 Bezczelna jest każdemu poczciwemu złorzeczyć. 34 Spartańskiemu państwu zależało na tem (421), zachować (pass.) prawa Lykurga. 35 Plato nic nie pisał oprócz, na czem wszystkim ludziom zależy. 36 Wszystkim dobrym na tem zależy, aby surowo przeciw złym postępowano. 37 Mnie i każdemu poczciwemu bardzo na tem zależy, mieć szczerych przyjaciół. 38 Na czem nam wiele zależy, to za potrzebne zwykliśmy uważać. 39 Wiele nam na tem zależy, dobre posiadać książki. 40 Przez cały czas cię nie widziałem, choć mi na tem wiele zależy.

B. 1 Listy wynalezione zostały, abyśmy uwiadomiali (Imperf. conj.) nieobecnych, gdyby coś nowego było, na czemby wiedzieć im, albo nam zależało. 2 Alcibiades gdy (postquam) usłyszał, że na śmierć jest skazany, do Lacedaemonu wyniósł się. 3 Znakiem jest mądrego żadnej rzeczy, którejby mógł (praes. conj.) żałować, nie czynić. 4 Któż z nas kanneńskie wojsko o ucieczkę lub bojaźń obwiniać może, gdzie pięćdziesiąt tysięcy ludzi miało być zabitych. 6 Powiadają, że Tiberius powiedział: rzeczą

sobie i państwu dwojakim sposobem, przez odwagę (abl.) w wojnie i przez sprawiedliwość w pokoju. 9 Pyrrhus zwyciężył Rzymian za pomocą słoni, których oni się bali, dopóki im były nieznane. 10 Vejentowie wojną znurzeni, wyprawili posłów do Senatu i do ludu rzymskiego. 11 Alexander postanowił Scythów ścigać wojną, lubo jeszcze chory z rany (425), ani pieszo iść, ani konno jechać nie mógł. 12 Indibilis i Mandonius poddali się z wojskiem Scipionowi; poczem oddane im zostały z radości płaczące żony z dziećmi. 13 To jest najhaniebniejsza strata, która z niedbalstwa powstaje. 14 Najczęściéj żałujemy, cośmy z gniewu uczynili. 15 Téj krzywdy postanowiłem pomścić się przez was (423). 16 Nikt wielkością swoich bogactw nie staje się szanowniejszym. 17 Któż nie zna z wyroczni sławnych Delph. 18 Hephaestion miał w Sidonie wielu młodych gościnnych przyjaciół, z których każdemu odjęte Stratonowi panowanie ofiarować mógł. Lecz żaden z nich niechciał ofiarowanego przyjąć panowania. Do nich rzekł Hephaestion; błogo wam dla waszej cnoty, albowiem wam się lepszą rzeczą zdaje, odrzucić jak przyjąć królestwo. 19 Dla chciwości Verresa rzymska flota od rozbójników morskich wzięta i pożarem zniszczoną została. 21 Cześć ci o młodzieńcze dla twéj cnoty, że nie ubiegasz się za próżną chwałą. 22 Senatorowie rzymscy albo dla (ex) starości, albo dla troskliwości ojcami nazywali się. 23 Wielu z bojaźni ciężkiéj kary, albo śmierci, znieśli najsroższe męczarnie. 24 To nie są dobrzy obywatele, którzy tylko z bojaźni słuchają. 25 Korci nas to, cośmy z nienawiści ku ludziom uczynili. 26 Wielu znakomitych, co mówię, boskich mężów, z miłości ku ludziom za nic miało życie i poniosło śmierć za prawdę. 27 Wódz każe trąbą dać znak. To samo czyni nieprzyjacielskie wojsko: najprzód zdala strzałami i pociskami, wkrótce z bliska mieczami walczą. 28 Wszystkie sztuki, które do wykształcenia należą, mają wspólny węzeł i przez pewne powinowactwo (abl.) z sobą są połączone. 29 Przez pochwały poetów i historyków,

jest dobrego pasterza strzydz owce, nie odzierać. 6 Twoją rzeczą jest, jeżeli coś nad spodziewanie wypadło, darować mi. 7 Nie pisałem tego, na czem ci nic nie zależało (refert) 8 Wam sędziowie na tem najwięcéj zależy, nie ważyć (pass.) spraw ludzkich podług (ex) lekkomyślności świadków. 9 Wiele zależy, jakich kto ma (conj.) nauczycieli. Cóż nam na tem zależy, że Antoniusz zwyciężony został. 11 Atheńczykom bardziej na tem zależało, mieć w domach mocne dachy, jak Minerwy posąg z słoniowej kości najpiękniejszy. 12 Kogo wstyd jest, że zgrzeszył, prawie jest niewinny. 13 Jeżeli łąki i ogrody tyle szacujemy, ileż cnotę szacować należy? 14 Ile ktoś ceni (facio) przyjaciół tyle od przyjaciół ceniony bywa (z. b. § 266). 15 Tak czuć jest znakiem roztropności, działać męstwa; czuć zaś i działać, doskonałéj cnoty 16 Nic nie jest tak ciasnego umysłu i tak małego, jak zbytnie kochać bogactwa. 17 Swywola i rozpusta bardziéj jest rzeczą młodzieńców, niż starców. 18 Kłamać nie moją rzeczą. 18 Wszystkim powinno na tem zależeć aby nieprzyjaciel był zwyciężony. 20 Wam samym (ipsorum) na tem zależało, aby się to nie stało.

Czternaste ćwiczenie, Ablativus.

Gram. Mn. 422—426

A. 1 Nie widzimy wiele kometów, bo promieniami słońca są zasłonione. 2 Równie jest chwalebna, od dobrych być pochwalonym, jak od złych być zganionym. 3 Ten wódz już w siódmym miesiącu dowództwa, śmiercią zaskoczony, nic znakomitego wykonać nie mógł. 4 O nędzny człowiecze! którego umysł od dnia do dnia (in dies) bardziéj poczuwaniem się do zbrodni jest dręczony. 5 Szlachetny koń nawet cieniem bicza kieruje się, leniwy ani ostrogą nie da się popędzić. 6 Lekarze zwykli ciężkie choroby przykremi lekarstwami leczyć. 7 Poeci zwykli tych, którzy na wielkie boleści cierpią (425 i 26), dotkniętych boleściami nazywać i zorana rola nazywa się u nich lemieszem zraniona ziemia. 8 Rzymianie zaradzał

nietylko ci, których chwalą, lecz także imię całego narodu uświetnia się. 30 Pythagoras opatrzył tę część Włoch, która się Wielką Grecyą nazywała, najwyborniejszemi ustawami. 31 Ulysses chciał przez udanie szaleństwa wojskowości uniknąć. 32 Król Bithyński Nikomedes testamentem lud rzymski dziedzicem uczynił. 33 Pyrrhus swą szczupłą i niesławną ojczyznę wielkością swego imienia, głośną uczynił. 34 Boleści ciała czujemy duszą; lecz chorób duszy ciałem czuć nie możemy. 35 Cimon wiele ubogich umarłych swoim kosztem pochować (pass.) kazał. 36 Manlius Torquatus syna swego siekierą stracić kazał. 37 Nie wojsko, nie skarby są obroną państw; lecz przyjaciele których ani bronią zmusić, ani pieniędzmi okupić nie można. 38 To był zaiste wielki człowiek, który dźwięki głosu, które zdają się być niezliczone, kilkunastu znakami głosek ograniczył. 39 Słoń podnosi trąbą najmniejsze rzeczy, które na ziemi leżą 40 Niektóre narody mają żywić się rybami i jajami ptaków. 41 Aeneas zgodą wszystkich Latinów królem obrany został. 42 Jest znakiem złego serca, oszukiwać kłamstwem. 43 Jest rzeczą dobrego wodza, równie radą, jak mieczem nieprzyjaciela zwyciężać. 44 I to, mój przyjacielu, będzie ci znakiem mego rozlicznego zatrudnienia, że ten list ręką mego pisarza jest pisany. 48 Danaus pierwszy okrętem z Aegyptu do Grecyi przybył. 46 Komendant zamku w Tarencie rzekł do Maxima: przezemnie Quintusie Fabiuszu, zdobyłeś Tarent. 47 Dwojakim sposobem przemocą lub zdradą wyrządza się krzywda. 48 Przez was dzieje się tu wszystko. Czemu się na nas gniewacie, jeżeli was wasze nadzieje omyliły. 49 Natężeniem i sprawiedliwością wzrosło państwo rzymskie. 50 Wielkie kraje wojną, dzikie ludy i niezmierne państwa siłą podbite zostały 51 Karthago, współubiegaczka rzymskiego panowania, pożarem spłonęła (deleor). Wszystko Rzymianom lądem i morzem otworem stało, 52 Nikt zbyt wiele na siły ciała i ilość szczęścia spuszczać się nie powinien.

Piętnaste ćwiczenie,

Gram. Mn. §. 448 i następ.

A. 1. Nic nie jest droższego, jak co przez prożby okupione zostało. 2 O niegodziwy człowieku coś ojczyznę, którą poczciwy ceni więcéj (§ 449) niż życie, za pieniądze sprzedał. 3 Mieszkańcy Krotony sprowadzili Zeuxisa, który wtenczas za najpierwszego malarza był uważany, za wielką cenę. 4 Miasto Petelia w posiadłości Bruttiów przez wodza Hannibalowego Hamilkara zdobyte zostało. To zwycięztwo kosztowało Karthagińczyków (Dat) wiele krwi i wiele ran. 5 Atheński wódz Miltiades o zdradę oskarżony, chory z ran nie mógł sam za siebie mówić. Jego brat Tisagoras mówił za niego. Został od śmierci uwolniony, na karę pieniężną skazany. Proces ten na 50 talentów był szacowany. 6 Plinius mógł swoje pamiętniki za 400,000 Sestertiów przedać. 7 Powiadają, że Darius zabójcę Alexandra W. chciał kupić za tysiąc talentów. 8 Wielu książąt okupowało od Gallów pokój za ciężkie pieniądze. 9 C. Antonius, gdy chory na nogi (425) w bitwie przytomnym (intersum 381) niebył, M. Petrejowi zostawił wojsko. 10 Żadne wojsko co do (§ 431) waleczności z rzymskiem równać się nie może. 11. Król Pontu Mithridates, dzielny w wojnie (431) znamienity waleczność, niekiedy szczęściem, zawsze wielki umysłem nienawiścią przeciw Rzymianom drugi Hannibal, opanował Azyą i zabił wielu rzymskich obywateli. 12 Nawet najlepsi mówcy zwykli niekiedy blednąć i drzeć na wszystkich członkach (431). 13 Grecya przewyższyła Rzym nauką i wiadomością wszelkiego rodzaju. 14 Żaden z Thebańczyków nie wyrównywał Epaminondasowi nauką. 15 Mówią, że Alcibiades w Sparcie Lacedaemończyków oszczędnością życia przewyższył. 16 Hannibal, choć chory na oczy, nie usunął się od bitwy i zwyciężył Rzymian. 17 Spartańczyk Agesilaus zdawał się bardziéj z imienia, niż władzy (431) być królem, jak wszyscy inni krolowie spartańscy. 18 Wielkich mężów mierzymy podług zasługi

któreś mi przysłał, a które zdaje się, że bardzo drogo kupiłeś (459) składam (ago) ci jak największe dzięki i wkrótce cię podobnym darem wynagrodzę. 40 Datames ustroił Thyusa w złote łańcuchy i bransolety i pędził go skrępowanego przed sobą 41 Macedończykowie, którzy z Alexandrem poszli byli (sequor), zostali wprawdzie wielkiemi łupami perskiemi zbogaceni, ale mało ich wróciło do domu. 42 Znakiem jest (419) dobréj skłonności, kiedy dobrze zasłużonych mężów pieniędzmi wspieramy. 43 Nerona ojciec, Domitius miał być wielkiéj niepoczciwości (perfidia) i oszukiwał wexlarzy na cenie kupionych rzeczy a jako Praetor wyścigaczów wozowych na nagrodzie zwycięztwa. 44 Wspomnienie na wszystko złe (plur.), które wykroczenia ludzi zrządziły, nabawia mnie wielkiéj troski. 45 Wojsko prowadzone przez Caesara przeciw Vercingetorixowi, wielkim niedostatkiem zboża ściśnione (451) nie miało (careo) kilka dni żywności, znosiło atoli mężnie ostatni głód. 46 Litery przez kulę szklanną pełną wody większe i widoczniejsze okazują się. 47 Rabujący Gallowie spieszyli najprzód ulicami Rzymu ogołoconemi z ludzi, ztamtąd wrócili się na rynek, gdzie do bogów podobne kształty Senatorów siedzących ujrzeli. 48 Widzieliśmy o Cajusie Caesarze, mówi Cicero, twoje zwycięztwo z wypadkiem bitwy skończone; w mieście nie ujrzeliśmy miecza z pochwy dobytego. 49 Prowincya Gallia była kupcami napełniona, pełna obywatelów rzymskich. 50 Dom Cicerona był codziennie ujauczeńszemi mężami napełniony 51 Ci nie potrzebują (§ 453) broni, między którymi nieprzyjaźń jest usunięta. 52 Potrzeba wam ciągłéj nauki i dobrych nauczycieli. 53 Przed wojną potrzeba rady, potem czynu. 54 Potrzeba nam wiele pieniędzy, jeżeli to kupić chcemy, co jest potrzebne. 55 Prowincya Gallia potrzebowała mocnéj załogi przeciw napadom niemieckim. 56 Pewnych rzeczy bardzo wiele przykładów potrzeba. 57 Themistokles, co (plur) potrzeba było, bardzo prędko wynajdywał (453.) 58 Ile pieniędzy będzie ci potrzeba? 59 Wiele przyłożyłem pilności i starania, co wielu słowa-

(431) nie podług bogactw. 19 Każdy mierzy niebezpieczeństwa podług swéj bojaźni. 20 Sokrates podług świadectwa uczonych i całéj Grecyi był pierwszym ze wszystkich filozofów. 21 Perikles nie zważał na obelgi lekkomyślnego człowieka i podług mego zdania dobrze uczynił. 22 Grecya, która chwałą, nauką, wszystkiemi kunsztami, a nawet panowaniem i wojenną potęgą kwitnęła, małą tylko cząstkę Europy zajmowała. 23 Łacińscy poeci, zdaniem mojem, naśladowali po większéj części greckich. 24 Cyrus ogołocił Astyagesa z państwa. 35 Każda mowa wolną być (vaco 450) powinna od zuchwalstwa i niedbalstwa. 26 Cesarz Vitelius uduszony do Tibru wrzucony został i nie miał (careo) zwyczajnego pogrzebu. 27 Agesilaus nic nie zmienił w życiu i w odzieży Spartańczyków i przestawał (contentus sum) w domu na tem, (456) czego pradziad Eurysthenes używał. Dla tego często dopomagał ojczyznie, gdy nie miała pieniędzy, tem, co mu od obcych narodów i królów, których wsparł był, w podarunku dane było (340) 28 Ta rzecz zdaje się nawet nie potrzebować mowy. 29 Z obawy od rozbójników napełnił Hannibal, gdy wielu pieniędzmi opatrzony do Krety przybył był, kilka dzbanów ołowiem i przykrył je złotem. Te publicznie przyniósł do świątyni Diany. 30 Sikulski historyk Timaeus, podług zdania Cicerona, miał wielką obfitość i rozmaitość myśli. 31 Medyjczyk Arbaces wydarł assyryjskiemu królowi Sardanapalowi życie i tron. 32 Kapua obfitowała w najlepszych obywateli (450). 38 Korinth miał, jak powiadają, wielką obfitość (abundo) bogactw. 34 Prawie cała Hiszpania obfitowała niegdyś w kosztowne kruszce. 35 Przez starożytnych pisarzy wielu mężów jest wzmiankowanych, (którzy mieli) nadzwyczajną pamięć (428) 36 Niespodziewane przybycie mego ojca sprawiło mi wielką radość (451. 37 Mówią, że niektórzy pisarze swoje dzieła umyślnie bajkami napełnili. 38 Którzy w Rzymie urząd się starali, zwykli byli wielkim tłumem przyjaciół otoczeni wychodzić na rynek. 39 Atheńczykowie największą cześć Alcibiadesowi wyrządzili (451). 40 Za obrazy,

mi wzmiankować niepotrzeba. 60 Zwierzchności zawsze potrzeba, albowiem bez jéj czujności i starania państwo ostać się nie może. 61 Dwa węże zabiły Laokoona, jak Virgiliusz opowiada, krwią i ogniem koło iskrzących oczu (432) zafarbowane. 62 W żadnem miejscu nie było zboże tak drogie, jak w Rzymie. 63 Twój ojciec kupił ten folwark za 10 000 talarów, który przed rokiem sprzedany był za 25,000 talarów. Można o nim powiedzieć: umie za jeden denar kupić, co warto tysiąc denarów. 64 Któż chce hańbę za cnotę (abl.) zamienić. 65 Virgiliusz opisuje oblicze Achemenidesa towarzysza Ulyssesa, na wyspie Cyklopów przypadkiem zostawionego, następującemi słowy: straszliwe brudy, długa zapuszczona broda, zresztą (432 acc. Graecus od ceterus) Grek. 65 Zwyczajna mowa po większéj części (acc. graec.) z Jambów się składa. 66 Twego przyjaciela listy, zresztą wyborne dla krotkości, nie podobały mi się Młodzieńcy w tym wieku zwykli być obfitsi (w) słowa. 67 Łatwo jest wojsko pozbawione wodza zwyciężyć.

B. 1 Dobrzy żadną korzyścią do zdrady nie (dają) się nakłonić, źli często małą. 2 Wiele kometów nie widzimy, że są (od) promieni słońca zasłonione. Likurg kupować (pass.) wszystko nie za pieniądze, lecz (przez) zamianę towarów kazał. 4 Ponieważ nigdy nie brakuje nędzy, zawsze miłosierdzia Boga potrzebujemy. 5 Być wolnym od winy, wielką jest pociechą. 6 Chytre i zuchwałe zamiary z pierwszego pozoru (abl.) błogie, w dalszym postępie trudne, w wypadku smutne są. 7 Nędznym jest, kto w występnym życiu obfituje w rozkosze. 8 Wolę męża, który pieniądzy potrzebuje (conj.), niż pieniądze które męża. 9 Timotheus Cyzicus od oblężenia uwolnił państwo przez tę wojnę z wielu sławnych mężów ogołocone zostało. 10 Dwie wady dotykają prawie każde państwo, skąpstwo, rozrzutność. 11 Zaszczytu i chwały doznają ci, o których jest mniemanie (putor), że drugie cnotą przechodzą. 12 Koń bieżący nie potrzebuje ostróg 13 Na cnocie, nie na krwi zasadza się cnota. 74 Sło

kich nie godzien (456), kto nie doznał gorzkich (rzeczy). 15 Zaufany w mojem sumieniu, nie dbam na mowy pospólstwa. 16 Gdy z duszy i z ciała składamy się (conj.), duszy bardziéj używamy do rozkazywania, ciała do posłuszeństwa; dla czego chwały szukać mamy umysłu wyższością, nie ciała siłami; życie bowiem, którego używamy, krótkie jest, wybornemi zaś czynami pamięć wieczna nabywa się.

Szesnaste Ćwiczenie, Ablativus.

(Gram. mniejsza § 454)

A. 1 Używamy węchu psów do naszego użytku (dat.) 2 Nie jest (zwyczajem) filozofów świadków używać, lecz dowodów. 3 Hannibal ów najwyborniejszy wódz, zakończył życie trucizną, poniosłszy bardzo wiele trudów. 4 Atticus miał starannego, pobłażającego i stósownie do owych czasów bogatego i w naukach kochającego się ojca. 5 Wielu nadużywa wczasu i nauk, lecz dla tego nauki nie są godne pogardy. 6 Pausanias królewskiéj okazałości używał; nosił medicką suknią, medickie i aegypskie drabanty towarzyszyły mu, biesiadował obyczajem perskim. 7 Każdy zwierz używa ruchu ciała, jak chce. 8 Co jest obdarzone rozumem, lepsze jest, niż co nie ma (careo) rozumu. 9 Wielu, którzy ogarnęli panowanie Rzymu, nadużywali władzy na swoję korzyść. 10 Ten okręt najlepiéj swój bieg odprawia, który ma (utor) najbieglejszego sternika. 11 Cała nasza siła polega na duchu i na ciele. 12 Ten tylko zdaje się żyć i swego życia używać (fruor), kto czynnością jaką zajęty (intensus), ubiega się o chwałę (abl.) wybornych czynów i chwalebnych sztuk. 13 Zwykliśmy tym sprzyjać, którzy w te same podają się niebezpieczeństwa, któreśmy ponieśli. 14 Dobro ludzi nietylko polega na cnocie, lecz także na sławie: dla tego tych szczególniejszem poszanowaniem zaszczycamy, którzy jaką rzeczą chwalebną odznaczają się. 15 Z niczego cieszyć się nie zwykłem, jak z wybornych uczynków. 16 Chwały, honoru i panowania pragnie tak dobry, jak zły; lecz ów

37 W cnotę bogaci (praeditus) sami (jedni) szczęśliwymi nazwać się mogą. 38 Polegając na twej ludzkości, szlachetny dowódzco, poruczyliśmy ci nasze ocalenie. 39 Datis zaufany w liczbie swych wojsk, pragnął bitwę stoczyć. 40 Sokrates ufny w swoje dobre sumienie, nie chciał użyć pomocy swych przyjaciół do ucieczki. 41 Obcem jest wielkiemu mężowi, popierać złą sprawę. 42 W Athenach trzydziestu tyranów opanowało najwyższą władzę (455), którzy nie sprzyjali (alienum esse 456 i 7) sztukom. 43 Kaligula okazał się dalekim (alienus) nietylko od cnoty, ale i roztropności. 44 Cassander od Polysperchona z Macedonii wygnany został. 45 Aristides na wygnanie (abl.) dziesięcioletnie (gen.) był skazany i z ojczyzny wygnany został. Tego dokazali jego nieprzyjaciele, choć Atheńczykowie zawsze na jego poczciwości polegali. 46 Clodius Cicerona ze wszystkich dobr i posiadłości wyzuł. 47 Ci są równie poszanowania godni, którzy ludzi uwalniają od przesądów, jak ci, którzy odwracają od nich niewolą. 48 Nikt nie potrafi miłości ku rodzicom od natury wrodzonej wyrugować z duszy. 49 Czujność Cicerona uwolniła miasto Rzym od wielu, którzy swoje lekce ważyli, a o obce ubiegali się. 50 Cimon zdobył wyspę Scyros, starych mieszkańców z miasta i wyspy wypędził i ziemię między atheńskich obywateli (dat.) podzielił. 51 Będzie przystało na waszę ludzkość, o książęta, obywateli od zguby zachować (odwracać zgubę od ob). 52 Aegypski król Ceraunus, który za żywota (żywy) swemu synowi państwo oddał, od tego życia pozbawiony został. 53 W Aulis przez gniew Diany, miała nagła powstać cisza i greckie okręty z miejsca ruszyć się nie mogły. 54 Censura Fulviusza Flacca i Posthumiusza Albina, była bardzo surowa; albowiem brat Fulviusza, Cnejus Fulvius został przez nich z senatu oddalony, 55 Przez całą twoję mowę moich oczu od twoich odwrócić nie mogłem. 56 Dictator Manlius Valerius zwyciężył Sabinów i wyparł ich z obozu, Poczem wypędził Aequów z warownego miejsca, opanował wielką zdobycz i odniósł świetne zwycięztwo. Powróciwszy do

ufa dobréj sprawie, ten zaś używa zdrady, ponieważ zbywa mu na dobrych środkach. 17 Rok u Rzymian od tego konsula był nazwany, który z początku roku konsulat sprawował; wielu bowiem konsulów było przybranych, jeżeli jeden z dwóch w ciągu roku umarł. 18 Wojskowi zwykli chełpić się z swych ran. 19 Przystoi na skromnego młodzieńca starość mieć w poszanowaniu (honore dignor). 20 Długo cię nie ma (absum), nie możemy twego obcowania kosztować; tobie także zbywa na naszem. 21 Caesar zostawił wnuka swéj siostry Julii dziedzicem, który od niego miał imię (dat.) Caesara. Ten to jest, który potem zwał się Augustem i ogarnął panowanie (455.) 22 Augustus opanował miasto Alexandryą, dokąd Antoniusz z Kleopatrą uciekł był, 23 Nero nie wstydził się chełpić ze zbrodni. 24 Zdaje mi się, że Cicero zbyt wiele ze swych czynów chełpi się. 26 Wszyscy, którzy o talencie sądzić mogli, Archiasa poetę, jak Cicero podaje, swą gościnnością i zażyłością zaszczycali. 27 Ten nie jest godzien mego wsparcia, kto nie używa méj rady. 28 Zasługa sławnych ludzi godna jest naśladowania, nie zazdrości. 29 Nic nie jest wielkiego człowieka godniejsze, jak okazywać się ku wszystkim łaskawym. 30 Tych, którzy odebranych dobrodziejstw nie są pomni, mam nietylko za niewdzięcznych, lecz także wszelkiéj ludzkiéj i boskiéj pomocy niegodnych 31 Spartanie w pożywieniu na małem (plur.) przestawali i używali szczupłego pokarmu. 32 Nie masz tyle poczciwych, jak się zdaje; dla tego nie ufajmy świetności słów. 33 Cóż może być nierozsądniejszego, jak cieszyć się z wielu próżnych rzeczy np. z budynków, szat, ozdób ciała, a z duszy cnotą ozdobionéj nie cieszyć się. 34 Sallustius postanowił czyny ludu rzymskiego urywkowo, jak mu się co pamięci godnem być zdawało, opisać. Jego umysł był próżen nadziei, bojaźni i parcyalności. 35 Florianus przez dwa miesiące i dwadzieścia dni ogarnął panowanie, a jednak nic chwały godnego nie uczynił. 36 W Grecyi udzielano wielu miernym ludziom żadną, albo małą tylko obdarzonym zdolnością prawa obywatelstwa.

Rzymu, chciał sprawy ludu przeciw senatorom bronić; lecz rady jego odrzucone zostały. Zdawało się wszystkim, że nie pochwala (improbo) położenia ludu i chce swój urząd porzucić. 57 Publius Scipio Africanus, dwa razy consul, chciał Catona, który nad Hiszpanią z téj strony Ebru był przełożony, z prowincyi, któréj jeszcze nie był opuścił, wypędzić i po nim nastąpić. Tego jednak u senatu osiągnąć nie mógł, albowiem wtenczas senat nie przemocą, lecz sprawiedliwością był kierowany. 58 Bolesna jest o swego być wygnanym. 59 Mówi się, że odpadają od tych, którzy tych opuszczają, których słuchać powinni i do nieprzyjaciół się udają. Śmierć jest wędrówką w krainę, którą owi zamieszkują, którzy z więzów ciała, jak z więzienia uszli. 61 Lacedaemończykowie odstąpili od nieprzyjaznych kroków i ustąpili Atheńczykom pierwszeństwa w panowaniu na morzu. 62 Sędziowie nie mogą nikogo od zasłużonéj kary uwolnić. 63 Nie możemy zasnąć, ponieważ umysłu naszego od tego kłopotu jeszcze nieuwolniliśmy. 64 Jeszcze się dotąd od interesów uwolnić nie mogłem. 65 Ci stają się bogaci, którzy się z długów oczyścili. 66 Morze Czerwone kolorem nie różni się (459) od innych. 67 Obyczaje Rzymian bardzo się różniły od obyczajów Greków. 68 Zamek Midasa, który się nazywa Gordium, od morza pontskiego i cilickiego równie jest oddalony. 69 Nazywamy to Paradoxa, co od zdania wszystkich ludzi odstępować się zdaje. 70 Lubo twój umysł całkiem się różni (abhorreo ab) od umysłu złych ludzi; jednak życie twoje wiele się jeszcze różni od życia poczciwych ludzi. 71 Zgrzybiałość powinna być wolna od takich zatrudnień, gdzie sił ciała potrzeba, którym starzec już zaufać nie może. 72 Cicero kilku mowami zniechęcił sobie przychylność Pompejusza. 73 Themistokles odparł przy Salamis panowanie Persów od europejskich mórz. 74 Kto krzywdę od swoich nie odwraca, sam im krzywdę wyrządza. 75 Lucius Catilina pochodził (ortus, natus § 427) z szlachetnego rodu, był obdarzony wielkiemi siłami duszy i ciała, lecz przewrotnym umysłem. 76 Hannibal

był nieprzyjaznego umysłu (428) przeciw Rzymianom. 77 Po śmierci Othona ogarnął najwyższe panowanie (455) Vitelius z bardziéj zacnego, niż szlachetnego rodu (427), albowiem jego ojciec z nizkiéj familii (locus) trzy konsulaty sprawował. 78 Italia i Hiszpania wydają sosny dziwnéj wysokości. 79 Caesar posłał Valeriusza, młodzieńca znakomitego męztwa i wziętości do Ariovista. 80 Z młodzieńców pięknéj (bonus) zdolności cieszą się rozumni ludzie. 81 Hortensius i Seneca (mieli) bardzo mocną pamięć. Obaj potrafili wszystko, co czytali lub słyszeli byli, temi samemi słowami oddawać. 82 Mąż mający odwagę, gardzi niebezpieczeństwy. 83 Ten młodzieniec jest pochwały godny, który polega na naukach, nie na bogactwie. 84 Podług zwyczaju (abl) Rzymian i innych ludów, zwykli ci, którzy swym majątkiem źle zarządzają, od swych posiadłości być usuwani.

B. 1 Darem jest umysłu, dobrze używać rozumu, a umysł mędrca zawsze tak jest usposobiony, że rozumu najlepiéj używa (conj.) 2 Żywimy się zwierzętami i lądowemi i wodnemi. 3 Dobra, których używamy. światło, z którego się cieszymy (fruor) oddech, który wciągamy, od Boga nam są udzielone. 4 Dion tę całą część Sicilii opanował, która była (plusquamperf.) pod panowaniem Dionysiusza. 5 Od historyka w rzeczach wielkich i pamięci godnych najprzód zamiarów, potem czynów, nareszcie wypadków oczekujemy (pass.) 6 Przodkowie nasi w pożyciu na małem przestawali (426) 7 Epikur twierdzi, że bogowie ludzkiemi członkami są obdarzeni. 8 Caesar nad (contra) spodziewanie przybył do Ligery i nieprzyjaciołom przejścia bronić (prohibeo ab) postanowił. 9 Wielu od kary los uwalnia, od bojaźni nikogo. 10 Na kije zasługuje żołnierz, który swe stanowisko opuszcza. 11 Młodość od rozkoszy odwodzić trzeba. 12 Censorowie najprzód lud szacowali i postanawiali, ile podatku w najbliższych pięciu leciech płacić miał (conferret), jeżeliby było potrzeba (imperf.) pieniędzy; potem mieli (gero) staranie o obyczajach (genit) i senatorów niegodnych z senatu, innych obywateli z po-

35 Samiów posłowie, prosząc (rogo) o pomoc, użyli (plusquampesf.) długiéj mowy; Lacedaemończykowie: pierwsze zapomnieliśmy, ostatniego nie zrozumieliśmy, ponieważ pierwszego nie pomnimy. 36 Darius król Persów, zaufany w swych siłach, nieprzyjaciela od granic państwa oderzeć nie chciał.

Siedemnaste ćwiczenie, Ablativus.

(Gram. Mn. 428—448.)

A. 1 Zły kiedyś z boleścią przypomni sobie swoje zbrodnie. Dobry, jak pewien starożytny mówca mówi, z każdym krokiem, który czyni, przypomni sobie swe cnoty. 2 Nie łatwa jest, nieszczęście równym znosić umysłem. 3 Vitelius z wielką hańbą panował, osławił się przez srogość, żarłoczność, albowiem powiadają, że na dzień cztery i pięć razy obiadował. 4 Miltiades opuścił z swemi okrętami Atheny i udał się do Paros. 5 Ciało zabitego cesarza Domitiana, było z wielką hańbą (429) od grabarzy wyniesione, i szkaradnie pochowane. 6 Samnitowie zwyciężyli przy Furculae Caudinae wąwozami zamknięte rzymskie wojsko z największą hańbą i posłali żołnierzy pod jarzmo. 7 Curius narodził się z zębami i dla tego Dentatus przezwany został. 8 Tiberius zarządzał państwem dwadzieścia i trzy lata z wielką opieszałością, jak można się było spodziewać (aequum erat) po człowieku takiego okrucieństwa, tak niegodziwego skępstwa i tak szkaradnéj namiętności. Zmarł mając lat (366) siedemdziesiąt. z wielką radością wszystkich Rzymian w Campanii. 9 Wiele wolę wcale nie wiedzieć, jak dowiedzieć się jakim niebezpiecznym dla mnie sposobem. 10 Cimonowi, który każdemu zaraz dawał, kto jego pomocy potrzebował. towarzyszyli zawsze niewolnicy z pieniędzmi. 11 Zdawało się, że Alexander nic bez pomocy bogów nie przedsiębierze. 12 Gińcie z honorem, ponieważ z hańbą ostać się (salvus) nie możecie. 13 Z wielkiem staraniem ćwiczyliśmy siły nasze, a przecie nic nie dokazaliśmy. 14 Aulus Albinus, ktory z L. Lukullem był konsulem, rzymską historyą

koleń usuwali (458). 13 Metellus bardzo wielką krzywdę mnie Consulowi wyrządził (451) i ustępującego z urzędu pozbawił możności zebrania zgromadzenia (concionis habendae) 14 Timoleon z niezmiernem szczęściem (428) Dionysiusza z całéj Sicilii wypar† (458). 15 Strzedz (się) powinniśmy, abyśmy słowami albo miną przychylności przyjaciół od siebie (nas) nie odstręczyli (praes. conj) 16 Natura, nie kara powinna człowieka od krzywdy wstrzymywać. 17 Ludzi życie wiele różni się od sposobu życia zwierząt. 18 Dobrego umysłu (428) być możemy, jeżeli przykładamy się do cnoty. 19 Herodotus tak wielkiéj jest wymowy (438) że mnie bardzo zajmuje (conj.) 20 Cato we wszystkich rzeczach osobliwéj był roztropności, mąż starożytnéj wiary i cnoty. 21 Powiadają, że Caesar był wysokiéj postawy, białej cery, czarnych włosów, pomyślnego zdrowia. 22 Dowiedziałem się, żeś z febrą do Rzymu przybył; odejdź ztąd dziś ze świtem. 23 Iphikrates był i umysłu wielkiego i ciała i kształtu imponującego. 24 Isokratesa chwały, mojém przynajmniéj zdaniem, nikt nie doszedł. 25 Caesar Niemcom, którzy za Rhenem mieszkają, bardzo wielkie wyrządził szkody. 26 Wybornego umysłu był Agathocles, król Sicilii, który z nizkiego rodu pochodząc (427)), albowiem z ojca garncarza zrodzony, do królewskiego majestatu doszedł. Gdy (postquam) albowiem opanował najwyższą władzę (455) zwykł był na stole naczynia gliniane między złote kłaść i jawnie wyznawać, że kiedyś tego rodzaju naczyń był rzemieślnikiem. 27 Powiadają, że Democritus pozbawił się oczu. 28 Atticus, czego przyjaciołom potrzeba było (453), ze swego majątku dawał, 29 Jak wielu niegodnych światła, a jednak słońce wschodzi. 30 Królestwa Azyi zawsze w złoto obfitowały. 31 Cyrus Astyagesa, dziadka swego z królestwa wyzuł i panowanie od Medów do Persów przeniósł. 32 Silny i wzniosły umysł od wszelkiéj troski i trwogi wolen jest (458). 33 Hannibal Sosila Lacedaemończyka za nauczyciela greckich nauk miał (utor.) 34 Mędrzec gdy głupich życie ze swojem porównywa, wielkiéj doznaje rozkoszy.

greckim językiem opisał. 15 Po śmierci Diona Dionysius znowu opanował Syrakuzy. Jego przeciwnicy prosili Korinthian o pomoc, ci przysłali im Timoleona, który z nadzwyczajnem szczęściem Dionysiusza z Syrakuz i z całéj Sicilii wypędził. 16 Pompejus dał Theophanesowi z Mityleny, pisarzowi jego czynów na zgromadzeniu żołnierzy prawo obywatelstwa i ci mężni, lecz mało wykształceni ludzie pochwalili to (pass.), że byli uczestnikami chwały swego wodza. 17 Wszystko, co nie z rozwagą rozpoczęte, może ze szczęściem do skutku być przyprowadzone, lecz nie z chwałą. 18 U Rzymian zwało się, że urzędnicy, których wybór bez wieszczby nastąpił, błędnie wybrani zostali. 19 Conon przy końcu peloponnezkiéj wojny przyszedł do panowania, i jego wpływ w tej wojnie był wielce przydatny. 20 W całym roku (443) listu do ciebie nie napisałem. 21 W miesiącach zimowych odlatują jaskółki 22 Virgiliusz umarł dwudziestego drugiego września w dziewiętnastym roku przed Narodzeniem Christusa, 23 Słowiki po większéj części sześć jaj niosą na początku wiosny. 24 Pomponiusz Atticus, powiadają, w trzydziestym roku nie potrzebował lekarstwa. 25 Fulvius jednym (z dwóch) konsulem obrany został i nazajutrz wybrał sobie za towarzysza Cneja Manliusza 26 Numa Pompiliusz umarł z choroby w czterdziestym trzecim roku panowania. 27 Z planetów jeden, który się nazywa Saturnus, a który u Greków miał nazwisko phainon i który od ziemi najbardziéj jest oddalony, w trzydziestu latach swój bieg odbywa. 28 Historya w krótkim czasie ukończoną być nie może. 29 Arabowie tułają się (acc.) dzień i noc (445), w lecie i zimie po dolinach i górach. 30 W wojnie gallickiéj oprócz zamku i capitolium wszystko było nieprzyjaciół. 31 Rzym w trzecim roku szóstéj Olympiady założony został. 32 Tegoż samego dnia, którego Scipio Karthaginę zburzył, Korinth przez Mummiusza zdobyty został. 33 Téjże saméj nocy, któréj się urodził Alexander, świątynia Diany w Ephesie spaliła się. 34 Karthago w siedemsetnym roku, jak (postquam) założona była, została

zburzoną. 35 Na igrzyskach (abl.) Apollinaryskich popisywał się (certo) pewien najzuchwalej przeciw Pompejuszowi wierszami, o których się zdawało, że są do tego czasu od nieprzyjaciół Pompejusza napisane. 36 Psy, które we dnie zamykają się, są w nocy czujniejsze i ostrzejsze. 37 Czemu tak późno za dnia wyjeżdżasz; chciałeś ze świtem (abl.) wyjechać, jakoś wczoraj wieczorem powiedział. 38 Wiele się z rana dziać zwykło, czego się wieczorem niespodziewano. 39 Zaprosiłem na obiad naszego przyjaciela. Zapewne na czas przyjdzie, gdyż to jest jego zwyczaj. 40 To wszystko swego czasu ci opowiem. 41 Podczas wojny Marsickiéj (442) świątynia dla Junony Sospita przez senat rzymski odnowiona została. 42 Za czasów Augusta żyło w Rzymie wielu znakomitych poetów i filozofów. 43 Augustus sześćdziesiąt siedem lat przed (446) Titusem umarł. 44 Sokrates ostatniego dnia życia wiele o nieśmiertelności duszy rozprawiał; i kilka dni przedtém (446) nie przyjął pomocy swych przyjaciół, którzy go z więzienia uwolnić chcieli. 45 Herman walczył zwycięzko przeciw Rzymianom, co sześćdziesiąt lat przed tem Ariovistus z mniej pomyślnem szczęściem uczynił był. 46 Cicero był tak wielkim mówcą w Rzymie, jak Demosthenes przed trzystu laty w Athenach. 47 Karthago osiemdziesiąt i dwa lat prędzéj (ante) wybudowana została, niż Rzym, a siedemsetnego roku była zburzona. 48 Alexandra ciało do Memphis, a w kilka lat potem do Alexandrii przeniesione zostało. 49 W kilka dni po śmierci Alexandra powstały w Rzymie wielkie rozruchy. 50 Na mowy Solona gniewał się Lydiski król Croesus; jednakże kilka lat potem poznał ich prawdę. 51 Lacedaemończykowie, którzy niedawno przedtém jako zwycięzcy rozkazywali, musieli Atheńczyków o pokój prosić. 52 Za naszych czasów nie jedno za prawdziwe uznane zostało, co już przed dwoma tysiącami lat mędrcy twierdzili, ale swych spółczesnych przekonać nie mogli. 53 Semiramis po śmierci Ninusa czterdzieści lat panowanie dzierzyła. 54 Dion umarł po czterech latach, jak z Peloponnesu do Si-

ojcem ojczyzny nazwany został. 80 Z jakiego powodu (abl.) ci dwaj obżałowani różnym sposobem ukarani zostali; chociaż o tęż samą zbrodnią obwinieni byli. 81 Twoich przyjaciół z mężną odwagą broniłeś.

B. 1 Labienus o trzeciéj straży nocnéj [abl.] z obozu wyszedł i tą samą drogą, którą był przyszedł, do Melodunum przybył. 2 Ze świtem i nasi wszyscy byli przeprawieni i nieprzyjaciół szyki pokazały się (cernor). Ani w takiéj potrzebie nawet nikt (quisquam) z miejsca nie ustąpił, lecz wszyscy otoczeni i zabici zostali. 3 Isokrates owę książkę, która ma tytuł (qui inscribitur) Panathenaicus, w dziewięćdziesiątym czwartym roku miał napisać i żył potem pięć lat (445). 4 Za czasów Pyrrhusa już Apollo przestał wydawać wyrocznie (versus facio). 5 W zimie wszystkie wojny prawem narodów spoczywają. 6 W nocy i we dnie twego nosisz w piersi świadka. 7 Persowie przy Salaminie (73) a Karthagińczykowie ich sprzymierzeńcy pod Himerą tegoż samego dnia pobici zostali. 8 Hannibal od Scipiona pobity w dwóch dniach i tyleż (totidem) nocach z Zamy do Adrumetu przybył, który od owego miasta trzykroć sto tysięcy (trecenta milia) kroków jest odległy. 9 Klodius przepowiedział, że Milo w trzech dniach, a najdaléj (ad summum) w czterech zginie (fut. inf.) 10 Hamilkar ósmego roku, jak do Hiszpanii przybył był, w bitwie przeciw Vetronom zabity został. 11 Gwiazda Jowisza bieg swój w dwónastu leciech odbywa. 12 Karthago zburzona została, gdy stała (stetisset) sześćset sześćdziesiąt siedem lat, już temu czternaście lat (448). 13 Noviodunum było miasteczko Aeduów, nad brzegami Ligery w dogodnem miejscu położone. 14 Ojciec, ja i bracia moi, lądem i morzem za was walczyliśmy. 15 Gallowie, którzy 'mniemał', iż rzymskie legiony w trzech miejscach przechodzą i do ucieczki się zabierają (fugam capio), swoje także wojska na trzy części rozdzielili. 16 Nic zawsze w swojem położeniu nie zostaje. 17 Słońce wiele razy (pars 347) większe niż cała ziemia. 18 Siculowie niekiedy o jeden dzień dłuższym miesięc czynią, albo

cilii powrócił. 55 W dziewięć miesięcy, jak Tiberius umarł, urodził się Nero. 56 Augustus cztery lata, nim umarł (446) zrobił testament. 57 Kato trzema laty umarł wprzód, jak Karthago zburzona została 58 Ojciec naszego przyjaciela, w kilka dni potem jak z ojczyzny uciekł z pięciu okrętami do Afryki przybył. 60 Powiadają, iż Caesar dniem wprzody, jak został zamordowany, przy obiedzie niespodziewaną śmierć za najlepszy koniec życia wymienił. 61 Flaminius w kilka lat przed drugą punicką wojną wniósł prawo gruntowe. 62 List twój dzień jeden później (post) otrzymałem, jak się spodziewałem (plusqp.) 63 Przypomniałem to ojcu, co mi przed dziesięciu laty obiecał 64 Wielu rzymskich Dictatorów w dwudziestu dniach złożyli Dictaturę. 65 Wzbieranie morza wydarza się dwa razy w dwudziestu czterech godzinach (443). 66 Hannibal w przeciągu dwóch dni i dwóch nocy przybył do Adrumetu, który trzysta tysięcy kroków od Zamy był oddalony. 67 Już po trzeci raz piszę do ciebie list, chociaż zdaje się, żeś o mnie zupełnie zapomniał. 68 Xerxes lądem i morzem wydał Grecyi wojnę, 69 Dariuszowi w wojnie z Alexandrem dowóz rzeką Tigris był dostawiany. 70 Słońce nie zawsze w jednem miejscu wschodzi i zachodzi. 71 Vespasianus w miernéj wiosce Sabińskiéj zrodzony i przez swą babkę na wsi wychowany. 72 Aristoteles w jednem miejscu świat, jak bóstwo oznacza. 73 W gorszem położeniu rzecz nasza być nie może, jak się teraz znajduje. 74 Przyszlij mi twego młodszego brata, którego ja w miejscu syna wychowam. 75 Alcibiades miał (utor) Sokratesa, jak ojca. 76 Osady Tyriczyków po całym świecie (abl.) rozproszone były: Karthago w Afryce, Thebы w Boeotii, Kadix nad morzem Atlantickiem. 77 Menippus Stratonicus był podług zdania (431) Cicerona w swoim czasie najwymowniejszym w całéj Azyi. 78 Było w całéj Grecyi dla każdego wielkim zaszczytem (389), jako zwycięzca na igrzyskach olympiskich być ogłoszonym; nawet miasto rodzinne miało udział w téj chwale. 79 Nie należy milczeniem pominąć chwały naszego wodza, który słusznie

o dwa dni (437). 19 Wieże na murach babylońskich o dziesięć (distrib.) stóp niż mur wyższe były. 20 Słusznie zalecać zdają się, którzy napominają, abyśmy, im (quanto) wyżsi jesteśmy, tym się (nos) uniżeniéj sprawowali. 21 Xerxes tą samą drogą, którędy w sześciu miesiącach maszerował (plusq.) w trzydziestu dniach do Azyi powrócił; zwyciężony więc został bardziéj radą Themistoklesa, niż orężem greckim. 22 O tyle dłuższy czas, o ile szczęśliwszy jest. 23 Jaką radę może dać (quid afferre consilii) ten, który sam rady potrzebuje. 23 Gdzie są świadectwa rzeczy, nie potrzeba słów. 24 Kto przyjaciela majątku i sławy pozbawił, ten słusznie za bezbożnego jest uważany. 35 W niewinności ufni i na sile i liczbie przyjaciół polegając (nitor), łatwo siłę przeciwników odeprzemy.

Osiemnaste ćwiczenie, Ablativus.

(Gram. Mn. 433.)

A. 1 Nieznajomość przyszłego złego jest lepsza, niż znajomość. 2 Ojczyzna jest mi droższa nad życie. 3 Co jest, na (per) bogów nieśmiertelnych, pożądańszego, nad mądrość 4 Zdaje ci się język łaciński bogatszy, niż polski. 5 Wynalazki potrzeby są dawniejsze, niż rozkoszy. 6 Nagła burza na morzu przestrasza żeglarzy gwałtowniéj, niż przewidziana. 7 Natura uczyniła mężczyznę odważniejszym, niż kobietę. 8 Choć zamiar Miltiadesa, który most od Dariusza na Dunaju rzece zbudowany zburzyć chciał, nie został przyjęty, chwalili go jednakże Grecy, albowiem był bardziéj sprzyjający wolności wszystkich, niż własnemu panowaniu. 9 Xerxes pod Salaminą bardziéj roztropnością Themistoklesa, niż orężem Grecyi pokonany został. 10 Swiatło jest prędsze, niż głos. 11 Sława jest bardziéj ruchoma, jak powietrze. 12 Bóg człowiekowi nic podobniejszego Bogu nie dał, jak rozum. 12 Nic nie masz nieznośniejszego, jak ograniczony bogacz. 13 Obłuda jest gorsza, niż nienawiść. 14 Anaxagoras miał słońce (pass.) za nie wiele większe, niż Peloponnes. 15 Jeden ma więcéj siły, niż drugi; zaiste jeden jest dowcipniejszy od dru

giego. 16 Dla czego nie korzystałeś z téj pory, nad którą nigdy lepszéj nie znajdziesz. 17 Żadne z zwierząt nie jest rostropniejsze, jak słoń. 18 Caesar przybył niespodzianie i prędzéj (jak było) mniemanie (abl.) do belgickich granic. 19 Wojna, która ludowi rzymskiemu od wygnanego króla Tarquiniusza groziła, późniéj jak się spodziewać należało (serius exspectatione) zajęła się. 20 Claudius Marcellus, który sprzyjał partyi Pompejusza, okazał się gwałtowniejszym, jak należało (justo vel aequo) przeciw Caesarowi. 21 Widziano niekiedy słońce bardziéj czerwone, jak zwyczajnie (solito), co było Rzymianom wróżbą wojny. 22 Consul Sempronius nie mógł obozu Hannibala zdobyć. Rzymianie mieli w téj bitwie większą stratę, jak się spodziewać należało. 23 Zdaje się, że stósownie do swych sił (§ 308 pro viribus) za wielkie zamierzasz przedsięwzięcie. 24 Do Phyle (§ 23) uciekając Thrasybulos, nie miał ze swoich więcéj, nad trzydziestu (436). 25 Xerxes od Themistoklesa o niebezpieczeństwie przestrzeżony, tą samą drogą powrócił, którą przez sześć miesięcy ciągnął (iter facio) był, mniéj niż (436) w trzydziestu dniach do Azyi powrócił i siebie od Themistoklesa nie za zwyciężonego, lecz za ocalonego uważał. 26 Słyszałem to od ciebie więcéj niż tysiąc razy. 27 Lykurg nie pozwolił spartańskim młodzieńcom mieć więcéj (niż) jednę na cały rok (439) suknię. 28 Przy mieście Carystus, przeciwko Ligurom dłużéj (niż) trzy godziny walczono. Nadzieja zwycięztwa nie przechylała się do żadnéj (z dwóch) strony. Rzymscy jeźdcy napadli z tyłu nieprzyjaciół, jak konsul M. Popilius zalecił był. Tem uderzeniem wielki postrach na Lygurów został rzucony. Powiadają, że dziesięć tysięcy ludzi poległo, a ośmdziesiąt i dwa znaki zdobyto, lecz i Rzymianie więcéj, niż trzy tysiące żołnierzy w téj bitwie stracili. Z jednéj i drugiéj strony najwaleczniejsi polegli. 29 Od Caesara Augusta aż do historyka Florusa jest nie mniéj jak dwieście lat. 30 Miltiades nie miał więcéj nad dziesięć tysięcy zbrojnych, która garstka dziwną ochotą bitwy (pugnandi) pałała, chociaż przeciwko nim daleko wię-

z nich tryumf. 49 Początki wszech rzeczy od Stwórcy nieśmiertelnego wywodzą się. 50 Nasz przyjaciel bez wiedzy (clam) swéj żony pojechał do Hiszpanii. 51 Jeżeli coś bez waszéj wiedzy uczyniłem, stało się to z waszéj nie z mojej przyczyny (394). 52 Świetnie okazała się wymowa Epaminondy w Sparcie przed bitwą pod Leuktrą gdzie przed (coram) bardzo licznem zgromadzeniem posłów o tyrannią Lacedaemończyków srodze obwinił i przez tę mowę równie wstrząsł ich potęgę, jak ową pamiętną bitwą. 53 Pewien Grek chełpił się w rozmowie z Grekami i rzekł: słońca dla (prae) mnogości pocisków i strzał widzieć nie będziecie! A więc w cieniu walczyć będziemy 54 Caesar przebywał Aegypt okrętem, prawie aż do Aethiopii, lecz wojsko wzbraniało się iść daléj za nim. 55 Wielu ludzi w swoich rzeczach bardziéj jest niedbałych, niż w obcych. 56 Prawa, które w czasie pokoju wydane zostały, znosi wojna, a pokój, które w wojnie. 57 Baktra, stolica baktriańskiego państwa, leży niżéj góry Paropamisus. 58 Rzymianie pragnęli często tego stanu rzeczy, który miał być za (sub) króla Numy. 59 W pierwszéj bitwie Rzymian przeciw wygnanemu królowi Tarquiniuszowi, zabili się nawzajem konsul Brutus i Aruns, syn Tarquiniusza; jednak Rzymianie zwycięzko z téj bitwy wyszli. 60 Po śmierci Alkmeona ustali w Athenach, Archontowie być dożywotni i zaczęto ich na dziesięć lat obierać, który to zwyczaj trwał siedemdziesiąt lat; poczem rządy państwa rocznym urzędnikom powierzone. 61 Miltiades przywiódł mieszkańców Lemnos pod panowanie Atheńczyków. 62 Nad zamkiem w Babylonie miały być wiszące ogrody, bajkami Greków cud bardzo wsławiony. 63 Aurelianus opuścił Dacią, którą Trajan z tamtéj strony Dunaju utworzył był i przeniósł Rzymian z miast i pól Dacii w sam środek (medius) Moesii. 64 Na triumfie Pawła Aemiliusza zeszło się wielu królów różnych narodów do Rzymu. Między innymi przybyli także azyatyccy królowie: Attalus, Eumenes i Prusias Bityński. Z największą czcią zostali przyjęci i złożyli dary, które przynieśli

ksza nieprzyjaciół liczba walczyła; albowiem Datis dowodził nie mniéj jak sto tysięcznéj piechocie, a dziesięć tysięcom jazdy. 31 Wieże na murach Babylonu były o dziesięć stóp wyższe, niż mury. 132 Tullus Hostilius nietylko był do poprzedzającego (proximus) króla niepodobny, lecz jeszcze dzikszy od Romulusa. 33 Im mniéj zaszczytu dostaje się w podziale (contingit 272) poetom, tym mniejsze są ich usiłowania. 34 Im który (quisque) z tych ludzi jest uczeńszy, tym jest bezczelniejszy. 35 Im (quo) więcéj ludzie mają, tym (eo) więcéj żądać zwykli. 36 Każdy czas zdaje się tym krótszy, im jest szczęśliwszy. 37 Plato wiele swą powagą znaczył u Dionysiusza, który chciał swéj tyranii koniec położyć i Syrakusanom powrócić wolność. Lecz niedługo potem radą Philista od swéj chęci odwiedziony, okrutniéj postępować począł. 38 Konsulowie Aemilius Paulus i Terentius Varro przy wsi, która się nazywała Cannae od Hannibala zwyciężeni zostali 39 Antonius od Augusta przy Actium, które miejsce jest w Epirze, zwyciężony został. 40 Jak rola, choć urodzajna, bez uprawy żyzną być nie może; tak duch bez nauki. 41 Nikt przed Hannibalem z wojskiem za Alpy nie przeszedł 42 Rzymianie nic publicznie ani w pokoju, ani w wojnie (373) bez wieszczb nie działali (pass.) 43 Leotychides spierał się z swym stryjem o panowanie. lecz nie uzyskał tego, zaczem się ubiegał. 44 Laevinus zawarł w Macedonii przymierze z Philippem, z wielu greckiemi narodami i z królem Azyi Attalem i do Sicilii udawszy się, opanował Agrigent i dowódzcę Hannona w niewolą wziętego (capio) posłał z wielu szlachetnymi do Rzymu. 45 Przestańcie na tém, com o tem przedmiocie podług mego zwyczaju, krótko i po prostu powiedział 46 W wojnie domowéj mała tylko liczba (pauci pass.) walczy i zwycięża, gmin uważa się za zwyciężony, cokolwiek wypadnie. 47 U dzieci jest pamięć najprzedniejszym znakiem umysłu. Siła jéj jest dwojaka: łatwo pojmować i wiernie zachowywać. 48 Menenius Agrippa (z) przydomkiem (abl.) Lanatus, wodzem przeciwko Sabinom obrany został, i odniósł

byli, w Capitolium. 65 Grecy założyli Byzancyum na ostatnich krańcach Europy. 66 Prawdziwa ozdoba polega na cnocie. 67 Cicero prowadził wojsko przeciw miastu Pindenissus w kraju wolnych Cilicíów, które na wzniosłem i obronnem miejscu leżało. Otoczył miasto wałem i rowem, zamknął je sześciu basztami i wielkiemi szańcami, oblegał je wałami, taranami i wieżami, używał wiele pocisków i wielu łuczników i ukończył wszystko bez wielkiéj straty i bez nakładu sprzymierzeńców w piętnastu dniach.

B. 1 Tyrus w siódmym miesiącu, jak zaczął (coepta est) być obleganym, zdobyty został. 2 Philo, znakomity filozof, w wojnie Mithridatickiéj z domu uciekł i do Rzymu przybył. 3 Ariovistus o sześć tysięcy kroków od obozu Caesara pod górą stanął. Nazajutrz (potridie, ejus diei) obok obozu Caesara swe wojska przeprowadził i o dwa tysiące (abl.) kroków od owego miejsca obozem stanął. 4 Cicero owę burzę, przez którą rzeczpospolita wywróconą została, o wiele lat (abl.) przewidział. 5 Alexander do miasta Susa wszedłszy (ingredior z acc.) na stolicy królów Perskich zasiadł, która większa była, jak do (quam pro) wielkości ciała; dla czego stół, na którym Dariusz król zwykł był obiadować, pod nogami postawiony został. 6 Antoninus Pius słusznie z Numą Pompiliuszem (dat.) porównany bywa (confero). 7 Sokrates wszystkich przewyższył (praesto z dat.) filozofów. 8 Attikus wszystkich Atheńczyków zbożem obdarzył (383) 9 Servius wałem i rowami i murami Rzym otoczył. 10 Cicero, którego (dat.) lud rzymski nieśmiertelnością obdarzył, zawsze czuwał (380) nad zgodą publiczną. 11 Gallowie dowóz naszym odciąć usiłowali; lecz Caesar ich zwyciężył i wszystkich z broni (abl.) wyzuł. 12 Konsulowie rzymscy króla nader nieprzyjaznego do murów (dat.) zbliżającego się przestrzegli, ażeby się wystrzegał trucizny. 13 Wszystkie państwa Thessalii Pelopidę wieńcami złotemi i posągami spiżowemi, a dzieci jego dużą rolą obdarzyły. 14 Phocion o zdradę oskarżony został, że o ojczyznę złe miał

staranie (male consulo 380), 15 Bynajmniéj na nas nie przystoi, w pomyślności przeciw komukolwiek gwałtownie i surowo postępować (in aliquem consulo). 16 Ariovistus całéj Gallii Rzymianom chciał zabronić (384). 17 Rodzice nie tak o siebie, jak o swoje dzieci obawiają się. 18 Caesar w męstwie i stałości żołnierzy zaufany, przeszedł przez Rhen i Niemcom wojnę wydał. 19 Nie przystoi na poczciwych mężów czernić (adspergo labeculam 383) godność męża dobrze około (de) ojczyzny zasłużonego. 20 Znakiem jest rozumnego człowieka, miarkować się (moderor 380) w gniewie. 21 Klisthenes Atheńczyk, gdy się o swoje rzeczy obawiał, (380 imperf. conj.) Junonie córek posag powierzył. 22 Parthowie niewiastom nie tylko uczt mężczyzn, ale nadto widoku zabraniają. 23 Gdy Caesar Liska o tem zapytał się (360 imperf. conj.), co on na zgromadzeniu powiedział był, poznał, że Dumnorix z Helvetiów żonę ma i dla tego pokrewieństwa sprzyja (cupio) Helwetom. 24 Poselstwem rzymskiem pograniczne narody pogardzały i takiego wzrastającego ogromu obawiały się.

Dziewiętnaste ćwiczenie,

Gram. Mn. §. 461—489.

A. 1 Czego szukasz? nie wiem, czego szukasz. 2 Czemu nie przychodzisz? Twój ojciec mnie woła. 3 Bóg rządzi światem, którego porządek podziwia człowiek, ale nie pojmuje zupełnie. 4 Morze okrywa wielką część ziemi. 5 Cieszę się z twego przybycia. Właśnie napisałem do ciebie list którego ci udzielę (communico cum aliquo aliquid). 6 Co nowego słyszałeś? Czy nieprzyjaciele są zwyciężeni? 7 Zna ome ci jest słowo, które Cicero po straceniu Catiliny i ych, którzy się z nim sprzysięgli byli, miał wyrzec: „żyli.“ 8 Byłem wczoraj w twoim nowym domu. Czy słyszałeś nowę nowo obranego konsula? Czy ci się podobała? 9 Dawniéj kończyły się nienawiści daleko trudniéj między ojedyńczymi ludźmi, jak teraz nawet wojny. 10 Mój brat ie mógł wczoraj odjechać; ponieważ nagle dostał był fe-

bry. 11 Nie można był› zrozumieć mowy tego człowieka, gdyż się zająkał. 12 Postanowiliśmy byli dwunastu urzędników, wszystkiemi oznakami ich stanu ozdobionych, wysłać naprzeciw królowéj; teraz zmieniliśmy nasze przedsięwzięcie, gdyż nic o jéj przybyciu nie było słychać. 13 Persowie nauczali (468) dzieci od piątego roku trzech rzeczy: konno jeździć, z łuku (abl.) puszczać strzały i prawdę mówić. Kłamać było u nich za najszpetniejsze uważane; po kłamstwie długi za hańbę miano (389). 14 Abdalonimus Sydończyk z familią (dat.) królewską zdala spokrewniony, uprawiał mały ogród. Przyczyna jego ubóstwa była, jak u większéj części wielkich ludzi, poczciwość; zatrudniony (intensus z dat.) pracą, nie postrzegał szczęku oręża, który wtenczas całą Azyą napełniał. Teraz wchodzą nagle Hephaestiona przyjaciele z oznakiem królewskiéj godności do ogrodu, który Abdalonimus właśnie z zielska czyścił i królem go witają. 15 Pomożemy wam jakimkolwiek bądź sposobem. 16 Wszystko, co jest przyjemne, prędzéj się uskuteczni, niż nieprzyjemne. 17 Kiedy do Rzymu przybędę (478). napiszę do ciebie (475). 18 Skoro się dowiem (478) o wypadku bitwy, podróż, którą postanowiłem, przedsięwezmę. 19 Bez przykładu nic się dobrze nie pojmuje. 20 W naukach, do których się przykładamy, znajdują się zachęty, które nas do nich pociągają (pass. 350). 21 Oszukują was niegodziwi ludzie (pass. od niegodziwych ludzi), którzy waszego majątku są chciwi. 22 Wasza szczodrobliwość nie zdawała się pochwały godna, albowiem do niéj radą pewną nakłonieni byliście. 23 Alcibiades chciał dopomódz Atheńczykom, których flota nad rzeką Aegos przez lacedaemońskiego wodza Lysandra oblegana była; lecz jego dla państwa zbawienne zamiary od Atheńskiego wodza Philoclesa odrzucone zostały. 24 Ci, którzy wszystkiemi cnotami uposażeni są, mądrymi i dobrymi mężami nazywają się. 25 Przyjaźń od natury jest nam dana, jako wspomożycielka cnoty, nie zaś jako towarzyszka występków. 26 Tyrus przez Alexandra Wg w siódmym miesiącu zdobyty został, miasto tak starożyt-

tnością początku, jak i zmianą losów wsławione. Przez Agenora założone, nie tylko przyległe morze, lecz wszystko, gdzie tylko jego floty dosięgły (plusq) pod swe panowanie podbiło, a jeżeli damy wiarę wieści, naród ten pierwszy liter nauczył lub nauczył się. 27 Czemu szukacie poważnych rzeczy u ludzi, którzy do obcowania lekkomyślnych przywykli. 28 Mędrzec większem prawem może być nazwany królem, niż Tarquiniusz, który ani sobą, ani ludem rządzić nie umiał. Słusznie albowiem mówi się, że wszystko do tego (dat.) należy, który sam wszystkiego używać umie. 29 Choć będziecie wstrzymani, dzielni żołnierze, waleczność jednak zwycięży. 30 Jeżeli kiedyś od wszystkich za godnego chwały miany będę, wtenczas dopiero o prawdziwą chwałę starać się będę (379). 31 Jeszcze wiele innych rzeczy do ciebie napiszę (475), skoro tylko cokolwiek wczasu pozyskam (478). 32 Nigdy sprawiedliwość od ludzi naganiona nie została. 33 Sokrates w Athenach od zguby nie mógł być bezpieczny, gdzie jeszcze żadnego znakomitego męża zazdrośni nie oszczędzili. 34 Całe nasze staranie do tego zmierzać powinno, abyśmy, jeśli można, coś dobrego czynili; jeżeli zaś nie (sin minus), abyśmy przynajmniéj nic złego nie czynili (conj). 35 Themistokles tak się perskiego języka wyuczył, że w obecności króla daleko lepiéj miał (conj.) mówić, jak ci, co się w Persyi narodzili. 36 Gdy Timotheus był sędziwy (imperf. conj.) i przestał był sprawować urzędy, zaczęli Atheńczykowie zewsząd być ciśnieni. 37 Teraz możesz twój błąd wyznać, gdyś go żałował oczywiście. 38 Gdy Themistokles w Argos (w) wielkiem poważaniu żył (imperf. conj), został w Athenach przez posłów Spartańskich oskarżony i o zdradę kraju obwiniony, o czem gdy się dowiedział (plusq. conj) do Corcyry wyniósł się. 39 Plato w swych pismach ducha Sokratesa i różne rozmowy jego nieśmiertelności podał: gdy Sokrates ani jednéj litery nie napisał (dawniéj plusq conj.) 40 To są najgorsi, którzy dobrymi być się zdają. 41 Nie potrzebujesz méj nauki, gdy (539) do Rzymu do najprzedniej-

szych mężów naszego wieku udałeś się. 42 Lubo Regulus od krewnych i przyjaciół był wstrzymywany, jednakże na stracenie iść wolał, niż złamać dane słowo nieprzyjacielowi. 43 Gdy Biasa napominano (imperf. conj pass,) aby cokolwiek ze swoich rzeczy w ucieczce zabrał; powiadają, że przyjaciołom odpowiedział: wszakże to czynię, bo wszystkie moje rzeczy ze sobą noszę. 44 Przyjaciele Alexandra Wgo, którzy po jego śmierci państwa przez niego zdobyte opanowali byli, długo krwawe wojny między sobą prowadzili. Jeden z nich Demetrius, choć swą córkę Seleukowi dał za żonę. umarł jako jeniec, teść pod strażą zięcia. 45 Nie wątpię, że (512) król tego winowajcę majestatu surową karą ukarze. 46 Nie ma wątpliwości, że wszyscy zginą, którzy barbarzyńcom w ręce wpadli. 47 Prowadzimy wojnę, abyśmy na przyszłość bezpieczni od napaści nieprzyjaciół żyć mogli. 48 Nie spodziewam się, że pokorny do ciebie przyjdę. 49 Czemu pomagasz tym niegodziwym ludziom. gdy dobrze wiesz, że ci się niewdzięcznością wypłacą (gratiam non habeo). 50 Nie wątpię, że niesprawiedliwy konsul, choć w téj wojnie wiele dzieł walecznych (fortiter facta) wykonasz, pozbawi cię nagrody męztwa. 51 Nie możesz się spodziewać, abyśmy, choć mało (co) zbłądzisz, twoję pracę chwalili. 52 Nie słucham, co masz powiedzieć (conj.) 53 Solon dał Atheńczykom tak wyborne i pożyteczne prawa, że się zdawało (conj. imperf.), iż używając ich, zawsze naczelnictwo zatrzymają. 54 Gdy Metellus koniec wojnie miał położyć, został Mariusz jego następcą. Ten zwyciężył Jugurthę, jakotéż (nec non) Bocchusa Numidów króla, który tamtemu na pomoc przybył był (391) 55 Obcuj z takimi, którzy cię lepszym zrobić mają. 56 Posłowie Dariusza prosili Karthagińczyków o posiłki (358), gdy tenże król miał wojnę wypowiedzieć Grecyi. 57 Gdy Atheńczykowie pod Marathonem zwyciężyli (plusq. conj.) i obóz Persów zdobyli: znaleźli okowy, które owi jeńcom włożyć chcieli (fut. periphr.). 58 Quinctilian czytał niezliczonych autorów, gdy swoje dwanaście ksiąg o nauce wymowy miał wydać.

59 Sąsiedni królowie dla zawartego przymierza nie pozwolą ciągnąć przez swe granice wojsku (acc.), które przeciw naszym sprzymierzeńcom wojnę ma prowadzić. 60 Hannibal zamierzając przeciw Scipionowi nad rzeką Ticinus walczyć, tak miał do swoich mówić: gdziekolwiek oczy obróciłem, żołnierze, wszystko widzę pełne odwagi. Wypowiadamy wojnę Włochom i będziemy odważniéj i mężniéj walczyli, im większa jest nadzieja i odwaga u wykonywających panowanie, niż odpierających. Boleść, krzywda zapala prócz tego nasze umysły. Na śmierć najprzod mnie, waszego wodza żądali; potem i was wszystkich, którzyście Sagunt zdobyli (471 i 473) śmiercią ukarać zamierzają. 61 Historyk najprzód konieczne rzeczy pamięcią ogarnąć powinien (gerund) a zbyteczne pominąć. 62 Nikt nie pogardza Aesopem dla jego szpetności, gdy na ducha, a nie na postać uważać trzeba. 63 Dla czego naśladujesz głupców, gdy dosiądz powinieneś tych, którzy ci się być znakomitymi wydają. 64 Plato musiał osobliwie Sokratesa naśladować, któremu go natura podobnym stworzyła (471). 65 Wasze mowy nie mogły mi pomódz, gdy stałem się tak nędznym, że nie słowami, lecz czynami powinienem był być pocieszony. 66 Wódz wasz został zwyciężony, gdyż wszystkiego zaniedbał (473), co dla zwycięztwa powinien był uczynić. 67 Nigdy nie zamilczemy co trzeba będzie wyznać.

20. *Powtórzenie Przykładów na składnią Przypadków*

1 Sokratesa, męża najmędrszego śmierć wielu (nom.) Atheńczyków opłakiwało 2 Promieniami słońca, rządzcy wszystkich gwiazd cała ziemia jest oświecana. 3 Żadnéj nie masz (nie jest) boleści, któréjby długość czasu nie zmniejszała*). 4 Ta jest najmilsza przyjaźń, którą podo-

*) Po praesens następuje praesens; po jakimkolwiek czasie przeszłym następuje imperfectum. Czynność dawniejsza niż przeszła, wyraża się przez plusquam perfectum, z wyjątkiem tylko; postquam ut ubi, kładące się zwykle z perfect. indic.

bieństwo obyczajów skojarzyło. 5 Wszystko to, z czego się cieszymy, jest rozkosz. 6 Wielka dzielność jest w cnotach, te budź, jeżeli może zasypiają. 7 Sokrates, którego mądrość podziwiamy, od Atheńczyków na śmierć skazany został. 8 Nikt tak ubogim nie umiera, jak się narodził. 9 Phoebidas, Lacedaemończyk zamek Thebański (gent.), który się Cadmeą nazywa (342) opanował. 10 Demosthenes od mężów uczonych (za) pierwszego z mówców miany. 11 Ci za mężnych są uważani, którzy żadnego niebezpieczeństwa za ojczyznę nie unikają. 12 Nagłéj śmierci syna, (przed) ojcem ukryć nie mogłem. 13 Caesar od Aedunow (acc.) zboża, które byli przyobiecali, żądał. 14 Demetriusza, króla Syryi (o) pomoc prosiła Kleopatra. 15 Caesar zbiega o położeniu miasta wypytywał się. 16 Kato mając (natus) lat 85, zszedł z tego świata. 17 Niektórzy mówcy obżałowanego tak bronią, że nie człowieka, lecz występku bronią (conj.) 18 Nie przystoi na męża roztropnego szkalować nieprzyjaciół. 19 Mało tylko Trojan żelazo Greków oszczędziło. 20 Siostra Attika poszła za Quinta Tuliusza Cicerona. 21 Lacedaemończyków obwiniano, że zamek Tebański, w czasie zawieszenia broni opanowali byli (Conjunct. bo to myśl obca, nie piszącego.) 22 Co innym za błąd poczytujesz, nie miéj sobie (tobie) za chwałę. 23 Plateńczyków (nom.) tysiąc Atheńczykom przeciw Persom na pomoc przybyło. 24 Jak wielu Bozkiéj kary obawa od zbrodni wstrzymała. 25 Własnością jest głupstwa, innych błędy widzieć, o swoich zapominać. 26 Kommiusza króla powaga w Brytannii wielce szanowana była. 27 Żadna posiadłość, żadna moc złota i srebra, więcéj niż cnota szacowana być nie powinna. 28 Ileż to cenić takie państwo, z którego dobrych i rozumnych wypędzają. 29 Coelius sędzia uwolnił (416) od obelgi tego, który Lucyliusza poetę obraził był. 30 (Rzeczą) jest umysłu mężnego i stałego nie mięszać się w trudnych okolicznościach. 31 Waszą jest rzeczą, książęta zawyrokować co dla was (dat.) i dla państwa najlepsze jest. Twoją rzeczą jest nic oprócz cnoty za dobre nie uważać (in bonis). Wiele krwi

i wiele ran Karthagińczyków to zwycięztwo kosztowało. (stetit Poenis z Abl.) 33 Mężowie około (de) państwa dobrze zasłużeni wynagradzani bywają. 34 Atticus co przyjaciołom jego potrzebne było (opus) wszystko ze swego gospodarstwa dawał. 35 Bardzo wiele rzeczy morskich używamy. 36 August Alexandrią, dokąd Antoniusz z Kleopatrą był uciekł, w krótkim czasie opanował. 37 Znakomitych obywateli cnota naśladowania nie zazdrości godna jest. 38 Caesar Valeriusza Procilla nader wykształconego (summa humanitate) młodzieńca do Ariovista posłał. 39 Nie jest nic chwalebniejszego, nic wielkiego i sławnego męża godniejszego, jak łaskawość. Socrates kilka dni przed śmiercią, choć (quum z Conj.) łatwo mógł być uprowadzonym z więzienia, uciec nie chciał. 41 Aegypt przez Oktaviana Augusta do państwa Rzymskiego przyłączony został. 42 Wszyscy uczestnikami jesteśmy rozumu i owéj wyższości (praestantia), którą przewyższamy zwierzęta. 45 Eumenes obydwom Filipowi i Alexandrowi w radzie zawsze był pod ręką, (adsum) i wszystkich czynności (res) był uczestnikiem 44 Spartańczykowie od pierwszych lat do trudów (duritia) i oszczędności przyzwyczajali się. 45 Filip miał zwyczaj obces rzucać się (offerre se z Dat.) na niebezpieczeństwa. 46 Nic złego nie przytrafiło się państwu Rzymskiemu, czegoby Crassus i Antonius daleko przedtém nie widzieli, (quod non impendere vidissent.) 46 Timotheus (jako) sprzymierzeńców Ateńczykom zjednał Epirotów, i wszystkie narody, które nad owem morzem leżą. 47 Alcibiades Pharnabaza tak dalece ujął ludzkością swoją że go nikt w przyjaźni nie przewyższał. 48 Mowę (Dat.) powinniśmy krasić dowcipem, który w mówieniu bardzo wiele znaczy. 49 Z tymi ubiegać się zwykliśmy, którzy to mają, co my mieć pragniemy. 50 Ariovistus Germanów król takiego strachu wojsko Rzymskie nabawił, że wszyscy o ocaleniu wątpili; obóz bowiem rozbił w tym celu, aby Cezarowi (Acc.) zboże i dowóz odciął. 51 Konsulowie Rzymscy króla najnieprzyjaźniejszego do murów przybliżającego się napomnieli, aby się trucizny strzegł.

52 Bóg ma pieczą o rzeczach ludzkich nietylko w ogole (universis) lecz także w szczególności (singulis). 73 Wcale nam nie przystoi w szczęściu przeciw komukolwiek pysznie i gwałtownie postępować. 54 Winnego i niewinnego ten że sam koniec oczekuje. 55 Pogrążony w smutku brat mój nie tak o swoje życie jak o moje obawia się. 56 Dolabella tego, (acc.) który o jego przybyciu nieprzyjaciołom doniósł był, skarcić usiłował, (animadverto in aliquem.) Phocion o zdradę oskarżony został, że ojczyznie źle usłużył. 57 Antonius rzeczypospolitéj Rzymskiéj gwałtem prawa narzucił. 58 Ariovistus król Germański całéj Galii Rzymianom zakazał. 59 Przystoi na nas, żadną skazą nie plamić godności męża, (labem adspergere dignitati) około państwa jak najlepiéj zasłużonego. 60 Pieniądze przenosić nad przyjaźń trudno jest 61 Mój synu, przykładaj się z całéj duszy do chwały. 62 Żaden czas Ciceronowi nie pozostawał wolny (380 vacabat) tak od obrony sądowéj jak od pisania lub czytania. 63 Nie jest rzeczą miernego umysłu, powściągać mowę, gdy jesteś (sis) rozgniewany. 64 Gdy posłowie z Kartaginy do Hannibala wzywając go do Afryki przybyli byli (conj) zgrzytając i wzdychając i ledwo od łez się wstrzymując, słów ich słuchał. 65 Clisthenes Ateńczyk gdy się (380) obawiał o swoje mienie, Junonie Samijskiéj córek swoich posagi powierzył. 66 (Rzeczą) jest mędrca nie tylko co jest przed nogami widzieć, lecz także to (plur.) co ma być, przewidywać; tak Cicero ową burzę, przez którą (abl.) państwo wywrócone zostało, wiele lat przedtém, (446) przewidział. 67 Polecenia przyjmować nie powinniśmy, jeżeli je albo zanedbać, albo na naszą korzyść obrócić mamy (fut periphrast.) 68 Gdy Miltiades pieniędzy, na które był skazany (wprzód) zapłacić nie mógł (imperf.) do więzienia wtrącony został i tamże umarł. 69 Poselstwem rzymskiem (gen.) sąsiednie narody gardziły i tak wielkiego wzrastającego ogromu dla siebie (sibi) i potomków swoich lękały się. 70 Gdy Cicero wojsko do Cilicii wprowadził był, z Dejotarem ułożył się, aby on w obozie Rzymskiem

z wszystkiem wojskiem pozostał (sum.) 71 Powiadają, że Sulla przedniejszych względem (de) Caesara przestrzegł, aby się rozpasanego młodzika (puer) strzegli. 72 Chabrias Atheńczyk sądząc, że zaszczytna śmierć lepsza jest (praesto) niż szpetne życie, nawałem nieprzyjaciół otoczony, gdy jak najdzielniéj walczył, zabity został. 73 Ze śmiercią (morte) Epaminondy również Atheńczyków męztwo podupadło. Albowiem po jego stracie (Abl. absol. amisso) z którym się współubiegać zwykli byli, na gnuśność i odrętwiałość rozpasani, dochody publiczne, nie jak przedtém na flotę i wojska, lecz na uroczystości i na okazałość igrzysk wyrzucali. 74 Plato zapytany, jakaby była różnica (inter esset 382) między mądrym a nieroztropnym, odpowiedział, jaka (quod) między lekarzem i chorym. 75 Cicero consul względem Katiliny surowo sobie postąpić (animadvertere in aliquem) obawiał się, aby to za okrutny czyn (crudeliter factum) nie było uważane 76 Parmenio list do Alexandra napisał (do) aby się strzegł Philippa lekarza, że niezmiernemi pieniędzmi od Dariusza był przekupiony (conjunct) 78 Aeschines mówca ustąpił z Athen i do Rhodus się udał. 79 Tuscow potęga przed państwem rzymskiem na lądzie i na morzu wielka była. 80 Laelius i Scipio na wieś z miasta, jakby z więzienia wylatywali. 81 Saguntum, miasto najbogatsze (longe z sup.) było Hiszpanii prawie tysiąc kroków od morza położone. 82 Z Attikiem Cicero wiele lat poufale żył (utor aliquo). 83 Miasto Veji (przez) dziesięć lat i zim ciągle (continuus) oblężone, nakoniec machinami zdożyte zostało. 84 Saguntinowie od Hannibala oblężeni, wał trzysta stóp długi a dwadzieścia stóp wysoki wyprowadzili. 85 Caesar od szpiegów uwiadomiony został, że wojsko nieprzyjacielskie (gen.) o dwadzieścia tysięcy (366) kroków od miasta jest oddalone. Caesar od Tarracony odstępuje i pieszo do Narbony, a ztąd do Masilii przybył. 86 Dionysius dwadzieścia pięć lat mając (natus) rządy (państwa) opanował. 87 Laeliuz mowę o przyjaźni miał kilka dni po śmierci Scipiona Afrikańskiego. 88 Dionysius gdy świątynie Proserpiny w Lokrach złupił był

(conj.) do Syrakuz popłynął. 89 Hamilcar ojciec Hannibala w dziewiątym roku jak (postquam) był do Hiszpanii przybył, w bitwie przeciw Vettonom zabity został. 90 Miasto Zama pięć dni drogi (quinque dierum iter) od Carthaginy odległe było. 91 Tarquinius Pyszny umarł w Cumach, dokąd się po zniszczeniu potęgi Latinow był przeniosł. 92 U Rzymian nic w domu, nic na wojnie nie działo się bez wieszczby. 93 Cicero pisze: Demosthenes, który trzysta lat prawie temu (abhinc) żył (fuit) że z Philippem Pythia trzyma, mawiał. 94 (Przez) wiele wieków tak kwitnęło Pythagorejczyków imię, że żadni inni nie zdawali się być uczeni. 95 Ambracia murem silnym otoczoną była, rozlegającym się w obwodzie niemal przeszło (paulo amplius) trzy tysiące kroków. 96 Był Arganthonius pewien w Gades, który osiemdziesiąt lat panował. 97 Nie ten jest bogaty, czyje pieniądze (sing.) pomnażają się, lecz czyj umysł kontent i spokojny; albowiem największa cnota jest przestawać na swoim losie. 98 Człowiek roztropny nie łatwo daje ucha pochlebstwu, pomocnikowi występków. 99 Hannibal wódz Karthagińczyków, Alpy z wojskiem przebył, czego nikt przed nim nie dokazał był.

BAJKI*).

Mysz, żaba i kania.

Mysz wojnę z żabą prowadziła. Walka była zacięta i wątpliwa. Kania bitwę tę zdala ujrzawszy, przylatuje i gdy jedno ani drugie (neutrum) nie ma się na baczności (sibi cavere) z zaciętości walczenia, jedno i drugie pożera.

2. Niewiasta i kura. Niewiasta pewna kurę miała, która jéj codziennie jedno jaje niosła. Gdy zaś z jednego jaja nie była kontenta (§ 456) lecz więcéj pragnęła, kurę tuczyć poczęła, spodziewając się, że się to stanie, (fore) iż po dwa lub trzy jaja codziennie nieść będzie

*) Następujące bajki i powieści mają uczniowie tak długo powtarzać, dopóki się ich nie nauczą z pamięci po łacinie opowiadać.

(Imperf. conjunct.) Lecz nadzieja ją omyliła, kura bowiem dla tłustości ani jednego (ne quidem) jaja znieść nie mogła.

3. Ogrodnik i Chłopcy. Dwaj chłopcy w ogrodzie przechadzali się. „Strzeżcie się, napomniał ogrodnik, abyście pszczół nie podrażnili, mają bowiem żądła.“ „Mnie jeszcze (quidem) nigdy żadna pszczoła nie ukąsiła,“ z wielką śmiałością do ula przybiegł; lecz nagle żądła pszczół i wielkie ztąd boleści uczuł. Tego własne niebezpieczeństwa uczyniły ostrożnym, drugiego obce, który (nie qui) był roztropniejszy?

4. Chłopiec kłamca. Chłopiec pasząc owce, często przez igraszkę wielkim krzykiem pomocy wieśniaków wzywał, jak gdyby wilka nadchodzącego widział (plusqu. perf. conjunct.). Wieśniacy przybiegają, a gdy się wilk nigdzie nie pokazywał (abl. absol.) do prac swoich powracają. Gdy to kilkakrotnie przez igraszkę był czynił, nareszcie w rzeczy saméj (re vera) wilk wpadł. Tedy chłopiec płacząc, żałosnym głosem sąsiadów zaklinać począł, aby jego trzodę ratowali. Lecz oni sądząc, że chłopiec żartuje, jak przedtém, prośb jego zaniechali. Tak więc wilk wolno uderza na owce, wiele z nich rozdziera i całą trzodę niszczy.

5. Kukułka i Szpak. Szpaka, który z miasta uciekł był, kukułka zapytała. Co ludzie mówią o śpiewie moim; co o słowiku. Szpak, nadzwyczajnie, rzekł, chwalą wszyscy głos jego. Co o skowronku? Bardzo wielu odpowiedział szpak, jego także głos chwalą. Co o przepiórce mówią? Niektórzy, rzekł, przepiórki także głosem rozweselają się. Cóż nakoniec, pyta się kukułka, o mnie sądzą? Tego powiedzieć nie mogę (nequeo), nigdzie bowiem o tobie nie ma (fit) wzmianki. Rozgniewana więc kukułka: abym bez pomsty (ne inultus) rzecze, nie żyła, zawsze o sobie sama mówić będę. Ta bajka tych ma na celu (eos spectо), którzy zawsze o sobie i o swoich zasługach mówią.

6. Raki. Raka w tył idącego matka napomina, aby naprzód i wprost szedł. Syn odpowiada, chętnie uczynię

i twoich rozkazów usłucham, jeżeli cię pierwéj to samo czyniącą ujrzę Młodzieńca najlepiéj przykłady uczą.

7. Osioł z lwią skórą. Osioł zbiegły znalazł przypadkiem w lesie lwią skórę i nią odziany ludzi i zwierzęta straszyć zaczął. Nadszedł ten, co osła zgubił. Osioł gdy pana ujrzał, straszny ryk wydał, aby i jego także oszukać. Lecz pan uchwyciwszy (go za) uszy (abl. absol.) które wystawały: choć innych, rzecze, oszukałeś, mnie jednak nie oszukasz. Tak więc osła kijem dobrze przetrzepanego do domu zapędził.

8. Podróżni i osioł. Dwaj podróżni odprawiając razem podróż, osła zbłąkanego w puszczy ujrzeli. Przybiegają uradowani, jeden i drugi osła sobie przywłaszczając że go pierwszy (compar.) zobaczył (527) Gdy więc [dum vero] sprzeczają się i kłócą, a nawet od razów nie powstrzymują, osioł uciekł i żaden (z dwóch) go nie dostał.

9. Niedźwiedź i pszczoły. Niedźwiedź ukąszony od pszczoły, takim gniewem się zapalił, że ule, w których pszczoły miód robiły, szponami rozdrapywał. Wtedy wszystkie pszczoły, gdy domy swe zburzone i potomstwo zabite ujrzały, na niedźwiedzia wpadły i żądłami o mało nie zakłóły. Niedźwiedź ledwo uszedłszy śmierci, mruczał: o ile lepiéj było, jednéj pszczoły żądło znieść, niż tyle nieprzyjaciół na się zapalczywością pobudzić.

10. Starzec i śmierć. Starzec pewien narąbał był drzewa w lesie, a podniósłszy wiązkę na barki, do domu powracać zaczął. Gdy zaś był zfatygowany ciężarem i podróżą, złożył drzewo, a rozważając sobie (secum) nędzę starości i niedostatku głośnym głosem wzywał śmierci, aby go (nie eum) od wszystkiego złego uwolniła. Wkrótce śmierć stawiła się i starca zapytała: czegoby chciał? Wtedy starzec przestraszony: abyś mi, rzekł, wiązkę drzewa na barki włożyła.

11. Błędy ludzkie (ludzi). Dwie torby ludzion zawiesił Jowisz, z których jednę własnemi błędami napełnioną w tyle nam dał, drugą obcemi błędami napełnioną

przed piersiami zawiesił. Dla czego też naszych przewinień nie widzimy, złe zaś innych obyczaje ostro ganimy.

12. Wilk i Pies. Jak słodka jest wolność, krótko opowiem. Psu spasłemu zabiegł przypadkiem drogę (occurro) wilk chudością wycieńczony. Pozdrawiają się nawzajem, a wilk: zkądże, rzecze, tak się połyskujesz, albo jakim pokarmem tak utyłeś (tłustym stałeś się). Ja który daleko mocniejszy jestem, umieram z głodu. Pies odpowiedział, ten sam spotka cię los (est tibi fortuna), jeżeli panu równą usługę świadczyć zechcesz. Jakąż? rzecze ów. Stróżem abyś był progu i w nocy domu od złodziei strzegł. Ja zaś jestem gotów; teraz bowiem znoszę śniegi i deszcze, w lasach przykre życie prowadząc. O ileż łatwiéj jest pod dachem żyć, obfitym nasycać się pokarmem. Pójdź więc zemną. Gdy idą, spostrzega wilk szyję psa łańcuchem obdartą. Zkądże to, przyjacielu! Nic to. Powiedz proszę. Że wydaję się ostry, przywięzują mnie we dnie, abym spoczywał. O zmierzchu mnie spuszczają. Wtedy bujam, jak mi się podoba (libet) Sami przynoszą mi chleb, ze stołu swego daje pan kości, kawałki rzuca familia. Nuże zaś, jeżeli dokąd iść chcesz, czy wolno? Wcale nie. Używaj więc, psie, téj twojéj szczęśliwości, ja zaś (equidem) panować nie chcę, jeżeli nie mam mieć (careo) wolności.

13. Szczupak w rzece pewnéj żyjąc, pięknością, wielkością i siłą inne tejże rzeki ryby daleko przenosił. Tak więc wszystkie mu jako królowi osobliwą cześć wyrządzały. Dla czego w pychę wzniesiony, większego panowania zapragnął. Opuściwszy więc rzekę, gdzie (przez) wiele lat panował był, na morze się puścił (aggredior aliquid) aby ego także panowanie zagarnąć (imperf. conj.); lecz nazieja go omyliła; albowiem ujrzawszy delphina dziwnéj ielkości, który tamże panował, tak się przeląkł, że jak ajspieszniéj do rzeki zemknął (imperf. conj.) zkąd już po m na przyszłość (in posterum) nigdy wychylić się (wyjść) e odważył się.

14. Podróżny i wąż. Wąż niezmiernym kamie-

niem przywalony, prosił człowieka przechodzącego, aby z niego (se) ciężar odwalił, obiecując, że mu skarb wielki da, gdyby to uczynił (plusq. perf. conj.) lecz gdy człowiek ten litościwy (mitis) uczynił był, wąż nietylko obietnicy nie dotrzymał, lecz człowieka ukąsić usiłował. Kiedy tak walczą, zdarzyło się, że (ut) liszka przechodziła. Ta wybrana za sędziego, nie mogę, rzekła, tak wielkich między wami zagodzić sporów, jeżeli wprzód nie zobaczę, jak wąż kamieniem był przywalony (perf. conjunct.). Gdy więc człowiek na węża kamień był włożył (impono serpenti) rzekła liszka: sądzę że niewdzięczne zwierzę pod kamieniem pozostawić należy (relinquendum).

Dalszy ciąg przykładów pomięszanych na Składnią.

1 Miltiades Atheńczyk Datisa i Artaphernesa, wodzów perskich (genit.) w bitwie Marathońskiéj zwyciężył. 2 Pochwała jest prawie ustawiczną towarzyszką prawych (recte) czynów. 3 Carthago i Corinth, najbogatsze miasta w tym że samym roku od Rzymian zburzone zostały. 4 Atheny były wynalazczynie i mistrzynie wszystkich nauk, gdzie także wymowa wynaleziona i wydoskonalona została. 5 Wielkie mnóstwo łotrów i rozbójników zewsząd z Galli zbiegło się, których nadzieja łupieztwa i wojaczki (bellandi) od rólnictwa i codziennéj pracy odciągnęła. 6 Jurgurtha niespodzianie obóz nieprzyjacielski (ciół) z wielką siłą napada, a nasi nagłym strachem zdjęci, każdy o sobie, stósownie do usposobienia, radzi: jedni uciekali drudzy (za) broń chwytali, wielka część rannych (nom,) albo zabitych, a sam wódz z niektórymi przedniejszymi idą do niewoli (capior). Mężczyzni i kobiety wieścią téj klęski nadzwyczajnie przerażeni zostali. 7 Juba z Labienem schwytani dostali się w moc Caesara. 8 Naczelnicy tego niegodziwego spisku, rózgami sieczeni i toporem ścięci zostali. 9 Towarzyszkami Baccha były nymphy, satyrowie i Silenus, który niegdyś nauczycielem jego był (plusqu.); daléj kobiety pijane, które się Bacchae i Menades nazywają 10 Nie do uwierzenia, ile ja i brat mój cenimy (conjunct.) Laeniusza. 11

bv . (praes.) odkrywa. Przypadkiem i Numitor gdy pod
i Remusa miał, (imperf. conj.) usłyszał, że są bliźniaki
.ia, wnuków (sobie) przypomniawszy, dopytując się tak
.ieko (eodem) doszedł, że Remusa prawie uznał. (Imperf.
conj.) Tak więc zewsząd na króla (Dat.) zdrada się knuje.
Romulus z wielu pasterzami na mieszkanie królewskie u-
derzywszy, wsparty przez (ab) drugi hufiec z domu Numi-
tora, przywłaszczyciela Amuliusza zabija. Numitor gdy
[postquam z perf. Indicat.) młodzieńcow po spełnionem za-
bójstwie dążących do siebie ujrzał, zwołanéj radzie i zbrodnią
względem siebie (in se) brata, pochodzenie wnuków i za-
bicie Amuliusza okazuje. Wtedy młodzieńcy dziadka Nu-
mitora królem powitali.

6. Wkrótce Romulusa i Rema wzięła ochota (cupido)
założenia nowego (condendae) miasta w tych miejscach,
gdzie byli (przedtém) wysadzeni i wychowani. Lecz gdy
Remus w wszczętéj sprzeczce poległ był, sam Romulus
osiągnąwszy panowanie, miasto założył, które (od) swego
imienia nazwał. Palatiński wzgórek, gdzie sam był wy-
chowany, najpierwszy obwarował.

7 Powiadają, że Hercules w owe miejsca po zabiciu
Geryona, woły szczególnéj piękności przypędził, i blizko
Tibru rzeki w miejscu zielnem położył się znużony. Tam
snem zmorzonego, pasterz pewien nazwiskiem Cacus, po-
strzegłszy, skuszony pięknością wołów, część ich uprowa-
dził, i aby ślady same szukającego pana do jaskini jego nie
zawiodły, odwrócone woły za ogony do (in) jaskini swojéj
wciągnął. Heracles skoro świt (ad primam auroram (ze)
snu zbudzony. trzodę zlustrował oczyma i gdy spostrzegł
był, że wielu wołów niedostaje, do najbliższéj jaskini dąży,
czyby przypadkiem tamże ślady (nie) prowadziły (imperf.
conj.) które gdy (ubi) wszystkie na zewnątrz zwrócone wi-
dział, zmieszany, z tego miejsca bydło pędzić zaczął. Ztąd
gdy gnane woły zaryczały, a woły zamknięte odpowiedziały
były (vocem redere), Hercules do jaskini zwrócił się, któ-
rego gdy Cacus siłą wstrzymać usiłował, pałką ugodzony
ginął. Evander zbiegły z Peloponnesu wtenczas owe

miejsca dzierzył; usłyszawszy (postquam z perf. ind.) o czynie i przyczynie czynu, Herculesowi ołtarz tamże poświęcił i nowym go obrzędem, uczcił.

8. Wzrastało tymczasem miasto, i aby się liczba obywateli powiększyła, schronienie Romulus otworzył, dokąd z pogranicznych ludów, niezmierna ciżba ludu zbiegła się. Powiększywszy (abl. absol.) tym sposobem liczbę mieszkańców, ustanowił sto senatorów, których ojcami, a ich potomstwo patriciuszami nazwał. Już rzeczpospolita rzymska tak była silną, że każdemu z pogranicznych państw (w) wojnie wyrównywała (par sum); lecz niedostatek był kobiet. Tedy z porady ojców Romulus posłów do sąsiednich narodów wyprawia, którzyby, o związki (societas) i pokrewieństwo małżeńskie (connubium) dla nowego ludu prosili (imperf. conj.) lecz ci od wszystkich odmowę odebrali tak mocno pogardzano i obawiano się wzrastającego państwa (pass.)

9 Romulus tą odmową obrażony, rozjątrzenie umysłu pokrywając, igrzyska gotuje na cześć Neptuna. Oznajmić (pass, bo nie ma osoby, któréj rozkazuje) potem pogranicznym widowisko, rozkazuje, które jaką mógł okazałością wyprawia (concelebro) Najliczniéj zbiegli się Sabinowie z małżonkami i dziećmi. Zaproszeni gościnnie po (per) domach, gdy położenie i mnóstwo mieszkańców ujrzeli (plusqu. perf. conj.), dziwią się, że w tak krótkim (czasie) rzecz (pospolita) rzymska wzrosła. Skoro czas widowiska nadszedł, i zwrócone tamże oczy były, tedy podług (ex) umowy młodzież rzymska do porywania dziewic rozbiegła się. Zasmuceni rodzice panien uciekają, oskarżając zgwałcone gościnności przymierze, wzywając bożka Neptuna, na (ad) którego igrzyska przyszli byli (conjunct.) Porwane zaś panny sam Romulus obchodził, napominając, aby tylko gniewy ukoiły.

10 Lecz rodzice porwanych żałobną odzieżą, łzami i skargami pobudzali króla Tita Tatiusza do zemsty. Gdy za wolno działać zdawał się Tatius i Sabinowie, niecierpliwi Caeninowie (nenses) wojnę rozpoczynają i szeroce

pola rzymskie pustoszą. Zachodzi drogę z wojskiem Romulus i lekką utarczką uczy, iż płonny jest bez sił gniew. wojsko rozprasza i znosi, rozproszone ściga, króla w walce zabija i łupi, miasto (za) pierwszym napadem bierze. Ztąd łupy wodza zabitego odnosząc. na Capitol wstępuje. Tamże gdy łupy na dębie pasterzom świętym zawiesił był, przydomek bożkowi Jowisza Feretriskiego przydaje. Ten jest świątyni początek, która pierwsza ze wszystkich w Rzymie poświęconą była Niebawem przeciw Crustuminom wystąpił Romulus, z których gdy obcą klęską upadli na duchu (ceciderant animo) tym łatwiejsze otrzymał zwycięztwo.

11. Ostatnia wojna przez (ab) Sabinów wszczęta, tym straszniejsza, że do rady (Dat.) i zdrada się przyłączyła (pass.) Sp. Tarpejus nad rzymskim przełożony był zamkiem. Tego córkę, gdy wodę przypadkiem zewnątrz murów czerpała była, złotem przekupił Tacitus, aby uzbrojonych do zamku wpuściła, Lecz po zdobyciu zamku (capio arx) Sabinowie Tarpeję tarczami przywaloną zabili. Nazajutrz zaś gdy rzymskie wojsko uszykowane pole między Palatińskim i Capitolińskim pagórkiem napełniło było, ze zamku Sabinowie zeszli. Dowódzcy z obu stron szyki sprawiają. Najmężniejszy z Rzymian w najniedogodniejszem miejscu wypadek bitwy utrzymywali. Po zabiciu wodza, natychmiast rzymskie ustępują (inclinor) szyki (sing.) i odparte zostały do starożytnéj bramy Palatium. Tedy Romulus broń do nieba podnosząc, świątynię powstrzymującemu Jowiszowi, jeżeliby za jego pomocą (ope) miasto ocalone zostało (imperf.) ślubował. Stanęli Rzymianie jakby z nieba głosem boskim znagleni (jussi); sam Romulus do pierwszych przybiega. Mettus Curtius Sabinow naczelnik z (ab) zamku schodzi, Rzymian ustępujących ściga, i nie daleko (nec procul) już od bramy Palatińskiéj był, krzycząc: zwyciężyliśmy zdradzieckich gościnnych, zniewieściałych nieprzyjciół, już się przekonali, że wcale co innego jest dziewice porywać, co innego walczyć z mężami. Na niego z hufcem najdzielniejszych młodzieńców Romulus napada i zgromionego ściga; tak więc rzymskie

szyki, odwagą Romulusa zagrzane, odpierają Sabinów Wten, czas Sabinskie niewiasty, dla których wojna powstała była, (z) włosami rozpuszczonemi, rozdartą szatą między latające pociski wpadają (infero me), nieprzyjazne rozbrajają (dirimo) szyki, ztąd ojców z owąd mężów błagając. Na nas, rzeką obróćcie gniewy, my wojny my ran i mordów przyczyną jesteśmy. Poruszają swemi prośbami tak wodzów jak i pospólstwo. Cisza powstaje i nagły odpoczynek. Wtedy do zawarcia przymierza występują wodzowie i nietylko pokój,' ale i państwo jedno z dwóch tworzą, królestwo jednoczą, rząd cały (wszystek) przenoszą do Rzymu i aby się Sabinom także cokolwiek dostało (daretur). Quirites od Cures miasta Sabinow są wszyscy nazwani.

11. Pokój, który wszystkim był pożądany droższemi czyni mężom i rodzicom Sabinki, a przedewszystkiem (plur.) Romulusowi samemu. Tak więc gdy lud na trzydzieści Curiae dzielił, imiona ich kuriom nadał (impono.) W tym że samym czasie trzy curiae jeźdźców utworzone zostały (conscribo.) Po kilku leciech Tatius król w Lavinium, gdy na (ad) uroczystą ofiarę tamże przybył był, w wszczętym rozruchu ‚concursu facto' jest zabity. Tę rzecz, mniéj dotkliwie, jak się należało, zniósł Romulus i przymierze między Rzymem i Lavinium ponowione zostało; lecz inna wojna daleko bliższa i to ‚atque' w samych prawie bramach miasta wybuchła. Fidenatow młodzież zbrojna Rzymskie spustoszyła pole, które między miastem a Fidenami jest, i rólników tak wielka była trwoga, że z pól do miasta samego pouciekali ‚imperf. conj.' Wywołany Romulus ‚zwłoki bowiem tak sąsiednia wojna znieść nie mogła' wojsko wyprowadza, obozem blisko Fidenów ‚Fidenae' staje. Tam szczupłą załogę zostawiwszy ‚abl. abs.' wypadłszy z wszystkiem wojskiem ‚copiae', część żołnierzy na zasadzkach umieścił, z większą częścią zaś do samych prawie Fidenów bram docierając, nieprzyjaciela wywabił. Udawszy ucieczkę nieprzyjaciół z bram wysypanych i na miejsce zasadzek pociągnionych, nagle napada i rozprasza. Tak ze-

wszą̨d przerażeni Fidenatowie, natychmiast tył podają i w bezładnym pogromie (effusa fuga) do miasta wracają; ale nie wyrwali się nieprzyjacielowi, który nim bramy zamknięto (imperf. pass. conj.) jakby w jednym tłumie Fideny opanował.

12. Równym sposobem i Vejentowie (Vejens tis) zwyciężeni, posłali do Rzymu mówców, prosić [pacem petitum) o pokój i na sto lat zawieszenie broni uzyskali. To prawie za panowania Romulusa (regnante R.) wojnie zdziałano. Miasto Rzym tak dalece już (w) siły (abl.) wzrosło, że czterdzieści lat bezpieczny pokój miało (imperf. conj.) Pospolstwu jednak milszym był Romulus, niż senatorom a najulubieńszy żołnierzom; trzechset zbrojnych do straży ciała, których Celeres nazwał, nietylko w wojnie lecz i w pokoju miał. Tych nieśmiertelnych dokonawszy (edo abl. abs.] dzieł, na pogląd (ad recensendum) wojska zgromadzenie na polu Marsowem zwołał, gdzie nagle wszczęta burza tak gęstym króla zakryła obłokiem, że widok jego zgromadzeniu zasłoniła (abstulerit) i już potem (nec deinde) Romulus na ziemi widziany nie był Młodzież rzymska, gdy (z) wypogodzonem niebem stolicę (siedzenie) królewską próżną ujrzała, niepokoić się zaczęła. Wtenczas Proculus Junius mąż znakomitéj poczciwości na mównicę wystąpił: Romulus rzekł, Quiritowie (-rites) ojciec tego miasta, (de) z nieba nagle spadłszy, spotkał mnie (mihi obviam venit). Gdy przejęty (perfusus) strachem stanąłem był: idź (abeo) zwiastuj, rzecze, Rzymianom, że niebianie tak chcą, aby mój Rzym był stolicą okręgu ziemskiego. Niech tylko (proinde) wojskowości pilnują, a niech wiedzą, że żadna potęga ludzka Rzymianom oprzeć się nie zdoła. To powiedziawszy (loquor) w górę (sublimis) wzniósł się. Tą mową pożądanie Romulusa u pospólstwa i wojska ukojone zostało. Senatorów zaś umysły panowania (regni) łądza zajęła. Sabini Sabińczyka królem wybrać (pass.) chcieli, Rzymianie starodawni cudzoziemskim królem pogardzali. Obawa w końcu senatorów opanowała, aby państwo bez rządu, wojsko bez dowódzcy zewnętrzni nieprzy-

taciele nie napadli (imperf. conj) Tak więc o téj rzeczy jak się między sobą ułożyli, żeby po dziesięciu senatorów panowało, co pięć dni. W czasie tych rządów (his regentibus) rok przeszedł (completus est), który roczny przeciąg bezkrólewiem nazwano. Użalało się pospólstwo, że pewiększa się niedola, że sto za za jednego panów zrobiono. Gdy pomiarkowali senatorowie, że pospólstwo dłużéj nie zniesie panowania, uchwalili, aby króla obrać.

13 Słynna sprawiedliwość i prawość była wtenczas Numy Pompiliusza, najbieglejszego męża w boskiem i ludzkiem prawie Temu senatorowie, gdy (quod) się potęga do Sabińczyków skłaniać zdawała, królestwo ofiarowali. Numa miasto nowe, siłą i bronią założone, prawem i ustawami z gruntu wzmocnić stara się. Tak więc gdy zdziczałe były żołnierką umysły, dziki lud odzwyczajeniem (od) broni złagodzić postanowił. Janusa okazicielem (skazówka) pokoju i wojny uczynił, aby otwarty wojnę, zamknięty pokój oznaczał. Dwa razy potem zamknięty był (fuit) pierwszy raz po wojnie Punickiéj dokonanéj, powtornie po wojnie Actiackiéj (actiacus). Po zamknięciu świątyni Janusa, Numa uwolniony od obawy wojny, zapobiegł aby umysły w pokoju (otio) nie zbytkowały i niedoświadczonemu pospólstwu bojaźń bogów zaszczepić za potrzebę uważał (injiciendum censuit). Dla czego udaje, że z Boginią Egerią schadzki nocne miewa (sibi esse) i że z jéj napomnienia ofiary ustanawia (se) kapłanów każdemu z bogów nadaje (praeficio). A przedewszystkiem ‚atque omnium primum' podług ‚ad' biegu księżyca na dwanaście miesięcy określa rok. Lecz ponieważ w państwie wojennem sądził, że królów więcéj będzie ‚futuros' do Romulusa ‚gen.' jak do Numy podobnych, flaminiusza Jowiszowi kapłana, świetną szatą i kurulskim królewskim krzesłem zaszczycił. Temu potem dwóch flaminów przydał jednego Marsowi, drugiego Quirinowi. Dziewice dla Vesty ‚dat.' wybrał; tym aby ustawicznemi strażniczkami ‚custos odis' świątyni były, płacę z publicznego skarbu prze

znaczył, dziewictwem i innemi ceremoniami czcigodnemi i świętemi uczynił.

14 Numa zwróciwszy pospólstwo od przemocy i broni, taką pobożnością serca ‚pectus' wszystkich napełnił ‚imbuo,' że wiara i rzetelność ‚jus jurandum' państwem rządziły, a gdy ludzie do obyczajów króla się stósowali ‚imperf. conj.' pograniczne także ludy, do tego poważania przywiedzione były, że państwa naruszać nie ważyły się. Ze wszystkich jednak największem jego dziełem były: opieka tak pokoju, jak królestwa przez czas panowania. Tak dwaj następnie królowie, różną drogą ‚alius alia via,' ów wojną, ten pokojem państwo wzmogli ‚augeo.' Romulus trzydzieści siedm lat panował, Numa czterdzieści trzy. Po śmierci Numy rzecz do bezkrólewia powróciła.

15. Poczem Tullusa Hostiliusza królem lud mianował ‚esse jussit,' który nietylko ostatniemu ‚proximus' niepodobny, lecz nawet od Romulusa był waleczniejszy ‚ferox.' Tak więc zewsząd przyczyny ‚materia' wojny szukał. Przypadkiem zdarzyło się, że wieśniacy rzymscy z albańskiego pola, albańscy z rzymskiego zdobycze namzajem zabrali ‚go.' Obustronnie posłowie prawie pod ten sam czas z upomnieniem się ‚ad res repetendas' wysłani zostali. Tullus udając, że posłowie jego ‚suos' od Albańczyków odrzuceni zostali, wojnę wypowiedział. Obustronnie wojnę z największą gorliwością ‚summa ope' gotowano, do dowéj bardzo podobną, prawie ‚prope' między rodzicami dziećmi. Jedno i drugie bowiem potomstwo Trojańskie ‚ło, gdy Lavinium od Troi od Lavinium Alba, z albańich zaś królów rodu Rzymianie początek mieli ‚traho' ypadek jednak wojny nie był tak żałosny, bo do wojny przyszło ‚nec acie certatum est' i po zburzeniu domów ctis dirutis' jednego ‚alter' miasta, dwa ludy w jeden zlały ‚confusi.' Albańczykowie pierwsi ‚priores' ‚z' niezmierz wojskiem na pole rzymskie napadli, obóz nie ‚haud' ko od miasta zakładają, rowem otaczają, a po śmierci a, dictatorem Mettusa Fuffetiusza obierają. Tymczasem us w nocy nieprzyjaciół obóz omija, a zbrojną ręką

(infesta acie) na pole albańskie wpada. Ta rzecz z obozu wyciągnęła Mettia, sprawiwszy szyki (instructa acie) z obu stron, z kilku znakomitszych na środek wodzowie występują. Tedy Albańczyk radzi, aby znaleźli (ineo) jaką drogę, którąby bez wielkiego krwi rozlewu (sine multo sanguine) rozstrzygnąć się dało, który lud drugiemu ma panować (praes. conj.) Przystał na to (nec displicet) Tullus.

16 Przypadkiem w obu wojskach były wtenczas trójbliźniaki (trigemini) bracia, ani wiekiem ani siłami nierożniący się (dispar) Horatii i Curiatii. Z tymi układają się królowie, aby każdy za swą ojczyznę walczyli żelazem, że tam będzie (fore) panowanie, zkąd się zwycięztwo okaże (fuerit). Nie odmawiają; (na) czas i miejsce zgodzono się. Przed walką, przymierze stanęło (ictum est) między Rzymianami i Albańczykami (pod) temi warunkami (legibus), aby, któregoby ludu obywatele zwyciężyli (plusq. conj.) ten drugiemu ludowi panował. Za danem znakiem trojbliźniacy (za) broń chwytają, na środek między dwa szyki występują. Zasiadły przed obozem dwa wojska nie bez troski, albowiem szło (agebatur) (o) panowanie w tak małéj liczbie młodzieńców męztwie i szczęściu złożone (positum). Dają znak, nieprzyjaźni bronią potrójni młodzieńcy uderzają ‚concurro'; ani tym, ani owym niebezpieczeństwo własne nie staje przed oczyma ‚obversor animis,' lecz publiczne panowanie lub niewola i przyszły los ojczyzny. Skoro ‚w' pierwszym zaraz natarciu szczęknęły oręże, strach niezmierny patrzących przeszywa, potem gdy już nietylko ruchy ciał i broni, lecz i rany także i krew pokazywały się ‚conspicerentur' dwaj Rzymianie, zraniwszy trzech Albańczyków, bez życia ‚exspiro' padają. Na ich upadek gdy zakrzyknęło ‚z' radości Albańskie wojsko, rzymskie legiony nadzieja cała opuściła. Trzech Kuriatiuszów jednego otoczyli Rzymianina. Przypadkiem ten nienaruszony był i lubo sam jeden wcale wszystkim nie równy ‚nequaquam par' przeciw pojedyńczym jednak straszny. Więc aby rozdzielić walkę, uciekł. Kuriatiusze tak ścigają, jak każdemu ‚acc.' ranami osłabionemu ‚affectus' siły pozwalały.

Już nieco odległości ‚spatii' z tego miejsca, gdzie walczyli byli, umknął, gdy oglądając się w tył, widzi ‚w' wielkich przedziałach następujących jednego nie daleko ‚haud procul' nastającego. Na tego ‚z' największym pędem wpada. Podczas gdy ‚dum' Albańskie wojsko woła na Kuriatiuszów ‚Dat.' aby pomoc nieśli bratu, Horatius zabiwszy nieprzyjaciela, już do drugiéj spieszy walki, wołaniem swoich zachęcony ‚adjutus.' Wprzód więc nim drugi, który nie daleko był oddalony ‚absum' nadbiedz mógł imperf. ‚conj.' drugiego także Curiatiusza zabija ‚conficio.' Wtenczas po jednemu ‚singuli' tylko pozostali, lecz ani nadzieją, ani siłami równi, jeden, którego ciało nietknięte żelazem było, dwukrotnem zwycięztwem wyższym stał się, drugi strudzone raną i biegiem wlokąc ciało, ‚przed' zwycięzkim staje ‚objicitur z Dat' nieprzyjacielem. Rzymianin mieczem go przeszywa, leżącego obdziera. Rzymianie ciesząc się i winszując Horatiusza z wielką radością przyjmują.

17 Do pogrzebu następnie (inde) swoich Rzymianie i Albańczycy nie (nequaquam) równemi umysłami zwracają się i groby robią, na którem każdy (quo) miejscu poległ, dwa rzymskie bliżéj Alby, trzy Albańskie ku Rzymowi (ver(sus) odległe (distans) miejscami Poczem wojsko do domów odprowadzone. Pierwszy (princeps) Horatius szedł, potrójne łupy na sobie (prae) niosąc, któremu siostra dziewica, zaręczona jednemu z Kuriatiuszów przed bramą drogę zabiegła, a poznawszy na barkach brata płaszcz, narzeczonego, rozpuściła włosy i żałośnie narzekać zaczęła. Dotknęło młodzieńca opłakiwanie siostry, którą słowami karcąc, mieczem przeszywa: Idź precz (abire) ztąd z niewczesną twoją miłością, zapomniawszy (z gen.) braci poległych, zapomniawszy (oblita) ojczyzny; tak niech idzie każda Rzymianka, która nieprzyjaciela żałować będzie. Straszliwy ten czyn zdał się (visum) senatorom i pospólstwu, lecz świeże zwycięztwo okrucieństwo łagodzić zdawało się. Jednak pochwycony został do sądu (in jus) do króla. Król aby nie był sprawcą kary śmierci (supplicium) duumvirów wyznaczył (facio). Horatius od tych potępiony, do ludu

odwołał (się.) Poruszone było pospólstwo najbardziéj gdy się P. Horatius ojciec odezwał (proclamante): tegoż to, rzecze, którego co dopiero łupami ozdobionego widzieliście, Quirici, tego skrępowanego widzieć możecie? Ledwo Albańczyków oczy tak szkaradny widok znieść mogą. Idź, liktorze, zwiąż ręce, które co tylko (paulo ante) uzbrojone panowanie ludowi rzymskiemu zjednały. Nie zniósł lud ani łez ojca, ani stałego młodzieńca umysłu. Tak więc od kary śmierci zwolniony (capitis absolutus) pod jarzmo posłany został.

18. Nie długo (nec diu) pokój albański pozostał, albowiem Mettus do prowadzenia (gerendum) wojny inne podniecał ludy. Tullus nad (ad) Tibrem i Anienem zlewającym się (confluentes) obozem staje (loco) i przeciw Vejentom pchnął (dirigo) swoich, Albańczyków zaś przeciw legionowi Fidenatów. Albańczykowie nie więcéj mieli odwagi, niż wierności, gdy ani pozostać, ani przejść otwarcie nie śmieli, nieznacznie do gór usuwają się. Tam stawiają (erigo) cały szyk, wahające się w męztwie szeregi rozwijają. Mieli zamiar (est mihi) wyczekiwać losu bitwy i do zwycięzkiego wojska (dat.) się przyłączyć. Dziwią się, najprzód Rzymianie, którzy najbliżsi stoją, że ustępem związkowych skrzydła (boki) ich odsłaniają się; poczém jeździec donosi królowi, że uchodzą Albańczykowie. Tullus jeźdzca głośnym gromiąc głosem, żeby nieprzyjaciele słyszeli, powrócić do walki rozkazuje, że na jego (suo) rozkaz usuwają się Albańczykowie, aby Fidenatów tył (plur.) ogołocony napadli. Przestrach do nieprzyjaciół przechodzi, albowiem głośnym głosem komendę (dictum) słyszeli. Tak więc aby nagłym z pagórkow spuszczeniem się Albańczyków nie byli zamknięci od miasta, tył podają. Następuje Tullus i poraziwszy Fidenatów skrzydło (cornu) na Vejentów straszniejszy powraca. Ani oni nie wytrzymali uderzenia, lecz od bezładnéj ucieczki rzeka z tyłu wstrzymywała, jedni broń haniebnie (foede) rzucając w wodę zaślepieni rzucali się, inni gdy się ociągają na brzegach, od Rzymian są pokonani.

19. Tedy Albańskie wojsko, widz walki, sprowadzone zostało na pola, Mettus Tullusowi zwycięztwa (zwyciężonych nieprzyjaciół) winszuje. Tullus (do) Mettusa łaskawie przemawia, obóz Albańczyków (z) rzymskiem obozem połączyć rozkazuje. Skoro zaświtało, (gdy) wszyscy (byli) gotowi zwołać (pas) na zgromadzenie oba wojska każe. Woźni od ostatnich zacząwszy, pierwszych Albańczyków wezwali (excio). Oni nowością rzeczy pobudzeni, aby króla rzymskiego mówiącego (concionari) słyszeć, najbliżsi stanęli (consisto.) Z umowy są otoczeni: Centurionom dane było polecenie, aby bez zwłoki rozkazy wykonali. Wtedy Tullus: wczoraj, rzecze, walczono nietylko z nieprzyjaciółmi, lecz i ze zdrajcami i wiarołomnymi sprzymierzeńcami, albowiem dobrowolnie i bez rozkazu (iniussi) Albańczykowie posunęli się pod górę (subeo); lecz (nec) ta wina nie jest wszystkich Albańczyków, (za) wodzem poszli (sequor.) Mettus ów jest wódz (ductor) i zwodziciel; Mettus podżegacz téj wojny, Mettus przymierza Rzymskiego i Albańskiego gwałciciel. Aby nikt (quis) inny potem (na) coś takiego ‚talia' nie poważył się, na nim świetny przykład śmiertelnym okażę ‚praestitero'. Natychmiast Centurionowie uzbrojeni Mettusa otoczyli. Król resztę, jak zaczął, kończy. Co żeby na dobre ‚quod bonum' pomyślne i szczęśliwe wyszło ‚sit' ludowi Rzymskiemu i wam Albanie lud wszystek albański do Rzymu przeprowadzić zamierzam ‚in animo est' obywatelstwo dać pospólstwu, przedniejszych między ‚in' senatorów policzyć; jedno miasto, jednę rzecz pospolitą utworzyć. Jak z jednego niegdyś na dwa ludy rozdzieliła się albańska rzecz ‚p.' tak teraz w jeden niech powraca. Na to albańska młodzież bezbronna, od uzbrojonych okolona, milczenie zachowuje ‚teneo'. Tedy Tullus Mettusie Fuffetiuszu, rzecze, ponieważ twój umysł nie do uleczenia jest, karą śmierci twoją naucz innych, mieć to ‚za' święte ‚plur'. co od ciebie zgwałcone zostało. Ciało twoje końmi rozerwać ‚pass'. rozkazuję. Poczem ‚do' dwóch przystawionych czterokonnych wozów przywiązanego Mettusa końmi w przeciwną ‚in adversum' puszczonemi, roz-

darty został Odwrócili wszyscy od tak okropnego widoku oczy.

Składnia Czasów i Trybów.

23 Cwiczenie. — Czasy Tempora.

1 Nic nie jest tak lotne, jak obmowa, nic łatwiéj nie puszczcza się ‚emitto,' nic szybciéj nie przyjmuje się, nic szerzéj nie rozchodzi się. 2 Rola gdy wiele lat spoczywała ‚Indic' obfitsze plony wydawać ‚effero' zwykła. 3 Jak zasiew zrobisz, tak sprzątniesz. 4 Dobrzy żadną korzyścią nie nakłaniają się do ‚in' zdrady, niegodziwi często bardzo małą. 5 Czytałem twój list, w którym dziwną twoją ku mnie miłość poznałem. 6 Jak role nie wszystkie żyzne są, które się uprawiają; tak umysły uprawne nie wszystkie owoc przynoszą 7 Każde złe powstające, nascor, łatwo uśmierza się, zastarzałe staje się częstokroć niebezpieczniejsze. 7 Wcześniéj dla trudności dróg i żeglug przebyć nie mogłem. 8 Lacedaemoński król Agesilaus chwalił sprawiedliwość, jako najpierwszą ze wszystkich cnót i za nic miał ‚414' męztwo nieuczciwego człowieka. 9 Aethopowie mieli cenić wielce pobożność i sprawiedliwość. Ich domy nie miały drzwi, a chociaż co leżało na publicznéj drodze, nikt przecie nic nie ukradł. Także Celtowie nigdy drzwi swych domów nie zamykali. 10 Ucieszę się, ‚fut. simpl.' gdy cię zdrowym zobaczę. 11 Z wielką obawą oczekuję przybycia mego wyzwoleńca, którego do ciebie posłałem. Staraj się, jeżeli mnie kochasz abyś był zdrów, a skoro przyjdziesz do siebie ‚fut exact.' przybądź do nas. Bądź jeszcze raz zdrów i kochaj mnie, jak czynisz. Piszę to ‚474' dziewiętnastego kwietnia, którego dnia także mój brat do Konstantinopola odjeżdza. 12 Z dwoma wodzami o panowanie we Włoszech walczono, Pyrrhusem i Hannibalem, względem jednego ‚ab altero' dla poczciwości jego nie zbyt wstrętne umysły mamy, drugiego dla okrucieństwa zawsze to państwo nienawidziło. 13

Jak jaskółki w letniéj porze są obecne, ‚praesto' mrozem odpędzone odchodzą, tak fałszywi przyjaciele, ‚w' pogodnéj życia porze obecni są; skoro atoli, ‚simul atque' zimę fortuny ujrzą, ‚fut exact' wszyscy odlatują. 14 Lud rzymski Numantią zburzył, Karthaginę zniósł, Corinth zniszczył, Fragellae z ziemią zrównał, ‚solo aequare'. Nic Numantinom siły ciała nie pomogły; nic Carthagińczykom znajomość sztuki wojennéj nie przydała się, ‚adjumento fuit' nic Fragellanow obyczajow i mowy spólność nie wsparła. 15 Zbłądziłem, żal mi tego czynu, do twéj łaskawości uciekam się (o) przebaczenie błędu proszę,' i błagam. 16 Wszystko jest zaiste pochwały godne (laudanda) co z cnotą połączone jest, a co z występkami naganne. 17 Ze wszystkich rzeczy, z których coś uzyskuje się (acquiro), nic nie jest nad rolnictwo lepszego, nic słodszego, nic człowieka wolnego godniejszego. 18 Jeżeli sobie dobre imię zachowam 478 będę dość bogaty. Jeżeli prawo, które wam się zdaje uciążliwe, zniesiecie, nie będziecie przeto więcéj swoimi panami. Cóż nie przedsięwezmą ci zuchwali ludzie, jeżeli tego dostąpią (fut. exact.) (o) co się kuszą. 19 Śmierć jest niejako rozejście się i rozłączenie tych części, które przed śmiercią przez pewien związek czepiały się. 21 Pola żyzne naśladować winniśmy, które daleko więcéj przynoszą, niż odebrały.

22 Gdy Alexander Gazę oblegał, poległo więcéj niż (436) dziesięć tysięcy Persów i Arabów, ale i dla Macedończyków było to zwycięztwo krwawe i nie tak dla wielkości miasta, jak dla niebezpieczeństwa Macedońskiego króla sławne, który tu dwie rany odebrał był. 23 Konsul M. Livius Drusus, szlachetny, wymowny i nieskazitelny mąż, który do wszystkich rzeczy więcéj talentu, aniżeli szczęścia posiadał, gdy senatowi dawną godność przywrócić i sądy od stanu rycerskiego do tego stanu przenieść chciał, miał senat przeciw sobie. 24 Rzymski lud po całym okręgu ziemskiem panowanie swoje rozszerzył, tak, że ci, którzy jego czyny czytają, nie zdarzenia jednego ludu, lecz całe-

go rodzaju ludzkiego poznają (conj.) 25 Pierwszy założyciel miasta Rzymu i rzymskiego państwa był Romulus, syn Marsa i Rhei Silvii, który z rozkazu Amuliusza, razem z bratem w przepływający Tiber wrzucony, śmierci szczęśliwie uszedł był. 26 Gdy Alexander W. pod Arbelą przeciw Dariuszowi walczyć miał, (periphr,) mówią, że się nad głową króla orzeł krótki czas, a długo na okół konia, raczéj wisząc, jak lecąc pokazał. Przynajmniéj pokazywał go kapłan Aristander, który białą szatą odziany, ‚mając' głowę (acc. graec.) laurem uwieńczoną (432,) żołnierzom bitwą zajętym ptaka, jako niewątpliwą wieszczbę zwycięztwa, przez co zapalił odwagę i zaufanie Macedończyków do bitwy. 27 Atheńczykowie po bitwie Marathońskiéj przestrzeżeni przez Themistoclesa, który owo zwycięztwo na ‚de' Persach odniesione, nie jako koniec wojny lecz jako powód daleko większéj wojny uważał i dwieście okrętów wybudować kazał 28 Gdy więc Xerxes morzem i lądem Graecyi wojnę wypowiedział ‚plusq.' namówił Themistokles Atheńczyków ‚379', żeby swoje ocalenie nie murom, lecz okretom poruczyli ‚imperf. conj' 29 Gdy jego plan został przyjęty, opuszczają ‚praes. histor.' miasto, kobiety i dzieci z kosztownemi rzeczami na ukryte wyspy unoszą i wsiadają wszyscy uzbrojeni na okręty; przykład Atheńczyków naśladują inne miasta greckie. 30 Gdy więc wspólna flota sprzymierzeńców wojną morską zajęta, cieśninę Salamińską opanowała była, powstaje niezgoda między wodzami, gdy mało odważyło się ‚impef. conj.' i napominało, aby każdy do domu udał się i murami się na lądzie bronił. 31 Aby się więc nie rozproszyli Themistokles posyła przez niewolnika, jakiego miał, najwierniejszego do Xerxesa list, w którym mu czyni nadzieję, że wspólna na jedném miejscu zgromadzona flota Greków przez Persów zdobyta być może. 32 Tym fortelem nakłonił króla, że w miejscu dla niego ‚sibi' najdogodniejszém, przeciwnie zaś najniedogodniejszém, dla nieprzyjaciół bitwę stoczył. 33 Tak więc Grecy przybyciem nieprzyjaciół od niezgód do walki nakłonieni, złączonemi siłami staczają bitwę. 34 Król sam po

zostaje tymczasem jako widz bitwy z częścią okrętów na brzegu. Lecz Arthemisia, królowa Halicarnassu, która Xerxesowi na pomoc przybyła ‚473', między pierwszymi walcząc, żwawo się potykała. 36 Gdy walka była wątpliwa, zaczęli się Jończykowie, podług rozporządzenia Themistoclesa, zwolna od bitwy usuwać; ich odpadnięcie złamało innym odwagę. Dla tego Persowie, pobici zostali, i zwyciężeni, rzucili się do ucieczki. 36 W tem zamieszaniu wiele okrętów wziętych zostało, wiele zatopionych, wiele zaś równie obawiając się okrucieństwa króla, jak nieprzyjaciela, do domu uszło.

37 Tribunus Lucius do Quaestora Rufa: Twój list przyniósł mi młodzieniec, któremu go powierzyłeś ‚był'; przyspieszam więc mój, na który oczekujesz. 38 Zwyciężyliśmy przyjacielu, lecz jak wiele kosztowało nas zwycięztwo. 38 Nasz wódz leży na dwie niebezpieczne rany, między innymi: dziesięciu wodzów brakuje, i ludzi kilka tysięcy, ‚pass;' lecz daleko większa była klęska nieprzyjaciół. 40 Na ten jeden dzień zdaje się, że los skupił wypadki całego wieku. Nieprzyjaciele uciekali: jedni najkrótszą drogą, szukali lasów i nam ścigającym nieznajomych szlaków. 41 Jeźdzcy i piesi, z bronią i bez broni, tułali się bez porządku i bez wodzów; słabi i ranni idą za silniejszymi. Ale gdy i ci z bojaźni zapomnieli o litości, ‚473' nareszcie wśród wzajemnego narzekania ci, którzy nie zdążyli, opuszczeni zostali. 42 Osobliwie pragnienie dręczyło znurzonych rannych, zmordowani rzucali się przy strumykach. 43 Z najbliżéj leżących wsi słyszano lament kobiet i starców, którzy ‚na' okrutny los wojny w dzikiéj boleści narzekali, O jak wielkie ‚tantus' jest złe ‚374' nawet najsprawiedliwszéj wojny! 44 Oto jest położenie ‚374' rzeczy, jakie jest teraz, gdy ten listy piszę ‚474'. 45 Teraz przyspieszonym pochodem ścigamy nieprzyjaciela, i nie więcéj ‚436' jak pięć dni ‚467' drogi od stolicy oddaleni jesteśmy. Jak jéj dobędziemy, a ja zostanę przy życiu ‚475' więcéj ci napiszę ‚475'. Bądź zdrów! Piszę ten list o dziesiątéj godzinie, dziewiętnastego Czerwca, zaraz skoro Twój

przeczytałem, i mam zamiar dać ‚205' go jutro przyjacielowi, ktory ranny do domu powraca. 46 Tego zawsze byłem umysłu ‚428,' żem przez zasługi obudzoną ‚pario' zazdrość za chwałę uważał. ‚501 i 488' 47 Niegdyś surowość rzymskiéj zwierzchności była tak wielką ‚501' że nie bezpiecznego obywatela z większą ścigała nienawiścią, ‚430' jak najzaciętszego nieprzyjaciela. 48 Takim się porządek świata od początku okazał, że pewne zdarzenia pewne przyczyny poprzedzają. ‚381 anteeo'. Grecy brzeg morski Azyi w wojnie zdobyty, miastami ogrodzili, aby pod ich panowaniem pozostał. 50 Gdy Caesar w młodości od rozbójników morskich schwytany został, tak sobie u nich postępował, że w nich wielkie uszanowanie i bojaźń wzniecił. 51 Nikt nigdy ‚307' tak smutny nie był. żeby ‚510' jego smutek jaką radością przerwany niezostał. 52 Nasze państwo tak dobrze urządzone zostało, że nie mogło upaść. 53 Nigdy nie miałem wątpliwości, że ‚510' od ciebie szanowany byłem. 54 Ta hańba młodego żołnierza tak obraziła, że życie sobie odebrał. 55 Król nasz oddział między najpierwszymi postawił, albowiem się spodziewał. ‚473' że początek zwycięztwa wyjdzie od nas. 56 Lysander tak okrutnie postępował, że jego winą Lacedaemończykowie w całéj Graecyi w największą nienawiść popadli. 57 Aristides tak dalece odznaczył się umiarkowaniem, że sam jeden od pamięci ludzkiéj sprawiedliwym nazywany był. 58 Zawsze cię tak ceniłem, żem z nikim poufaléj nie żył. 42 Uczynię ‚475' co chcecie, jak będę mógł ‚478.' 59 Jeżeli sobie dobre imie zachowam, ‚478' będę dość bogaty. 60 Jeżeli prawo, które wam się zdaje uciążliwe, zniesiecie, nie będziecie przeto więcéj swoimi panami. 61 Cóż nie przedsięwezmą ci zuchwali ludzie, jeżeli tego dostąpią ‚fut ex,' o co się kuszą. 62 Naszéj przyjaźni nikomu nie odmówiemy ‚pass.' kto na nią zasłuży. 63 Gdy stałymi przyjaciołmi otoczony będę i nie ‚neque' będę oblegany od zazdrosnych, źle życzących ‚malevolus', będę się miał za szczęśliwego ‚pass.' 64 Skoro tylko sami doświadczycie, znajdziecie wiele zupełnie inaczéj, jak sobie wystawiacie.

65 Względem przyjaciela będę tego umysłu ‚428' jak względem siebie samego. 66 Zobaczę ‚480' jeżeli to uczynisz. 67 Biada ci ‚374', skoro się o tem dowiesz 68 Gdy ‚479' wszystkich wysłucham, napiszę ci moje zdanie i tak uczynię, aby ci się zdawało, jak gdybyś je sam był słyszał. 69 Skoro ‚479' zaśniesz, o ślepa żądzo wojny, jakie życie wtenczas ludzie prowadzić będą! 70 Ten się napróżno otacza postrachem, kto nie jest otoczony miłością. 71 Kto w gniewie do karania przystępuje, nigdy nie zachowa owego środka, który jest między za wiele i za mało. 72 Jeżeli cię sam Bóg z więzów ciała uwolni, wniście do nieba będzie ci stało otworem. 73 Skoro dla twego zdrowia i pory roku będziesz mógł żeglować, przybądź do nas. 74 Gry i żartu można wprawdzie używać, ale tylko wtenczas, jeżeli poważnym i ważnym rzeczom zadosyć uczyniemy ‚fut ex.' 75 Będę się starał, abym zawsze pozostał z sobą zgodny. ‚praes consto.' 76 Prawa wynalezione zostały, aby namiętności ludzkie poskramiane były. 77 Gdy Theramenes, uczeń Sokratesa ściągnął był na siebie nienawiść Critiasa, który do 30 tyranów należał, na śmierć skazany został ‚capitis 417' Wypił nieustraszonym umysłem truciznę i wylał, co w kubku pozostało było, na ziemię ‚373' tak, że szelest wydawało, z temi słowy: piję na zdrowie Critiasa. Grecy albowiem, jak i u nas dziać się zwykło, wymawiali na uczcie nazwisko tego, komu puhar oddawali. 78 Błędy młodości Themistoclesa wielkiemi zasługami naprawione były, tak, że nikt z Greków go nie przewyższa ‚antefero pass.' a mało za równych uważa się: ‚Conj. pass. praes.' 79 Obywateli, mówi Cicero, których straciliśmy, wytraciła siła wojny, nie zaś gniew zwycięzcy, dak dalece że nikt nie wątpi, ‚512' iż Caesar przyjacielem się Rzymian okazał. 80 Psy w Capitolium żywiono, aby dawały znak, gdyby złodzieje przyszli. 81 Przed starością starałem się, abym dobrze żył, w starości, abym dobrze umarł. 82 Atheńczykowie u wszystkich narodów takiéj nabyli sławy, że Lacaedaemończykowie wojny z nimi o panowanie obawiali się. 83 Będę się starał, abyście wszyscy z mo-

ich urządzeń byli kontenci. 84 Nasi jeźdzcy są tak prędcy. iż słusznie spodziewać się możemy, że nieprzyjaciele prędzéj doścignq, nim do swoich wałów uciecze. 85 Podczas gdy nieprzyjaciele na nasze wojsko w boru czekali. przez wysłanych naprzód jeźdzców otoczeni zostali. 86 Skoro Catilina poczuł ‚472' wielkie niebezpieczeństwo, w którem się w Rzymie znajdował, opuścił miasto. Skoro zaś Cicero o tem się dowiedział, oddalonego nieprzyjaciela ścigać postanowił; co mu się téż udało.

B. 1 Ty nie jesteś tym, którybyś, co jest ‚conj.' pięknem, nie wiedział. 2 Chciałbym ‚praes.' abyś jak najprędzéj ‚quamprimum' napisał, co czynisz ‚inter. indir.' 3 Miejsca już żadnego wewnątrz oceanu nie masz, dokądby naszych ludzi żądza nie dosięgła ‚perf.' 4 Czy nie widzisz, do jakich świątyń przybyłeś ‚inter. indir.' 5 Coś postanowił, pragnę wiedzieć. 6 Nie można wątpić ‚pass.' że byli przed Homerem poeci. 7 Pragnę wiedzieć, gdzie chcesz zimować, ‚fut. periphr. Conj (Co ma wypaść, niepewna jest. 8 Tak często kłamał, że nikt na przyszłość nie da mu wiary. 9 Nie będę wątpił, że dobrze rzeczy dokonam. 10 Jeżeli mi jak najprędzéj napiszesz, co robisz, przyjemność mi zrobisz (fut. ex.) 11 Najprzód pytanie (quaeritur) czy mógł rzecz wiedzieć, czy nie; potém czy przypadkiem niewiedział ‚perf.' czy z winy. 12 Ty, co chcesz robić ‚periphr. conj.' i co ci się podoba, jeżeli do mnie napiszesz, będzie mi bardzo miło. Jaka była przyczyna ‚inter. ind.' zaraz zobaczę ‚488.' 13 Themistocles wynajdywał, co była potrzeba ‚485.' 14 Apelles mawiał że ci malarze błądzą, którzy nie czuli ‚conj.' co było dosyć ‚inter. ind. 485.' 15 Chabrias żył hucznie i pozwalał sobie więcéj, jak żeby ‚quam ut' zazdrości pospólstwa uniknąć mógł. 16 Myśmy jeszcze nie wiedzieli, co się w Rzymie stało. ‚dawniéj'. 17 Tego jednego lękałem się ‚imperf.' abym nic ‚ne quid' szpetnie nie czynił, albo już ‚dawniéj' nie uczynił był. 18 List twój nietylko, co się działo, lecz także co się dziać miało, pokazywał. 19 Miltiades wybraną garstką, flotą do Chersonesu pojechawszy, gdy

przystąpił ‚był' do Lemnos, i mieszkańców téj wyspy pod panowanie podbić chciał, i to, aby Lemnijczykowie dobrowolnie uczynili, żądał ‚był,' oni się naśmiewając odpowiedzieli: że to wtedy uczynią, gdy on z domu okrętami jadąc. z wiatrem ‚instr.' północnym przybyłby ‚plusq. c.' do Lemnos. 20 Prosiłem cię ‚358,' abyś, którychbym tylko tobie polecił ‚485,' miał ‚485' ich w liczbie przyjaciół. 21 Caesar prosił senatu, aby mu ‚sibi' w prowincyi pozostać pozwolono. 22 Valerius postanowił, aby każdego ‚singulus' Consula naprzemian co miesiąc ‚alternis mensibus' liktorowie poprzedzali. Conon gdy usłyszał ‚był', że ojczyznę oblegają ‚pass.' nie pytał się, gdzieby sam bezpieczny żył ‚485,' lecz zkądby pomocą mógł być ‚389' dla swych współobywateli. 24 Theophrastus umierając, oskarżał naturę, że ludziom dała ‚plusq. conj,' tak krótkie życie. 25 Powiedziałem ci już, jakie było nasze przybycie ‚inter. indir.' 26 Argilius Pausaniuszowi odkrywa ‚praes. histor.' czego się z listu dowiedział ‚przedtém, inter indir.' 37 Ci, którzy słońca i księżyca i innych gwiazd wschód, zachód ‚plur.' i ruchy poznali, co w jakim ‚quo quidque tempore' czasie stać się ma ‚conj.' długo naprzód przepowiadają. 28 Skąpi więcéj zawsze pragną, i żaden z nich nec eorum quisquam' jeszcze nie znalazł się, któremuby, coby miał, było dosyć ‚conj. 485' 29 Złoto, srebro. miedź, żelazo napróżnoby była natura zrodziła, gdyby nie była ‚nisi' nauczyła, jak się do ich żył przychodzi ‚imperf. conj.' 30 Jeżeli uczynisz, co obiecujesz, będę ci bardzo wdzięczny 31 Phoebidas Lacedaemończyk gdy wojsko do Olynthu prowadził ‚468' i przez Theby ciągnął, zamek miasta, który się Cadmaea zowie, opanował. 32 Antigonus gdy przeciw Seleukowi walczył, w bitwie zabity został. 33 Alexandrowi, gdy do Indii miał wkraczać ‚fut periph. Conj.' Porus z wojskiem drogę zabiegł. 34 Nikt z ludzi temu, co Bóg ma czynić, nie przeszkodzi; nikt z ludzi temu co Bóg miał uczynić nigdy ‚unquam' nie przeszkodził; nikt nigdy nie przeszkodzi, co Bóg będzie miał czynić. 35 Po bitwie Cannejskiéj Hannibal, gdyby był poszedł za radą Mahar-

bala, dowódzcy jazdy, piątego dnia ‚jako' zwycięzca w Capitolium byłby ucztował. 36 Alexander cały okrąg ziemski miał zdobyć, gdy śmierć zabrała .impf. conj.' takie ‚zamiary' knującego. 35 Trzeba otwierać drogi uciekające mu nieprzyjacielowi, nie zamykać. 38 Laelius przeczył żeby ten dobrze obiadował, kto wszystko zakłada ‚conj. na rozkoszy. Przychodził bowiem do obiadu, aby spokojnym umysłem nasycił potrzebę natury. 39 Tak wielu starców jest niedołężnych. iż żadnego wcale powinności, albo życia obowiązku pełnić nie mogą ‚conj. 501.' 40 Nim ‚antequam' na jakim miejscu się usadowię, ani długiego odemnie. ani moją ręką pisanego listu nie będziesz oczekiwał. 41 Cimonowi codziennie tak był obiad gotowany, iż, których niezaproszonych ujrzał ‚plusq. conj.' na rynku wszystkich zapraszał. 42 Często nieprzyjaciele mając zdobyć ‚fur periphr. imperf. conj.' miasto, męstwem obywateli odparci zostali. 43 Trajanus tak państwem zarządzał, iż słusznie nad wszystkich cesarzów bywa przenoszony. 44 Jak ‚ut 472' z miasta oddaliłem się ‚discedo', żadnego jeszcze nie opuściłem dnia, abyra listu do ciebie nie napisał ‚dare literas' 45 Zboża skoro tylko dojrzały,, sprzątają się i do gumien zwożą. 46 Gdy ‚postquam' Dariusz bitwą Marathońską pokonany został, do Azyi spiesznie powrócił. 47 Tucydides gdy ‚539' był od rządu oddalony i z państwa wygnany ‚plusq.' na wygnaniu swoją Historyą napisał. 48 Gdy ‚539' Alexander miasto Petrę wojskiem otoczył i szturmem zdobył, ‚plusq. c.' choć na sprawców wojny słusznie mógł się gniewać ‚imperf.' wszystkim jednak przebaczył i tylko zakładników dać ‚pass.' sobie kazał. 49 Epaminondas gdy przyszedł na zgromadzenie, gdzie o rzeczypospolitéj rozprawiano, nie wprzód ztamtąd odszedł aż mowa do końca doprowadzzoną została ‚plusq. p. conj.' 50 Gdy ‚539' Alexander króla Indijskiego Porusa zwyciężył, i aż do granic wschodu zajść zamyślał, krótką mową żołnierzy pochwalił i zachęcił. 71 Gdy Caesar z Gallami wojnę prowadził ‚imperf.' wysłał Sabina, który jego był ‚wtenczas' legatem, naprzeciw Vercingetorigowi, którego Gallowie swoim

wodzem zrobili byli. Sabinus obrał sobie pagórek, który uważał za bezpieczny i na nim obóz rozłożył; a chociaż nieprzyjaciel o dwa tysiące kroków (437) od jego obozu był się usadowił i codziennie mu sposobność do bitwy podawał (imperf.); Sabinus nie chciał swego wojska wyprowadzić, i na niebezpieczeństwo bitwy wystawić; ponieważ Caesar właśnie w tych dniach miał mu przyjść na pomoc (391); tak mu bowiem przyrzekł (plusq.) gdy przed kilku dniami (44) od niego odchodził, i tego samego dnia przez posłańców o przybyciu swoim uwiadomił go. 52 Plato chociażby żadnych nie przytaczał (praes.) przyczyn, sama powaga męża takiego powinnaby przekonywać każdego.

Dwudzieste czwarte ćwiczenie.

1 Cyrus gdy (postquam z perf. Ind.) podbił Asią, Scythom wojnę wydał. Była w owym czasie królowa Scythów Tomyris. Ta przybyciem nieprzyjaciół bynajmniéj nie ustraszona, których od przejścia rzeki Arates odeprzeć mogła, nie wstrzymała. Tak więc Cyrus wojsko przeprawił i cokolwiek do Scythii wkroczywszy, obóz rozłożył. Nazajutrz jak gdyby uciekając (refugio), opuścił obóz i wielką moc jadła i wina w obozie zostawił. Królowa, której rzecz tę doniesiono, (plusq.) młodzieniaszka syna z trzecią częścią wojsk do ścigania Cyrusa posłała. Scythowie gdy żadnych nie znaleźli nieprzyjaciół, do wina i pokarmów się rzucają (converto) i nieco potém upojeni łatwo, od Cyrusa powracającego są zwyciężeni i syn królowéj zabity. Tomyris klęskę i śmierć syna jedynaka pokrywając (dissimulo) łzy i narzekania powściągnęła, aby śmierć syna tym łatwiéj pomścić (imperf. conj.) Nieprzyjaciół świeżem zwycięstwem upojonych (exsulto) równym fortelem zasadzki ubiegła (circumvenio) i udaną ucieczką Cyrusa aż do wąwozów i gór sprowadziła. Tam dwakroć sto tysięcy Persów z samym królem zabiła. W tem zwycięztwie to takie uwagi godnego (memorabilis) było, że ani zwiastun (nuntius equidem) takiéj klęski nie pozostał. Głowę Cyrusa w wor, który krwią napełniła była królowa, wrzuciła

i nasyć się rzekła krwią, której tak pragnąłeś. Scythia zaś zamyka się z jednéj strony (latus eris) Morzem Czarnem, z drugiéj (ab altero) górami Ripaejskiemi, z tyłu Asią i rzeką Phasis (idis). Mieszkańcy ani roli nie uprawiają, ani domów i dachów mają, lecz bydło i trzody zawsze pasząc po nieuprawnych puszczach błąkają się, żony i dzieci ze sobą na wozach wożą. Żadna zbrodnia u nich ciężéj nie jest karana niż kradzież, albowiem gdy trzody bez dachu w lasach tułają się (conj.) nic nie byłoby bezpieczne, gdyby kraść wolno było. Złotem i srebrem gardzą, mlekiem i miodem żywią się. O panowanie Asii potrzykroć (ter) dobijali się, sami ciągle niezwyciężeni. Gdy Darius król Perski wojnę im był wydał (conj.) w puszcze swe cofnęli się, Alexandra Wgo wodza z całem wojskiem znieśli (deleo.)

2. Attiki mieszkańcy pierwsi wełnianych wyrobów (lanificium) i oliwy i wina użytku nauczyli. Oranie także i sianie (serere) zboża pokazali sąsiadom, ktorzy żołędzią żywili się. Przed czasami Deukaliona Cecrops był królem Atheńczykow, po którym (dat.) nastąpił Cranaus, którego córka Athis okolicy imię nadała. Po nim Amphiction panował, który pierwszy Minerwie miasto poświęcił i imię miastu Atheny (dat.) nadał. Za jego czasów zalew (illuvies) wód większą część ludów Graecyi zniszczył.

Były między Atheńczykami i Dorieńczykami dawne poswarki (simultates) Dorieńczykowie takowych wojną dochodzić pragnąc, o wypadek wojny wyroczni radzili się. Odpowiedź była: że ci będą zwycięzcami, którychby król zabity został (imperf.) Atheńczyków królem podówczas był Codrus. Ten usłyszawszy o wyroczni, królewską odzież złożył, a niosąc na barkach wiązkę chróstu, wszedł (do) nieprzyjacielskiego obozu (acc.) Tam gdy w ciżbie żołnierzy kogoś kosą zranił był, od niego zabity został. Poznawszy królewskie ciało Dorieńczykowie bez walki odeszli. Tak więc Atheńczykowie przez męstwo króla, który za ocalenie ojczyzny na śmierć się ofiarował był (obtulerat) od wojny uwolnieni zostali.

Dwudzieste piąte ćwiczenie.

3. Hanibal Hamilkara syn, przydomkiem Barcas, Karthagińczyk, w pierwszéj puniekiéj wojnie w Sicilii zaczął dowodzić wojskiem. Gdy przed jego przybyciem źle się powodziło (male res geruntur) Carthagińczykom, sam gdzie był obecny, (adsum) nigdzie nieprzyjacielowi nie ustąpił. Gdy zaś prawie wszystko w Sicilii Puniczykowie stracili byli, on Eryce (acc. en) tak bronił, że wojna w owem miejscu nie zdawała się być prowadzoną. Tymczasem Carthagińczykowie przy wyspach Aegates od Caja Lutatiusza konsula Rzymskiego zwyciężeni, postanowili wojny koniec uczynić; rzecz tę zdali na sąd (permiserunt arbitrio) Hamilcara. Ow chociaż pałał żądzą walki, jednak wojny zaniechał, że ojczyzna wyczerpana nakładami dłużéj klęsk wojny znieść nie mogła.

4. Niedługo (paulo) potem w Karthaginie ogromna wewnętrzna wojna wybuchła. Najemni żołnierze odpadli i całą oderwali Afrikę i samę nawet (etiam) Carthaginę ścisnęli; któremi klęskami tak się Carthagińczykowie przestraszyli, że nawet od Rzymian (o) posiłki prosili, które téż uzyskali. W ostatnim (extremus) czasie już prawie do rozpaczy przyprowadzeni, Hamilcara wodzem zrobili. Ten nietylko nieprzyjaciół od murów Carthaginy odparł, lecz nawet do tego doprowadził (eo compulit), że wszystkie miasta odpadłe, między niemi Utikę i Hippo (onis) najpotężniejsze z całéj Afriki, ojczyznie przywrócił.

5. Rzeczy tych podług życzenia dokonawszy, dokazał tego, że z wojskiem do Hiszpanii był posłany (Imperf. conj.) tamże z sobą zabrał syna Hannibala dziewięć lat mającego chłopca (397). Był prócz tego z nim młodzieniec, sławny nadobny Hasdrubal, który po zejściu Hamilara, wojskiem dowodził i wielkie czyny (res) zdziałał. Gdy i ten poległ (hoc quoque interfecto) wojsko dowództwo Hannibalowi ofiarowało, co i w Karthaginie potwierdzonem zostało. Hannibal naczelnym wodzem (imperator) ostawszy, w następujących trzech latach wszystkie ludy

Hiszpanii wojną podbił, Saguntum miasto sprzymierzone (foederatus) z Rzymianami mocą zdobył, trzy wojska ogromne wystawił (comparo), z których jedno do Afriki posłał, drugie (alter) z Hasdrubalem bratem w Hiszpanii pozostawił, trzecie do Włoch z sobą poprowadził, góry (saltus) Pyrenejskie przeszedł. Skoro do Alp przybył, mieszkańców opierających się zgromił, miejsca i drogi pootwierał, i wojska z słoniami i wielbłądami przeprowadził do Włoch którędy przedtém człowiek bezbronny ledwo przeczołgać się mógł. Stoczył bitwę (confligo) nad Rhodanem z P. Corneliuszem Scipionem, i tegoż zbił (pello). Daléj Apennin przeszedł, w którem marszu (iter) gdy ciężką chorobą oczu był złożony (afficior imperf. conj.) i w lektyce niesiony, Flaminiusza konsula nad jeziorem Trasimeńskiem z wojskiem, fortelem otoczonego, zbił. Ztąd do Apulii dostał się (pervenio) gdzie mu drogę zabiegło dwóch konsulów, obaj od niego zwyciężeni i rozproszeni. Poczem do Rzymu powróciwszy, na poblizkich miastu wzgórzach kilka dni zabawiwszy, gdy do Kapuy powracał, Quintus Maximus dictator rzymski na polu Falernu wojsko jego w górach zamknął. Z tych jednak wąwozów (angustiae locorum w nocy się bez żadnéj szkody wywinął (expedio). Albowiem wiązki chróstu na rogach wołów przywiązane zapalił, czem tak wielkiego strachu wojsko rzymskie nabawił (injicio), że nikt z obozu wychylić się nie śmiał. Długo byłoby (492) wyliczać walki, dla czego to jedno dosyć będzie powiedzieć (dictum): jak długo był we Włoszech, nikt mu się w szyku nie oparł i nikt przeciw niemu po Cannéńskiéj bitwie w polu obozem nie stanął (pono cas.)

6. Do domu odwołany wojnę prowadził przeciw P. Scipionowi, synowi owego, którego sam najpród przy Rhodanie, powtórnie nad Po (Padus) potrzeci (raz tertio) nad Trebią zniósł był. Z tym (dla) wyczerpanych już dostatków ojczyzny (abl. absol.) zakończyć wojnę pragnął. Na rozmowie ułożonéj warunki nie zostały przyjęte (non convenerunt). Stoczył więc z nim (confligo) bitwę pod Zamą. Pobity niepojętym sposobem (incredibite dictu)

we dwa dni i dwoma nocami do Hadrumetu przybył, który jest oddalony (absum) od Zamy około trzykroć sto tysięcy kroków. W téj ucieczce Numidowie, którzy razem z nim z walki (acie) uszli byli, zrobili zasadzkę (insidior) (na) uciekającego, lecz przez niego zniesieni zostali. W Hadrumecie resztki z ucieczki pościągał, nowemi naborami w kilka dni liczbę ich powiększył. Gdy tą czynnością (res) nadzwyczajnie był zajęty (maxime occupatus), Karthagińczykowie wojnę z Rzymianami ukończyli Hannibal jednak nie mniéj (nihilo secius) nad wojskiem był przełożony. Wkrótce Karthagińczykowie posłów do Rzymu wyprawili, którzyby senatowi i ludowi rzymskiemu podziękować (gratias ago) że z nimi Rzymianie pokój zawarli byli (myśl Karthag.) a oraz prosili, aby jeńcy wydani byli. Tym odpowiedzieli Rzymianie, że jeńców nie odeszlą, iż Hannibala jeszcze i teraz (etiam nunc) z dowództwem przy wojsku mają (imperf. conj.) Przymuszeni więc byli Hannibala od wojska odwołać. Tu gdy powrócił praetorem obrany został, choć już w 26 roku królem mianowany. Jak bowiem w Rzymie dwaj konsulowie tak w Karthaginie corocznie po dwóch królów byli wybierani W tym urzędzie skrzętnością (diligentia) dokazał z nowych dochodów, że nie tylko znalazły się (były) pieniądze (sing), które Rzymianom podług (ex) przymierza miały być zapłacone (pendo imperf. conj) lecz nawet pozostało się (supersum) które w skarbie odkładano.

7. Za konsula Marka Klaudiusza, Luciusza Furiusza Rzymianie do Karthaginy przybyli, którzy Hannibala (wydania) domagali się (imperf. conj.) Tak więc Hannibal wsiadł na okręt potajemnie i do Syryi do Antiocha uszedł (profugio) który gdyby był rady jego usłuchał, we Włoszech raczéj jak w Grecyi byłby był o panowanie walczył. Choć Hannibal widział, króla wiele nieroztropnie działającego (molior) jednakże w żadnéj rzeczy go nie opuścił. Dowoził kilku okrętami z któremi przeciw Rhodijczyków flocie v morzu Pamphylijskiem (bitwę) stoczył. Tam mnóstwem rzeciwników zwyciężony był wprawdzie, lecz (na) którem

skrzydle sam walkę prowadził, wyszedł zwycięzko (evado superior.)

8. Po rozproszeniu Antiocha do Crety do Gortyniow uszedł, tam dokądby się udał, namyślał się. Widział zaś mąż naderchytry, że mu (nie ei) wielkie grozi niebezpieczeństwo, gdyby się (nisi) nie miał na baczności (caveo) dla chciwości Creteńczyków. Wielkie bowiem pieniądze (5) z sobą wiózł (porto). Tak więc kilka naczyń (amphora) ołowiem napełnia, wierzchy przykrywa złotem i srebrem. Te w przytomności przedniejszych (abl. abs.) złożył w świątyni Diany udając, że swój majątek ich wierze powierza. Tych w błąd wprowadziwszy, posągi spiżowe, które ze sobą wiózł (porto) swojemi pieniędzmi napełnia i takowe w sieni domu stawia (pono).

9. Gortynowie świątynią z wielką troskliwością strzegą nie tak od innych, jak od Hannibala, aby amphor nie uwiózł (tollo) i z sobą nie zabrał. Tak ocaliwszy swoje rzeczy Puniczyk do Prusiasza do ‚in' Pontu przybył. Tam również o niczem innem nie myślał ‚nihil aliud ago' jak żeby króla przeciw Rzymianom uzbroił. Którego gdy widział mniéj potężnego, jednał innych ‚ceterus' królów, łączył najwojenniejsze narody. Poróżnił się z nim ‚dissidebat ab eo'. Pergamu król, Eumenes, Rzymianom najprzyjaźniejszy i wojna między nimi toczyła się ‚gero pas.' Lecz wszędzie ‚utrobique' Eumenes przeważał ‚plus valeo' dla przymierza Rzymian; gdyby więc tego króla usunął ‚plusq. conj.' sądził, że reszta pójdzie ‚fore' łatwiéj. Właśnie co tylko ‚in eo erant' mieli ‚ut' morską bitwę stoczyć, ‚classe decerno;' lecz gdy byli przewyższani okrętów mnogością, fortel wymyślił, gdy nie był równy bronią. Wiele jadowitych wężów żywych nazbierał, i wrzucił je w garnki ‚vas fictile' w dzień zaś sam, którego bitwa następowała ‚insto' żołnierzy morskich zwołuje i tym zaleca, aby wszyscy na jeden okręt Eumenesa uderzyli ‚concurro.' Gdyby króla albo wzięli albo zabili ‚plusq. perf.' wielką im nagrodę obiecuje. W szyku stanąwszy ‚constituta acie' Hannibal swoim chciał wskazać ‚palam facere' w którem miejscu był

Eumenes; dla czego posłańca ‚in' łódką, z godłem ‚caduceus' posyła, który skoro ‚ubi' do okrętów przeciwników przybył, i list pokazał; zaraz do Eumenesa odprowadzony został, nikt bowiem nie wątpił, że w nim cokolwiek o pokoju było napisane. Posłaniec tym sposobem wskazawszy swoim okręt wodza, schronił się do Hannibala. Lecz Eumenes odpieczętowawszy list, nic w nim nie znalazł, jak tylko ‚nisi' że od niego był wyśmiewany ‚imperf. con.' której rzeczy lubo przyczyny nie odgadywał ‚reperio,' jednakże bitwę stoczyć natychmiast nie wahał się. W starciu się Bithyńczykowie ‚z' polecenia Hannibala wszyscy ‚na' okręt Eumenesa rzucili się ‚adorior aliquid.' których natarczywości gdy król wytrzymać nie mógł ‚w' ucieczce ocalenia szukał i wewnątrz wałów swoich schronił się, które na poblizkim brzegu były umieszczone. Pozostałe Pergameńskie okręty, gdy przeciwników silniéj ‚acrius' cisnęły, nagle naczynia gliniane, które wyżéj wzmiankowaliśmy ‚mentionem facio' wrzucone zostały. To z początku śmiech walczącym pobudziło, ani dla czegoby się to działo, domyślić się ‚intelligi' nie można było. Skoro zaś okręty napełnione ujrzeli wężami, nową rzeczą przestraszeni, przody okrętów odwrócili, i do swoich stanowisk morskich schronili się. Tak więc Hannibal radą króla Pergamu, zwyciężył i na lądzie równą roztropnością zniósł przeciwników.

10. Co gdy ‚dum' się w Azyi dzieje ‚gero' przytrafiło się, że posłowie Prusiasza w Rzymie u Quintiusza Flamiusza ‚byłego' konsula wieczerzali i tamże jeden z nich rzekł: że Hannibal jest w królestwie Prusiasza ‚Prusia.' To nazajutrz Flaminiusz senatowi doniósł. Senatorowie, którzy zawsze zasadzek i zdrad Hannibala obawiali się, zaraz posłów do Prusiasza wyprawili, między nimi i Flaminiusza, którzyby największego swego nieprzyjaciela ‚inimicissimus' ‚wydania' domagali się. Tym Prusias odmówić nie ważył się i tymże pozwolił, aby go ‚ipsum' schwytali. Hannibal wtenczas bawił się w zamku pewnym, który mu był król podarował ‚done 'dare' i temże tak był urzą-

dził ‚aedifico' że ze wszystkich boków budynku, wyjście miał. Tu ‚dotąd huc' gdy posłowie rzymscy przyszli byli, mnóstwem zbrojnych dom zamknęli. Tedy odźwierny ‚puer ‚ab janua' wyglądając doniósł Hannibalowi, że wiele nad zwyczaj zbrojnych pokazuje się. Wtedy rozkazał Hannibal, aby zobaczył, czy tymże samym sposobem zewsząd jest oblegany ‚conj.' Gdy niewolnik tak jest powtórzył ‚annuo' widział Hannibal, że życie jego znajduje się ‚versor' w niebezpieczeństwie, dla czego aby obcéj woli ‚alienum arbitrium' życia nie powierzać, pamiętny dawnego męztwa, truciznę, którą z sobą zwykł był nosić, wziął. Tak mąż najdzielniejszy, po wielu rozlicznych spoczął trudach w roku siedemdziesiątym.

Dwudzieste szóste ćwiczenie

W bibliotece owéj sławnéj w Alexandryi od Ptolemaeusza Philadelpha założonéj znajdowało się także, Pismo S. z Judaei sprowadzone ‚petitus.' Albowiem gdy do jego uszu wieść o Hebraejskiéj mądrości doszła była, Eleasarowi najwyższemu żydowskiemu kapłanowi, posłał wiele podarunków i list, ‚w' którym go prosił, aby księgi boskie jemu przesłał ‚ad se mittendos curaret'; z zdolnymi mężami, od którychby na język grecki z hebraejskiego były, przełożone ‚verto.' Aby króla woli i prośbom zadosyć uczynić, Eleasarus wybranych z każdego ‚singuli' pokolenia po sześciu mężów starszych ‚senior' w obu językach najbieglejszych posłał, od których uskutecznione zostało, owo nader sławne ksiąg świętych przetłómaczenie, które się siedemdziesięciu tłómaczów nazywa. Przełożonym zaś był nad ową Bibliotheką Ptolemeusza i pismami sławny Demetrius Phalereus, którego z Athen wypędzonego król łaskawie był przyjął.

2. Gdy Simonides w Cranonie w Thesalii u Scopy, ‚Scopas' szczęsnego i szlachetnego człowieka wieczerzał, i śpiewał był wiersz, który na niego był skomponował ‚scribo', w którym wiele dla ozdoby ‚ornandi causa' poetyckim zwyczajem na ‚cześć' Castora i Polluxa było na-

że każdą zmianę ciepła i zimna czuć możemy. 30 Każda żyjąca istota ‚animal' kocha siebie, i skoro tylko się narodziła, stara się, aby się utrzymać. 31 Napominam cię bardzo, abyś nietylko mowy Cicerona, lecz także i jego listy pilnie czytał. 32 Choćby nam Plato nie dawał dowodów swych twierdzeń, sama powaga tak wielkiego philosopha przekonaćby nas powinna. 33 Często wojny podejmować się muszą ‚pass.' abyśmy w pokoju żyli. 34 U Graeków, jak ‚ut' Cicero zapewnia, była Geometria w wielkiem poważaniu; dla tego nie było nic znakomitszego, jak Mathematycy. 34 Cicero, jak wiesz, naśladował w philosophii Sokratesa. 35 Pewien lis, gdy winogrona dosiądz nie mógł, odchodząc rzekł: jeszcze są kwaśne. 36 Widzisz, jak lenistwo najlepszego człowieka psuje. 37 Obym tak odnowionéj między nami przyjaźni kosztował, jak moja dusza całkiem wolna jest od nienawiści ku wam. 38 Gdy Perikles niegdyś chciał z flotą odpłynąć, zaćmiło się słońce, i strach opanował sternika. Skoro to Pericles postrzegł rzucił mu na oczy płaszcz i zapytał się: Czy ci to wróży jakie nieszczęście? On odpowiedział; Nie! któremu odrzekł Pericles; Cóż jest za różnica między tem, a owem, oprócz, że to, co niebo ciemnością zakrywa, większe jest, niż mój płaszcz. 39 L, Corneliusz Sulla pobił Cluentiusza dowódzcę Marsów z wielkiem wojskiem, tak, że ze swoich tylko jednego utracił. 40 W bitwie pod Munda, został Caesar z początku tak pobitym, że się chciał zabić, aby po tak wielkiéj sławie wojennéj w wieku 56 r. życia nie dostał się w moc synów Pompejusza. 41 Za czasów Sulli, aby nic do nędzy Rzymu nie brakło, w państwie, gdzie zawsze cnotami ubiegano się, teraz ubiegano się występkami, i ten zdawał się być najlepszy, który był najgorszym. 42 Strzedz się trzeba, aby nas występki nie zwiodły, które cnoty zdają się naśladować. 43 Wytchnięcie powinno mieć miarę, aby odmowione, niechęci ku zatrudnieniu, ‚393' albo też zbytnie, przyzwyczajenia do próżnowania nie zrodziło. 44 Ptolemaeus, aby nie był u swoich zbyt mało ceniony, został królem nazwany. 45 ‚Obo-

wiązkiem' jest mędrca ‚419' zapobiedz, aby się nic złego nie stało; lecz mężnego człowieka. cierpliwie znosić, kiedy się przytrafiło. 46 Choćby boleść nie była największem złem, złem przecie jest. ‚501, c.' 47 Mam za piękną rzecz poważne ‚rzeczy' z przyjemnemi łączyć, aby owe w smętność, te w natrętność nie wyradzały się. 48 Kury i inne ptaki ogrzewają młode skrzydłami, aby od zimna nie były uszkodzone. 48 Żaden rozsądny nie karze, ponieważ zgrzeszono; lecz aby nie grzeszono. 50 Wyrządził moim przyjaciołom tyle złego, że mu nie mogłem przebaczyć, jeżeli owych nie chciałem obrazić. 51 Kto nieskromnie o co prosi, sprawia, że nie uzyskuje, czego życzy. 52 Gdy Sokrates już prawie śmierć przynoszący kubek miał w ręku, mówił jeszcze tak, że się nie zdawał, śmiercią być zaskoczony, lecz wstępować do nieba. 53 Przystojność ma tyle wagi, że od szlachetności oddzielić się nie da. 54 Jak zrobimy początek, tak dokonamy reszty. 55 Hannibal połączył się z Antiochem, gdy swoje miasto ojczyste, aby nie był wydanym Rzymianom, opuścił był. 56 Obawiam się, aby nieprzyjaciel nie powziął zamiaru, który wyjdzie na naszę zgubę ‚389.' 58 Zły pomija wiele złego, nie żeby je za szkodliwe uważał, lecz że się obawia, aby nie był karany. 59 Gdy Alexander, aby swe od marszu rozgrzane ciało ochłodzić, zaprędko wszedł w rzekę Cydnus, zaczęły jego członki nagle martwieć i jego żołnierzy opanowała obawa, aby ta choroba dla króla nie była śmiertelną. Ale jego wierny lekarz Philippus wyprowadził go z tego niebezpieczeństwa. 60 Obawiam się, abyś ‚ut' wszystkie trudy, któreś na siebie przyjął, znieść potrafił. 61 Obawiamy się, abyśmy się nie zdawali ci podchlebiać. 62 Obawiam się, że moje czyny oczekiwaniu mych współobywateli nie odpowiedzą. 63 Rzymianie zwykli byli swój obóz, gdziekolwiek go rozłożyli, każdego czasu, wałem otaczać, dla ‚ut' wstrzymania tych nieprzyjaciół, których widzieli, i aby o tych nie ponieśli szkody, których nie widzieli. 64 Pozwólmy, ‚501' że wina mego nieszczęścia polega na tych, którzy mnie źle bronili; polega jednak daleko większa na tych, któ

rzy nic nie wiedzą. 67 Co uczynisz, jeżeliby cię przyjaciel umierając prosił, abyś jego córce powierzone ci pieniądze, (jako) posag dał, a tego nigdy nie napisał, ani nikomu nie powiedział? Czy nie pójdziesz za powinnością i nie oddasz jéj dziedzictwa? 68 Homera geniusz był tak znamienity, że wszyscy go podziwiali, wielu go naśladowało, a nikt mu nie zrównał. 69 Philemon prosił Jowisza, jak poeci opowiadają, aby w jeden dzień jego życiu, i życiu jego małżonki Baucis koniec położył, i aby ani on jéj grobu nie widział, ani od niéj nie był pochowany. 70 Cesarz Constantinus nie pominął żadnéj sposobności, aby swych przyjaciół nie wspierał. 71 Jeżeli idąc za przykładem Greków, wszystkie narody barbarzyńcami nazwiecie, które nie należą do waszego narodu, obawiam się, abyście wiele narodów tem nazwiskiem nie nazwali, które nań mniéj zasługują, jak wy sami. 72 Skąpcy zawsze się obawiają, aby dosyć mieli. 73 Mądry pewien pochwalony od złych ludzi: jakże się obawiam, rzekł, abym co złego nie popełnił (perf) 74 Zdarza się to często, że powinność z rozkoszą nie zgadza się (certo). 75 Spodziewam się, iż to nastąpi, że dobra sprawa tryumfować będzie. 76 Państwo rzymskie tak dalece (eo) wzrosło, że na swój ogrom szwankowało. 77 Alexander Wielki sam prowadził swych żołnierzy do bitwy, i był uczestnikiem wszystkich trudów i niebezpieczeństw, aby ich tym dzielniejszymi i ochotniejszymi uczynić. 77 Catilina oddalił przed bitwą wszystkie konie, aby jego żołnierze tym mniéj o ucieczce myśleli. 78 Obciągają się młode drzewka słomą, aby przeciw zimnu tym lepiéj zabezpieczone były. 89 Żądam od ciebie dowodów, nie żeby (508) twoja wiara była mi wątpliwą, lecz żebym cię lepiéj przeciw oskarzycielowi bronić mógł. 80 Wszyscy z ojczyzny wypędzeni Thebanie udali się do Athen; nie żeby tam szukali bezpieczeństwa; lecz żeby o uwolnienie swéj ojczyzny starać się mogli (380). 81 Nie zaniechamy (512) naszych uczni napominać, aby codzień w obyczajach i naukach postępowali. 82 Temu niewolnikowi listu do ciebie nie powierzyłem, nie żebym go

miał za niewiernego, (510) lecz że nie było co pisać (nihil erat, quod scriberem.) 83 Na twoje mowy nic nie odpowiedziałem, nie żebym (510) niebył innego mniemania; lecz żeby uniknąć kłótni, gdyż cię rozgniewanego widziałem. 84 Długi list do mego ojca pisałeś, abyś przed nim swe przestępstwa usprawiedliwił; lecz tym sposobem nic nie dokażesz, jeźli się lepszym i szlachetniejszym nie staniesz. 85 Nie wątpię, że z boleścią sobie dawniejsze występki przypomnisz. 86 Zawsze twego ojca ceniłem, i wcale mi nie było wątpliwem (512) że i on mnie kocha i szacuje (pass.) Ja przynajmniéj niczego nie zaniechałem, abym twéj miłości był godzien. 87 Wstrzymać się nie mogłem (512), abym ci moje zdanie odkrył. 88 Gdy Orgetorix, sprawca spisku między Helvetami nagle umarł był, nie było wątpliwości, że sobie sam śmierć zadał. 88 O Jak bezczelny jest ten człowiek (374) nie wiele brakowało (512) żeby mnie z mojego domu wypędził. 90 Cicero niczego nie zaniechał, aby Pompejusza od związku z Caesarem odwiódł. 91 Żyję bardzo poufale z twoim bratem, a gdy byłem chory, nie opuścił i dnia, aby mnie nie odwiedził. 92 Któżby wątpił, (512) że w cnocie są bogactwa. 93 Gdy Augustus smutną wiadomość o klęsce Quinctiliusza Varusa odebrał, nie mógł się wstrzymać, aby głośno nie narzekał. 94 Téj zbrodni przeczyć nie można; nikogo nie było (512) w mieście, żeby tego nie widział. 95 Żaden uczony do Rzymu nie pojechał, któryby w nim świątyni Jowisza Statora nie widział, któréj widok najdawniejsze czasy Romulusa przypomina. 96 Nic nie jest (510) tak trudnego i twardego, czegobym dla waszego ocalenia nie podjął. 97 Czemu nie (513) powściągacie waszéj mowy, zdradzicielki waszego głupstwa. 98 Czemu nie milczycie? 99 Nie wahałem się (514) tym ludziom straż mego domu powierzyć. 10ą Wątpię, (514) czy ci to samo mam radzić, co sobie. 101 Gdy Dariusz po trzeci raz od Alexandra zwyciężonym się widział, był wątpliwy (dubito) czy zaszczytną śmiercią nie wypadało mu uniknąć haniebnéj ucieczki. 102 To, kazał mi wódz ‚pass.‘ powiedzieć;

gdy mnie wstyd tego czynu, waham się, czy mu mam być posłuszny. 103 Nie wahaliśmy się wszystkiego powierzyć naszym przyjaciołom, cokolwiek o tym przedmiocie wiedzieliśmy. 104 Mądremu mężowi śmierć nie przeszkadza, (512) aby się każdego czasu o rzeczpospolitą i o swoich nie starał. 105 Cimon nigdy nie wyznaczał stróżów w swych ogrodach, aby nikt nie był wstrzymany (515) owoców, jakichby chciał, używać. 106 Nie przeszkodzę ci, abyś to miasto opuścił (515). 106 Gdy Miltiades Dariuszowi odwrót ze Scythii odciąć chciał, sprzeciwił się Histiaeus z Miletu, aby się rzecz nie stała. 108 Twoja obecność przeszkodziła temu człowiekowi tak się pokazać, (515) jakim jest. 109 Wzbroniono (prohibeo) mi (pass.) abym mu się na oczy nie pokazywał (venire in conspectum.) 110 Isokratesowi słaby głos przeszkadzał (pass.), aby publicznie nie mówił. 111 Nikt ci nie zabroni, we wszystkiem, co masz czynić, żebyś przykładów ślachetnych mężów nie naśladował. 112 Nie mógłem odmówić temu człowiekowi, choć go nie znałem, dla jego sprawowania, abym go niepochwalił.

B. 1 Stać się nie może, aby ktoś w Rzymie był, gdy jest w Athenach. 2 Atticus, jak długo w Athenach był (adsum) opierał się, aby mu (ne sibi) posąg nie był stawiany. 3 Nie możemy zaprzeczyć (510) że inni niekiedy od nas różnią się. 4 Niczego nie masz, (est) czegoby złem (male) opowiadaniem nie można zepsuć. 5 Strzeż się, abyś czego nierozważnie nie powiedział, albo nie uczynił przeciw możnym. 6 Epaminondas nie wzbraniał się (515) aby karę prawa poniósł. 7 Żaden wiek nie przeszkadza, (515) abyśmy się do nauk przykładali. 8 Caesar listownie zalecił, aby szturmem Massilii nie zdobyto. 9 Rzymianie nie mogli przeszkodzić, żeby Sagunt przez Hannibala nie był zdobyty. 10 Nikogo z was nie masz, żeby (510), jak zdobyte zostały przez Marcella Syracusy, często nie słyszał (perf) 11 Pozostaje, abym pokazał, że wszystko, co jest (conjunc.) na tym swiecie, czego używają ludzie, dla ludzi uczynione i zgotowane jest. 12 Rzy-

mianie od pługa odprowadzili Cincinnata, aby był dictatorem. 13 Verres Sicilią przez trzy lata tak zniszczył, że do dawnego stanu żadnym sposobem przywróconą być nie mogła. 14 Pochlebcy, jeżeli kogo chwalą, mówią, że się obawiają, (506) aby owego czynów słowami dosiądz zdołali. 15 Miła mi jest bardzo twoja pamięć o nas (395), którą wyraziłeś w liście; tę abyś zachował, proszę: nie żebym o stałości wątpił (509), lecz że zwyczaj jest taki (ita) proszenia. 16 Phaeton, Słońca syn, bardzo pragnął, aby wozem ojca jechał (vehor) 17 Lacedaemończykowie przysięgą zobowiązani zostali; aby nic (nequid) z praw Lycurga nie odmienili. 18 Timoleonta matka po zabójstwie brata nigdy nie ujrzała, aby go bratobójcą i bezbożnym nie łajała (compello). 19 Nigdy u nas duma nie przeszkadzała, abyśmy (515) ustaw obcych, jeżeli tylko dobre (probus) były, nie naśladowali. 20 Nie mogę się wstrzymać (facere 510) abym codziennie łez nie wylewał; nic bowiem zgoła nie brakuje, abym nie był najnieszczęśliwszym. 21 Przysięgę ci daną tak zachowałem, że nikomu wątpliwie być nie powinno, iż ‚quin' i nadal ‚reliquo tempore' tego samego umysłu będę ‚fut periph.' 22 O tem codzień rozmyślaj, abyś mógł spokojnym umysłem życie opuścić. 23 Obawiam się, aby imię filozofii niektórym dobrym mężom znienawidzone niebyło. 24 Obawiałem się, aby ci mój list był oddany. 25 Pliniusz starszy książki czytając, notował i wypisywał Nic bowiem nie czytał, czegoby nie wypisywał ‚511.' Mawiać także zwykł był, iż żadna książka tak zła nie jest, żeby się z jakiego względu ‚aliqua parte' nie przydała. 26 Pamięć w Themistoclesie osobliwsza była, tak że, cokolwiek słyszał i widział był, w niéj tkwiało. 27 Z miasta ustępując, aby iść na wygnanie, ręce Aristides wyciągnął do nieba i bogów prosił, aby czas dla ludu Atheńskiego nie nadszedł, w którymby przypomnieć sobie Aristidesa potrzeba było. 28 Wielu twardym początkiem od nauk odstraszają się ‚515' aby z nich błogich kiedyś owoców nie zbierali, gdy jednak początek wprawdzie trudny jest, środek zaś łatwy, a koniec słodki jest. 29 Ko-

nie ostrogami popędzają się, aby tym ‚508' prędzéj biegły. 30 Pokarmy przyprawiamy, aby tym lepiéj smakowały. 31 Virgiliusza i Titusa Liviusza pisma, mało brakowało, żeby ‚quin' ze wszystkich bibliothek usunął Caligula. 32 Prawie żadnego nie ma, żeby bystrzéj występków w drugim jak w sobie nie dostrzegał. 33 Rzeczom ziemskim wiele zewnętrznych, aby się nie ziściły, przeszkodzić może. 34 Ani tak nie potrzeba zamykać majątku, aby go łaskawość otworzyć nie mogła; ani tak otwierać, aby stała otworem wszystkim. 35 Epaminondas ubóstwo tak zniósł, iż z rzeczypospolitéj nic prócz sławy nie wziął. 36 Ten sposób życia sprawił, żebyś powtórnie w chorobę nie wpadł. 37 Strach ogarnął żołnierzy, aby śmiertelna nie była rana Scipiona. 38 Prawo krótkie być powinno ‚oportet', aby tym łatwiéj od niebiegłych mogło być zatrzymane. 39 Nie dla tego niektórych przyjaciół zażyłość poniechałem był, żebym się na nich gniewał ‚509' lecz że mnie ich wstyd było. 40 Do ciebie list napisałem ‚do', nie żebym miał ‚508' bardzo, cobym pisał, lecz abym z tobą rozmawiał nieobecny. 41 Nikogo z was nie ma, żeby nie widział, jaka siła jest w zmysłach. 42 Nigdy do ciebie nie przychodzę, żebym od ciebie nie odszedł uczeńszym. 42 Stać się nie może, abym nieprzyjaciół ojczyzny nie nienawidził. 44 Wstrzymać się nie mogłem, abym ci nie oświadczył, co o tobie myślę. 45 Teraz mi nie jest wątpliwe, że (quin) legie nie przyjdą (fut periphr.) 46 Hanno ani być odciętym od Agrigentu, ani aby ‚quin' wypadł, gdzieby chciał, przeszkodzonym być nie mógł. 47 Żołnierze nie mogli być wstrzymani, żeby na nieprzyjaciół pocisków nie rzucali.

Trzydzieste ćwiczenie, Accusativus cum Infinitivo.

Gram. Mniéj. 556 ! 528—533.

1 Sądzę, że nam znajomość przyszłości nie jest potrzebna. 2 Któżby przeczył, że świetna chwała częściéj darem jest szczęścia, jak nagrodą cnoty. 3 Gallowie mieli

o bożkach, jak wiemy prawie to samo mniemanie, jak inne ludy: że Apollo leczy choroby, że Jowisz nad mieszkańcami nieba ‚gen.' dzierży panowanie, że Mars kieruje wojną. Ich kapłani, którzy się nazywali Druidami, usiłowali szczególniéj rozszerzyć przekonanie, że dusze są nieśmiertelne, i że tylko po śmierci z jednego w drugiego przechodziły. 4 Piszesz, że tego, co uczyniłem ‚529' nie uważasz za potrzebne; ale że się cieszysz, żem to uczynił ‚529'. 5 Tullus Hostilius mawiał, że młodzieńcy w wojnie zdrowsi są jak w pokoju. 6 Że do wody ciepło przymieszane jest, sama ciecz okazuje. 7 Regulus powiedział, że w Rzymie nie pozostanie, w którem mieście powagi szlachetnego obywatela mieć nie może, gdy Afrykańczyków był niewolnikiem ‚529.' 8 Hannibal po bitwie pod Cannae ofiarował Rzymianom, aby swych jeńców wykupili; lecz od senatu odpowiedziano, że nie potrzeba tych obywateli, którzy się z bronią w ręku pojmać dali byli. 8 Niektórzy twierdzą, że wierzchołki gór tym gorętsze być muszą, im bliższe są słońca. 10 Suetoniusz opowiada, że Caesar swoj dom wiejski z gruntu zburzył, że jego życzeniom całkiem nie odpowiadał ‚529'. 11 Gdy Antiochus, król Azyi przez Scipiona zwyciężony, otrzymał rozkaz ‚jubeor' tylko aż po Taurus ‚308' panować, i całą Azyą, która potem Rzymską prowincią stała się, utracił był; zwykł był mawiać, że lud rzymski bardzo łaskawie się z nim obszedł, gdy go od zbyt wielkiego kłopotu uwolnił. 12 Przypominam sobie, że niektórzy do mnie przybyli, którzy powiedzieli, że twój ojciec do Afryki odjechać chce. 13 Nie żal mi, żem żył, gdyżem tak żył, że myślę, żem nie na próżno się urodził. 14 Przysięgam na (per) Jowisza, mówił Cicero w jednéj mowie, że tak czuję, jak mówię. 15 Ze światło, z którego się cieszymy, powietrze, którem oddychamy, od Boga dane jest, widzimy jasno. 16 Rzymski wódz Duiliusz zwyciężył najprzód w bitwie morskiéj flotę Carthagińczyków i żadne zwycięztwo nie było Rzymianom milsze, że na lądzie niezwyciężeni, lecz także i na morzu wiele znaczyli. 17 Jugurcie, królowi Numidów, Rzymianie wojnę wydali,

że królów Adherbala i Hiempsala, synów Micipsy, swych krewnych i przyjaciół ludu rzymskiego, zabił był. 18 Aeneaszowi od króla Aboriginów Latina pięćset morg kraju dane były, aby je uprawiał. 18 To wyżéj cenić, co jest pożyteczne, niż to, co szlachetne, jest szpetna. 19 Prosiłem najpoufalszego przyjaciela króla, aby mu tę książkę oddał; spodziewam się bowiem, że przeczyta, jeżeli mu od tego męża poleconą będzie. 20 Rzymski Diktator taką miał moc, że wszystko mógł uczynić, co mu się dla dobra państwa za użyteczne zdawało. 21 Paetus obiecał wszystkie książki, któreby mu brat zostawił, dać mi w podarunku ‚391'. 22 Ci, którzy młodzieńcom przebaczają błędy, że ten wiek jeszcze dobrego i złego rozróżnić nie umie ‚nequeo', bardzo się mylą, albowiem młodzież rozróżnia złe od dobrego, ale się do złego powodować daje. 23 Cicero rzekł, że nie waha się twierdzić, że natura się utrzymuje ‚conservatrix sum.' 24 Dionysius bał się, aby nie był zabity, gdyby Diona przy sobie nie miał. 25 Admetus, król Molossów kazał Themistoklesa do Pydny zaprowadzić i co mu było straży potrzeba, przyrzekł mu. 26 Wielu nic za dobre nie uważa, oprócz co im się spodobało. 27 Valerius chwalił szczęście Brutusa, że za ojczyznę walcząc, śmierć poniósł ‚plusq. conj.' 28 Thebanie połączyli się z Atheńczykami, gdy tymże wojna z Philippem groziła, gdyby tamci od Macedończyków zwyciężeni byli. 29 Powiadają, że Romulus Prokulusowi Juliuszowi po swem zniknięciu pokazał się, i powiedział, że jest bożkiem i nazywa się Quirinus. 30 Plato nazywa rozkosz poręta do grzechu, bo ludzie łapią się nią, jak ryby wędką. 32 Caesar przymusił wolny i nad innymi panujący Rzym, aby mu był posłuszny. 32 Ludzie są dla ludzi, aby się wzajemnie wspierali. 33 Sempronius wolał swemu pożytkowi szkodzić, niż dobro państwa zaniedbywać. 34 Pompejus przedsięwziął sprawiedliwą i potrzebną, lecz dla swych współobywateli niebezpieczną wojnę. 35 Każdy niech zna siebie i swój dowcip, niech się okaże ostrym sędzią swych błędów i swych zalet, piękna jest bowiem znać swoje błędy.

36 W wątpliwych okolicznościach szukali zewnętrzni królowie związku z Rzymianami. 37 Cóż człowiekowi milszego od natury dane jest, jak przyjaciele i powinowaci. 38 Uszanowanie cnoty wymaga abyśmy od poczciwego nigdy nic nie żądali, coby nie było dobrem i szlachetnem. 39 To najbardziéj przystoi na mówcę, co mu jest najwłaściwsze. 40 Doniesiono w Rzymie, że Varus z swemi legionami od Herrmanna ‚Arminius' zniesiony i zabity został. 41 Gdy Alexander zamek miasta Celaene oblegał, przybyli do niego Atheńscy posłowie, prosząc, aby im nad rzeką Granikiem wzięci Atheńczykowie wydani byli. 42 Quintus pisał do mnie, że jest zamiarem Caesara, abym szedł za nim. 43 Alexandrowi w marszu ta pomyślna nowina z Halicarnassu przyniesioną była, że Persowie w bitwie pobici zostali i że posiadłości Myndów i Cauniów pod moc jego dostały się. 43 Słyszałem, że mój przyjaciel dziwi się, że nic o jego rzeczach nie piszę. 44 Gdy Alexander Clitusa zabił, obrócił miecz przeciw sobie, i może byłby czyn wykonał, gdyby go przyjaciele nie byli wstrzymali. Jego żal tym bardziéj powiększał się przez pamięć swéj pierwszéj mamki, siostry Clitusa, któréj się, choć była nieobecną, najbardziéj wstydził, że jéj się tak szkaradna nagroda za starania dostała. 45 Byłem wezwany od twojéj matki, abym do niéj przyszedł, i ułożył książki, które twój ojciec zostawił. 46 Bomilcar napominał Jugurthę, i zaklinał go ze łzami, aby o jego dzieciach miał staranie. 47 Themistocles wolno w Sparcie wyznał, że lud atheński za jego radą ‚abl.' swoje świątynie i mieszkania murami ogrodził. 48 Jugurtha wyprawił posłów do Rzymu, którym polecił, aby tylko życie dla jego dzieci wyprosili. 49 Alexander żałował małego synka Dariusza, którego z matką i babką w niewolą zabrał był, że walącego się na się nieszczęścia jeszcze nie czuł. 50 Król ten hufiec jezdzców najwyżéj cenił, że go kiedyś z niebezpieczeństwa śmierci wybawił. 51 Alexander dziękował w obec wszystkich żołnierzy, którzy go do zdrowia powracającego pozdrawiali, swe mu lekarzowi Philipowi, że nie tylko go od śmierci, lecz także

wojsko macedońskie od obawy uwolnił (wprzódy). 52 Do Philippa, króla Macedońskiego, wyprawieni byli rzymscy posłowie, aby żądali Demetriusza, który wojną zwyciężony do niego był uciekł. 53 Młody Dionysius ścigał Diona, że jego samowładztwu niebezpiecznym być się zdawał. 54 Ten głupiec nie waha się jawnie wyznać, że nas nienawidzi, żeśmy go nie zaszczycili honorem, na który, mniema, że zasłużył. 55 W swojéj obecności nie pozwolił ten książę, aby mu mieszkańcy oswobodzonego przez niego miasta posąg wystawili; nieprzytomny nie mógł temu przeszkodzić; lecz zganił swych przyjaciół, że go w czas (tempore) o tém nie uwiadomili.

B. 1 Niektóre włoskie miasta dzień, w którym najprzód do nich (se) przybył był (plusq. conj.) Augustus, początkiem roku uczyniły. 2 Przy rzece Hipanis (ac. im) powiada Cicero, że pewne zwierzątka rodzą się, które tylko jeden dzień żyją (conj.) 3 Titus Augustus przypomniawszy (sobie) niegdyś przy (super) wieczerzy, że nic nikomu (quisquam) w całym dniu nie wyświadczył, pamiętne owo zdanie wyrzekł: przyjaciele dzień straciłem. 4 Mylnie niektórzy sądzą, że ten, który mowę dobrych naśladuje, (conj.) czyny naśladować będzie. 5 Zwyczaj był Atheńczyków chwalić (pass.) na zgromadzeniach tych, którzy w bitwach zabici zostali. (plusq. c.) 6 Pobożność ku Bogu wymaga, aby się nic od niego nie żądało, coby było niesprawiedliwe i nieuczciwe. 7 Nie masz wątpliwości, że (512) co jest (conj.) żyjątkiem i ma zmysł i rozum, to jest lepsze, niż owo, co jest tychże pozbawione (conj.) 8 Atheńczykowie zwycięztwa Lacedaemończyków własnéj winie przypisywali, że Alcibiadesa z państwa wygnali (conj.). 9 Sulpicius od Atheńczyków, miejsca do pochowania wewnątrz miasta aby dali, uzyskać nie mógł, ponieważ (quod) twierdzili, że religią przeszkodzeni. Aristides czy nie (nonne) dla téj przyczyny wypędzony jest z ojczyzny, że nad (praeter) miarę sprawiedliwym był. 11 Sokrates zwykł był mawiać; że wszyscy w tem, co znają, dość są wymowni. 12 Król

rozkazał, aby, co było potrzebne do wojny, było przysposobione.

Trzydzieste pierwsze ćwiczenie, Interrogatio directa et indirecta.

Gram. Mn. 534 i 295—300.

1. Czemu nikt swych błędów nie wyznaje? 2 Jakże często było to początkiem i przyczyną szczęścia, co za klęskę uważane było! 3 Co mam czynić, tego wolę się przykładami innych, jak mojem niebezpieczeństwem nauczyć. 4 Czy nas tylko wypadek uczyć będzie; to jest nauczyciel głupich. 5 Kto jest bogaty? Kto nic nie pragnie. Kto ubogi? Skąpy. 6 Czy (nonne) gniew i wzajemna nienawiść nie dokazały tego, że wszędzie bezpieczniejsi jesteście, jak w waszéj ojczyźnie? 7 Dziwię się, że jeszcze dobrze o tym człowieku spodziewać się możecie. Czy się zastanawia, co mówi? Czy żałuje swego uczynku? Czy jego cera pokazuje jaki znak wstydu? Bynajmniéj; owszem jest jego oblicze bezczelniejsze, niż kiedykolwiek. 8 Nasz przyjaciel został od sędziów potępiony; a więc sprawa jego nie była dobra? Nie (500), bardzo dobra, ale była źle broniona. 9 Jak drogo ten folwark kupiłeś? za 20 talentów. 10 Zwiedzałeś często, gdyś się znajdował w Athenach, szkoły philosophów? Tak jest i bardzo chętnie. 11 Tarquinius pytał się Naeviusza, czy się to stać może, co sobie zamierza? Ow odpowiedział, że może. 12 Czy przypuszczasz, że cała natura potęgą nieśmiertelnych bogów jest rządzona? Tak jest. 13 Wyszedli sam mój ojciec? Tak. 14 Nie wstydże cię tych ludzi? Wcale nie. 15 Czy mądry człowiek, gdy głodem jest ściśniony, niegodziwemu człowiekowi nie może wziąść pokarmu? Nie, wcale nie. 16 Jeśli twój brat wewnątrz? Nie! 17 Czy nie widzisz, że codziennemi skargami nic nie wskórasz 18 Szalony zapaśnik prowadzi przeciw ojczyznie wojnę, temu mamy uledz? Jego warunków słuchać mamy? 20 Czy nie powiedziałem, że się to nieszczęście wydarzy? Jestże znajomość wojenniczem, że największy wódz niekiedy ucieka. 21 Powia

dają, że Xenocrates, bardzo znakomity philosoph, gdy go się pytano, coby jego uczniowie osiągali? miał odpowiedzieć: że to dobrowolnie czynią, do czego inni prawami są zmuszeni. 22 Catonowi równie jest na sercu (389) jak państwo po jego śmierci rządzone będzie, jak dzisiaj. 23 Bardziéj mi o to idzie (curae est) jak się tym, którzy względem (de) mnie się zasłużyli, wywdzięczę, niż jak urazy mych nieprzyjaciół mam pomścić. 24 Nie wiele na tem zależy, jakim umysłem list jest pisany, jak raczéj jakim jest przyjęty. 25 Gdy Conon usłyszał był, że jego miasto rodzinne jest oblegane, nie pytał się, gdzieby sam bezpieczny żyć mógł, lecz skądby swoim obywatelom mógł być pomocą (praesidium Dat.) 26 Co mój brat robi, napiszę do Ciebie, skoro mego ojca zobaczę, który we dwa dni tutaj przybędzie. 27 Co człowiek często widzi, nie podziwia, chociaż nie wie, dla czego się dzieje. 28 Kilka listów od ciebie odebrałem, z których poznałem, jak natężonym i trwożliwym umysłem wiedzieć pragniesz, co jest nowego. 29 Będzieli niskie urodzenie mędrcowi przeszkadzało, być szczęśliwym? 30 Tobie, który tylu dobrego wyświadczyłeś, nie jest tajno, jak wielu wdzięcznych się znajduje. 31 Jak wiele ci braknie, widzisz. 32 Magnes jest kamień, który żelazo do siebie przyciąga; lecz dla czego się to dzieje, powiedzieć nie możemy. 33 Chciałbym wiedzieć, czy potrzeba, pisać do niego. 34 Pytanie jest (quaeritur) czyli ten, który nam był pożyteczny, gdy nam potem zaszkodził, od wszelkiego obowiązku nas nie uwolnił. 35 Trzeba wiedzieć, jakiego kto jest umysłu, abyśmy mogli oznaczyć, jak wiele każdemu zaufać można. 36 Themistocles uczynił Atheńczyków bardzo biegłymi w żegludze (res navalis). Jak wielkiem to ocaleniem (380) potém było dla całéj Grecyi, w wojnie Perskiéj poznano. 37 Opowiem wam o młodzieńcy najznakomitsze czyny rzymskiego ludu; lecz potem niech każdy zwróci uwagę, jakie było życie i obyczaje dawnych Rzymian 38 Atheńczykowie posłali prędkobiega do Lacedaemonu, aby doniósł, jak prędkiéj pomocy potrzeba było. 39 Cóż innego jest pań-

stwo, jak mnóstwo ludzi wspólnym węzłem zgody połączonych. 40 Nie wiem, co mam powiedzieć. 41 Pytanie jest, czemu w zimie śnieg pada. 42 Jeszcze wielu jest niewiadomo, z których miejsc bociany przychodzą, albo dokąd się udają. 42 Gdy bracia Lidus i Tyrrhenus w Lydii panowali, losowali, nieurodzajnością ziemi przymuszeni, który (z dwóch) z częścią ludności ojczyznę opuścić miał. Los padł na Tyrrhena (dat.) 43 Nie wiedzieć, czy liczba gwiazd jest parzysta. 44 Pytanie jest, czy jest słuszna dla chwały śmierć ponieść. 45 Nie czyni żadnéj różnicy, czyli chorego położysz w drewnianym, czy w złotem łóżku, dokądkolwiek go zaniesiesz, wszędzie weźmie swą chorobę ze sobą. 46 Jeżeli pragniemy, obojętna jest, czyli kubek złoty, czy srebrny, czy też dłoń jest. 47 Będzieszli wyżéj (414) cenił pieniądze Pyrrhusa, które Fabriciuszowi ofiarował, albo wstrzemięźliwość Fabriciusza, który owo złoto odrzucił. 48 W wierszach nic nie zależy na tém, czy ostatnia zgłoska jest długa, czy krótka. 49. Smierć zdaje ci się być złem: czy dla tych, którzy umarli, czyli dla tych, którzy mają umrzeć? Powiedz mi, proszę cię czy cię przestrasza trójgłowny Cerber w królestwie podziemnem (orcus), szum Kocytu, Tantalus, który dotyka wody swą brodą, a jednak pragnieniem jest dręczony; skała Sysypha, a może też nieubłagani sędziowie Minos i Rhadamant? Tego się obawiasz i dla tego twierdzisz, że śmierć jest złem. 50 Djonysius, gdy przeciw niemu Syracusanie wojnę podnieśli, wahał się długo, czy ma złożyć panowanie, czy też orężem, rozstrzygnąć. 51 Ci dają dobry przepis, którzy zakazują to czynić, o czem powątpiewa się, czy jest słusznie, czy nie słusznie. 52 Wybornie Anaxagoras, gdy w Lampsacus umierał. do swych przyjaciół, którzy, go się pytali, czyliby, gdyby mu się co przytrafiło, do swéj ojczyzny Clazomenae, chciał być przeniesionym: Nie potrzeba, albowiem zewsząd równie daleka droga do podziemnego królestwa. 53 Bocchus długo ze sobą rozważał, czyby Jugurthę Rzymianom, czyli jemu Sullę miał wydać (prodo). 54 Przy szczęśliwem życiu py-

tamy się, czy kto jest wolnym, czy niewolnikiem, czy bogaty, czy ubogi, czy prywatny czy potężny, czy słusznie lub niesłusznie, czy sławny lub przeciwnie. 55 Wyznajemy, że nie jest w naszéj mocy, czy jesteśmy bystrzy; czy tępi, czy silni czy słabi. 56 Niektórzy Sophiści (pass.) pytają się, czy trzy jest wiele, czy mało. 57 Czy mądrość sama przez się uszczęśliwia, czy nie, jest pytanie (quaeritur). 58 Rzeczą jest sędziego najprzód dochodzić, czy się to stało lub nie. 59 Dziś moich przyjaciół smutniejszych jak zwyczajnie widziałem: zdają się przedemną niewiem jakie nieszczęście ukrywać. 60 Rozbójnik, którego z największem staraniem ścigaliśmy, nie wiem, dokąd uciekł. 61 Moja matka zdaje się być smutną. Wczoraj odebrała list, w którym jéj doniesiono, nie wiem co, o losie mego brata. 92 Wiele zależy na tem, kto słucha: Senat, lud, czy sędziowie; wielu czy mało. 62 Nie, co jeden i drugi Rzymianin uczynił; lecz co Senat i lud rzymski nakazał, uważać trzeba; jeżeli obyczaje tego ludu i jego cnoty poznać chcemy.

B. 1 Wątpili niektórzy o świecie, czyli (ne) przypadkiem stworzony jest, czyli rozumem i duchem boskim. 2 Senat rozważał, czyli jeńców od nieprzyjaciół wykupić, czy nie (an non) 3 Nie wiadomo jest, na jakim miejscu cię śmierć czeka. 4 Gdy się jeńców pytał (360) Caesar, dla czego Ariovistus bitwy nie staczał, tę znajdywał przyczynę, że u Germanów ten zwyczaj był, iż niewiasty ich wróżbami rozstrzygały, czy bitwę stoczyć było użyteczne, lub nie (nec ne). 5 Wszyscy dążą do rozkoszy, lecz skądby stałéj i wielkiéj dostąpili, nie wiedzą. 6 Wiele narodów jeszcze (nondum) nie wie, dla czego księżyc się zaciemnia. Wielka jest różnica, czy wzruszeniem jakiem umysłu, które częstokroć krótkie jest, czy umyślnie i rozważnie dzieje się krzywda. 7 Pytanie jest, czy potrzeba od wielu, czy dosyć od kilku być kochanym. Cnota czy dla własnéj (ne) godności, czy dla pożytków jakich pożądaną bywa, zachodzi pytanie. 10 Któż Diona Syrakusańczyka, naukami wykształcił? 11 Często nie jest użyteczna

wiedzieć, co się ma stać. 12 Pytanie jest, dla czego najmędrsi ludzie o najważniejszych rzeczach różnią się. 14 Antigonus jeszcze nie był postanowił, czy miał zachować Eumenesa, czy nie.

Trzydzieste drugie ćwiczenie, Conjunctivus w zdaniach względnych.

(Gram. Mn. 517—526.)

1 Posłowie Karthagińczyków, prosili Scipiona o pokój, i zostali od niego do Senatu odesłani. Czterdzieści pięć dni rozejmu dozwolono, w którychby do Rzymu iść i powrócić mogli. 2 Liścia nie mogą same przez się zielenić się, wymagają one gałęzi, na którejby siedziały. 3Trzeba zawsze kogoś mieć, któregobyśmy kochali, i od którego byśmy byli kochani. 4 Jest wielu (522) którzy drugim to wydzierają, co innym dają. 5 Pyrrhus wyprawił posłów do Rzymu, którzyby o pokój pod słusznemi warunkami prosili. 6 Gdy Artaxerxes królowi aegypskiemu wojnę chciał wydać, prosił Atheńczyków o Iphikratesa za dowódzcę, któregoby nad zaciężnem wojskiem przełożył. Lud rzymski, wybrał sobie tribunów ludu, aby przez nich (per quos) od Senatu i Consulów był bezpieczny. 8 Oczy, jako strażnicy zajmują najwyższe miejsce, aby ztamtąd więcéj widząc (circumspicio) swój urząd sprawowały. 9 Themistocles, który od króla perskiego bardzo był poważany, założył mieszkanie w Magnesia; albowiem to miasto król mu darował był, aby mu (któreby) chleba dostarczało, i Lampsacus, zkądby wino brał. 10 Ci ludzie, zdają mi się być godni, z którymi byś się rozmówił. 11 Nero nie był godzien nad Rzymianami panować (któryby pan). 12 Niezdajesz mi się być godnym, abyś to otrzymał, o co prosisz. 13 Kto skromnie jest posłuszny, zdaje się być godnym, aby kiedyś panował. 14 Wielu philosophów twierdziło, że sąd o prawdzie nie na zmysłach polega; lecz że duch sam jest zdolny, aby (qui) wiarę miał. 15 Wszyscy dobrzy warci są, aby ciągle owoce z swych cnót zbierali. 16 Historya jest zdolna, aby umysł młodzieńca zachęcała.

17 Żadna powinność nie jest tak święta, którejby chciwość nie zgwałciła. 18 Któż jest tak wielkim, któregoby los przymusić nie mógł, i bez najniższych rzeczy obejść się. 19 Bystrość żadnego umysłu ludzkiego nie jest tak wielka aby do nieba i do ziemi przeniknęła. 20 Nic szlachetnemu mężowi nie powinno być tak drogiego, aby za to cnotę i wolność przedał. 21 Wyznaję, żem całe życie o to się gorliwie starał, zkądby prawdziwa chwała urosła. 22 To zawsze miałem za doskonałą philosophią, którąby się o najważniejszych rzeczach obficie i pięknie wyrażać umiała. 23 Cóżby się temu z rzeczy ludzkich wielkiem zdawać mogło, któremuby cała wieczność i wielkość całego świata znana była. 24 W obozie Pompejusza, ujrzano wielki dostatek srebrnych naczyń, i prócz tego wiele, co zbytnią rozwiozłość i pewność zwycięstwa oznaczało. 25 Zeno nie był wcale takim, któryby siłę cnoty zmniejszał; lecz przeciwnie, który w cnocie jedynie wszystko pokładał, co do szczęścia należało. 26 Co jest dobrem, lub złem, będę próbował rozsądzić, jeżeli tylko jestem ten, który tak ważne rzeczy rozsądzić zdoła. 27 Mówca niech będzie tego rodzaju, aby prawdziwie mądrym nazwanym mógł być. 28 Temu, od któregośmy to otrzymali, czem ludzi najwięcéj wesprzeć można, powinniśmy, ile jest w naszéj mocy (quantum in nobis est), naszę pomoc dawać. 29 Nic nie masz trudniejszego, jak coś wynaleźć, coby w swoim rodzaju ze wszech stron doskonałem było. 30 Król Dejotarus nigdy nie miał wojska po temu, (518) aby mógł ludowi rzymskiemu wojnę wydać. 31 Po śmierci swego kollegi Anniusza, rządził Marcus Antonius sam państwem rzymskiem, którego bardziéj podziwiać, jak chwalić można. 32 Podejm się mojéj roli, i wystaw sobie, że jesteś tym, którym ja jestem. 33 Wszystkim dobrym jest wyznaczone w niebie pewne miejsce, gdzie szczęśliwie cieszą się wiecznem życiem. 34 Jak może być przyjemne życie, któremu ostrożność i umiarkowanie są obce. 35 O nędzny starcze! (374) który w tak długiem życiu nienauczyłeś się, że śmiercią gardzić należy. 36 Mam za użyte-

czniejszą, poświęcać się użytecznym naukom, jak robić wiersze, których nikt nie czyta. 37 Twój ojciec, ile wiem (quod ego intelligam) po drugi raz do Anglii pojechał. 38 Mucius Scaevola, ile się z opowiadania Liviusza domyślać można (quod colligi possit), nie miał uczestników swego zamiaru. 39 Strata sławy i wiary jest większa, jak ażeby ją szacować można. (520.) 40 Twoja mowa zdaje mi się za gwałtowna, jakżeby przed zgromadzeniem roztropnych ludzi mianą być mogła. 41 Obciążyłeś się zbytnią bronią, ażebyś mógł wszystkiéj w potyczce używać. 42 Miasto nieprzyjaciół było zbyt warowne, jakżeby go za pierwszem szturmem dobyć można. 43 Myślę o sobie zbyt skromnie, jakżebym wszystko, co czynię, za doskonałe uważał. 44 Nie masz nikogo, (524) któryby konia, do którego się przyzwyczaił, nie używał chętniéj, jak obcego lub nowego. 45 Są ludzie, którzy swe dobrodziejstwa wynoszą. O tych słusznie mówić można, że nie dla tego je ogłaszają, ponieważ im wyświadczyli; lecz że dla tego je wykonywają, aby je chwalić mogli. 47 Niemasz prawie nikogo ktoby (jako) sędzia w własnéj sprawie, przeciw sobie nie był łaskawszy, jak względem obwinionego. 48 Nikogo niemasz, ktoby przez naukę niczego nie osiągł. 49 Owi siedmiu, których Grecy mądrymi nazwali, mieli udział w sprawowaniu (in administranda) państwa; nic bowiem nie jest, mówi Cicero, w czemby ludzka cnota bardziéj się do bóstwa przybliżała, jak albo nowe zakładać państwa, albo już założone utrzymywać. 50 Znajomość dobrego, sama nie poprawia człowieka; albowiem jak mało jest takich (524) filozofów, którzy tak żyją, jak rozum wymaga. 51 Zeuxis, Aglaophon i Apelles są tak od siebie różni, a przecie żadnego między nimi nie ma, któremuby w swéj sztuce coś niedostawać zdawało się. 52 Posłałem do ciebie list, nie żebym wiedział, cobym miał pisać, lecz abym z tobą rozmawiał nieobecny. Chociaż Cato dopiero późno naukami zatrudniać się zaczął, jednak zrobił w nich wielkie postępy. Nikt nie karze, że zgrzeszono, lecz aby powtórnie nie grzeszono. 53 Nie masz żadnego miejsca w oceanie, dokądby

chciwość zysku ludzi nie dosięgła. 51 Nic nie słyszę, czegobym się miał wstydzić, żem słyszał, i nic nie mówię, czegoby mi żal było, żem mówił. 52 Nikogo niemasz między żadnym ludem, ktoby cnoty dosiądz nie mógł. 53 Doniesiemy w nieobecności twoim przyjaciołom listownie, jeżeli co będzie, na czem im będzie zależało wiedzieć. 54 Przystoi na mędrca nic nie czynić, czegoby mu żal być mogło. 55 Gdzież jest kryjówka, do któréjby nie dosięgła bojaźń śmierci. 56 Nie masz żadnego mówcy, któryby nie pragnął być Demosthenesem. 57 Znajdowało się wielu, gdy ojczyzna była w niebezpieczeństwie, którzy nietylko majątek, ale i życie ofiarować gotowi byli. 58 Gdzie się kto znajduje (524), ktoby za obrońcę prawdy uważany być niechciał. 59 Czy jest jakie dobro, któreby tego, kto je posiada, nie czyniło lepszym. 60 Któż to jest (524), mówi Cato, kto okrutne wojny we Włoszech prowadził? Karthagińczykowie. 61 Jak dalece zazdrość ciągłą jest towarzyszką świetnego szczęścia, ztąd wnioskować można, że choć nikt nie dawno przedtem triumphowi Aniciusza Octaviusza nie przeszkadzał, znaleźli się (ludzie) którzy triumphowi Pawła Aemiliusza przeszkodzić usiłowali. 62 Znajdują się pewne filozoficzne szkoły, które granice dobrego i złego fałszywie oznaczają. 63 Są niektóre zwierzęta, w których coś do rozumu ludzkiego podobnego spostrzegamy. 64 Wielu żołnierzy ceniło wyżéj zdobycz, niż chwałę zwycięstwa; i ci to byli, którzy wodza najprzód opuścili. 65 To było, co miałem o téj rzeczy do powiedzenia. 66 Nigdy boleść nie ma takiéj mocy, żeby mędrzec nie miał, z czegoby się raczéj cieszył, niż smucił. 67 Nic nie masz, czegobym się spodziewał, i nic, czegobym się obawiał (524). 68 Nie masz powodu, (525) dla czegobyśmy tym zazdrościli, których gmin szczęśliwymi i wielkimi nazywa. 69 Nie masz powodu, abyś się przykładem wielu niewdzięcznych odstraszył. (515) iżbyś się względem nieszczęśliwych dobroczynnym nieokazał. 70 Dwie są sztuki, które Rzymian na zaszczytnym stopniu chwały postawiły, sztuka dowództwa i wymowy. 71 Gdy

Alexander na sigiejskiem polu przy mogile Achillesa stał, zawołał: o szczęśliwy młodzieńcze, któryś znalazł Homera zwiastuna twego męstwa! I bardzo słusznie, albowiem gdyby ów nie napisał był Illiady, byłaby ta sama mogiła, która jego ciało pokrywa, równie jego imię zasuła. 72 Gdy Caesar Caniniusza na kilka godzin konsulem obrad był, pisał Cicero, któremu ta rzecz nie była przyjemną, do jednego z swych przyjaciół: Gdy Caninius był Consulem, nic się w Rzymie złego nieprzytrafiło, był bowiem nadzwyczajnéj czujności, gdy (quippe qui 527) w całym konsulacie ani oka nie zmrużył (obdormisco). 73 Ennius nie miał śmierci za smutną, po którejby nieśmiertelność nastąpiła. O ja ślepy, który tego niewidziałem (526). 74 Wielka jest siła prawdy, gdy ta przeciw podstępowi ludzi sama się obroni. 75 Vespasianus był wielkiéj dobroci serca, który (527) obwinionego, o obrazę majestatu (reus majestatis) nie inaczéj jak wygnaniem karał. 76 Ciceronowi władza tribunów zgubną być się zdawała, gdy w rozruchu i dla rozruchu powstała. 77 Neronowi nikt nie wyrównał (353) rozrzutnością, gdy (527) złotemi sieciami ryby łowił. 78 O ja nieszczęśliwy, który przyjaźni tak wielu poczciwych ludzi, winą jednego niegodziwego pozbawiony zostałem. 79 Za czasów Alexandra, mieli żołnierze Macedońscy, tę samę chwałę, którą się potém Rzymianie cieszyli, albowiem ci zawsze za najmężniejszych miani byli, którzy najwyższe osięgli panowanie (455). 80 Osoba Laeliusza zdawała się być Ciceronowi stósowna, którąby o przyjaźni rozprawiała.

B. 1. Cóż jest przyjemniejszego, jak mieć (kogo), z kimbyś wszystko mógł mówić, jak z sobą. 2 Któż może być tak ograniczony (mente captus), któryby przeczył, że to wszystko, co widzimy, potęgą boską jest rządzone. 3 Caesar Rufusa, za zdolnego osądził, któregoby z poleceniami do Pompejusza posłał. 4 Wiele bajek, nie jest godnych, aby powtórnie czytane były. 5 Nikogo ze wszystkich nie masz, któregobym teraz nie pragnął bardziéj widzieć, jak ciebie. Ja jestem ten, który nic nigdy dla siebie (394)

raczéj, jak dla moich współobywateli uczyniłem. 7 Nic nie jest, coby na nas tak przystało, jak wprowadzeniu każdéj rzeczy (in omni re gerenda) i w przedsięwzięciu zamiaru stałość zachować. 8 Nie masz powodu, dla czegoby cię nudni ludzie odstraszyli, iżbyś się przyjaciołom twoim zawsze wesołym nie okazywał. 9 Imię posła tego rodzaju (modus) być powinno, iżby nietylko między sprzymierzeńcami, lecz także wśród pocisków nieprzyjaciół nienaruszonem znajdowało się. 10 Obwiniony jest Roscius, że zabił ojca. Szkaradna zbrodnia i tego rodzaju, w którym jednym występku zbrodnie wszystkie zamknięte być się zdają. 11 Znajdują się, którzy twierdzą, że jest pewne przymierze poczciwych ludzi, aby nie mniéj przyjaciół, jak siebie samych kochali. 12 Większa była radość, jakżeby ją (quam quod) całą ludzie ogarnęli. 13 Byli philosophowie, którzy sądzili, że bogowie żadnego o rzeczach ludzkich (gen.) nie mieli starania. 44 Są, którzy nad miejskie rzeczy wojenne przenoszą. 15 Philippus król, Aristotelesa dla Alexandra syna przywołał, od któregoby on i działania i mówienia przepisy odebrał. 16 Macie takiego (is) konsula, który słuchać waszych rozkazów nie waha się. 17 Wiele rzeczy jest tego rodzaju, iż ich wypadku nikt przewidzieć nie może. 18 Taki jest naród Rzymski, iż (qui) zwyciężony spocząć nie umie. 19 Ty jesteś taki (is), że (qui) w rozprawie nie za swojem zdaniem idziesz, lecz że powadze drugich ulegasz 20 Nie jesteśmy ci, którymby się nic prawdziwego niezdawało; lecz ci, którzy twierdzimy, że do wszystkich prawdziwych (rzeczy) pewne fałszywe przydane są. 21 Teraz mówi coś, co do rzeczy należy. 22 Owce wełnę nam niosą, abyśmy nią (qui) ciała okrywali. 23 Nad namiotem króla, zkądby od wszystkich widziany być mógł, obraz słońca błyszczał. 24 Wiele owadów jest mniejszych, jakżeby gołemi oczami widziane być mogły. 25 Słonie daleko są większe, jakżeby (quam qui) do obory drzwiami (per fores) wnić mogły. 6 Campanowie więcéj przewinili, jakżeby im wybaczyć można było. 27 Godni są rodzice, abyśmy ich rozk zy ochoczo

wypełniali. 28 Niektórzy są, którzy tego, co zagraża, nie widzą. 29 Którzyby się sami na śmierć ofiarowali (effero morti), łatwiéj znajdą się, jak którzyby boleść cierpliwie znosili. 30 Nic nie masz, coby tak nędznymi nas czyniło, jak bezbożność i występek. 31 Naszą rzeczą jest (479) rządowi ulegać, który władzę od Boga ma.

Trzydzieste trzecie ćwiczenie, Conjunctivus, przy Spójnikach i Optativus.

(Gram. mniejsza § 536—544 i 497).

1. Gdy Cicero Rzymianom za wodza mithridackiéj wojny Pompejusza polecał, rzekł; Obyście (497), o Rzymianie, tak wielki dostatek dzielnych i godnych mężów mieli, żeby trudna była rozwaga, kogobyście zwłaszcza w tak ważnéj wojnie nad wojskiem przełożyć mieli. Teraz zaś gdy tu Pompejusz jedynym jest, który zasługą swoją nietylko sławę teraz żyjących ludzi, lecz także pamięć starożytności przewyższył, cóż jest, coby w téj sprawie umysł któregokolwiek obywatela wątpliwym czynić mogło? 2 O gdybyś był łagodniejszym, (497) nieprzyjaźń między nami niebyłaby do tego stopnia (eo) nienawiści przyszła (40) 3 Gdyby ludzie równie łatwo dobre czynili, jak złe ganili; byliby wszyscy szczęśliwsi. 4 Oby wszystkie ludy były mniéj chciwe obcego panowania; pewnie niebyłoby tyle wojen prowadzonych. 5 Gdy Cicero wygnanego Titiusza cieszył, pisał: Obym nie pisał prawdy, że ty pozbawiony jesteś państwa, w którem żadnemu rozsądnemu człowiekowi nic przyjemności nie sprawia (389.) 6 O gdyby się syn twój gorliwiéj do nauk przykładał. 7 Kogoż nieporuszają słowa uciśnionego Rzymianina, który na końcu listu do swego przyjaciela pisze: To piszę (474), dzień moich urodzin, którego, obym się był nigdy nieurodził, albo oby nic potém z téjże matki nieurodziło się było! 8 Nie powinniśmy się (non est, cur) obawiać niebezpieczeństwa śmierci, jeżeli tylko ojczyźnie dopomożemy. 9 Niechaj inny zdaję się opieszałym, jeżeli tylko tobie się nie wydaję. Niech niebędę zdrów (ne sim salvus v. ne vivam)

jeżeli nie tak mówię, jak myślę. 10 Horatius Cocles bronił sam wązkiego mostu i niewzbraniał. (515) aby mu odwrót od swoich był odcięty, gdyby tylko nieprzyjacielowi droga odcięta została (384). 11 Moi nieprzyjaciele niechaj przeszkadzają, abym nie był oczczony, mówił Cicero; byleby tylko nie przeszkodzili, (543), aby państwo przezemnie z korzyścią było sprawowane. 12 Peripatetycy zabraniają gniewu pod karą, i to słusznie; byleby tylko nie chwalili gniewu i niemówili, że od natury ludziom na pożytek jest dany. 13 Żyj tak z ludźmi, jak gdyby Bóg to widział (542) tak rozmawiaj z Bogiem, jak gdyby to ludzie widzieli. 14 Co jest trudne, częstokroć powinno być uważane, jak gdyby wcale dokonane być nie mogło (542). 15 Rzymscy sędziowie nie słuchali nikogo, kto dla niewolnika przeciw panu chciał skarzyć; nie żeby trudną było rzeczą dojść prawdy, lecz że im się to nie godnem obywatela rzymskiego być zdawało. 16 C Duilliuszowi, który jako konsul w pierwszéj punickiéj wojnie nieprzyjacielską flotę częścią zatopił, częścią rozproszył był, przez całe jego życie, ile razy z uczty do domu powracał, tak jak gdyby (542) codziennie triumfował, przyświecano i przytrębowano. 17 Sądzę, że choć jesteście wolni od winy, od podejrzenia uwolnić was nie można. 18 Miltiades miał w miastach Chersonesu królewską władzę, lubo nie miał (careo) nazwiska (544). 19 Lubo nie byłeś doradzcą i nakłaniaczem do méj podróży, byłeś przecie pochwalaczem. 20. Pochlebstwo choć jest tak niebezpieczne, nikomu jednak szkodzić nie może, jak temu, który się z niego cieszy. 21 Życie jest krótkie, chociażby osiemdziesiąt lat przechodziło. 22 Dopóki (54) Karthagina kwitnęła, sprawiła obawa współzawodniczki, że pomyślność w Rzymie nie mogła zbytkować. 23 Karzeł nie jest wielki, chociażby na górze stanął; Kolos zatrzymuje swą wielkość, choćby w studni stał. 24 Nierozsądna jest w smutku wyrywać sobie włosy, jak gdyby (542) smutkowi łysina ulgę przynosiła. 25 Gallowie wyruszyli dwieście lat prędzéj, niż Rzym zdobyli do Włoch (540). 26 Mithridates przeszył włócznią Datame-

sa, nim (540) mu kto na pomoc przybyć mógł. 27 Perski dowódzca Datis uważał za użyteczną rzecz (neutr.) stoczyć bitwę z Graekami, nimby (540) Lacedaemończykowie Atheńczykom na pomoc (391) przybyli. 28 Burza zagraża, nim się zerwie; budynki trzeszczą. nim się zawalą 29 Nim o skarzeniu mówić zacznę, powiem cokolwiek o nadziei oskarzycieli. 30 Długo była sprzeczka między ludźmi, czyli wojskowość siłą ciała, czy też siłą umysłu więcéj była wspierana. Albowiem, jak, nim się zacznie, potrzeba rady, tak skoro rzecz uradzona została, rychłego (mature) czynu. Tak jedno i drugie (uterque) samo nie dostateczne, pomocy drugiego potrzebuje. 31 Gdy Darius wystawił był most na rzece Ister, aby swe wojsko przeprowadził, którem chciał Scytom wojnę wydać, zostawił, (541) jak długo sam był nieobecny, jako strażników tych przedniejszych, których z sobą z Ionii i Aeolii przyprowadził był, i których za oddanych sobie uważał. 32 Caesar obawiając się gniewu Sulli, był przymuszony schować się i prawie każdéj nocy swe ukrycie odmieniać, dopóki (541) przez Mamerka Aemiliusza i Aureliusza Cottę przebaczenia nie otrzymał. 33 Gdy się Ephorowie w Sparcie dowiedzieli (dawniéj), że Pausaniasz Helotów, którzy niewolników powinności pełnili. nadzieją wolności kusić usiłował; nie chcieli, że niebyło widocznéj zbrodni, o którąby mógł być obwiniony, o tak sławnym mężu z podejrzenia (Abl.) sądzić; lecz czekać, dopókiby się ta rzecz sama nie wydała. 34 Spiesz się, czekać tu będę, aż przyjdziesz (541) 35 Dopóki żyć będę, będę słuchał przepisów, które mi dałeś. 36 Hannibal dopóki żył, pałał nienawiścią przeciw Rzymianom. 37 W wojnie przeciw Volskom ogłoszony został w Rzymie od Konsula edykt, aby nikt dóbr rzymskiego żołnierza posiadać, ani sprzedawać nie mógł. dopókiby tenże był na wojnie. 38 Nie ufałem sobie, aż na reszcie tego dokazałeś, że musiałem uwierzyć, com (dawniéj) słyszał. 39 Nasi nieprzyjaciele zaufani w sile, stoczyli nierozważnie bitwę. Z początku gwałtowną napaść uczynili, lecz gdy nasi dzielnie opierali się, wkrótce stra-

cili odwagę. Najprzód uciekali niektórzy, potem kupami Nasi ścigali ich i dopóki owi jeszcze uzbrojeni ściśnieni się cofali; ścigała ich nasza piechota. Gdy zaś spostrzegli, że tu i owdzie broń rzucali, i w ucieczce po równinie się rozproszyli; wysłane zostały hufce jazdy, aby ich całkiem zniosły. 40 Jeżeli się w tem mylę, mówi Cicero, że wierzę, iż dusze ludzkie nieśmiertelne są; mylę się chętnie, i dopóki żyję, błędu tego pozbyć się niechcę, z którego się cieszę. 41 Nim troskliwy lekarz użyje lekarstwa, powinien nietylko chorobę tego poznać, kogo chce leczyć, lecz także jego zwyczaje i jego sposób życia. 41 Naród Lacedaemończyków był potężny, dopóki prawa Lycurga kwitnęły. 42 Cato, dopóki żył, w pochwałę (abl.) cnót wzmagał się. 43 Atticus pamiętał dobrodziejstwa, które był wyświadczył, tak długo, dopóki ów wdzięcznym pozostał, który je otrzymał (przed tém.) 44 Epaminondas pod Mantineą, podczas gdy powinności nietylko do wódzcy, ale i mężnego żołnierza pełnił, został ranny i zatrzymał pocisk w ranie, aż (541) przyszła wiadomość, że Beeotowie zwyciężyli. 45 Rozgniewanym trzeba tych usuwać, na których napaść czynić usiłują, aż (donec) przydą do siebie; albo trzeba ich prosić, aby, choćby mieli przyczynę do zemsty, odłożyli ją, aż ich gniew opłonie. 45 Ten zaiste jest nędzny, który gdy chce jeść, nic niema. 46 Gdy Caesarz Julianus Assyrią spustoszył był, pod Ctesiphonem, którybył stolicą królów Parthów, obozem stanął. Gdy tutaj nierozważnie bitwę stoczył, został od nieprzyjaciół zabity 26 czerwca, w siódmym roku jego panowania; wyborny mąż, któryby także państwem był wybornie rządził, gdyby mu los był dłuższego życia pozwolił. 47 Wszystko ci opowiem, o co się pytasz, gdy do domu przyjdziemy. 48 Oszukaństwo w małych rzeczach jedna sobie wiarę, aby, gdy warto jest fatygi, w wielkiéj rzeczy oszukać mogło. 49 Wiesz zapewne, albowiem nic ci nie tajno (355) że był czas, kiedy ludzie wierzyli, żeś zbytecznie okolicznościom ulegał; cobym i ja był wierzył gdybym mógł myślić, żeś ty to pochwalał, na coś pozwalał. Lecz

że wiedziałem, jakiego jesteś umysłu, (428) poznałem, żeś tylko czynił, coś mógł. 50 Skoro (472) tylko będę wolny (sui arbitrii esse), natychmiast opuszczę miasto i do ciebie pospieszę. 51 Thucydides miał swoje książki w tym czasie pisać, gdy od zawiadowania rzeczą pospolitą (administranda republica) oddalony i na wygnanie posłany został. 52 Eumenesa byłby Antigonus ocalił, choć mu był bardzo nieprzyjazny, gdyby byli jego towarzysze dozwolili. 53 Wiadomo jest, że wtenczas (636—540) gdy Atheny z greckich państw najbardziéj kwitnęły. powstali w tym mieście najwięksi poeci. 54 Warto jest fatygi, kiedyśmy domy i folwarki tego ludu, co jak okazałe miasta błyszczą, poznali; abyśmy także zobaczyli i świątynie bogów, które przodkowie tego ludu wystawili. 55 Wielką napełniony zostałem radością, gdym usłyszał, żeś Konsulem obrany został. 59 Cicero mówi w swéj mowie, w któréj pewnego krola przeciw skardze swego niewolnika broni: gdym minę tego zbiega zobaczył, gdym jego słowa usłyszał; litowałem się nad tak smutnem położeniem króla. przeciw któremu takie obwinienia bezkarnie od niewolnika mogły być czynione (pronuntio); albo raczéj bałem się (380) o dobro powszechne. 60 Lubo przestaję na własnéj chwale, nie mogę tego na sobie przewieść (facere non possum 510) abym ci nie powiedział, że największą napełniony jestem (cumulo) radością, iż mnie powszechne mniemanie ludzi do twéj chwały przyłącza. Schodzę się codziennie z najznakomitszymi ludźmi, którzy się tutaj dla zdrowia udają: lecz z żadnym niemówiłem, któryby, gdy ciebie największemi pochwałami aż pod ‚ad' niebiosa wynosi, i mnie ciągle nie dziękował. Mówią bowiem, iż nie wątpią że ty w skutku ‚secundum' mych nauk i napomnień wybornym obywatelem i doskonałym Konsulem pokazałeś się. 61 Alexander gdy miasto Gazę oblegał, strzałą ugodzony ‚ictus' został, którą mu jego lekarz Philippus z ramienia wyciągnął. Nie zmienił wcale oblicza, podczas gdy mu krew tamowano i rany zawięzywano. Długo jeszcze stał przed znakiem, gdy nieco przedtém zatamowana krew gwał-

towniéj płynąć zaczęła, i rana, która świeżo żadnéj boleści nie sprawiała, ‚excito' napuchła. 62 W pochodzie do świątyni Jowisza Ammon byli Macedończykowie już niedaleko siedliska téj wyroczni; gdy się kilka kruków do nich przyłączyło i miernym lotem przed pierwszym znakiem lecęc, raz na ziemi siadały, gdy wojsko wolniéj postępowało, drugi raz podlatując, jak gdyby drogę pokazywać chciały. 62 Kilka razy już cię zapytałem, kto za mną pójdzie? Wszyscy milczeli W tem powstał jeden, który mi się nie zdawał zdolnym do takiego czynu. 64 W czwartym roku jak (472) Hannibal do Włoch przybył, walczył Marcus Claudius Marcellus przy mieście Nola szczęśliwie przeciw Karthaginczykom. 65 Skoro tylko zaczęto zyski ciągnąć z wymowy, ci, którzy za wymownych uważani byli, zaczęli zaniedbywać moralności. 66 Wyrocznie zniknęły, skoro ludzie zaczęli być mniéj łatwowierni. 97 Z początku życie ludzi bez żądz uchodziło; lecz skoro Cyrus w Azyi, w Graecyi Lacedaemończykowie i Atheńczykowie miasta i państwa ujarzmiać zaczęli i swą żądzę panowania, (za) przyczynę wojny uważać; wtenczas dopiero przekonano się, że w wojnach duch najwięcéj włada. 68 Flota niedaleko była od ‚abesse' brzegu; gdy nagle powstała burza, która wielkie zrządziła spustoszenie.

B. Julius Caesar po zabójstwie bez duszy ‚exanimis' niejakiś czas leżał, dopóki ‚donec' na lektykę włożonego trzéj niewolnicy do domu nie odnieśli ‚Jnd.' 2 Aristides był przytomny ‚intersum' bitwie morskiéj pod Salaminą ‚73' która stoczona była pierwéj, nim od kary wygnania uwolniony został ‚imperf. conj.' 3 Dionysius gdy na wspólnych mównicach stanąć ‚consisto' nie ważył się, z wysokiéj wieży zwykł był mawiać do ludu ‚concionor.' 4 Hannibal już drabinami podchodził pod mury ‚subire muros' Locrów, gdy nagle otworzywszy bramę ‚patefacta' na niego Rzymianie wypadają. 5 Często wielki zaród cnoty, nim (540) mógł być państwu użyteczny, zgasł. 6 Tak zawsze myślić należy, jak gdyby ktoś (aliquis) w pierś samę (pectus intimum) zajrzyć mógł. 6 Niechaj nikt (ne quis) jako

małemi niebrzydzi się początkami grammatyki. 7 Lubo na sobie samym przestaje mędrzec, jednak przyjaciół mu potrzeba. 8 Dopóki (donec) będziesz szczęśliwy, wielu będziesz liczył przyjaciół. 9 Gdy przyszłego szukamy, często utracamy obecne. 10 Rhen, na dwie części dzieli się, i zatrzymuje nazwisko, dopóki się z Oceanem nie zmiesza (conj) 11 Dopóki Catilina (541) był w Rzymie, jego zamiarom oparł się Cicero. 12 Wprzód (ante) widzimy błyskanie, nim (quam) huk słyszymy (540). 13 Gdy się zaleca (praecipio), abyśmy się sami sobą rządzili, to poleca się, aby rozum powściągał zuchwalstwo. 14 Nędzniejszym jesteś, gdy do wszelkiéj zdrady unoszony jesteś oczyma, jak gdybyś całkiem (quam si omnimo) oczu nie miał. 15 Phocion był ciągle ubogim, choć (cum) bardzo bogatym bydź mógł. 16 Ponieważ (cum 539) życie bez przyjaciół zasadzek pełne jest, rozum sam napomina, jednać przyjaźnie. 17 Atticus nie ubiegał się (peto aliquid) o honory, choć mu otworem stały. 18 O Demosthenesie pisze Phalereus, iż choć (cum) Rho wymówić nie mógł (nequeo), ćwiczeniem dokazał, że bardzo płynnie mówił 19 Niezmierna była liczba w wojnie Punickiéj jeńców, których Hannibal, gdy od swoich nie byli wykupowani, przedał (venumdare). 20 Ledwie (vixdum), list twój przeczytałem, gdy do mnie Postumius Curtius przybył 21 Łatwo, gdy jesteśmy zdrowi (wtenczas gdy), dobre rady chorym dajemy. 22 Sądzę, że wtenczas (tum) gdy Sicilia kwitnęła w dostatki, wielki przemysł (artificia) był na téj wyspie. 23 Rzecz gdym to pisał, była do najwyższego doprowadzona niebezpieczeństwa. 24 Obyczajniejsi będziemy, gdy się nauczemy (wprzód), czego natura żąda (inter. indir.). 24 Caesar do Pompejusza obozu przybył pierwéj, niż Pompejusz miarkować mógł. 26 Bubulus nie opuścił miasta, dopóki (quoad) nieprzyjaciel z téj (cis) strony Euphratu był. 27 Dobywaj miasta, dopóki ci nie będzie wydane. 28 W Thessalonice bydź postanowiłem (474) ażbyś (quoad) cokolwiek do mnie pisał. 29 Pozostał u ojca, dopókiby on nie przyszedł. 30 Walczono, dopóki bitwy noc

nie rozjęła. 31 Sekuanowie nieprzytomnego Ariovista srogości, jak gdyby w obec był przytomny (coram adsum) lękali się. 32 Co szpetne jest, choćby się ukryło, uczciwe być nie może. 33 Choć bojaźń sądzisz być żwawą (strenuus), szybciejsza jednakże nadzieja jest. 34 Rzeczypospolitéj jeżeli wolno będzie, naszym zwyczajem strzedz będziemy, choć (quamquam) bardzo już jesteśmy znużeni.

Trzydzieste czwarte ćwiczenie, Imperativus Infinitivus.

Gram. Mn. § 545—555.

1 Szukaj dowodow, jeżeli tylko możesz. 2 Zaklinam cię, Caesarze, przypomnij sobie pamięć owego czasu, wystaw sobie przed oczy ów dzień, pomnij na oblicza ludzi, którzy cię widzieli i podziwiali. 3 Jeżeli ci ziemia małą, jak jest, zdaje się, patrzaj zawsze na niebieskie (rzeczy) a pogardzaj ziemskiemi. 4 Myśl, abyś się codzień stawał lepszym. 5 Nie ustawajcie (pergo), młodzieńcy i przykładajcie się do nauk, aby wam wasze życie było zaszczytem (389), waszym przyjaciołom pociechą, a państwu użytkiem. 6 Czemu sobie przywodzisz na pamięć twoje złe czyny? myśl raczéj o tém, co ciebie jest godne. 7 Uwolnij się od bojaźni śmierci. 8 Litujcie się nad tymi, którzy powolni radom złych ludzi, przeciw własnéj naturze złymi się stali. 9 Nie, ile kto się przyda, lecz ile kto wart jest, rozważaj. 10 Jeżeli co żartem powiedziałem, nie chciejcie temu wierzyć. 11 W nowéj jakiéj i podziwienia godnéj rzeczy, dochódź przyczyny 12 Daruj nam, i na Boga cię zaklinam, zlituj się nad nami 13 Co jest szpetne do czynienia, (factu) tego nie uważaj za przyzwoite do powiedzenia. 14 Nie wspierajcie złych ludzi. 15 Kłótnie między sobą dobrzy obywatele nie siłą i pięścią, lecz prawem i wyrokiem sądowym niech załatwiają. 16 Powiedz co masz na sercu, proszę cię, mów wyraźnie, nic przedemną nie ukrywaj. 17 Jednemu niech się nie daje wszystko (plur.) 18 Twój przyjaciel był przytomny, niech go się pytają (pass.) 19 Niech będą nędzni ludzie wspierani

od państwa, a będą także wspierali państwo. 20 Uważaj zawsze, co o kim i do kogo mówisz i nie ufaj każdemu. 21 Uprawiajcie rolę, i nie wstydźcie się uczciwéj pracy. 22 Prowadź mnie, jeżeli możesz, nieś mój ciężar i powiedz mi, gdzie teraz jesteśmy (dic, duc, fer.) 23 Nie dajcie (549 nolite) się wstrzymać obawą niebezpieczeństwa w waszym szlachetnym zamiarze. 24 Nie mięszaj się między takich, których nie doświadczyłeś i którzy wątpliwych są obyczajów. 25 Bądźcie poruszeni naszemi prośbami. 26 Zrób szybko, jeżeli co uczynić chcesz 27 Czytaj mało, lecz dobrze. 28 Obudźcie się raz przecie (tandem) patrzcie, czas nadszedł, któregoście tak sobie życzyli. Chwała i zaszczyt oczekują was. 29 Cokolwiek mówię wiedzcie, że w stosunku ‚pro' do wielkości i szkaradności występku, jest zbyt mało. 30 Nie wierzcie, że występni ludzie bajkami furyi odstraszyć się dają ‚pass.' 31 Wszyscy nieszczęśliwi niech będą wysłuchani, a pognębieni wspierani. 32 Jeżeli jako szlachetny chcesz być sławiony, znajduj się zawsze w towarzystwie szlachetnych ludzi 33 Znoś i cierp krzywdy spokojnym umysłem, a jeżeli w twym mieście rodzinnem nie jesteś bezpiecznym, udaj się do nas. 34 Uwolnicie się od zdrady, abyście na nią ‚Dativ.' po wtórnie wystawieni nie byli. 35 Cenćie starożytną sławę, samę starożytność, która w ludziach szanowna, w miastach świętą wydaje się. 36 Nie żądajcie tego, co się stać nie może. 37 Vestalskie dziewice, mówi prawo, niech wieczny ogień na ognisku utrzymują ‚546', 38 Censorów niech zawsze dwóch będzie i niech mają władzę na pięć lat; inni urzędnicy niech będą roczni. 39 Wiedz, ‚scito' że kto obce cnoty kocha, sam wiele ich posiada. 40 Bądź zdrów, bądźcie zdrowi, po tysiąc razy ‚etiam atque etiam'. 41 Bądźno uważny 42 Bądźcież dobréj myśli. 43 Niech nikt nie gardzi pierwszemi początkami grammatyki, jako małoznaczącemi 44 Nie naśladuj złych lekarzy, którzy w obcych chorobach twierdzą, że posiadają znajomość leczenia, ale sami siebie wyleczyć nie mogą. 45 Nie miéj tych za przyjaciół, których zwyciężyłeś. 46 Pomniej, że

jestes śmiertelny. 47 Nie przestaniesz być posłusznym naszym napomnieniom. 48 Nędzne jest słowo: mieć było (mieć dawniéj) a nic nie mieć. 49 Poeci chcą częścią być użyteczni, częścią bawić. 50 Nic udanego nie może być trwałe. 51 Co mogło być dane, może także być odebrane. 52 Kto nie umie znosić oszczerstwa, nie umie żyć. 53 Przeszłe rzeczy można raczéj ganić jak poprawić. 54 Ledwo powiedzieć (pass.) można, jak wielka jest siła muzyki, dla tego mówili poeci, że pieniami Orpheusza nietylko dzikie zwierzęta poskramiały się, lecz że nawet kamienie się poruszały. 55 Opieszałość niech nie przeszkadza powinności i wierze. 56 W Graecyi rólnictwo miało być wynalezione. 56 Cnota sama zwykła ludzi w nędzy cieszyć. 57 Ten będzie umiał mówić, wierzajcie mi, kto milczeć nie umie. 58 Państwa greckie utraciły, gdy po jedyńcze panować chciały, wszystkie panowanie. 59 Kto zwykł kłamać, przyzwyczaił się także przysięgać. 60 Nie przestaniemy przypominać ci twoję powinność. Niezapomniéj, żem ci to powiedział. 61 Gallowie nauczyli się od Graeków swoje miasta murami otaczać, 62 Poczciwi ludzie obawiają się nietylko wszystkiego, co publicznie ganione, lecz i co w skrytości pomyślane być może. 63 Spodziewamy się, że tego występku żałować i życzyć będziemy, żebyście go nigdy nie byli popełnili (perf. Inf.) 63 O wczasie, kiedy mogę się spodziewać, że mi użyczony będziesz. 64 Przypominam sobie, żeś mnie pierwszy o tem zwycięztwie uwiadomił. 65 Przypominam sobie, (memini) żeś prawie temi samemi słowami wtenczas do mnie pisał, jakiemi teraz do mnie piszesz. 66 Nie pomnę, żeby ci ode mnie jak przyczyna do nienawiści dana była. 67 Mówię ci to, abyś się pamiętnym okazał, że moje książki już wtenczas wydane były, gdyś mi to wszystko pisał. 68 Czy się nie wstydziłeś obrazić tego człowieka, starca około państwa tak dobrze zasłużonego 69 Niech ci dosyć będzie, dobrze czynić. Na chwałę nie oglądaj się. 70 Przestajemy na tem, że podzielamy twoję radość, innego udziału twego szczęścia nie żądamy. 71 Wiemy, żeś już przeku-

pionych miał ludzi, mających przeciw nam świadczyć, gdy mówił, że ma świadków. 7 Wiemy, że jeszcze wiele miałeś powiedzieć, gdy ci konsulowie mówić przeszkodzili. Lecz choćbyś był wszystko powiedział, co powiedzieć chciałeś, sądzimy jednak, żebyś nic nie był wskórał. 73 Często odemnie słyszałeś, że tym ludziom niczego powierzać nie należy. 74 Nie żałuję, żem tę książkę czytał, choć wiem, żem jéj nie powinien był czytać (pass.) 75 Zapewniam cię, że wszystko daleko lepsze znajdziesz, jak o mnie piszą. 76 Nie długo przed przybyciem nieprzyjaciół z gaju Vesty, który się od stóp palatińskiego wzgórza, aż do nowéj drogi ciągnie, słyszany był głos, aby mury miasta naprawione były. Ze Rzym zostanie zdobyty, jeżeli się nie będą strzegli: tego zaniedbano, gdy temu zapobiedz można było, co miastu na zgubę wyszło.

Ćwiczenie trzydzieste piąte, Accusat. cum Infinit.

1 Szpetna jest uciekać. 2 Rodziców swoich czcić, jest prawem natury. 3 Najlepszym podobać się, nie mała jest pochwała. 4 Użyteczna jest losem drugich być nauczonym. 5 Nie jest szpetna mało wiedzieć; lecz w téj niewiadomości nierozsądnie trwać. 6 Niech ci będzie (na tem) dosyć (sufficit) żeś dobrze uczynił, (inf.) na chwałę nie patrz (ne v. noli z inf.) 7 Dla człowieka wykształconego żyć, jest (to) myśleć. 8 Dosyć nam jest, żeśmy twe zbrodnie odkryli, (perf. inf.) kary nie żądamy. 9 Panować nad sobą (sibi) jest największe panowanie. 10 Pięknie i wymownie mowić, nic innego (aliud) nie jest, jak w pięknych zdaniach i wytwornych wyrazach mówić. 11 Swych przyjaciół oszukiwać, cóż jest innego, jak nie chcieć mieć przyjaciół. 12 Szpetna jest swój majątek marnotrawić. 13 Kto jądro z orzecha zjeść chce, łamie łupinę. 14 Atheńczykowie odważyli się z szczupłem wojskiem przeciw ogromnéj potędze Persów walczyć. 15 Probowaliśmy obledz miasto, ale zdobyć go nie mogliśmy. 16 Przestawać na swojem (abl.) jest najpewniejszem bogactwem. 17 Prawda jest, co Appius w swych wierszach mówi, że każdy jest

twórcą swego szczęścia. 18 Pewna jest, że mieszkańcy na wyspach Balearskich niegdyś o pomoc rzymskiego wojska przeciw zbyt wielkiéj mnogości królików prosili. Nie jest jeszcze wielką zasługą, być lepszym od najgorszych. 20 Że człowiek żyje, kiedy oddycha, wiadomo jest, jako też że oddycha, gdy żyje. 21 Jeżeli uczciwe jest, co czynisz, niech wszyscy wiedzą; jeżeli zaś złe, cóż (na tem) zależy, że nikt nie wie, kiedy ty wiesz. Biada ci, jeżeli tego świadka mało cenisz. 2 Że Sokrates był uczonym i mądrym mężem, do pamięci (Dat.) podanem jest. 23 Zależy na tem państwu, żeby to, co jest do użytku potrzebne, powagą się odznaczało, i żeby użyteczność powagą obwarowana była. 24 Żeby człowiek szkodą drugiego swój pożytek powiększał, jest bardziéj przeciw naturze, niż ubóstwo i boleść. 25 Że Bóg ma staranie (pass.) o życie ludzi, jawna jest. 26 Czyż nie lepiéj (satius) jest być niemym (564 Uwaga) jak czegoby nikt nie rozumiał, mówić? 27 Co innego jest, bydź gniewliwym, a co innego rozgniewanym. 28 Nieobeznanym (rudis) bydź zupełnie z (in) poetami, jest (znakiem) najgnuśniejszego lenistwa, 29 To (343) dopiero jest prawdziwa szczęśliwość, okazać (videor) się godnym szczęścia. 30 Słuszna jest najprzód być samemu (ac.) dobrym mężem, poczem (tum) drugiego podobnego sobie (378) poszukać. 31 Croesus sądził (esse) że potęgę nieprzyjaciół zniszczy, a zniszczył swoję. 32 Królowa odpowiedziała posłom, że pójdzie, dokąd ją własne (suus) i ojczyzny losy wzywają (imperf. Interr. indir.) 33 Nowi pisarze zawsze sądzą, że albo w rzeczach pewniejszego coś powiedzą, albo sztuką pisania nieokrzesaną starożytność przewyższą. 34 Że ludzie do czynności są zrodzeni, oczywista jest. 35 Alexander przepowiadał, że Macedonia wiele krwi przeleje w walce o panowanie. 36 W krótkim czasie, że wszystkie nieprzyjaciół zamki zostaną zdobyte (fus. pass.) spodziewam się. 37 Czyby (295) Pompejus z trzech swych konsulatów, z trzech triumphów cieszył się był, gdyby był wiedział, że (se) w puszczy Aegypskiéj zamordowany zostanie, (558) że zaś po śmierci to

nastąpi, czego bez łez wyrzec nie możemy. 38 Carmenta Evandra matka, że Herculesowi ołtarz we Włoszech po święcony będzie, przepowiedziała. 39 Jakiem udręczeniem umysłu Caesar pędziłby był życie, (559) gdyby był prze widział (fore ut 560) że zamordowany i opuszczony od przyjaciół na ratuszu miał leżeć (imperf. bo po czasie przeszłym). To co ci mówię (affirmo), jeżeli tę rzecz podług życzenia zdziałasz, od wszystkich pochwalony będziesz (fore ut 560). 41 Pompejusz na zgromadzeniu powiedział był, nim się szyki starły (imperf conj.) iż się to stanie, że wojsko Caesara pobite będzie (imperf. 560). 42 Nie spodziewał się Hannibal, (560) że tyle we Włoszech ludów do niego (se) odpadnie, (poprzedziło Imperf.) ile odpadło po Canneńskiéj klęsce. 43 Przekonanie jest (persuasum est fore aliquando) że kiedyś cały ten świat pożarem spłonie. 44 Pompejus spodziewał się, że przyspieszonym biegiem Caesara żołnierze zadyszą się i utrudzeniem zniszczą się (pass.) poprzedził czas przeszły). 45 Divitiacus powiedział, że się to w kilku latach stanie (futurum esse). iż wszyscy Gallowie z swych granic wyparci zostaną (po czasie przeszłym następuje imperf.) i że wszyscy Germanowie Rhen przejdą. 46 Spodziewam się, że mi téj stałości nigdy żal nie będzie. 47 Wołali nieszczęśliwi mieszkańcy. że się ich (esse) sami bogowie pomszczą (560). 48 Ty bądź dzielnego umysłu (248) i spodziewaj się, iż to nastąpi (fore) że twoją dawną godność osiągniesz (praes.) 49 Łatwo się okazywało, że Karthagińczykowie, gdyby był Hamilcar dłużéj żył, pod jego dowództwem (illo duce) byliby byli wydali wojnę Włochom. (558 uw 2) 50 Persowie w bitwie pod Gaugamelą, umrzeć, niż być zwyciężonymi woleli. 51 Wielu służyć, aniżeli bić się wolą 51 Darius gdy widział, jak jego ludzi (sui) bito, umrzeć sam pragnął. 52 Caesar ze dniem (prima luce) obóz ruszyć postanowił. 53 Orophernes zamiar powziął, wypędzić (458) z królestwa tego, kto go przywracał ‚pass.' 54 Tarquiniusz Stary murem kamiennym otoczyć miasto gotował się, gdy wojna sabińska przedsięwzięciu ‚coepto' przeszkodziła. 55 Ly-

curgus młodzieńcom nie więcéj ‚jak 436' jednéj sukni używać pozwolił. 56 Gwałtowność choroby przymusiła Agathoclesa powrócić do Sicilii. 57 Divitiacus powiedział, że Aeduowie przymuszeni są dać Sequanom zakładników. 58 Ze uderzeniem i tarciem kamieni ogień się wydobywa, widzimy. 59 Im kto jest mędrszy, tym skromniéj wyznaje, że wiele niewie. 60 Ze Orpheusza poety nigdy nie było, naucza Aristoteles. 61 Ze są bogowie, tak jest widoczna, iż ktoby temu przeczył, ledwobym go przy zdrowych zmysłach ‚sanae mentis' być sądził. 62 Do wiary podobne jest, że świat dla ludzi jest stworzony. 63 Caesar twierdził, że nie dla własnego dobra podniósł oręż, lecz dla ojczyzny. 64 Większa część ludzi ‚plerique' tych szczególnie przyjaciół obierają, z których największy pożytek od nieść ‚fut.' spodziewają się. 65 Król Hiero zboże i odzież dla połków Konsula darmo dać obiecał. 66 Arsacides, Król Parthow, Demetriusowi Królestwo Syryi powrócić przyrzekł był. 67 Dionysius zewsząd oblężony, posłów do Syracusanów posłał, przyrzekając złożyć ‚fut.' tyraństwo. (§. 582). 68 Cieszę się, że mi to radzisz, co ja sam ‚mea sponte' uczyniłem ‚był.' 69 Boleję, że ty ‚Acc. v. In.' nie cieszysz się z twoich dóbr raczéj, jak nad obcem złem cierpisz. 70 Bynajmniéj nie dziwimy się, że ‚inf.' się z twych świetnych dzieł cieszysz 71 Photionus między swymi użalać się i zżymać zaczął, że króla do toczenia sprawy ‚ad causam dicendam' pociągano. 72 Cieszyło się pospólstwo, że ‚quod' szczególniéj od naczelnika Senatorów Senat był niweczony ‚conj.' i zmienioną rzeczy koleją ‚versaque vice' pomoc ich na zgubę obróciła się 73 Cato mawiał, że się dziwi, iż nie śmiał się ‚conj.' wieszczek, wieszczka gdy ujrzał ‚był.' 74 Pamiętam. że się zwykł był szczycić Hortensius, iż nigdy nie znajdował się ‚conj.' w wojnie domowéj. 75 Miło mi jest. jeżeli nie mogę zwyciężyć, że ty mnie zwyciężasz ‚pass.' 76 Nie tyle jest złego, że grzeszą ‚inf.' Książęta, ile owo, że wielu jest naśladowców Książąt. 77 Z całéj chwały Regulusa to jedno jest podziwienia godne, że sądził, iż jeńców zatrzy-

mać należy ‚retinendos,' gdyż że powrócił, nam teraz dziwnem się zdaje, ale ‚quidem' w owych czasach, inaczéj czynić nie mógł. — § 568. 78 Lycurg chciał, aby ‚inf.' największy zaszczyt był nie bogaczów i możnych, lecz starców. 79 Wolę, że mi zazdroszczą nieprzyjaciele, ‚pass.' jak żebym ja nieprzyjaciołom. 80 Największe współzawodnictwo było między Caesarem i Antoniuszem, gdy jeden i drugi pierwszym nietylko miasta Rzymu, lecz okręgu ziemskiego być pragnął. 81 Wszyscy śmiertelni chwaleni być pragną. 82 Domitianus posągi na Capitolium tylko złote i srebrne stawiać ‚inf. pass.' sobie pozwolił. 83 Augustus panem się nazywać ani od dzieci wprawdzie albo wnuków nie dozwolił. 84 Dawni Germanowie wina do siebie wnosić ‚pass.' nie dozwalali 85 Consulowi pozwolono, aby dwie legie spisał. 86 Życzyć należy, aby ci, którzy są przełożeni nad rzeczą pospolitą, do praw podobni byli. 87 Wszystkim dobrym ‚na tem' zależy, żeby ‚inf.' rzecz pospolita była ocalona. 88 Zależy na tem wszystkim, aby szczególne państwa swe prawa miały. 89 Caesar Helvetiom miasta i wsie, które byli spalili, naprawić rozkazał ‚zob. 566.' 90 Caesar most, który był do Genevy, zebrać rozkazuje ‚inf. pass. bo nie ma osoby.' 91 Helvetiowie nowych siedlisk mając szukać ‚part. fut. act.' na trzy miesiące ‚genit. qual.' żywność każdemu sobie z domu zabrać rozkazali. 92 Dowódzca tłomoki na jedno miejsce poznosić i toż obwarować rozkazał. 93 Alexander ciało swoje w świątyni Hamona pochować rozkazał. 94 Scipio obóz wałem otaczać zakazał. 95 Antigonus zakazał, aby nikt ‚quisquam' do Eumenesa nie był wpuszczany ‚inf.' i co dzienne pożywienie usunięte było. 96 Gdy Serviuszowi Tulliuszowi, chłopcu śpiącemu głowa gorzała, i ktoś z przyjaciół wodę do zagaszenia niósł, Tanaquil królowa ruszyć chłopca zakazała, ażby z własnéj woli obudził się ‚plusq. perf. conj.' 97 Do philosophii przykładać się trzeba ‚575', abyś dostąpił prawdziwéj wolności. 98 Cnota musi ‚necesse est' rzeczy sobie przeciwne pogardzać ‚575' i nienawidzić. 99 Jeżeli co ‚quid' będzie, co ci trzeba wie-

dzieć ‚te opus est' napiszę ‚475' 100 Wiadomo, że król Philip czynami i chwałą przewyższony został od syna ‚561 uw. 5' 101 Wiedzże, że ja go ‚pass.' nietylko miłuję, ale i kocham. 102 Nigdy niesłyszano, żeby krokodyla albo ibisa albo kota uszkodził ‚pass.' Aegypcyanin ‚Acc. c. inf. pass' 103 Xerxes się od Themistoclesa nie zwyciężonym, lecz ocalonym być sądził.

B. 1 Uważają ‚existimatur' że Aristides był z Atheńczyków najsprawiedliwszy. 2 Zgrzytając i wdzychając i ledwo od łez wstrzymując się ‚380' powiadają ‚dicitur' że Hannibal posłów do Afryki go odwołujących słów słuchał, 3 Powiadają, że Gorgias i Thrasymachus pierwsi sztuką pewną powiązali słowa. 4 Jeżeli się do Vejów wyniesiemy, będziemy się zdawali, żeśmy nie ‚jako' zwycięzcy opuścili, lecz jako zwyciężeni utracili ojczyznę. 5 Caranus odpowiedzią wyroczni siedlisk w Macedonii szukać odebrał rozkaz ‚jussus est.' 6 Przez obmowisko ‚abl.' złych ludzi stało się, że przełożony obyczajów Hasdrubalowi z Hamilcarem być zabronił. ‚pass.' 7 Że Romulus do bogów przeszedł, wierzono 564. 8 Słońce sprawia, że wszystko kwitnie. 9 O to ‚illud' cię napominam, abyś codzień myślał, że się trzeba opierać gniewowi. 10 Jeżeli cnoty są równe między sobą, wypada, że i występki są równe ‚379.' 11 Eumenesowi wiele to ujmowało ‚szkodziło' między Macedończykami żyjącemu, że ‚585' z obcego państwa ‚gen. qual.' był. 12 Uczyniłeś mi wielką przyjemność ‚pergratum', że Serapiona książkę mi ‚ad me' przysłałeś. 12 Między niewolnikami i wolnemi u Parthów ta jest różnica, że niewolnicy pieszo, wolni tylko konno przechadzają się. 14 Zatrudnień moich ten już ‚vel' znak będzie, że list sekretarza ręką pisany jest. 14 Królowi młodzieńcowi nawet ta rzecz miłość ludu zjednała była, że mu ojciec zatrudnienie między przyboczną strażą ‚satellites' zrobił był. 15 To ma najlepszego w sobie szlachetny umysł, że się do uczciwych rzeczy podnosi. 16 Ten rok nie tem tylko znamienity jest, że nagle pokój w całéj Graecyi ‚439' nastał ‚fio'; lecz

także tem, że w tymże samym czasie miasto Rzym od Gallów zdobyte zostało. 17 Sokrates powiada, iż Pericles tem nad innych mówców celował, że tenże Anaxagory był ‚perf. conj ' słuchaczem. 18 Co mi ‚584' o naszem położeniu, o Milona przyjaźni, o lekomyślności i nikczemności Clodiusza winszujesz, bynajmniéj się niedziwimy, że się z twoich, jako wyborny mistrz, przesławnych dzieł cieszysz. 19 Co mi ‚ad me' piszesz o siostrze twojej, świadkiem ci będzie ona sama, jak wielkie miałem o niéj staranie ‚inter. indir.'

‚Oratio obliqua Gram. mn. § 588. 598.' 20 Socrates mawiał, że ta droga do chwały najbliższa jest, jeżeli kto o to się stara ‚imperf dla mawiał 594', aby, jakim chce ‚imperf,' być uważanym, takim był. 21 Socrates mawiał, że zawsze dusze ludzkie są boskie, i że im ‚iisque', gdy z ciała wyjdą ‚pluq.' powrót do nieba otworem stoi. 22 Mądre jest owo Catona ‚zdanie': że się lepiéj względem niektórych przykrzy nieprzyjaciele zasługują, jak ci przyjaciele, którzy się słodcy być wydają ‚zależne zdanie'; owi często mówią prawdę, ci nigdy. 23 Platonowi zdaje się być bardziéj boskie, co samo z siebie z własnéj woli porusza się ‚zależ.' jak co obcym rusza się popędem. 24 Hannibal tem samem, że przeciw niemu szczególniéj wodzem obranym został, za celującego męża Scipiona miał. 25 Przodkowie nasi cokolwiek wielki użytek rodzajowi ludzkiemu przynosi, to uważali, że się dzieje nie bez boskiéj dobroci ku ludziom. 26 Zeno, co w dziełach naszych sztuk ręka działa, to, że daleko sztuczniéj natura działa, sądzi — ‚591 ' 27 Diogenes zwykł był mawiać, że Harpalus, który w owych czasach był za szczęśliwego rozbójnika morskiego uważany, ‚zdanie piszącego Ind.' przeciwko bogom daje swiadectwo, że w owéj doli tak długo żył ‚zależ.' 28 Caesarowi donoszą, że Sulmoneńczykowie, które miasto od Corfinium siedem tysięcy kroków jest odległe ‚dodatek piszącego' pragną to wykonać, co chce, lecz że im przeszkadza ‚pass.' Quintus Lucretius senator i Attius Pelignus którzy wtenczas miasto załogą z siedmiu tysięcy ‚genit.

qual.' dzierzyli ‚nie zależ.' 29 (Zdania poboczne od zdań w conjunct. stojących, zależne) Król rozkazał, aby, czego do wojny potrzeba (opus est dla rozkazał Imperf. w conj.) było sposobione. 30 Suevi zapowiedzieli, aby wszyscy, którzy broń nosić mogą, na jedno miejsce zeszli się. 31 Caesar napomina swoich, (pod) którego dowództwem najwięcéj szczęśliwych bitew stoczyli, wszystkę Gallią i Germanią uśmierzyli, (perf. conj.) aby tego sławy i godności od nieprzyjaciół bronili. 32 Parmenio odstraszyć chciał Alexandra, aby (quominus) lekarstwa nie pił, które mu lekarz dać postanowił. 33 Sulpiciuszowi pozwolono, aby z wojska, które Scipio z Afriki sprowadził był (zależ. od zdania w conjunct. stojącego) ochotników, którychby mógł, wyprowadził. (Zdanie wtrącone zależne.) 34 Pharnabazus napominał Artaxerxesa, aby za wodza wojny morskiéj obrał Conona (73) Atheńczyka, który utraciwszy w wojnie (abl.) ojczyznę, w Cyprus (na pyt. gdzie?) tułał się (Ind.) 35 Wymowy siła sprawia, żebyśmy tego, co nie wiemy, nauczyć się, a to, co wiemy, innych nauczyć mogli. (Zdania poboczne zależne w conjunct.) 36 Plato nazywa rozkosz żerem złego, że nią ludzie łapią się (należy do zdania Plat.) jak wędką ryby. 37 W nocy chodził po publicznym placu (publicum) Themistocles, że spać nie mógł (To Them sam za przyczynę podawał.) 38 Scipio żołnierzy męztwo pochwalił, że ich wycieczka nieprzyjaciół, ani wysokość murów, ani najwarowniejszy zamek nie odstraszył (dawniéj, niż Scipio pochwalił) aby nie (quominus) przebyli i przełamali wszystkiego. 39 Perdicca, król Macedonii umierając, synowi pokazał miejsce, w którem chciał być pochowanym. 40 Gdy Helvetiowie płacząc, o pokój prosili, Caesar zakładników, broni i niewolników, którzy do nich uciekli byli (należy do żądania Caesara) zażądał. 41 Conon od oblicza i rozmowy Artaxerxesa wzbroniony został, że go zwyczajem Persów czcić nie chciał. 42 Themistocles ciężko skarcił Lacedaemończyków, że nie męztwem, lecz niedołężnością związkowych potęgi szukali. 43 Helvetiowie siedlisk nowych chcąc szukać (part. fut. act.)

postanowili to, co do jechania należało (conjunct.) przysposobić. 44 Brutus ziemię pocałowaniem dotknął, że ta (scilicet quod ea) wspólną była (podług jego zdania) matką wszystkich śmiertelnych. (Pytania istotne stoją in Orat. Obliqua w conj. jeżeli zaś są to pytania rhetoryczne w Acc. c. Inf.) 45 Caesar gdy spostrzegł, że się jego (żołnierze) lękają; ciężko ich zgromił: czegoż się wreszcie obawiają? albo czemu o swem męztwie albo jego (ipsius) staraniu wątpią? 46 Caesar posłom Helvetiów tak odpowiedział: gdyby dawniejszéj wzgardy zapomnieć chciał, czy (num) także świeżych krzywd pamięć złożyć może? — (589). 47 Pausanias pisze Xerxesowi; którychbykolwiek do niego (se) z orędziem (nuntius) posłał, (aby) zabił, iżby rzecz gadulstwem ludzi nie wydała się. 48 Thrasybulus, gdy wojsko trzydziestu tyranów uciekało, wielkim głosem woła: dla czego przed nim jako zwycięzcą uciekają? żeby (589) pamiętali, że to szyki obywateli, nie zaś nieprzyjaciół; że on trzydziestu panom, nie państwu wojnę wydaje (Następstwo czasów 593.) 49 Żołnierze Germanika pokornie prosili: (aby) ukarał winnych, przebaczył, którzy się potknęli (part. perf.) i prowadził na nieprzyjaciela. 50 Alexander swoim, na szyki nieprzyjaciół złotem i purpurą lśniące się, patrzyć kazał: (żeby) szli i niedołężnym niewiastom złoto (jako) mężowie odebrali, dzikie góry swoje na bogate Perskie obszary i pola zamienili (aspera montium campis mutare). 51 Cicero posłom zalecił (aby) gorliwość spisku mocno udawali, innych odwiedzali, i dobrze tuszyli. 52 Poselstwu Caesara Arievistus odpowiedział: że ani bez wojska do tych części Gallii przejść nie śmie, które Caesar dzierżył; jemu zaś dziwno się być zdaje, co w jego (suus) Gallii, którą wojną zwyciężył (dawniéj), tak Caesar, jak w ogóle lud rzymski ma za sprawę (quid negotii est). 53 Drusus powiedział, że napisze do ojca (dat.) aby ubłagany prośby legionów przyjął. 54 Cleantes przeczy, że żaden pokarm nie jest tak ciężki, żeby (quin) ten w przeciągu dnia i nocy (abl.) nie strawił się. 55 Arioistus na żądania Caesara odpowiedział: że jak jemu (sibi)

nie potrzeba dozwalać ‚oportet concedi' gdyby na nasze ‚Caesara' granice napaść czynił; tak równie ‚item' że my jesteśmy niesprawiedliwi, którzy mu ‚se' w jego ‚suus' prawie przeszkadzamy. 56 Iccius posłańców do Caesara posyła, jeżeli mu posiłki nie będą nadesłane, dłużej się trzymać nie może. 57 Nicocles lekarzy szczęśliwemi ogłosił, że powodzenia ich słońce ogląda ‚intueor' błędy ziemia pokrywa ‚należy do zdania Nicoclesa, zaś po czasie przeszłym następuje imperf.' 58 Solon gdy był pytany, dla czego żadnéj kary nie postanowił ‚dawniéj niż odpowiedział,' na tego, ktoby rodzica zabił ‚także dawniéj' odpowiedział, że sądził, iż tego nikt nie uczyni. 59 Lekarz Pyrrhussa do Fabriciusa [illegible]cy przyszedł, obiecując trucizną Pyrrhusa zgładzić ‚fut.' gdyby mu cokolwiek obiecał; którego Fabriciusz związanego odprowadzić rozkazał do pana i Pyrrhusowi powiedzieć, co przeciw głowie ‚życiu' jego lekarz przyrzekł był ‚conj.' 60 Themistocles u senatu Lacedaemońskiego ‚gen.' wyznał, że Atheńczykowie za jego ‚suo' radą, co powszechnem prawem narodów czynić mogli ‚należy do mowy Them.' bogów publicznych i domowych, aby tym łatwiéj od nieprzyjaciela bronić mogli, murami opasali, ani w tem, coby niepożyteczne było Graecyi, uczynili. 61 Ariovistus Caesarowi odpowiedział, że jest prawem wojny, aby którzyby zwyciężyli, tym, których zwyciężyli, jakby chcieli, rozkazywali. 62 Caesar do téj nadziei przyszedł był, że bez bitwy i bez rany swoich rzecz ukończyć może, bo ‚quod' dowóz przeciwnikom odciął ‚384' ‚należy do przekonania Caesara.' Dla czego nawet ‚w' pomyślnéj bitwie niektórych ‚aliquis' ze swoich miał tracić? ‚590', dla czego miał dozwolić ranić (pass.) najlepiéj względem niego ‚592' zasłużonych? i dla czego nareszcie losu miał doświadczać ‚imperf. conj' zwłaszcza gdy nie mniej jest ‚rzeczą' wodza, radą zwyciężać, jak mieczem. Ten zamiar Caesara od wielu nie był pochwalany; żołnierze zaś jawnie między sobą rozmawiali, że gdy wybornéj sposobności do zwycięztwa zaniechano, także gdy będzie chciał ‚imperf. conj.' Caesar, oni walczyć nie będą.

63 Caesar gdy przez posiadłości Nerviow trzy dni pochód odprawiał, dowiedział się od jeńców, że Sabis rzeka od jego obozu nie więcéj ‚436' jak dziesięć tysięcy kroków jest odległa; że za tą rzeką wszyscy Nerviowie się rozłożyli i tam przybycia Rzymian czekają razem z Atrebatami i Veromanduami pogranicznymi swymi ‚gdy' tych jednych i drugich (utriqne) namówili, aby tegoż samego losu wojny doświadczali, że od nich są oczekiwane wojska; niewiasty zaś i którzy dla wieku do bitwy nieużyteczni zdawali się ‚conj.' na takie miejsce zebrali, dokąd dla bagnisk wojsko nie miało przystępu ‚est aditus exercitui.'

Trzydzieste szóste [illegible]wicz[illegible], Imiesłowy, Gerundium i Supinum.

Gram. Mniejsza § 595—613.

1 Los początkowi rzymskiemu zaradzając, chłopców Romula i Rema wilczycy do żywienia ‚alendos' nadarzył. 2 Dionysius z Syrakus wypędzony, w Corincie chłopców uczył. 3 Laeviniusza, Konsula około Capuy przechodzącego otoczyło ‚circumfusa est z Dat' mnóstwo Campanów, proszących ze łzami, aby im do Rzymu do senatu iść wolno było. 4 Przyjemne poselstwo Rzymianom było, przyczyny wojny przeciw Philippowi szukającym. 5 Publiuszowi Cornelliuszowi Scipionowi ubiegającemu się o urząd Aedila ‚petere aedilitatem' gdy sprzeciwiali się tribunowie ludu, mówiąc, że na niego względu mieć nie można ‚negantes rationem ejus habendam esse' iż do ubiegania się jeszcze nie miał ‚sum' prawem przepisanego ‚legitimatus' wieku; jeżeli mnie, rzecze, wszyscy Rzymianie Aedilem zrobić chcą, dosyć lat mam. 6 Przed idącym Clearchem złoty orzeł był noszony. 7 Tirus miasto zdobyte i Alexandria założona w Aegypcie powiększały obawę Carthagińczyków. 8 Sąsiedzkiego miasta usłyszana klęska, czas ‚spatium' dała Cremoneńczykom ‚Cremonenses' do zamknięcia bram. 9 Trapiła Hannibala Sicilii i Sardinii utrata. 10 Ten list przeczytany wielkie rozruchy wzniecił. 11 Alexander miał

wypaść ‚205' z silnym hufcem do zburzenia ‚604' Athen. 12 Attalus uzbrojonych posłał do zabicia ‚604' Perdikki. 13 Aeneas przybył do Italii daleko przed założeniem ‚603' Rzymu. 14 Scipio dla uśmierzenia Afryki, Afrikańskim nawany został. 15 Antiochus podejrzany był Rzymianom, dla przyjęcia Hannibala. 16 Od oblężenia Neapolu Hannibala odstraszył widok ‚ujrzane' murów. 17 Roku siedemnastego od Hannibala uwolnione zostały Włochy, które płacząc, powiadają, że opuścił. 18 Żaden występek nie jest szpetniejszy, niż skąpstwo, zwłaszcza w książętach państwem rządzących. 19 Caesar opanowawszy ‚454' Alexandrią, panowanie Cleopatrze oddał. 20 Atticus filozofów przepisy tak miał przyswojone, że ich do prowadzenia życia, nie chełpliwości używał. 21 Germanowie na bitwę chcąc iść, Herculesa, jako pierwszego ze wszystkich dzielnych mężów, opiewają. 22 Atheńczykowie Alcibiadesa, jako przekupionego od perskiego ‚genit.' króla, że Cyme zdobyć nie chciał, obwiniali. 23 Alexander do Jowisza Hamona dąży, chcąc się poradzić i o wypadkach przyszłych rzeczy i o pochodzeniu swoim. 24 Przyrodzenie, niewieście domowe sprawy do załatwiania dało. ‚607.' 25 Conon Atheńczyk mury zburzone od Lysandra naprawić kazał ‚curo 607.' 26 Na kwilenie Romulusa i Rema wilczyca przybiegła i tychże wymieniem swem karmiła; poczem Faustulus pasterz podniesionych Acce Laurentii, małżonce do wychowania dał ‚607'. 27 Socratesa słyszałem mówiącego, że przyprawą pokarmu jest głód, napoju pragnienie. 28 To miéj za dowiedzione, że się nic bez przyczyny dziać nie może. 29 Hanno żałował podjętéj wojny przeciw Rzymianom. 30 Słonie mając przechodzić rzekę, najmniejsze naprzód posyłają ‚praemitto'. 31 Ani myśli nawet dobrze używać nie możemy, zbytecznym ‚multus' pokarmem i napojem napchani. 32 Nieprzyjaciele otrzymawszy to zwycięztwo, że na zawsze ‚perpetuus' będą zwycięzcami tuszyli. 33 Pyrrhus gdy Argos oblegał, kamieniem ugodzony, zginął. 34 Caesar most na Ararze rzece robić kazał ‚curo 607' 35 Alexander chcąc dojść ‚adire'

granic Persyi, Susę miasto Archelauszowi do strzeżenia oddał 35 Lysander Lacedaemończyk wielką zostawił po sobie ‚sui' chwałę bardziéj szczęściem, niż męstwem nabytą. 37 Gordius wóz, którym jadącemu królestwo ofiarowane było ‚dawniéj' w świątyni Jowisza złożył. 38 Cassius i Manlius dla podejrzenia ubiegania się o ‚acc. królestwo zabici zostali. 39 Caligula myślał o zniszczeniu wierszy Homera. 40 Czyż ‚nonne', filozofowie na tych samych książkach, które piszą o pogardzaniu chwały, swoich imion nie kładą ‚inscribo'. 41 Solon Pisistratowi pytającemu się, w jakiéjby nadziei zaufany, jemu tak śmiało opierał się, miał odpowiedzieć, w starości. 42 Zbieg przyszedł do obozu Fabriciusza, jemu przyrzekł, że Pyrrhusa zabije. 43 ‚Ablat. Absol. 669' Po śmierci ‚mortuus' króla Numy Pompiliusza, Tulla Hostiliusza lud rzymski królem obrał. 44 Gdy Latinus dzierzył ‚Abl.' panowanie Włoch, Aeneas od Ilium, po zdobyciu od Greków Troi, do Włoch przybył. 45 Wszystek gmin opuściwszy miasto, na zamek schronił się. 46 Po podbiciu Karthagińczyków i Macedończyków, po osłabieniu sił Aetolów, sami Achaeowie zbyt potężni Rzymianom zdawali się. 47 Demetrius, król Syrii, gdy Parthom wojnę wydał ‚był' nagle zasadzkami otoczony, straciwszy wojsko, pojmany jest. 48 List Harpăga do Cyrusa otwarcie niesionym być nie mógł ‚nequo' gdy strażnicy króla wszystkie przystępy oblegali ‚abl. abs' 49 Usłyszawszy mówców graeckich, poznawszy ich nauki, dziwną żądzą wymowy (dicendi) pałali Rzymianie. 50 Lekarze znalazłszy przyczynę choroby, że wyleczenie znalezione zostało, sądzą. 51 Królowa ‚rex' pszczół tylko gdy rój ma wynieść się na dwór wychodzi. 52 Rzymianie nie postrzegli przybycia nieprzyjaciół, gdy bory od téj strony obozu przeszkadzały. 53 Pompejus zdobywszy Jerosolimę, jako zwycięzca z owéj świątyni niczego się nietknął. 54 Thrasybulus, gdy barbarzyńcy w nocy wycieczkę zrobili ‚pass. 610' w namiocie zabity został. 55 Zniósłszy pobożność ku bogu, wiara także i społeczeństwo ludzkiego rodu znosi się. 56 Alexander usłyszawszy ‚612

że Dariusz ruszył obóz od Ecbatany, uciekającego ścigać pospiesza ‚pergo'. 57 Augustus urodził się za Konsulatu Marka Cicerona i Antoniusza ‚611.' 58 Rzymianie za życia ‚vivus' Hannibala sądzili, iż nigdy nie będą bez zasadzek. 59 Ty nic, jeżeli ci Minerva nie sprzyja ‚invitus' nie powiesz i nie uczynisz. 60 Gdy Gallia była spokojna ‚Abl ' Caesar do Włoch pojechał. 61 Mithridates w różnych gór okolicach nocował, gdy wszyscy nie wiedzieli ‚ignarus', w których był miejscach. 62 Philopoemen truciznę wesoło ‚laetus' odebrał, zapytawszy się ‚613' wprzód, czy ‚an' Lycortas, wódz Achejczyków, nienaruszony uszedł ‚dawniéj' 63 Mithridates, poznawszy, jak wielką wojnę wzniecał ‚inter. indir.' posłow do Cimbrów o posiłki prosić ‚626' wysłał. 64 Catumandus uprosiwszy, aby mu ‚nie ei' wnisć do miasta i bogom czołobitność oddać wolno było, gdy na zamek Minerwy przybył ‚wpród', ujrzał w przysionkach wizerunek bogini, który we śnie ‚per quietem' widział był. 65 Clearchus poznawszy, że mu wojnę ci, którzy uciekli byli, gotują, ‚pass.' niewolników ich wyzwolił.

B. 1 Każda rzecz pospolita radą powinna być rządzona ‚Gerundiv ' aby była długo trwała ‚diuturnus ' 2 Bóg nie ofiarami powinien być czczony, lecz sercem ‚myślą' czystem. 3 O uczciwe ‚rzeczy' ubiegać się trzeba. 4 Chwałą, ponieważ prawych ‚recte' czynów po większéj części ‚plerumque' towarzyszką jest, nie trzeba dobrym mężom pogardzać. 5 Każdy najuczeńszy i najlepszy wyznaje, że mu się jeszcze wiele douczyć trzeba. 6 Na trzy rzeczy zważać ‚video aliquid' powinien mówca, co ma mówić ‚conj.', w którym miejscu, i jak? 7 Pilność we wszystkich rzeczach najwięcéj znaczy, téj szczególniéj używać należy. 8 Zdaje się być warto ‚operae pretium' opowiedzieć, jak rozmaitego losu doznał Massinissa w utraceniu i odzyskaniu ojczystego królestwa. 9 u Pythagorejczyków uczniowie pięć lat milczeć musieli. 10 Trzeba się opierać starości, walczyć jak gdyby przeciw chorobie trzeba mieć wzgląd na zdrowie ‚genit. trzeba używać

miernych ćwiczeń, tyle pokarmu i napoju używać, aby się siły pokrzepiły, nie przytłumiły; i nie tylko ciało swoje wspierać należy, lecz daleko bardziéj myśl i ducha. 11 Największemu każdemu szczęściu najmniéj ufać trzeba. 12 Gallowie wielkiéj są przemyślności i do naśladowania wszystkiego najzdolniejsi. 13 Chłopców wcześnie do pracy wkładać trzeba. 14 Trzeba błądzące mu drogę pokazać, aby w niebezpieczeństwo nie popadł. 15 Trzeba się starać ‚operam dare' abyśmy przyjaciołom, a najbardziéj państwu radą i rostropnością dopomagali.

‚Gen. Grund. 618.' 16 Caesarz Augustus był w jeżdżeniu na koniu bardzo biegły. 17 Timotheus w rzeczy wojskowéj był biegły i niemniéj zarządzaniu rzeczą pospolitą. 18 Mądrość za sztukę dobrego ‚bene' i szczęśliwego życia uważać należy. 19 Dla ‚gratia' ćwiczenia pamięci, co każdego dnia mówiłem. słyszałem, czyniłem, rozpamiętywam wieczorem. 20 Plato, po śmierci Socratesa, najprzód do Aegyptu dla uczenia się, potem do Włoch i Sicilii udał się. 21 Gallowie srogi ów i barbarzyński zwyczaj zabijania ludzi na ofiarę, długo zatrzymali. 22 Skąpi ludzie nie tylko żądzą nabywania, ale i obawą utracenia są dręczeni, 23 Nasi żołnierze ani poznania, co się działo ‚conj.' ani zebrania się nie zostawili nieprzyjaciołom sposobności. 24 Do czytania zawsze jest sposobność, do słuchania nie zawsze. 25 Agathocles nadzieją powiększenia państwa z Sicilii do Włoch wojsko przeprawił. 26 Wielu szkodzi bez chęci szkodzenia. 27 Swiętość jest wiadomość czczenia bogów. 28 Gallom przyczyną przybycia do Włoch, i szukania nowych siedlisk, była wewnętrzna niezgoda i ustawiczne w domu rozterki. 29 Dialectica jest sztuką dobrego ‚dobrze' rozprawiania i prawdy ‚vera acc.' od fałszu rozeznania. 30 Rzymian także napadła próżna żądza uczenia się zbytecznych ‚rzeczy Acc' 31 Już jest czas powiedzieć, jaka jest stósowna wymowa.

‚Dat. Gerund.' 32 Wiosna jakby młodość oznacza i pokazuje przyszłe owoce; inne pory do zbierania owoców zastósowane są. 34 Diocletianus gdy się za mniéj ‚parum'

zdolnego do sprawowania państwa czuł, do prywatnego życia przeszedł ‚concedo'. 35 Obranych zostało pięciu mężów do naprawienia murów i wież. 36 Dziesięciu mężów do napisania praw w przeciągu ‚intra' dziesięciu lat i obraliśmy i skasowaliśmy. 37 Brutus gdy się dowiedział, ‚dawniéj' że dzieci jego sprzyjają odwołaniu królów do miasta, siekierą ich potracił. 48 Zaciężni żołnierze nie na zwycięztwo ‚gerund.' lecz na łupieztwo zwykli być baczni. 39 Numa rok na dwanaście miesięcy podzieliwszy, do obrania kapłanów zabrał się. 39 W drugiéj wojnie punickiéj Rzymianie tyle złota, srebra i spiżu na publiczne ‚miejsce' znieśli byli, że ani triumvirowie do odbierania, ani pisarze do spisowania nie wystarczyli. 40 Tego sądzę być mówcą, kto i słów do słuchania przyjemnych i zdań do dowodzenia zdatnych użyć może. 41 Z kryjowek ziemi żelazo wydobywamy do uprawy roli potrzebne. 42 Muzykę zdaje się, że nam sama natura do łatwiejszego ‚adv.' znoszenia trudów, jakby w podarunku dała ‚391'. 43 Hannibal flotę uzbroić i zgotować ‚pass.' rozkazał do strzeżenia wysp i nadmorskiego brzegu. 44 Człowiek do dwóch rzeczy, do rozumienia i do działania jest stworzony. 45 Clodius dla wypędzenia z miasta Cicerona gminnemu człowiekowi dał się przysposobić ‚in adoptionem'. 46 Złączyłeś się z człowiekiem, bardziéj do spustoszenia Włoch, jak do zwyciężenia gotowym. 46 Karthagińczykowie do ścigania szczątków wojny dwóch wodzów do Sicicilii posłali. 48 Żadnéj rzeczy, którąby do ubłagania ‚gerund.' bogów należała, nie opuszczono. — 46 Cyrusa świeżo narodzonego dają ‚pass.' Harpagowi do zabicia ‚615' ‚Gerundiv bez praep.' tenże chłopca pasterzowi do wysadzenia oddał. 50 Cassander syna Alexandra z matką na zamek amphipolitański do strzeżenia posłał. 51 Fabriciusz zbiega odprowadzić do Pyrrhusa kazał ‚curo.' 52 Antigonus Eumenesa umarłego krewnym jego do pogrzebania oddał; ci ciało jego do Capadocii do żony i dzieci jego zanieść (gerundiv) kazali. — 53 Myśl człowieka uczeniem żywi się i myśleniem. 54 Wielu puściznę ojcowską potraciło, nierozważnem ‚614'

szafunkiem (largior). 55 Attalus bogactw już to roztropnem (adv.) już wspaniałem używaniem sprawił, że się Królestwa godnym (non indignus) być zdawał. 56 Conon różnemi sposobami (ars) jak dawniejsi (prior) państwa jego wodzowie, chwały nabyć chciał; albowiem oni zwyciężając Persów, ojczyzny obronili (byli), on (hic) ojczyznę, Persów zwycięzcami czyniąc, podźwignął. 57 Agathöcles mniéj rozważnie (comparat) bitwę staczając, większą część wojska utracił. 58 Philippus napominać swoich począł, przypominając (refero) że Persowie, Bactrowie, Indowie i cała Azya od Macedończyków pobita została. 50 Rhodijczykowie dozwalając Philippowi znowu do Hellespontu przeprawić się, wojnę podsycali. 60 Co Plato o dobrem i szczęśliwem życiu rozprawiał (pass.), wyłożyć po łacinie zamyślam (placet). 61 Roztropność od przewidywania nazwana jest. 62 Męztwo w ponoszeniu trudów i niebezpieczeństw spostrzega się. 63 Przodkowie nasi łatwi byli w udzielaniu każdemu swego (sup. 626). 64 Wiele Graecyi poselstw do Rzymu przybyło, użalając się na (de) krzywdy Philippa, króla Macedońskiego. 65 Po klęsce Kanneńskiéj Quintus Fabius Pictor do Delph do wyroczni posłany został, z zapytaniem (sciscito), jakiemiby prośbami i ofiarami bogów ubłagać mogli. 66 Philippus, gdy patrzyć (specto) na igrzyska szedł, przy theatrze zabity został. 67 Chabrias z własnéj woli Aegypcyan wspierać pojechawszy, nad flotą ich był przełożony. 68 Eumenes Antigona do Medii zimować przymusił powrócić, sam w okolicy pogranicznéj Persyi na zimowe leże (hiemo) wojsko rozdzielił. Alexander do Jowisza Hamona dąży, chcąc się radzić i o wypadku przyszłych rzeczy i o początku swoim. 70 Maroboduus wyprawił posłów do Tiberiusza, mających prosić o posiłki (§ 628). 71 Co najlepszym do czynienia zdawać się będzie, to uczynisz. 72 Wszystko pominę, co mi się szpetnem do mówienia zdawać będzie. 73 Winogrono bardzo kwaśne jest do smakowania, dojrzałe słodnieje. 74 Powieki bardzo miękie w dotykaniu (Sup. u.) aby nieobrażały źrenicy, najstósowniéj utworzone są do zamykania

źrenic (pupula) aby nic nie wpadło, i do otwierania. 75 Druentia rzeka ze wszystkich Gallii rzek jest do przejścia najtrudniejsza. 76 Umysł ludzki z żadnym innym, jak tylko z samym bogiem, jeżeli to godzi się powiedzieć, porównać się może. 77 Themistocles szybko, co czynić potrzeba była (opus erant) wynajdywał. 78 Epicurus używał tego pokarmu, któryby był i najprzyjemniejszy i najłatwiejszy do (ad) gotowania. 79 Włodarz niech pierwszy z łóżka (cubitu) wstaje, a ostatni idzie spać. 80 (Powinnością), jest młodzieńca starszych wiekiem szanować. 81 Z Dariusza synów Artemenes, najstarszy wiekiem, państwo sobie windykował. 82 Ptolemaeus przeciw prawu narodów najmłodszemu wiekiem z synów królestwo oddał.

37 Cwiczenie. Przykłady mieszane do powtarzania.

1 Nero rzymski (genit.) cesarz, miasto Rzym zapalił, aby obraz tego widowiska ujrzyć, jakie niegdys zdobyta Troja stawiała (dawniéj conj.) 2 Zbyteczny sen ani ciału ani umysłowi nie jest pożyteczny; spijmy więc miernie, abyśmy ani ciału, ani umysłowi naszemu nie szkodzili. 3 Konsul rzymski syna zabił, że ten w wojnie gallickiéj przeciw rozkazowi z nieprzyjacielem walczył (myśl Konsula) 4 Caesar przekroczył Rubicon, aby rzeczpospolitą rzymską zniszczyć. U Rzymian bowiem prawem zakazane było, aby nikt (nequis) z wojskiem do Włoch nie wkraczał. 5 Starożytni autorowie podali, że Romulus, założyciel Rzymu od wilczycy był żywiony i cudem ocalony został. 6 Aristoteles pewnemu chełpiącemu się, że z wielkiego i sławnego państwa pochodzi (ortus esset) rzekł: Na tem nic nie zależy (hoc nihil refert); lecz czy sławnéj ojczyzny godzien był (inter. indir.) 7 Diogenes wszędzie ze sobą drewniany kubek nosić zwykł był, którymby sobie wodę ze źródła lub z rzeki czerpał i pił. Lecz gdy widział raz (aliquando) chłopca rekami wodę czerpiącego, odrzucając kubek. Idź precz (apage) rzecze, cóż mi po tobie (te opus est); obejść się bez ciebie mogę; bo ręce tę samę mi usługę na przyszłość świadczyć będą. 8 Ptolomaeus i Cas-

sander i inni drugiéj (z dwóch) partyi przywódzcy gdy widzieli, że są od Antigona nagabani i gdy jeden drugiemu pomocy nie niesie (imperf conj.) listownie się nawzajem pokrzepiają i wojnę wspólnemi siłami gotują. 9 Hannibal wszystkiego w bitwie pod Zamą doświadczył, nim zaniechał (priusquam excederet) walki. 10 Atheńczykowie do Delphów posłali wybranych, którego szczególniéj wodza użyć mieli (po przeszłym następuje imperf.) 11 Alexander gdy przy mogile Achillesa stanął (adsto), rzekł: o szczęśliwy młodzieńcze, który twego męztwa Homera głosiciela znalazłeś (conj.) 12 Dwaj jezdzcy rzymscy obiecali w nocy zabić Cicerona. Hannibal, który brata swego z Hiszpanii ściągnął był, spodziewał się, że w krótkim czasie przybędzie (adsum). 13 Atheńczykowie Alcibiadesa obwiniali, że przekupiony od króla Perskiego Cyme wziąść nie chciał. Rzymianie wielu (complures) walkami od Hasdrubala pokonani, jednakże nadziei ocalenia nie stracili. To prawo w przyjaźni powinno być święte, abyśmy ani nie prosili (o) szpetne rzeczy, ani nie czynili proszeni. 14 Perseus, zkąd był przybył, powrócił, wojny sprawę na nowo probować mający. Hannibal niezwyciężony, na obronę (supin) ojczyzny odwołany, prowadził wojnę przeciw Scipionowi. 15 Czterysta osiemdziesiąt lat jest (pl.) od założenia miasta do Appiusza Claudiusza, który pierwszy wojnę Karthagińczykom wydał. 16 Decurionowie miast od Noli aż do Bovillae zanieśli ciało Augusta: od Bovillae rycerski stan odebrał (suscipio) i do miasta zaniósł. 17 Gallowie przed dwieście lat, nim (priusquam) Clusium oblegali (conj.) i miasto Rzym wzięli, do Włoch wkroczyli (transcendo) 18 Themistocles powiadają (fertur) Seriphiuszowi pewnemu w kłótni odpowiedział, gdy ów rzekł był, że Themistocles chwały nie swego blasku dosiągł był: ani zaiste (hercle) gdybym ja był Seraphiuszem, sławnym nie byłbym, ani ty, gdybyś był Atheńczykiem nie byłbyś się nigdy (unquam) był wsławił, 19 Skoro z (ab) miasta wyjechałem, żadnego jeszcze nie opuściłem dnia, żebym ‚quin' jakiego listu ‚aliquid litterarum' do ciebie nie napisał ‚darem' nie

żebym ‚non quo' miał tak dalece ‚magnopere' cobym pisał, lecz abym rozmawiał z tobą nieobecny, nad co mi, gdy w obec nie wolno, nic nie jest przyjemniejszego. 20 U Xenophonta umierający Cyrus starszy (major) to mówi: Nie chciejcie sądzić, o moi najdrożsi synowie, że ja, gdy od was się oddalę (discessero), niczem nie będę (nullum fore). Ani bowiem, gdy byłem z wami, ducha mego (nie) widzieliście: lecz że jest w tem ciele, z tych rzeczy, które działałem (gero), poznawaliście; że tenże więc jest, wierzajcie, chociaż go (nullum) nie będziecie widzieli. 21 Mithridates uciekający wielką moc złota i srebra i najpiękniejszych rzeczy, które i od przodków był odebrał i sam w wojnie przeszłéj (superior) z całéj Azyi złupione w swoim państwie zebrał był, zostawił. Te gdy nasi zbierają wszystkie starannie (diligentius); król sam z rąk się ich wyśliznął (effugio) 22 Powiadają (na końcu) że najmędrsze państwo Atheńczyków było, gdy najwyższe panowanie osiągnęło (rerum potior). Tego daléj (porro) państwa za najmędrszego Solona uważają, owego, co prawa, których dziś jeszcze używają, napisał (perf. conj.) Ten gdy go się pytano, (pas.) dla czegoby żadnéj kary (supplicium) nie postanowił (plusq. perf. conj.) na tego, któryby rodzica zabił (neco) odpowiedział; że sądził (se) iż tego nikt nie zrobi. Mówią, że mądrze postąpił (facio) gdy o tem nic nie uchwalił (sanxerit), co przedtém popełnione nie było, aby nie (ne non) tak zakazywać jak napomykać (admoneo) zdawał się. 23 W świadczeniu (in collocando) dobrodziejstwa i odpłacaniu się wdzięcznością (referenda gratia); jeżeli reszta rzeczy jest równa, to jest najbardziéj obowiązkiem (genit.) aby im kto bardziéj pomocy potrzebuje (opis indigeat) tym rychléj go wesprzeć (opitulor). Co przeciwnie dzieje się u wielu (a plerisque), od kogo bowiem najwięcéj spodziewają się, choć ten nie potrzebuje, jednakże emu szczególniéj dogadzają (inservio). 24 W nocy przechadzał się na publicznem (miejscu) Themistocles że spać somnum capere) nie mógł (conj.) i pytającym odpowiadał: e Miltiadesa tryumfami (tropaea) jest ‚ze' snu zbudzany.

Komu nie są wiadome (auditae) Demosthenesa czuwania, który mawiał, że go to boli (doleo), jeżeli kiedy rzemieślników porankowym (antelucana) zwyciężony był przemysłem. Philosophii nakoniec saméj naczelnik (princeps) nigdyby w swych studiach tak wielkich postępów bez pałającéj żądzy nie był mógł uczynić. Że Pythagoras Democrit, Plato ostatnie (krańce) ziemi zwiedzili, wiadomo (accepimus), gdziebykolwiek coś było, czegoby się nauczyć można, tam ich ciągła chęć wiedzy (eo viniendum judicarunt). 25 Czyje uszy dla prawdy zamknięte są, że od przyjaciela prawdy usłyszyć nie mogą (nequeant) (o) tego ocaleniu wątpić należy. Trafne (scitum) jest owo Catona, jak wiele; że lepiéj się względem (de) niektórych zasługują przykrzy nieprzyjaciele, niż ci przyjaciele, którzy słodzcy się wydają (conj) owi bowiem prawdę często mówią, ci zaś nigdy. 26 Atheńczykowie gdy napadu Persów żadnym sposobem nie mogli wstrzymać, i postanowili, opuściwszy miasto, żony i dzieci ukrywszy (depositis) w Trozenie, wsieść na okręty, i greckiéj wolności flotą bronić, Cyrsila, pewnego radzącego, aby w mieście pozostali i Xerxesa przyjęli, kamieńmi zarzucili (cooperuerunt). 27 Epaminondas gdy zwyciężył był Lacedaemończyków pod Mantineą, i gdy sam (z) ciężkiéj rany umierającym się (examinari se) widział, skoro tylko oczy otworzył (ut primum dispexit) zapytał, czy tarcz ocalona była? Gdy płaczący towarzysze)sui) odpowiedzieli byli, że ocalona, zapytał, czy nieprzyjaciele pokonani zostali (fundo). Gdy i to także, jak pragnął, usłyszał był, wyrwać rozkazał włócznią, którą był przeszyty. Tak wiele krwi wylawszy, w radości i zwycięztwie umarł. 28 Xenocrates gdy posłowie od Alexandra pięćdziesiąt mu. talentów przynieśli byli, któreto pieniądze w owych czasach zwłaszcza były bardzo wielkie, zaprowadził (abdūco) posłów na (do) wieczerzą do Akademii, i dał (appono) im tyle, co wystarczało (satis esset) bez żadnego przepychu. Gdy nazajutrz pytali się (rogo) go, komuby odliczyć rozkazał: cóż? czy wy (z) wczorajszéj przekąski (coenŭla) nie poznaliście, że ja pie

między nie potrzebu[illegible], których gdy smutnych (compar.) widział był, XXX min (minas) przyjął, aby pogardzać króla szczodrobliwością nie zdawał się. 29 Socrates we wszystkich prawie rozmowach (sermo), które od tych, co go słyszeli, spisane rozmaicie i obficie są, tak rozprawia, że sam nic nie twierdząc, innych zbija: że nic nie wie, powiada jak tylko to samo, i tem samem przewyższa (praesto) drugich, że oni, czego nie wiedzą, myślą, że wiedzą, on (ipse) że nic nie wie, to przynajmniéj jedno wie; i dla téjto rzeczy sądzi, że (se) od Apollina za najmędrszego z wszystkich jest ogłoszony (dictum), że to jest (quod haec esset) jedyna cała mądrość, nie mniemać, że się wie, co się nie wie. 30 Sophŏcles do późniéj (summus) starości tragoedie pisał (facio), dla którego to zajęcia, gdy gospodarstwa zaniedbywać zdawał się, od synów do sądu pozwany został (vocatus) aby, jak naszym obyczajem, źle się rządzących (male rem gero) ojców, od majątku odsuwano (patribus interdici solet bonis), tak też aby jego jakby szalonego, od gospodarstwa usunęli sędziowie. Tedy starzec, powiadają, ową tragoedią (fabula), którą miał pod (in) ręką i na ostatku (proxime) napisał był, Oedippa Colonejskiego ‚oneus' odczytał sędziom i zapytał się był, czy ów wiersz szalonego zda im się być? Poczem zdaniami natychmiast uwolniony został. 31 Gdy król Pyrrhus ludowi Rzymskiemu wojnę samochcąc (ultro) wydał i gdy o panowanie walczono z królem szlachetnym i potężnym, zbieg od niego przyszedł do obozu Fabriciusza i obiecał mu, gdyby mu nagrodę ofiarował (proposuisset) on jak potajemnie przybył (plusq. conj.) tak potajemnie do obozu Pyrrhusa wróci i truciznę go zabije. Tego Fabricius odprowadzić kazał (reducendum curavit) do Pyrrhusa i ten czyn jego od senatu pochwalony został. 32 Powiadają że Damon i Phintias Pythagorejczykowie (gorei) tego umysłu między sobą byli, iż gdy jednemu z nich Dionysius tyran dzień śmierci (necis) przeznaczył był, i ten który na śmierć był skazany (morti addictus esset) kilka dni sobie dla poruczenia swoich (commendandorum suorum causa) upro-

sił był, zakładnikiem stał się drugi jego stawienia się (sistendi) aby, gdyby ów nie powrócił był, musiałby on sam umierać; (moriendum esset) który gdy na dzień się stawił (se recepisset) podziwiając (admiratus) ich wiarę tyran prosił, aby go do przyjaźni trzeciego przypuścili (adscribo) 33 L. Manliuszowi, który był (dawniéj) diktatorem, M. Pomponius, tribun ludu, termin wyznaczył (diem dixit) że tenże kilka sobie dni do dictatury sprawowania (gerendam) przydał (conj.) był obwiniany także, że syna Titusa, który potem Torquatus nazwany został, od ludzi oddalił był (relegasset) i na wsi mieszkać mu rozkazał był. Co gdy usłyszał był młodzieniec syn że ojcu kłopot robią (patri negotium exhiberi); przybiegł do Rzymu i (z) pierwszym brzaskiem (lux) do domu Pomponiusza powiadają że przyszedł, któremu gdy doniesiono było, a ten sądził, że oburzony przyniesie co przeciwko ojcu, powstał z łóżka i oddaliwszy świadków, do siebie młodzieńcowi przyjść rozkazał (z ac.) Lecz ów, skoro wkroczył, zaraz miecza dobył i przysiągł, że natycmmiast go zabije, jeżeliby (nisi) mu nie przysiągł (jusjurandum dedisset) że ojca spuści z pozwu (missum esse facturum). Przysiągł wtenczas przymuszony Pomponiusz: rzecz do ludu odniósł; wyłożył dla czego téj sprawy zaniechać musiał (desistere causa necesse esset) Manliusza uwolnił. Tyle w owych czasach przysięga znaczyła. 34 Themistocles po ukończeniu owéj wojny, która była z Persami, oświadczył w zgromadzeniu, że ma radę zbawienną dla rzeczypospolitéj, lecz wyjawić téj nie może (sciri opus non esse). Żądał, aby lud kogoś wyznaczył (do),, komuby jéj udzielił. Wyznaczony został Aristides. Temu ów: że flotę Lacedaemończyków która była wyciągnięta (na ląd) pod Gytheum potajemnie spalić można, przez coby się złamać (pass.) Lacedaemończyków potęga musiała (necesse esset). Co Aristides gdy usłyszał był, na zgromadzenie z wielkiem oczekiwaniem (430) przybył i rzekł: że bardzo użyteczna jest rada, którą Themistocles podaje (afferret), lecz wcale nie uczciwa. Tak więc Atheńczykowie, coby nie było uczciwe, to téż nieużyte

cznem być sądzili (ne quidem) i całą tę rzecz, któréj nawet niesłyszeli byli, za radą (auctore) Aristidesa odrzucili. 35 Nasica gdy do poety Enniusza przyszedł był i jemu u drzwi pytającemu się (quaero) o Enniusza służąca odpowiedziała była, że go nie ma w domu. Nasica zmiarkował, że ona z rozkazu pana to odpowiedziała, i że on tam (intus) jest. Po kilku dniach gdy do Nasiki przyszedł był Enniusz i o niego się był u drzwi pytał (446), zawołał Nasica, że go (se) w domu nie ma. Tedy Enniusz, cóż czy ja nie poznaje głosu, rzecze, twego? Temu Nasica: człowiek jesteś bezwstydny, ja gdym cię wczoraj szukał, służącéj twojéj wierzyłem, że cię w domu nie ma, a ty mnie nie wierzysz samemu. 36 Attilius Regulus w pierwszéj wojnie Punickiéj schwytany od Carthagińczyków (442) przysiągłszy, posłany był do senatu rzymskiego, aby gdyby nie (nisi) byli oddani Carthagińczykom jeńcy szlachetni, powrócił sam (nie solus) do Karthaginy. Ten gdy do Rzymu przybył (wprzód) w senacie polecenie wyłożył, lecz żeby jeńcy byli oddani, nie uważał za rzecz użyteczną: owi bowiem młodzieńcy są (oratio obliqua) i dobrzy wodzowie, on (se) zaś już starością znękany, którego gdy przemogła powaga (wprzód), jeńcy zatrzymani zostali; sam do Karthaginy powrócił, ani go miłość ojczyzny i swoich nie powstrzymała, a wiedział dobrze (neque ignorabat) że do srogiego nader nieprzyjaciela i do wyszukanych mąk wyjeżdża, sądził jednak, że przysięgę dochować należy ‚słowo na końcu'. 37 W Athenach był niegdyś mąż pewien nazwiskiem Timon, który przeciw ‚in' rodowi ludzkiemu nienawiść był powziął. Ten wystąpił raz na zgromadzeniu. Co gdy przeciw ‚praeter' zwyczajowi czynił, wielkie wszystkich oczekiwanie było, coby przynosił? Tedy on z mównicy, na którą był wstąpił; Atheńczykowie rzekł, mam ‚est mihi' pewien plac, na którym wyrosła figa, ‚na' z któréj wielu się dobrowolnie powiesiło; ponieważ zaś na tym placu dom wystawić postanowiłem, napomnieć was chciałem, aby, jeżeli jeszcze którzy o powieszeniu myślą, pospieszyli się jak najprędzéj. 38 Przysięga u starożytnych

ściśle ‚inviolate' i święcie zachowywana była. Po bitwie Canneńskiéj Hannibal, wódz Karthagińczyków z jeńców rzymskich wybranych dziesięciu do Rzymu posłał do senatu zaprzysiężonych ‚którzy przysięgli' że powrócą do obozu, jeżeliby o odkupieniu ‚redimendis' jeńców nic nie uzyskali ‚impetrassent.' Przybywają do Rzymu. Polecenie ‚mandatum' Karthagińczyków wodza w senacie wykładają. Zamiana ‚permutatio' jeńców senatowi nie podobała się. Rodzice, krewni i powinowaci ściskając ‚amplexi' ich błagali, aby do nieprzyjaciół nie wracali ‚redire volo.' Tedy ośmiu z nich odpowiedziało, że są związani przysięgą i zaraz do Hannibala odjechali. 59 Antiochus, król Syrii gdy na polowaniu zajęty ściganiem ‚ferae persequendae studio' dzikiego zwierza od przyjaciół i sług był się zbłąkał ‚aberro' do chaty ubogich ludzi wszedł nieznany. Z tymi wieczerzając rozmowę do ‚de' króla skierował ‚injicio', aby usłyszyć, jąkieby było gościnnych ‚hospes' o nim zdanie ‚opinio'. Usłyszał więc, że król z resztą ‚in ceterisquidem' dobrym jest i pochwały godnym, lecz gdy złych przyjaciół używa ‚orat oblq. imperf. con.' bardzo wiele zaniedbuje, i często, co jest ‚essent' potrzebne, ‚o to' nic nie dla ‚euro,' że zbyt oddany ‚studiosus' jest ‚esset' polowaniu. Zmilczał wtenczas wprawdzie Antiochus, lecz gdy ‚postquam' po wschodzie słońca do chaty owéj trabanty ‚satelles' królewscy przybyli i szatę purpurową z koroną ‚diadema' przynieśli, ‚na' królewskie owe godła ‚insignia' spoglądając. Zaprawdę ‚certe' rzecze, odkąd te wziąłem ‚sumo' ozdoby, wczoraj pierwszy raz prawdziwą o mnie mowę ‚sermones' słyszałem.

40 Gdy mówca Demosthenes z więzienia i samego miasta Athen uciekł był ‚profugio' obejrzał się ‚respicio' i ujrzał kilku ‚aliqui' z nieprzyjacioł, przyspieszonym ‚citatus' biegiem ślady ‚vestigia' jego ‚sua' ścigających ‚subsequor', zląkłszy się ‚pavidus' kryjówek ‚latebra' szukał. Lecz owi często ‚na' niego po imieniu wołając ‚compello' w końcu doścignąwszy ‚assĕquor' prosili, aby zbywszy się trwogi ‚formidinem pono' pieniądze przyjął, które mu przy-

nieśli, napominając, aby przeciwnego losu ‚fortunam ad versam' przykrzéj ‚acerbius' nie znosił; którym Demosthenes. Jakże ‚qui' mogę, rzecze, nie martwić się ‚non graviter fero', że tego miasta pozbawiony jestem, gdzie mam takich nieprzyjaciół, jakich gdybym miał przyjaciół, byłbym najszczęśliwszy.

41 Nitocris, królowa Babylończyków nad ‚super' bramą miasta najsławniejszą w miejscu wzniosłem ‚editus', i w oczy wpadającem ‚conspicuus' grobowiec ‚sepulcrum' sobie wystawić kazała ‚exstruendum curavit,' na którem ‚cui' te słowa napisane były. Jeźli któremu z królów, którzy po mnie panowanie otrzymają, pieniędzy potrzeba będzie, niech otworzy ‚Imperat.' grobowiec i niech weźmie, ile się spodoba. Niech jednak nie otwiera, jak tylko ‚nisi' w gwałtownéj potrzebie ‚rebus maxime necessariis indiguerit,; na nic się bowiem nie przyda, otwarcie ‚aperuisse' Ten grobowiec nienaruszony przetrwał ‚permaneo', aż ‚donec' objął panowanie ‚rerum potior' Darius, Histaspisa syn, który otworzywszy ‚resēro' pomnik ‚monumentum' pieniędzy wprawdzie nie znalazł, lecz trupa i te słowa: gdybyś nie był ‚nisi' chciwy ‚studiosus' szpetnego zysku i nie pałał nienasyconą ‚inexplebilis' żądzą pieniędzy, nie gwałciłbyś grobów umarłych.

42 Timotheusza wieczerza u Platona. Powiadają że gdy Timotheusz sławny mąż w Athenach i naczelnik ‚princeps' państwa, wieczerzał ‚był' u Platona i z téj uczty ‚convivium' nader był zadowolniony ‚delectatus' i gdy go widział nazajutrz ‚postridie', powiedział, wasza ‚quidem' wieczerza nietylko w obecności ‚in praesentia' lecz nazajutrz jeszcze przyjemna jest

43 Socratesa zdanie o tym, kto szczęśliwym ma być nazwanym. Socrates gdy go się spytano ‚quaero ex aliquo' Archelausza. Perdikki syna, który wtenczas za najszczęśliwszego był miany ‚imperf. conj.' czy ‚nonne' za szczęśliwego uważa? ‚putaret'. Nie ‚haud' wiem, rzecze, nigdy bowiem z nim nie mówiłem. Może ‚aintu' czy ty inaczéj tego wiedzieć nie możesz? Żadnym sposobem. Ty

więc ani o wielkim królu Perskim ‚quidem' nie możesz powiedzieć, czy jest szczęśliwy ‚beatus ne'. Czybym mógł ‚praes. conj.' gdy nie wiem ‚ignoro' jak jest dobrym człowiekiem? Cóż, ty w tem położone ‚situs' życie szczęśliwe ‚być' sądzisz. Tak zaiste ‚plorsus' mniemam, że dobrzy szczęśliwi, niegodziwi ‚improbus' nędzni. — Czy nędzny więc Archelaus? Zapewne ‚certe' jeżeli niesprawiedliwy.

44 Gdy Hannibal z Karthaginy wypędzony do Antiocha przybył ‚był' jako wygnaniec, i zaproszony został od swych gościnnych ‚hospes' a byPhormiona, peripatetika, gdyby mu się podobało, słyszał. Gdy nie odmówił ‚quum se non nolle dixisset' powiadają że rozprawiał ów człowiek obfity ‚copiosus' kilka godzin o obowiązku ‚officium' wodza i o całéj wojskowości. Tedy gdy drudzy, co go słyszeli byli, nadzwyczajnie ‚vehementer' byli zachwyceni ‚delectati' zapytali się Hannibala ‚ab H.' co on sam o tym filozofie sądził. Puniczyk nie najlepiéj po grecku, lecz wolnomyślnie ‚libere' miał ‚fertur' odpowiedzieć: że już wiele szalonych ‚delirus' starców widział, lecz ‚takiego' któryby bardziéj niż Phormio bredził ‚deliraret' jeszcze nie widział nikogo.

45 Swietna tyrannów nędza. Dionysius starszy ‚major' Sicilii tyran sam osądził, jak był szczęśliwy. Albowiem gdy pewien z jego pochlebców ‚assentator' wzmiankował ‚commemoro' w rozmowie wojska jego, bogactwa, majestat panowania, obfitość rzeczy, wspaniałość ‚magnificentia' gmachów królewskich i zaprzeczał, żeby kiedykolwiek ‚unquam' ktoś ‚quemquam' był szczęśliwszy. Chcesz że więc Democlesie ‚ocle', ponieważ cię to życie zajmuje ‚delecto' sam go skosztować ‚degusto' i szczęścia ‚fortuna' mego doświadczyć. Gdy ów powiedział, że tego pragnie ‚cupio' umieścić kazał człowieka na złotem łożu, posłanem najpiękniejszym tkanym kobiercem ‚textili stragulo' wspaniałemi robotami ozdobionym, kredensów ‚abacus' kilka ‚plures' przyozdobił złotem i srebrem. Tedy do stołu dziwnéj piękności niewolnikom wybranym stanąć ‚consisto', i aby ciż ‚eosque' baczni ‚intuens' na jego skinienie, pilnie usługiwali ‚ministrare'. Były maście, wieńce, palono ‚incen-

do' wonie, stoły najwykwintniejszemi ucztami zastawiano ‚exstruo.' Za szczęśliwego miał się ‚videbatur sibi' Damocles Wśród tego przepychu ‚in hoc medio apparatu' błyszczący miecz, na włosku końskim uwiązany ‚aptus' zsufitu spuścić kazał ‚demitti,' aby zagrażał ‚impendeo' owego szczęśliwego karkowi. Co gdy się stało ‚quo facto' ani ‚na' owych pięknych służalców nie patrzał ‚adspicio' ani na pełne sztuki srebro ani ręki nie wyciągnął ‚porrigo' na stół. W końcu błagał ‚exoro' tyranna, aby mu było wolno odejść, bo już nie chciał ‚należy do mowy Damoclesa' być szczęśliwy. Czyż nie dosyć satisne' zdaje się okazał ‚declaro' Dionysius, że nikt nie jest szczęśliwym, komu zawsze jaki strach zagraża ‚inter indirecte.

46 Dwadzieścia ośm lat tyrannem był Syrakus ‚arum' Dionysius gdy mając ‚natus' lat dwadzieścia pięć panowanie objął ‚dominatum occupo'. O tym człowieku od dobrych pisarzy, tak podane mamy ‚scriptum accepimus', że przestrzegał, fuisse' jak największéj ‚summus' w życiu ‚victus' wstrzemięźliwości, że w prowadzeniu ‚in gerendis' rzeczy był mężem dzielnym i obrotnym, ale razem ‚eundemque' złośliwym z natury i niesprawiedliwym, który gdy ‚choć' był dobrego urodzenia ‚bonis parentibus' i z uczciwéj familii ‚loco' zrodzony, i miał podostatkiem ‚abundo' obcowania rówieników ‚familiaritas aequalium' i zażyłość ‚consuetudo' powinowatych, nie ufał jednak z nich nikomu, lecz niewolnikom, zbiegom i dzikim barbarzyńcom ciała swego straż powierzał. Tak dla niesprawiedliwéj panowania żądzy, w więzieniu się niejako ‚quodam modo' sam zamknął był. I owszem ‚quin etiam' aby szyi swéj barwierzowi nie powierzyć, golić córki swoje nauczył. Tak brudnem i niewolniczem rzemiosłem ‚sordido ancillarique artificio' królewny ‚regiae virgines' jak barwierki goliły brodę i włos ojca. A jednak ‚i im samym' i od nich samych, gdy już były dorosłe ‚adultus' żelazo odjął ‚removit' i postanowił aby gorejącemi ‚candens' orzechowemi łupinami ‚juglandium putaminibus' brodę mu i włos przypalały. Tenże gdy na wspólnych mównicach stanąć nie od-

ważył się, z wysokiéj wieży mówić do ludu ‚concionor' zwykł był. Tenże gdy w piłkę grać ‚pila ludere' chciał ‚pilnie bowiem to czynił (factito) i suknię złożył (pono) młodzieniaszkowi, powiadają oddał miecz. Ten gdy pewien przyjaciel (familiaris) żartując odezwał się był: temu zapewne (quidem certe) życie twoje powierzasz i uśmiechnął się (plusq). młodzieniec, jednego i drugiego zabić kazał; jednego (alterum) ponieważ drogę pokazał (do) jego zabicia (interimendi) drugiego, że czyn ten śmiechem potwierdził był.

47 Pythiusza bankiera chytrość. C. Cannius rycerz rzymski, gdy się do Syracus dla wczasu (otiandi causa) jak sam mawiać zwykł był, nie kupczenia (negotiandi) przeniósł był (confero) mawiał, że ogródek jaki do spaceru (31) chce kupić, gdzieby zapraszać przyjaciół; gdzieby bawić (se oblectare) mógł bez przeszkody (interpellator). Co gdy gruchnęło Pithius pewien rzekł mu, który bankierstwem trudnił się w Syracusach (argentariam faceret) że na sprzedaż (venales) nie ma wprawdzie ogrodu, ale wolno jest, jeżeli mu się podoba, (si vellet) używać Cannuszowi, jak swego, a razem na wieczerzą człowieka (tego) zaprosił nazajutrz. Gdy ów obiecał był, tedy Pythius, który jako bankier (argentarius) u wszystkich stanów był wzięty (gratiosus), rybaków do siebie zwołał i prosił ich ‚ab iis' aby przed jego ogrodem nazajutrz ryby łowili, i powiedział, co mieli robić ‚quid eos facere vellet', Na wieczerzą wcześnie stawił się, venio' Cannius. Suto ‚opipare' od Pythiusza zastawiona ‚apparatum' uczta, łodek przed oczyma mnóstwo, każdy co schwytał, przynosił u ‚ante' nóg Pythiusza ryby rzucano. Tedy Cannius, proszę ‚quaeso' rzecze, cóż to jest Pythiuszu? tyleż to ‚tantum ne' ryb, tyleż to łódek? A ów. Cóż dziwnego rzekł, w tem miejscu są ‚est' jakiekolwiek są ryby w Syracusach bez téj villi ci ludzie ‚isti' obejść się nie mogą. Zapalony Cannius żądzą nalegał na ‚a' Pythiusza, aby przedał. Ociąga się z początku. Cóż wiele ‚słów'; dobija ‚impetro' kupił człowiek chciwy i bogaty za tyle, ile Pythius chciał, i in-

teres załatwił. Zaprasza Cannius na drugi dzień poufałych swoich, przybywa sam wcześnie, łódki żadnéj nie widzi. Pyta się ‚ex' najbliższego sąsiada, czy są ‚imperf. con.' jakie święta ‚feriae' rybaków, że nikogo nie widzi ‚imperf. conj.' Żadne, ile wiem ‚quod sciam' rzekł ów, lecz tu nikt nie zwykł ryb łowić. Tak więc wczoraj dziwiłem się, coby się wydarzyło ‚accidisset.' Gniewał się ‚stomachor 555' Cannius, lecz cóż miał robić ‚faceret.'

48 Przykład bezwzględnéj surowości ‚severitas nihil nisi officium respiciens' dał ‚edo' na swym synu Titus Manlius Torquatus, ten sam, który młodzieńcem będąc w wojnie z Gallami z ogromnéj wielkości ‚eximia magnitudine' Gallem sam na sam się spotkawszy ‚singulari pugna congredior,' zabił go i złoty łańcuch z niego zdarty ‚detrăho' na szyi sobie zawiesił ‚collo suo circumdo' od którego zdarzenia ‚unde' potem Torkwatem się nazywał. Ten jako Consul wysłany z wojskiem na wojnę z Latinami, z ważnych przyczyn wydał był rozkaz ‚edico' ażeby pod karą śmierci ‚poena capitis' żaden ‚nequis' Rzymianin nie ważył się bez pozwolenia jego osobno ‚extra ordinem' spotykać się z nieprzyjacielem. Jednak że ‚Nihilo minus accidit.' tak się wydarzyło, że własny jego syn przeciw temu rozkazowi zgrzeszył. Wysłany na zwiady ‚ad hostes explorandos' z oddziałem konnicy ‚equites' napadł na Geminiusza Metiusza, zacnego i odważnego młodzieńca ‚nobilis et strenuus' rodem z Tusculum ‚oriundum' który w tym samym, co i on zamiarze wyjechał był ‚egredior' i od niego na pojedynek wyzwanym został ‚provoco, ut ferro secum certet. Przyjął wyzwanie Manliusz i tak mu się szczęśliwie powiodło ‚contigit', że zabił ‚obtrunco' przeciwnika, zbroję zdjąwszy z niego ‚spolia detraho' jako zwycięzca do obozu wrócił. Ale konsul nie puścił synowi bezkarnie ‚non pasus est impune fieri' tego zgwałcenia prawa ‚violare legem'; najprzód Manliusza wieńcem ze odwagę udarował, ale potem osmagać (caedi) rózgami i toporem ‚securi' głowę uciąć mu kazał.

49 Cajus Luscinius Fabricius. W wojnie z Pirrhusem królem Epiru szczególniéj się wsławili ‚insignem

gloriam parere sibi' Rzymianie męztwem i wielkością umysłu, osobliwie zaś C. L. Fabricius, sędziwy senator, który na małem przestając (paucis contentus) wiele odznaczył się (valeo) męztwem i radą. Po bitwie pod Herakleą w Lukanii posłany był z dwoma innymi Rzymianami do Pirrhussa względem wykupienia jeńców (de redimendis). król równie (non minus-atque) dumny jak wspaniałomyślny i bardziéj porywczy (acer) w robieniu planów (in concipiendis consiliis, niż wytrwały (constans), bardzo gościnnie (hospitaliter) przyjął (excipio) posłów w nadziei (spero) że przybyli z prośbą o pokój (petiturus) Chociaż bowiem za pomocą słoniów pod Herakleą zwyciężył Rzymian, to strata (clades) jaką poniósł (afficior) w bitwie tak dalece o męztwie go przekonywała, (tantam de virtute eorum opinionem concepit) iż sobie życzył ich przyjaźni (amicum sibi adjungo). Lecz posłowie jedynie tylko o wykupieniu jeńców mówili, czego im Pirrhus nie zdawał się odmawiać (preces repudiare.) Potém z Fabriciuszem sam na sam rozmawiał (in occulto colloqui) Słyszał był o jego ubóstwie (egestas) i dla tego spodziewał się, że go darami i obietnicami (larga promissa) sobie zjednać potrafi (sibi concilio) Ale Fabriciusz obojgiem wzgardził (repudio) Nazajutrz usiłował nagłym postrachem wzruszyć odwagę jego ‚subito terrore concutere.' Postawił (colloco) w pokoju za zasłoną (aulaeum) słonia ogromnéj (immanis) wielkości, który za danym znakiem, podczas gdy król spokojnie rozmawiał (placide colloqui) z Fabriciuszem, okropnie zaryczał (horrendum barritum tollo) i trąbą (proboscis) swoję Fabriciuszowi około głowy obwinął (circumdare) Ale nieustraszony Rzymianin z równie stałą odwagą uśmiechając się (subrido) rzekł do króla, ani złoto, któreś mi wczoraj ofiarował, ani słoń, którym dziś przestraszyć mnie chciałeś, nie zdoła zachwiać wierności mojéj dla ojczyzny (fidem labefactare). Król tą wielkością umysłu wzruszony (tanta indoles animi) oddał mu wiele jeńców bez okupu (pretium redemptionis).

50 Tenże sam Fabricius dał nieprzyjaciołom dowód

swéj rzadkiéj (singularis) poczciwości. Gdy go jako konsula wysłano przeciwko Pirrhusowi w krainie tarentińskiéj (in agro tarentino) stanął obozem (castra sua posuit). Tu odebrał list od lekarza królewskiego, w którym mu przyrzekał, że otruje (neco veneno) króla, gdyby mu nagrodę przyobiecał. Ale Fabricius za zezwoleniem (probo) senatu, całą rzecz Pirrhusowi odkrył (indico) nie wymieniając (celo) jednak zdrajcy (proditor) i przestrzegł go (moneo) aby ostrożniéj działał i uważał jakim ludziom powierzał swą całość (salus). Zdziwiony (obstupefieri tak wielkim poczciwości dowodem Pirrhus, miał zawołać. Łatwiéj zaiste byłoby słońce w swym biegu wstrzymać, niżeli Fabriciusza od poczciwości odwieść ‚averto' i zaraz Rzymianom odesłał wszystkich jeńców, których u siebie miał i Cyneasza powtórnie wyprawił do Rzymu aby prosił (o) pokój i przyjaźń. Rzymianie téż, aby się nie zdawali, że raczéj dla zysku ‚lucrum' niż w przywiązania do cnoty (studium virtutis) wzgardzili zdradą, z swéj strony (et ipsi) tyluż (totidem) jeńców królowi odesłali.

Trzydzieste ósme ćwiczenie.

1 Pausanias Lacedaemończyk wielki człowiek, lecz zmienny w każdym rodzaju życia był; albowiem jak cnotami zajaśniał, tak w występkach był pogrążony. Jego najsławniejszy czyn jest, bitwa pod Plateami (eae) albowiem pod jego dowództwem Mardonius, wielkorządca królewski rodem Med, króla zięć, między Persami i najdzielniejszy i pełen rady z dwakroć sto tysięcy pieszych i dwadzieścia tysięcy jezdzców od szczupłéj garstki greckiéj rozproszony został i (w) téj potyczce sam wódz poległ, którem zwycięztwem wyniesiony Pausanias nadzwyczajnie (plurima) wichrzyć zaczął i większych (rzeczy) pragnąć, która rzecz wyszła mu (ei 390) na zgubę. Albowiem gdy nieprzyjazne zamiary, które był przeciw ojczyznie powziął, wyjaśniły się były i gdy sam do świątyni Minerwy uciekł był, zaraz ephorowie drzwi tej świątyni zawalili i dach znieśli,

aby tym łatwiéj pod gołem niebem (sub divo) zginął. Tak Pansaniasz wielką wojny chwałę szpetną śmiercią splamił.

2 Cimon Miltiadesa syn, Atheńczyk szybko do panowania (principatus) przyszedł, miał bowiem dosyć wymowy nadzwyczajną (summus) szczodrobliwość wielką znajomość, tak prawa cywilnego jak wojskowości, gdy (quod) z ojcem (Miltiadesa) w wojskach przebywał (versor). Tak więc i lud miejski w swojéj trzymał mocy i u wojska bardzo wiele znaczył (valeo) powagą. Najprzód (jako) wódz nad rzeką Strymon (mona) wielkie wojska Thraków rozproszył (fugo) miasto Amphipolis założył (constituo) i tamże (eoque) dziesięć tysięcy Atheńczyków na osadę posłał. Tenże powtórnie pod Micale (eu) Cyprijczyków (priorum et nicum) i Phoeniczyków flotę (z) dwieście okrętów pokonaną (devictus) zabrał i tegoż samego dnia równego szczęścia na lądzie doznał (utor) Albowiem zabrawszy nieprzyjacielskie okręty zaraz z flotty wojska swoje wyprowadził i barbarzyńców bardzo wielką moc jednem natarciem (concursus) zniósł (prosterno). Przez które zwycięstwo wielką opanował (potior) zdobycz. Gdy niektóre wyspy dla uciążliwości (acerbitas) panowania odpadły były (deficio) dobrze usposobione (animatus) utwierdził, odpadłe (alienatus) do powinności powrócić przymusił. Scyrus, który w owym czasie Dolopowie (Dolŏpes) zamieszkiwali, że się zuchwaléj stawiali (contumacius se gerere) wypróżnił ‚vacuefacio i mieszkańców dawnych z miasta i wyspy wyrzucił, role obywatelom rozdał ‚divido' Thasiów ufnych w bogactwa ‚opulentia fretus' przybyciem swojem złamał. Z tych łupów ‚manubia zamek Ateński ozdobiony został, któremi rzeczami gdy Cimon w państwie najbardziéj zasłynął ‚floreret', popadł w tę samę zazdrość, w którą ‚jego' ojciec i inni ‚ceteri' Atheńscy możnowładzcy ‚principes' popadli byli. Albowiem głosami skorupkowemi ‚testarum suffragiis ‚na' dziesięć lat wygnania skazany został ‚mulfatus est którego to czynu rychléj ‚celerius' Atheńczykowie jak i sam pożałowali ‚poenitet me' Albowiem gdy on mężny umysłem zazdrości niewdzięcznych obywateli ustąpił i

‚cedo' rychło ‚confestim' znanego jest męztwa pragnienie ‚desiderium' nastąpiło w wojnie Lacońskiéj ‚conico' Tak więc po roku piątym, jak był wygnany, do ojczyzny odwołany został. On zaś że był gościem ‚hospes' Lacedaemończykow, dobrowolnie ‚sua sponte' pojechał i pokój między dwoma najpotężniejszemi państwami wyjednał. Niedługo potem ‚neque ita multo post' z dwustu okrętami do Cyprus posłany w mieście Citium umarł. Tego Atheńczykowie nietylko w wojnie, lecz i w pokoju długo pożądali, był bowiem tak szczodrobliwy ‚tanta liberalitate', że w ogrodach swoich i folwarkach, których miał wiele ‚abundo', stróża nie miał żadnego, aby tych rzeczy używali ludzie, jakichby chcieli; zawsze służący szli za nim z pieniędzmi, aby gdyby kto pomocy ‚ope' jego potrzebował ‚perf. conj.' zaraz dać mógł i nie zdawał się odmawiać odwłoką. Często gdy kogo mniéj dobrze ubranego widział, swój płaszcz dawał, wielu zbogacił wielu ubogich zmarłych, którzy nie mieli, za coby byli pochowani ‚unde efferrentur' swoim kosztem pogrzebał. Gdy tak żył, bynajmniéj dziwić się niemożna, że i życie jego bezpieczne nie miało ‚careo' zasadzek i śmierć przykrą była dla wszystkich.

3 Themistocles. Neoclesa syn Atheńczyk. Tego błędy poczynającéj ‚ineuntis' młodości wielkiemi naprawione są cnotami, tak dalece, że nikt nie bywa nad niego przenoszony, a mało ‚pauci' za równych uważanych ‚putentur.' Lecz od początku zacząć trzeba. Ojciec jego Neocles szlachetny ‚generosus' był. Ten ‚za' żonę Acharnańską ‚nanus' obywatelkę pojął, z któréj urodził się Themistocles, który gdy mniéj podobał się rodzicom ‚quum minus probatus esset parentibus' że i zbyt wolno żył i gospodarstwa zaniedbywał, od ojca wydziedziczony został, któraż to wzgardza nie złamała go, lecz podniosła. Albowiem gdy osądził ‚judico' że bez największéj usilności ‚industria' nie zdoła jéj zatrzeć ‚exstingui', cały się oddał ‚dedit' rzeczypospolitéj. Wiele w sądach prywatnych przebywał ‚versor' często na zgromadzeniu ludu występował ‚prodeo'

żadna rzecz ważniejsza bez niego nie działa się prędko, czego było potrzeba, wynajdywał: O obecnych rzeczach jak najtrafniéj ‚verissime' sądził, i o przyszłych jak najbystrzéj ‚callidissime' wnioskował. Przez co stało się, że w krótkim czasie wsławił się. Najprzód Corcyrejczyków ‚reos' złamał, poczem morskich rozbójników ścigając ‚consectando', morze bezpiecznem uczynił ‚reddo'. W czem nietylko wzbogacił ‚divitiis orno' lecz także najbieglejszymi w wojnie morskiéj uczynił Atheńczyków. Co jak zbawiennem było dla całéj Graecyi, przekonano się ‚cognitum est' w wojnie perskiéj, gdy Xerxes i morzem i lądem wojnę całéj wydawał Europie, z tak wielkiemi wojskami, jakich ani przedtém, ani potém nikt nie miał ‚quisquam'. Jego bowiem flota z tysiąc dwieście okrętów wojennych składała ‚iuit' i z dwóch tysięcy przewozowych lądowe zaś wojska ‚składały się' z siedemkroć sto tysięcy pieszych a czterykroć sto tysięcy jazdy. O którego przybyciu gdy się wieść w Graecyi rozeszła ‚esset perlata' Atheńczykowie posłali do Delph, chcąc się poradzić Apollina, coby mieli robić, którym Pythia odpowiedziała, aby się murami drewnianemi obwarowali. Gdy nikt, czegoby bożek chciał, nie domyślał się ‚intelligo' Themistocles przekonał lud, że radą jest Apollina, aby się na okręty i swoje ‚rzeczy' poznosili ‚confero'; to bowiem od bożka oznaczone jest ‚przez' mur drewniany. Taką radę pochwaliwszy ‚probato' dodają do powyższych tyleż okrętów trójrzędowych i swoje wszystkie rzeczy, ruchome ‚quae moveri poterant' do Salaminy ‚acc. ina.' znoszą zamek kapłanom i kilku ‚pauci' starszym ‚majores natu' poruczają resztę miasta opuszczają. Tego rada wielu ‚plerisque' miastom niepodobała się i na lądzie walczyć bardziéj podobało się. Tak więc wysłani byli wybrani ‚delectus' z Leonidą Lacedaemończyków królem którzyby Termopyle ‚ae' zajęli i barbarzyńców od Graecyi odparli. ‚odpędzić' Ci siły nieprzyjaciół nie wstrzymali i na temże miejscu wszyscy zginęli. Lecz flota wspólna Graecka z trzechset okrętów ‚genit.' w któréj dwieście okrętów było Atheńskich najprzód pod Artemisciem mię-

dzy Euboeą i stałym lądem z flotą królewską ‚classiarii regis' starła się; cieśniny bowiem Themistocles szukał, aby mnogością nie był otoczony. Tu lubo z równym szczęściem ‚pari proelio discesserant' wyszli, jednakże na tem miejscu nie ważyli się pozostać. Przez co się stało ‚quo factum est' że od Artemisium odpłynęli ‚discedo' i pod Salaminą z flotą stanęli ‚classem constituerent'. Lecz Xerxes Thermopyle zdobywszy, zaraz zbliżył się ‚protinus accessit' do miasta i to gdy nie było broniących ‚abl. abs. defendentibus) kapłanów, których w zamku znaleźli byli, pożarem zburzył ‚deleo', którą wieścią przerażone okrętowe wojsko ‚classiarii' gdy pozostać nie śmiało i gdy wielu napominało, aby do domów swoich udali się ‚discedo': Themistocles jeden się oparł: że wszyscy ‚universi' mogą wydołać ‚pares esse posse' twierdził ‚ajo' rozproszeni zaś zginą. Których gdy mniéj, jak chciał ‚vellet' poruszył ‚imperf. conj.' w nocy ze sług swoich najwierniejszego do króla posłał, aby mu doniósł: że przeciwnicy jego są w ucieczce, którzy jeżeliby się rozjechali ‚plusq. conj. od discedo', z większą pracą, w dłuższym czasie wojnę ukończy ‚conficio', gdy pojedyńczych ścigać byłby przymuszony, których gdyby zaraz napadł, w krótkim ‚czasie' wszystkich zniesie ‚opprimo'. Tę rzecz usłyszawszy barbarzyniec, nazajutrz w najniekorzystniejszém ‚alienissimus' dla siebie miejscu w tak dalece ‚adeo' ciasnem morzu bitwę stoczył ‚confligo' że mnogości okrętów rozwinąć nie mógł. Zwyciężony więc został bardziéj ‚magis' radą Themistoclesa, niż bronią Graecyi.

Xerxes choć niepomyślnie rzecz poprowadził ‚male rem gesserat' jednak tak wielkie jeszcze miał resztki wojsk, że i z temi pognębić mógł nieprzyjaciół, dla czego Themistocles uwiadomił go, że się na to zanosi ‚id agi' żeby most, który on na Hellesponcie był wystawił ‚facio' miał być zniesiony ‚dissolveretur' i powrót do Asii miał być odcięty ‚reditu excludi' Tak więc Xerxes jak najprędzéj do Asii powrócił i sądził się być od Themistoclesa nie pokonanym ‚superatum' lecz ocalonym. Tak jednego męża roz-

tropnością Graecya oswobodzoną została, i Europie uległa Asia. To było drugie ‚alter' zwycięztwo, które z Marathońskiem mogło równać się pogromem ‚tropheum'; albowiem równym sposobem pod Salaminą małą liczbą okrętów ogromna ‚maxima' flota zwyciężona została.

Wielkim w téj wojnie Themistocles był, nie mniejszy ‚nec' w pokoju. Gdy bowiem Phalericki ‚reus' port ani wielki ani dobry był, ‚za' jego radą potrójny Pirejski ‚Piraeus' port był założony i murami otoczony, że samo miasto użytecznością przewyższał. Tenże mury Atheńczyków odnowił z szczególnem niebezpieczeństwem swojem. Jednakże nie uszedł obywateli swoich zazdrości, głosowaniem bowiem skorupkowem ‚testarum suffragiis' z miasta wywołany ‚ejectus' do Argos ‚na' mieszkanie schronił się ‚concedo essi' Tu gdy dla wielu jego cnót z wielką zacnością ‚430' żył, Lacedaemończycy do Athen posłów wyprawili, którzyby go nieobecnego oskarzyli, że związek ‚societas' z królem perskim zawarł ‚myśl Lacedaem.' Dla czego nieobecny o zdradę potępiony został i gdy się w Argos ‚Argis' nie dość bezpiecznym być widział do Corcyry', ‚wyspa' wyniósł się; a ztąd do Admeta Molossów króla, z którym miał gościnę ‚już dawniéj' uciekł się. Tu gdy przybył i obecnie ‚in praesentia' króla nie było, córeczkę jego maleńką porwał i z nią się do kaplicy ‚sacrarium', która z wielką była czczona świętością ‚caerimonia' rzucił. Ztąd nie wyszedł wprzody, aż król podawszy mu prawicę, wiarę mu zapewnił, ‚in fidem reciperet' któréj też dotrzymał praestare'. Albowiem gdy od Lacedaemończyków i Atheńczyków był urzędownie ‚publice' żądany ‚exposceretur' błagającego nie wydał i napomniał, aby o sobie radził ‚380' Tak więc do Pydny go odprowadzić ‚deduci' rozkazał i straż ‚praesidium' mu dodał ‚do'. Tu na okręt, wszystkim nieznany żeglarzom wsiadł ‚ascendo' Dla czego gdy burzą wielką do Naxus był niesiony, gdzie wtenczas Atheńskie było wojsko; czuł Themistocles, gdyby tamże ‚eo' dostał się był ‚pervenio' żeby musiał zginąć ‚sibi esse pereundum' Tą koniecznością zmuszony, kapitanowi ‚dominus'

okrętu, kimby był, otwiera, wiele obiecując, gdyby go ocalił. Jakoż on ‚at ille' zlitowawszy się nad sławnym mężem ‚gen.' dzień i noc zdala od wyspy okręt trzymał na kotwicath i nikomu ‚neque quemquam' z niego wyjść nie pozwolił. Ztąd do Fphěsu przybył i tam Themistoclesa wysadza, któremu on za zasługi potem wdzięcznością się odpłacił. Ztąd do Artaxerxesa list posłał: Themistocles przybywam ‚474' do ciebie, który najwięcéj złego ze wszystkich Graeków domowi twemu wyrządziłem, gdy przeciwko ojcu twemu wojowałem i ojczyzny mojéj broniłem. Tenże sam daleko więcéj dobrego zrobiłem, gdy ‚postquam' w w bezpieczeństwie ‚tutus' ja sam. a on w niebezpieczeństwie być zaczął. Albowiem gdy do Asii powrócić chciał, po stoczeniu bitwy ‚abl. abs.' pod Salaminą, listownie go uwiadomiłem, że mają na myśli ‚id igi', aby most, który on na Hellesponcie zrobił był, był zerwany; którem doniesieniem on od niebezpieczeństwa został uwolniony. Teraz zaś uciekam się do ciebie, wypędzony z całéj Graecyi, twojéj prosząc przyjaźni, któréj jeżeli dostąpię, nie mniéj ‚ze' mnie dobrego przyjaciela mieć będziesz, jak on doznał dzielnego nieprzyjaciela. O to zaś proszę, abyś o tych rzeczach, o których z tobą pomówić chcę, rok mi czasu pozwolił ‚des', po upływie którego ‚eoque transacto' mnie do siebie przyjść pozwolił ‚patior'

Tego król wielkość umysłu podziwiając, i pragnąc takiego męża sobie zjednać ‚conciliari' zezwolił ‚veniam do' On cały ten czas naukom i mowie perskiéj poświęcił ‚dedit', ‚w' których tak się wyćwiczył, że daleko płynniéj ‚commodius' powiadają ‚dicatur' u króla wyrażał się ‚verba fecisse' niż ci zdołali ‚poterant' którzy w Persyi ‚Persis idis' byli urodzeni. Ten gdy królowi wiele był przyobiecał, wielkiemi darami od Artaxerxesa udarowany do Asii powrócił i mieszkanie w Magnesii założył. Albowiem i to miasto król mu był darował, temi słowy: aby ‚quae' mu chleb dawało, z któréj okolicy pięćdziesiąt talentów corocznie przychodziło ‚redibant', Lampsăcus, zkądby wino brał. Tego do naszéj pamięci dwa pomniki pozostały:

grobowiec blizko miasta, w którym jest pochowany i posągi na rynku w Magnesii.

Alcibiades Cliniasza syn, Atheńczyk W tym natura, coby dokazać mogła. zdaje się że doświadczyła. Wiadomo bowiem wszystkim ‚constat inter omnes', którzy o nim ‚do' pamięci podali, że nikt nad niego nie był sławniejszym ‚excellens' tak ‚vel' w błędach jak w cnotach. Zrodzony w najświetniejszem państwie, ze wszystkich wieku swego młodzieńców był najurodziwszym i do wszystkich rzeczy zdolny. Wodzem był naczelnym na lądzie i morzu i tak wymowny, że mu się w mowie ‚w mówieniu' nikt oprzeć nie mógł, pracowity, cierpliwy szczodrobliwy, okazały w życiu, przystępny, czarujący. Tenże sam razem ‚simul' rozwiozły, niewstrzemięźliwy pokazywał się ‚reperiebatur.' Tak, że wszyscy dziwili się, że w jednym człowieku tak wielkie jest niepodobieństwo i tak sprzeczne przyrodzenie. Wychowany w domu Periklesa, pasierbem bowiem jego był, ‚jak' powiadają, wyćwiczony od Sokratesa. W wojnie peloponneskiéj ‚za' jego radą i powagą Atheńkowie wojnę Syracusanom wypowiedzieli i on sam wodzem był obrany. Tę gdy przygotowywano, ‚imperf. con. pas.' jednéj nocy wszystkie Hermy ‚ae' które w mieście Athenach były, zrzucone zostały, oprócz jednego. To gdy jawnem było ‚appareret' że nie bez wielu spółudziału ‚consentio' stało się, wielki pospólstwo strach ogarnął ‚multitudini timor injectus est' i wielu podejrzywało, że się stać może, iż nagłym jakim zamachem ‚vi' wolność ludu przytłumioną zostanie ‚opprimeretur.' To najbardziéj przypadać ‚convenit' na Alcibiadesa zdawało się, że potężniejszym był ‚esset' niż prywatny. Wielu bowiem szczodrobliwością sobie zobowiązał był, wielu także usługą swoją rynkową ‚obroną, sobie zjednał ‚suos reddiderat' Zkąd poszło, że wszystkich oczy na się zwracał i nikt ‚neque quisquam' mu w państwie ‚za' równego nie uchodził ‚poneretur. Tak więc nie tylko nadzieję w nim mieli bardzo wielką, ale i bojaźń; albowiem i szkodzić mógł bardzo wiele a i być użytecznym; nieprzyjaciele więc jego w obecnym czasie wstrzy-

mali się ‚quiesco' i owego czasu oczekiwali, w którymby z flotą wypłynął ‚exisset'. Gdy ‚postquam' zaś sądzili, że do Sicilii przybył, nieobecnego, że święte rzeczy naruszył był ‚sacra violare zdanie oskarzycieli' obwinili go. O któréj rzeczy gdy mu zwiastun od urzędu posłany został, aby do domu dla bronienia sprawy ‚ad causam dicendam' powracał; wolał być posłusznym i na trójrzędny okręt, który był posłany, wsiadł. Tym do Thurii we Włoszech zawieziony, wiele ze sobą rozważając ‚reputo' o nieumiarkowanem obywateli swoich okrucieństwie względem ‚in' przedniejszych, za najużyteczniejsze uznał ‚fore credidit' zagrażającéj uniknąć burzy i potajemnie się od straży ‚custodes' wymknął i ztąd najprzód do Elidy, ‚Elis' potem do Theb przybył. Skoro zaś usłyszał, że na śmierć ‚capitis' skazany został, do Lacedaemonu wyniósł się i tam jak sam głosić zwykł był, nie przeciw ojczyznie lecz nieprzyjaciołom swoim wojował, że ciż nieprzyjaciołmi byli ‚essent' i państwa. Tak więc ‚za' jego radą Lacedaemończykowie z królem Perskim zgodę uczynili, potem Decelea w Attice obwarowali. Za jego sprawą ‚opera' Jonią od związku odciągnęli Athończyków. Co gdy się stało, wojną przemagać zaczęli.

Jednakże ‚neque vero' temi rzeczami Lacedaemończykowie nie stali się przyjaciołmi Alcibiadesa ‚dat.' jak obawą od niego odstręczyli się ‚abalienati. Albowiem gdy bystrego ‚acer' męża celującéj roztropności we wszystkich rzeczach doznali ‚cognosco' lękali się, aby miłością ojczyzny powodowany, kiedyś od nich samych nie odpadł, a z swoimi się nie pojednał. I tak namyślać się poczęli, jakimby go sposobem zabili. To Alcibiadesowi długo ukrytem być ‚celari' nie mogło, był bowiem dziwnéj przenikliwości, że zwiedziony być nie mógł. Tak więc do Tissaphernesa wielkorządzcy Dariusza się udał, którego najściślejszéj, intimus' przyjaźni wkrótce dostąpił ‚parvenio'. Gdy zaś Athończyków potęgę, po niepomyślnych wypadkach ‚male gestis' w Sicilii, słabieć ‚senesco' przeciwnie Lacedaemończyków siłę ‚potentia' wzrastającą widział, począt-

kowo z Pisandrem praetorem Atheńskim przez pośredników układa się o powrocie. Od tego opuszczony przez Thrasybula od wojska jest przejęty i wodzem mianowany u Samos i uchwałą ludu odwołany ‚restituitur' i nieobecny, równem dowództwem przełożony razem z Thrasybulem. ‚Pod' ich dowództwem tak wielka zmiana rzeczy zaszła, ‚że Lacedaemończykowie, co nieco przedtém zwycięzcami byli, przestraszeni o pokój prosili. Zwyciężeni bowiem byli ‚w' pięciu potyczkach lądowych, trzech morskich, w których dwieście okrętów trójrzędowych utracili byli. Alcibiades razem z kollegami odzyskał Jonią, Hellespont wiele prócz tego miast graeckich, które na brzegach morskich Asii położone były, między niemi Byzantium i nie mniéj wiele radą do związku pozyskał ‚adjunxerat' że względem ‚in' pobitych, łagodności używał ‚clementia usus fuerat.' Tak zdobyczą obładowani ‚onustus' zbogaciwszy wojsko, dokonawszy ‚gestis' wielkich rzeczy do Athen powrócili. Całe miasto na ich spotkanie wyszło do Piraeu gdyż oczekiwanie Alcibiadesa było tak wielkie, że do jego triremu wszyscy zbiegali się, jak gdyby sam jedyny przybywał. Takie bowiem lud miał przekonanie ‚sic populo erat persuasum' że i dawniejsze niepomyślności i obecne powodzenie przez niego ‚ejus opera' nadały się. Tak więc i utratę Sicilii i Lacedaemończyków zwycięztwa winie swojéj przypisywali, że takiego męża z państwa wygnali byli ‚zdanie Atheń.' i nie ‚neque' bez przyczyny tak sądzić zdawali się, albowiem skoro dowództwo ‚praesum' wojska objął, nieprzyjaciele, ani na lądzie ani na morzu oprzeć się ‚pares esse, Atheńczykom nie zdołali. Ten jak tylko ‚ut' z okrętu wystąpił, wszyscy jemu jednemu towarzyszyli i co nigdy przedtém nie było we zwyczaju ‚usu venerat' jak tylko zwycięzcom w Olympii wieńcami złotemi i spiżowemi od ludu był obdarzony. On płacząc taką przychylność obywateli swoich przyjmował, przypominając sobie przykrość dawniejszego czasu. Skoro do miasta przybył, zgromadzenie ludu zwoławszy i tak przemówił, że wszyscy jego przygodę opłakiwali. Przywrócone więc mu zo-

stały publicznie dobra i ciż sami owi Eumolpidowie ‚dae' kapłani napowrót zdjąć klątwę ‚resacro' byli przymuszeni, ktorzy go byli przeklęli, i słupy owe, na których wyklęcie to było napisane. w morzu zatopione zostały. Ta Alcibiadesa uciecha ‚laetitia' nie była długotrwała, albowiem z flotą do Asii wypłynąwszy ‚profectus' że pod Cymen mniéj podług życzenia ‚ex sententia' rzecz wykierował; w nienawiść popadł spółobywateli; sądzili bowiem, że on wszystkiego dokonać może. Zkąd poszło ‚fio', że wszystko mniéj pomyślnie ‚prospere facta' zdziałane, jego winie przypisywali i obwiniali go ‚pass.' że jako wódz od perskiego króla przekupiony, Cyme ‚acc. en' zdobyć nie chciał (zdanie Athen). Przez co stało ‚fio' się, że nie obecnemu dowództwo odjęli i innego na jego miejscu naznaczyli O czem on gdy usłyszał ‚wprzód' do domu powrócić nie chciał, i wyniósł się do Pactye (ac. en) i tam trzy zamki obwarował i zebrawszy garstkę ‚wojska' do Thracii wkroczył, aby się raczéj barbarzyńców jak Graeków zdobyczą zbogacić. Z któréj to rzeczy zasłynął tak chwałą jak bogactwy i wielką sobie przyjaźń z niektórymi królami Thracii zjednał ‚comparaverat' Gdy Atheńczykowie pokonani zostali ‚abl. absol.', te ‚eadem' miejsca niedość bezpieczne mu się być zdawały; dla czego głębiéj ‚penitus' w Thracii się nad Propontis ‚idis' ukrył, gdzie spodziewał się najłatwiéj swoją fortunę módz utaić ‚occuli' fałszywie. Albowiem Thrakowie gdy poczuli, ‚plusq. conj' że on z wielkiemi pieniędzmi ‚sing' przybył, zazadzki zrobili, co był przyniósł, unieśli ‚abstulerunt' lecz jego samego schwytać nie zdołali. Gdy więc żadne miejsce dla potęgi Lacedaemończyków bezpiecznem mu się być nie zdawało, do Pharnabaza do Asii przeniósł się ‚transeo' którego ‚quidem' tak dalece ujął swą uprzejmością, że nikt nie był mu przyjaźniejszy. Albowiem dał mu Grunium zamek we Phrygii, z którego po pięćdziesiąt talentów dochodu pobierał ‚capio'. Z którego szczęścia ‚fortuna' Alcibiades nie był kontent, ani ‚neque' ścierpieć mógł, żeby Atheny zwycięzone Lacedaemończykom służyły. Tak więc rozmyślać

począł jakimby sposobem ojczyznę wyzwolić mógł. Lecz widział, że tego bez króla perskiego dokazać niepotrafi i dla tego ‚jako' przyjaciela zjednać ‚adjungi' sobie pragnął.

Co gdy knował Lysander Lacedaemończyk Pharnabazowi oznajmia, że to, ‚plur.' na co się król z Lacedaemończykami zgodził ‚quae regi cum L essent' spełznie na niczem ‚irrita fore' gdyby ‚nisi' Alcibiadesa żywego lub umarłego nie wydał ‚nisi tradidisset'. Nie zniósł tego wielkorządca i zgwałcić łaskawość jak króla potęgę nadwerężyć wolał. Tak więc posłał, którzyby Alcibiadesa zabili, gdyby był we Phrygii i ‚w' podróż się do króla wybierał ‚compararet' Owi gdy go żelazem napaść aggredior' nie ważyli się, w nocy drew naznosili na około chaty, w której odpoczywał i takową ‚eamque' podpalili. On zaś trzaskiem ‚sonitus' płomienia przebudzony, gdy mu miecz został usunięty, poufałego swego puginał ‚subalare telum' porwał. Albowiem był z nim pewien z Arcadii gość ‚hospes', który od niego odadlić się ‚discedo' nie chciał ‚plusq.' Temu rozkazuje iść za sobą i co obec ‚in praesentia' odzieży ‚plur.' było, pochwycił, tę w ogień wrzuciwszy, ejectis przez' płomień przeszedł, którego skoro barbarzyńcy uciekającego widzieli, pociskami zdala ‚emĭnus' puszczonemi ‚mitto' zabili i głowę jego do Pharnabāza odnieśli. Niewiasta zaś pewna, która z nim żyć zwykła była, pożarem budynku umarłego spaliła. Tak Alcibiades lat około czterdzieści mając ‚natus' życie zakończył (diem obiit supremum.)

Wyższa Szkoła Pedagogiczna BIBLIOTEKA GŁÓWNA w Kielcach

Liczby w nawiasach, lub też między kommatami umieszczone, oznaczają paragrafy łacińskiej Grammatyki. Następuje słowniczek.

A

A et, at, atque; aby ut; po praes. lub fut. następ. praes. po jakim czasie przeszłym, następuje imperf. conjunct W znaczeniu, tak że równie z conjunct.
aby nie, ne z conjunct.
aby nie quin § 510,
Aborigĭnes krajowcy.
Adrumetum miasto.
Aedui narod.
Aegyptus f. Aegypt.
Aegypski aegyptius
Aenēas ae, am, a.
Aesopus.
Aethiops pis.
Agesilāus
albo aut-aut
albowiem nam, namque quip pe; enim (postposit).
Alexander-dri.
Alpy Alpes, ium.
amphitheatr amphitheatrum
Amphictiŏnes.
ani nec, neque.
ani wprawdzie ne quidem.
Apollinaris.
Arab Arabs ăbis.
arabski arabicus.
Archon, ntis.
Aruns, ntis.
Arar abl. i.
Assyryjski Assyrius.
Astyăges gis.
Atheńczyk, atheński Atheniensis.
Atheny Athenae-arum.
atoli tamen.
autor auctor oris.
Augustus i.
aż quam, priusquam.
ażby donec.
aż do usque (po rzeczow.)

B

babka avia.
Babylon onis f.
Bacchus, Liber eri.
baczę intueor z acc.
baczny intentus.
bsgnisko palus udis f.
bajka fabula.
balearius
balsamuję condio, ivi, itum.
bankier fenerator.
bardzo valde, admŏdum, magnopere, vehementer (per.
bardzo sławny celeberrimus.
bardziéj magis, najbardziéj maxime.
barbarzyniec, barbarzyński barbărus.
barki huměri orum.
barwierz tonsor-oris.

barwierka tonstricŭla,
baszta castellum
bawię delecto
bawię się gdzie, vesor, moror.
belgicus.
bez sine z Ablat. 305.
bezbożny impius.
bezbożność impietas.
bezbronny inermis.
bezczelny impūdens ntis, petulans; ność-ntia.
bezdroże invius locus m.
bezdrożny invius.
bezkarnie impūne.
bezkrólewie interregnum.
bezładna ucieczka effusa fuga.
bezpieczeństwo securitas.
bezpieczny tutus, securus.
bezskuteczny irritus.
bezwstydny impūdens - dność- pudentia.
będzie zob. jestem.
biada vae 374
biały albus, candidus.
biję się pugno, caedo īdi esum·
bicz virga f.
biedź curro, cucurri, cursum 3.
bieg cursus-us.
biegły w czem peritus z gen. 408
biesiaduję epŭlor, epulatus sum
biorę sumo si tum.
bitwa pugna, proelium, ochota do bitwy cupiditas pugnandi.
błagam supplico - avi - atum, z dat.
oro, obsēcro aliquem; błagający supplex, icis.
błąd error oris, vitium.
błądzę, błąkam się, erro, oberro, pecco, deficio.
błąkająca gwiazda planeta m.
blask splendor.
blednąć palleo, expallesco.
błędnie vitio.
blizko prope, propius, proxime
blizki propinquus.
bliźnięta gemini
błogi laetus.
błogo, cześć wam! macti virtute estote.
błysk fulgor-oris.
błyskawica fulgur ūris n.
błyskanie fulguratio f.
błyszczę fulgeo si, fulgens.
bocian ciconia.
bóg bożek deus 30.
bogactwo divitiae-arum opes.
bogaty, bogacz, dives-itis, opulens v. opulentus, locuples ētis.
bój acies ei.
bojaźliwy timidus
bojaźń timor, metus.
boję się timeo ui; metuo ui.
bok latus ĕris n.
boleję doleo-ui.
boleść dolor oris m,
bolesno mi jest acerbum est.
bór silva f.
boski divinus.
bóstwo numen inis, n.

bowiem enim (po wyrazie)
bożek deus.
brakuje deficio 333 desideratur, nie wiele brakuje haud multum abest-quin.
brama porta.
bransoletka armilla.
brat frater tris.
bratobójca fratricīda ae.
broda barba.
broń arma orum n.
bronię defendo ndi nsum 228 prohibeo; bronić kogo patrocinor alicui.
brud sordes f.
brudno jest sordidum.
Bruttii lud.
brzeg morski littus oris n.
brzeg rzeki ripa f.
brzydzę się fastidio 4.
budynek aedificium n.
buduję aedifico.
budzę excito.
bujam sobie vagor.
burza procella, tempestas atis
burzę diruo ui utum
być bywać sum, fui esse.
bydło armentum pl. armenta.
byleby tylko nie, modo ne.
byk taurus.
byłbym conj. od sum, esse.
były consul proconsul.
bynajmniéj minime, nequaquam, minime gentium 401.
bystry rapidus, acer.
bystro acute.

C

Cadix Gades
Cajus Caesar ăris.
cały totus ius III universus.
całkiem omnimo, penitus.
Cannae-arum, cannensis.
Carthago ĭnis f.
Carthaginiensis, punicus, Poenus Karthagińczyk.
Caspius.
Catilina ae.
cel, w tym celu, eo consilio.
celuję excello, praesto z dat.
celujący praestans ntis.
cena pretium.
cenię aestimo, duco-xi-ctum. facio, pendo 414; najwięcéj maximi estimo.
cera color-oris m.
Cerberus-ri.
Ceres-ĕris bogini zboża.
Cesarz Imparator-oris.
chata casa.
chcę volo 263.
chciwy cupidus 408 appetens-entis.
chciwość cupiditas lucri, avaritia.
chełpię się jacto, glorior 454.
chełpliwy jactans, glorians.
chełpliwość ostentatio.
chęć studium, voluntas.
chętnie libenter.
chleb panis m.
chłopiec puer-eri.

chluba ostentatio.
choć, chociaż quamquam; et si z conj.
chodzę ambŭlo.
chorągiew signum.
choroba morbus m.
chory aeger, aegrotus.
chowam celo z acc.
chróst sarmentum pl. sarmenta
chudość macies ei.
chudoba paupertas, atis.
chwałę laudo, probo.
chwalebny laudabilis, gloriosus
chwała gloria, laus-dis.
chwalca czyni, laudator-trix
chwila, chwilka momentum.
chwytam capio cepi captum 222 się amplector exus sum
chytry callidus; trość-ditas.
ciało corpus ŏris n.
ciasny angustus: miejsce angustiae-arum.
ciągły continuus, perpetuus,
ciągle continuo, perpetuo, etiam atque etiam, w ciągu intra.
ciągnę traho xi ctum; o (wojsku) iter facio maszeruję.
Cicero-ōnis mówca.
ciecz liquor oris m.
ciemny tenebrosus.
cień umbra f.
cienki tenuis.
ciepło calor-oris m.
ciernię spina f.
cierpię patior; passus s. labōro.
cierpienie dolor, malum.
cierpliwy patiens-ntis.
cierpliwie patienter.
cieśnina (morska) fretum.
cieszę się gaudeo gavisus s. laetor delector z ablat. fruor 454.
cieszę kogo consŏlor.
ciężar onus ĕris n.
ciężko graviter zob. trudny.
Cilicius
Cimbri (naród)
Cinna ae.
Cisalpīnus z téj strony Alp.
cisnę premo-essi essum.
329 cisza silentium; morza quies maris.
cnota virtus-utis f.
ciżba turba.
codzienny quotidianus.
codziennie quodidie, indies
codopiero modo.
cofam się recipio me, recēdo essi.
co quid 156
co innego aliud
cokolwiek aliquid, quidqui aliquantisper.
Consul-ūlis; były l. Consular
Corcyra f. wyspa.
Corinthus i f. miasto.
córka filia (filiabus)
corocznie quotannis
coś aliquid
Creta cretensis.
Crotoniatae.
Crustumini naród

Ctesiphon.
cud miracŭlum n.
cudny zob. piękny
cudzoziemski peregrinus
curŭlis
Cumae-arum (miasto)
ćwiczę exerceo-ui-itum; erudio īvi, ītum.
ćwiczenie exercitatio f.
czy-czy utrum-an.
Cyme acc. en.
Cyprus f. wyspa
czarny niger-gri.
czarujący blandus
czas tempus ŏris n. otium.
czcigodny venerabilis
czczę colo-ui-ultum, honōro
czciciel cultor-oris
czego zob. co
czekam exspecto, maneo; na kogo praestŏlor z dat.
czekaj! heus tibi.
czepiam się cohaereo - aesi- aesum.
czerpię haurio hausi, stum
czerwony ruber bri rubicundus
cześć honor oris m. cześć wyrządzić komu, honore alicui prosĕquor.
często, częstokroć saepe 291 crebro.
członek artus-us, membrum n.
człowiek homo-ĭnis.
czołgam się repo - psi ptum, repto.
czoło frons tis f.
czołobitność oddać adoro.
cztery quatuor, c. razy (kroć) quater.
czterokonny wóz quadriga
cztery dni quatriduum
czuję sentio, sensi, sensum
czujność vigilantia
czujny vigilans ntis.
czuwam vigilo, nad czem caveo,
czuwanie vigiliae
czy ne, num 295 czy nie, nonne
czyj zob. który
czyby przypadkiem num forte
czyn factum n. res gestae, actum, facinus-ŏris.
czynię facio 223, reddo.
czynność actio, agitatio, negotium; do czynienia ad agendum.
czynny industrius
czyszczę purgo
czysty purus.
czytam lego, legi lectum, c. głośno recito.

D

Dać patior 256.
dach tectum, do szturmu vinea, testudo-inis.
daję do, dedi, datum, trado, praebeo, tribuo; wiarę fidem habeo — ostrogi subdere calcaria
daléj tum, inde.
daleko procul, multo; daleko bardziéj multo magis

Danaus
danina tributum
dar munus eris n.
darować dare, donare, tribuo, przebaczam ignosco, pareo z dat.
Datis ac. in
dawno dudum
dawny antīquus, vetus eris. vetustus, pristĭnus. dawniejszy superior
dążę peto aliquid, pergo do miasta peto urbem
dbam o co, consulo alicui; nie dbam non curo 380, contemno.
deszcz imber, bris.
dopozyt depositum
dictator oris
dictatura ae
delikatny tener, ra, rum
dla propter ob z acc. prae. z abl. causa z gen. 294.
dla czego cur? quare? quam ob rem, qua propter; dla tego idcirco, ideo, propterea.
dłoń manus cava
dług aes alienum n.
długi longus
długo diu, diutius, diutissme.
długotrwały diuturnus.
długość longinquitas
do ad, in z acc. do Włoch in Italiam
do tego eo
dobijam się o co quaero aliquid
dobro bonum, commŏdum utilitas, rectum, salus utis f.
dobra bona
dobroczynny beneficus.
dobroć bonitas
dobrodziejstwo beneficium, beneficentia
dobrowolny voluntarius, - nie sponte, sua sponte, ultro.
dobry bonus, melior, optimus
dobrze bene, melius, optime, recte
dobywam expugno, miecza destringo-nxi, gladium, z pochwy nudo, e vagina, gladium
dochód reditus us, vectīgal-is n,
docieram, dojeżdżam adequito
dochodzę vindico
dochowuję conservo
dogodny oportunus
dojrzewam maturesco
dojrzały matūrus
dojść consĕquor, pervenio
dokąd quo?
dokazać facio, efficio zob. donać.
dokądkolwiek quocunque
dokładny perfectus
dokonać ago, perăgo, efficio, perficio. gero, assequor
dola fortuna
dolina vallis
dołączam adjungo nxi z dat. 381
dom domus f. 96 i 372 aedes aedium.
dom wiejski villa

domowy domesticus, domowa wojna bellum civile
domowi bogowie penates.
domagam się requīro, deposco
domyślam się opinor
donieść defero, donoszę nuntio, renuntio, certiorem facio, donoszą nuntiatur.
doniesienie nuntius
dopiero modo
dopóki donec, zob. jak długo quoad
dopomagam juvo, adjūvo z acc.
doprowadzam adduco, perduco
dopytuję się sciscitor
doradzca consultor, auctor.
dorosły pubes ĕris.
dorość adolesco evi. ultum.
dosiądz, doścignąć, attingo pervenio, consequor, perago, penetro
doskonały perfectus
doskonale egregie
dostać się przejść, penetro. pod moc in potestatem venire
dostać febry laborare febri,
dostać się contingo, dostać co potior z abl.
dostąpić adipiscor, adeptus s.
dostateczne jest sufficit.
dostatki zasoby opes, copia, facultates.
dostawić advĕho
dostarczyć praebeo
dostrzegam video
doświadczam experior periclitor

doświadczony probatus
dosyć satis, abunde, affātim;
dosyć jest sufficit
dotkliwie znieść aegre fero, tuli
dotknąć contingo tigi, dotknąć kogo moveo, movi.
dotknięty, saucius.
dotrzymać conservo; dotrz. obietnicy promissis stare.
dotykam tango, laboro z abl.
douczyć addisco,
dowcip sales m.
dowcipny ingeniosus zob. ostry.
dowiedzieć się o czem cognosco, comperio, pĕri aliquid, edoceor 257.
dowieść exploro.
dowód documentum, argumentum
dowódzca, dux, imperator
dowódzca jazdy, praefectus equitum, z dat.
dowodzę praesum z dat. dowodzić czego probare aliquid
dowództwo imperium, ductus. pod twojem dowództwem te duce abl. abs.
dowóz res frumentaria
doznać experior, afficior skzody damno afficior 452, doznać losu utor fortuna
dozwolić patior, concedo, permitto, sino: dozwolić komu pati aliquem,
dożywotni ad dies vitae
drabina scala

drabant satelles, itis
drażnię irrito
dręczę vexo, torqueo, excrutio,
drętwieć torpeo
drewno lignum
drewniany ligneus
droga via, iter-inĕris
drogi carus, carior, carissimus, pretiosus
drugi alter III jedno i drugie utrumque
drzę extremisco
drzewo arbor f. lignum
drzwi janua, valvae, ostium
duch, animus, mens
duma zob. pycha superbia.
Dumnorix gis
dusza anima, z całéj duszy toto pectore
Dunaj Ister
duży multus
dwa, duo, dwa razy bis, dwa lata biennium
dwadzieścia viginti
dwieście ducenti
dwojaki duplex, icis
dwór, na dwór foras
dworak purpuratus
dwukrotny geminatus
dwuznaczny ambiguus
dzban amphŏra
dźbło filus, floccus; ne pili quidem facio
dziad, dziadek avus
działam, ago, gero, efficio
dzida lancea
dziatki filiŏli
dziecko, puer, eri, infans,
dzieci liberi
dziecinny puerilis
dzieci liberi, orum, nati
dziedzic haeres ēdis
dziękuję, dzięki czynię gratias ago
dzieje się geritur od gero
dzielny fortis, manu fortis, strenuus,acer adv. fortiter
dzielić, podzielać co celĕbro
dzielność vis
dzieło factum, opus, eris n.
dzień dies, wednie interdiu
dzierzyć teneo ui
dziewica virgo, inis, wictwo virginitas
dziki ferus, ferox, atrox,
dziś hodie
dziwię się miror, admīror z acc.
dziwny, mirus, mirificus ad mirabilis, incredibilis
dzwięk sonus us

E

Ebro Iberus
Ecbătana, orum
edykt, edictum
Epaminondas ae
Epirota ae
Etruscus
Europaeus
Evander dri.

F

Fidenae arum
Fidenates-tium
fałszywy falsus, fałszywie falso
familia gens, tis
fatyga. warto fatygi, operae pretium est.
Feretrius zob. Jupiter
febra febris 57
figa ficus; filozofuję philosŏphor
flota classis; flamen inis
folwark praedium
fortel, stratagema, dolus, fraus insidiae arum
fundament fundamentum
furia, furia.

G

Gabii orum m.
Gades ium,
gadulstwo loquacitas
Gallus, adj. gallicus
gałązka ramus m.
ganię reprehendo, vitupĕro
gardzę contemno, sperno, aspernor
garstka manus, us f.
gatunek genus ĕris n.
Gaugamēla, orum
gdy quum 539 dum,
gdyby nie nisi
gdyż nam
gdzie ubi, gdziekolwiek ubi cunque
Genēva ae
geniusz ingenium,
gest, migi, vultus us.
gęsty confertus, densus
ginę pereo; godzę na kogo peto aliquem
gliniany fictĭlis
gładzę interĭmo
głód fames is f.
głos sonus, vox cis; f.
głosiciel, woźny praeco onis
głoszę praedico avi atum
głoska litĕra
głośny gloriosus, clarus
głośno clare, palam,
głupi, głupiec stultus, ineptus
głupstwo stultitia
gmin, plebs is, vulgus i 33 turba. multitudo ĭnis f.
gminny plebejus
gnać agere, egi actum; gnany actus
gniew ira, pl. irae; iracundia,
gniewam się irascor, iratus
succenseo 379 z dat stomăchor
gniewliwy iracundus
gnuśność segnities ei
gnuśny ignavus, iners, tis
godność dignitas
godzien, godny dignus, z ablat.
niegodzien indignus 456
godzina hora,
godzi się fas est 628 b.
godzę na kogo peto aliquem
goły nudus
golę tondeo totondi, tonsum
góra mons tis, m.

gorący calidus
gorliwie cupide
gorliwość studium
gorzeć ardeo si sum
gorzki amarus
gościnny, gość, przyjaciel hospes, ĭtis,
gościnnie hospitaliter
gościnność, gościna, hospitalitas, hospitium.
gospodyni mater familias
gospodarstwo res familiaris
gotowy paratus
gotuję coquo, paro wojnę bellum instruo, xi ctum.
gra ludus, us.
grabarz vespillo onis
Graetia kraj
grammatica
granica limes itis: finis
grób grobowiec sepulcrum
grożę immineo ui, insto
gromię increpo
gruchnąć percrebesco, bui
grunt solum, z gruntu fundĭtus, de intĕgro
grzbiet dorsum
grzebać humare
grzeczność comĭtas f.
grzeszę pecco,
grzmot tonitru,
gubię pessum do, dĕdi dătum
gumma gummi 88
gumno horreum
gustowny elĕgans ntis
gwałt gwałtowny vis f. 100 ve hĕmens, impetuosus, atrox; wnie-ter, per vim.
gwałcę viŏlo, gwałciciel ruptor
gwałtowność zob. siła
gwiazda stella f. sidus, ĕris n.

H

Hammon ōnis
haniebny turpis, foedus dedecōrus; adv. turpe, foede
hańba ignominia, dedĕcus
Holōtes um niewolnicy
Helvetii, naród
Hercŭles lis,
Herman Arminius
Historya Historia
Historyk scriptor Historiae,
honor honor oris m.
hucznie laute
hufiec agmen, cohors, caterva, globus, manus, turma, grex-egis m.
huk fragor, sonus us

I

I et, ac,
ja ego 148, ja wprawdzie equĭdem
jadę vehor, vectus sum
jadło cibus i
jadowity venenatus
jądro nucleus
jagoda uva, f.
jaje ovum, n.
jak ut, quo mŏdo, quemadmŏ-

dum, sicut, quam, postquam z Perf ind.
jakby jak gdyby quasi, tanquam, velut z conj.
jak bardzo, jak dalece quantopĕre
jaki qualis, qui, quae, quod,
z jakiéj przyczyny qua de causa,
jakikolwiek qualiscunque,
jakiś aliquis
jak długo quamdiu
jak drogo, wiele quanti
Jambus
jarzmo jugum
jarzyna olus, ĕris n.
jaskinia spelunca
jaskółka hirundo, ĭnis
jasno manifeste
jasny, donośny głos, clara vox
jawnie palam
jazda equites, equitatus us.
ibis, ibis, acc. ibim ptak
ich, zob on is
idę procedo essi essum
idę eo, za kim sequor secutus z acc.
jeden unus, jeden z dwóch alter
jeden drugi alter alter, alius alii alii,
jednoczę consocio
jedynie unice
jego zob. on ille
jedynak unicus
jeleń cervus
jeniec captīvus
Jerozolima Hierosolyma orum
jesień auctumnus m. w jesieni 441
jestem sum
jeszcze adhuc, jeszcze nie nondum; jeszcze raz itĕrum
jeżdżę proficiscor, jeździć na koniu equĭto
jeździec eques, ĭtis
jeżeli si, jeżeli nie, nisi
jezioro lacus, us
język, linqua, sermo, onis, m.
igraszka ludus, lūsus, na igraszkę abl.
igrzyska ludi orum
ile quantum, ile cenić quanti aestimare, facĕre
ilekolwiek quotquot
ile razy quoties
imponujący imperatorius
im quo, tym eo, quanto tanto
imie nomen, ĭnis, n. po imieniu, nominatim,
inaczéj aliter
Indus rzeka
inny alius III wcale co innego longe aliud
interes negotium, co za quid negotii
załatwić int. conficio
Jowisz Jupiter
Isocrātes tis
iść za mąż nubo alicui z dat.
iskra scintilla
istnieć existo

ota animans tis
ter ri rzeka
nāca f. wyspa
gurtha ae,
piter G. Jovis, D. Jovi etc.
Jupiter Feretrius
utro cras
uż jam.

K

kamień lapis ĭdis, saxum
kamienny lapideus
kania milvus m.
kapłan nka, sacerdos tis
kara poena, śmierci supplicium na karę pieniężną skazać, pecunia mulctare,
karcę increpo, castīgo,
kark cervices
karmię alo ui
Karthago Carthago inis f.
Karthagińczyk ski Carthagi niensis, Poenus, Punicus pu nicki
karzę punio īvi itum
karzeł pumilio onis
kawałek frustum n.
każdy quisque
Kassander Cassander dri
kazać komu jubeo z acc. osoby któréj się rozkazuje, a z inf. act. kiedy zaś nie ma oso by z inf. pass.
każdy quisque, quilibet, unus quisque 162 omnis
każdy z osobna singŭlus
każdy z dwóch uterque
kiedy quando, kiedyś unquam, aliquando
kieruję rego, modĕror, kieruję się ducor
kij fustis, fustuarium
kilka kilkanaście aliquot, pauci plures, kilka razy, kilkakro tnie aliquoties, saepius
kładę na czem impono z dat.
kłamca mendax cis
kłamię mentior 157
kłamstwo mendacium
klęska clades, is, strages
kłócę się rixor
kłopot cura f. kłopot robić negotium exhibere
kłótliwy rixosus, cupidus rixae
kłótnia rixa, controversia, al tercatio, jurgium
knuję machĭnor, molior, zdra da się knuje dolus struitur
kobieta zob. niewiasta mulier ĕris
kocham amo, dilĭgo lexi lectum
kochany dilectus
kollega towarzysz collega
komedya fabŭla
komendant prefaectus
koń equus, konno jechać equĭto, equo vehor
konieczność necessitas tis
kończę finio, perăgo
koniec finis m. w końcu deinde
konsekwentny jestem consto mihi

konsulat consulatus
kontent contentus abl. 416
korci mnie piget me
korona, wieniec corona
korzec modius
korzyść emolumentum, utilitas, commŏdum
korzystam parco z dat 379 utor
kosa falx cis f.
kość os, ossis n.
koszt sumptus us
kosztować tyle tanti sto, constare 414 fruor
kosztowny pretiosus
kot felis f.
kotwica ancŏra
koziołek hoedus, caper, kozło nożny capripes, ēdis
kradzież furtum n.
kraj, kraina terra
krajowcy Aborigĭnes
krańce fines
kraść furor
krasić adspergo si 383
kredyt fides ēi
krew sanguis m. ĭnis
krewny propinquus
krok passus us
krokodyl, crocodīlus
król rex, regis, lowa regīna
królewski regius
królestwo regnum; kr. pod ziemne infĕri, orum
krolik cunicŭlus
królobójca percussor, occisor regis
krótki brevis, e kość ĭtas, vĭter
kruk corvus m.
kruszec metallum n.
krwawy cruentus
kryjówka latĕbra, caverna,
kryminalny capitalis
krzak dumetum
krzesło sella
krzew stirps, pis f
krzyczę clamo, clamito
krzyk, clamor, oris m.
krzywda injuria
książę princeps, ĭpis
książka liber bri m. libellus
książeczka
księgarz bibliopōla
księżyc luna f.
kształt forma, figūra, facies ei
kto, który qui 154, który z dwóch uter utrīus
ktoś quidam eujusdam.
któż quis 156
ktokolwiek quisquam
którędy qua?
którykolwiek quicunque
ku ad, versus
kubek pocŭlum n.
kula, słup pila f.
kunstmistrz artifex ĭcis
kunszta bonae artes
kupami catervatim
kupić emo ēmi emtum
kupiec mercator ōris
kura gallīna
kuszę pellicio exi ctum

kuszę się o co peto aliquid
kwaśnieję acesco
kwaśny acerbus, bardzo kwaśny peracerbus
kwiat flos oris m.
kwilenie vagītus
kwitnę floreo, ui w dostatki opibus
kwitnący florens

L

Labienus
Lacedaemończyk ski Lacedaemonius
łączę jungo, adjungo nxi nctum
ląd, terra, lądowy terrenus terrester is e, stały ląd continens terra, na lądzie i morzu terra marique
lament ululatio f.
łamię frango fregi fractum
łapię capio, cepi, ceptum
las silva, saltus,
latam volito volo
lato aestas atis f.
lecę volo avi atum
lecz sed, verum, at; lecz także sed etiam
leczę medeor, z dat. sano, kogo juvo
ledwo vix
legat legatus; legia, legio onis
lękam się timeo ui, extimesco reformīdo, trepido, hoc unum horreo 379
lekarstwo remedium, medicina, medicamentum
lekarz medīcus
lekceważę parvi duco, aestimo
lekki levis, e
lekkomyślny levis, petŭlans,
lekkomyślność lekość levitas
lectyka lectica
lemiesz arātrum, vomer, ĕris m,
Lemnus wyspa
lenistwo pigritia, segnitia
leniwy piger-gri, ignavus
lepiéj zob. dobrze
letnia pora aestivum tempus
Leuctrica pugna, walka p. L.
lew leo onis
leżę jaceo, cubo ui ĭtum; leżę nad czem, przy czem adjaceo z dat.
leży situs est, abest
licho, u licha, gentium, terrarum
liktor lictor oris.
liczba numĕrus m.
liczny frequens tis
Ligeris acc. im
Ligŭres naród
lis vulpes f.
liść folium, n.
list epistŏla, listownie per literas
literatura litterae
litość misericordia
Locri orum, miasto m.
los, sors, tis f. fortuna, fatum, exitus
losuję sortior

lsknąć się fulgēre si
lot volatus us
lotny volūcer, volucris
lubię zob. kocham; lubię co delector aliqua re.
lubo quamquam
lud populus, tribun ludu, tribunus plebis
ludność multitūdo inis
ludny frequens tis
ludzki humanus
ludzkość humanitas
łupię spolio; łupy spolia
Lydijski król Lydiae rex Lysis
łaciński latīnus
łączę conjungo xi ctum
łagodny mitis, godność clementia
łagodzę lenio
łaję convicior, compello
łakomstwo avaritia
łańcuch cuszek catena, torques is f.
łaska favor
łaskawość benignitas clementia
łaskawy benignus, clemens, wie gne
łatka (plama) macūla 383
łatwy facilis two le,
łatwowierny credūlus
łódka scapha, cymba
łokieć cubitus
łotr homo perditus
łowię capio cepi captum
łóżko lectum, lectulum
łucznik sagittarius
łuk arcus us
łup praeda f. raptum
łupieztwo rapina, łupię praedor
łupina cortex icis
łysina calvitium,
łza lacrima

M

ma lat annos-natus
Macedoński król, rex Macedŏnum, Macedo ŏnis
machiny wojenne opĕra rum
macica winna, vitis f.
mądry mędrzec, sapiens, prudens tis
mądrość sapientia f.
mądre jest owo scitum illud est
magnes etis m.
Magus i
Maharbal lis
majątek fortuna, divitiae, res familiaris
majestat majestas f.
malowidło pictura
malarz pictor oris
maleńki parvŭlus
maluję pingo nxi, ictum
mało paulum, pauci 291
małowierny incredibilis,
małoznaczny levis
mały parvus, minor, minimus 130
małżeństwo matrimonium
małżonka conjux ŭgis, uxor.
mam habeo, est mihi, gero

mam się do ucieczki paro fugam duco, puto 363 credo
mamka nutrix cis
Marathonius,
marnotrawić pessumdăre
Mars, tis Martius marsowy; campus Martius
marsz iter itinĕris n.
martwię się czem aegre fero aliquid
martwieję torpeo
maszeruję iter facio
maść unguentum
Massageta ae
massa złota auri pondus
matka mater tris
mawiam ajo
mąż vir i; za mąż iść nubere viro
męczarnia tormentum
Mediolanum miasto
Medus, Medicus
męka supplicium n.
Mettus Fufletius
mężczyzna vir i
męzki virĭlis
mężny fortis, e
męztwo virtus, ūtis,
mianuję appello, dico, nomino, declaro, eligo, designo 363
miara modus
miarkuję tempero 380 sentio- si sum
miasto, urbs bis f. municipium
miecz gladius, ii,
miedź aes aeris
między inter z acc.
miejski urbanus
miejsce locus pl. loci v. loca.
miękki mollis -kość itia
mielizna vadum
mienie res, swoje m res suae
mierny mediŏcris, modicus, mederatus
mierność mediocritas, temperantia, frugalitas
mierzę metior mensus s.
mieszam do czego intermisceo
mieszam się permisceor
mieszkam habito, na m. habitatum sup.
mieszkanie domicilium, tectum
mieszkanie królewskie regia
mieszkaniec incŏla, nieba coelicola
Mathridātes daticus
miga gestus us
milczę taceo, sileo,
milczenie silentium
miłosierdzie misericordia
miłość rodzicielska pietas
miłość caritas atis
miłuję diligo exi ctum,
miły jucundus gratus acceptus
miło mi delectat me 354
bardzo miło pergratum mihi est
mina gestus us, vultus
miód mel, miód robić mellifico
mistrz artifex, magister stra
młody młodzieniec juvĕnis adolescens

młodszy minor natu
młodość pueritia, adolescentia
młodzieńczy juvenīlis
młodzieniec adolescens, juvēnis
młodzież juventus utis, pubes
mnie zob ja
mniéj minus zob. mało,
mniemam arbitror, puto,
mniemanie opinio
mnogość zob. liczba, mnóstwo
mnóstwo multitudo, inis f.
moc vis, potestas
mocno valde, magnopere, vehementer
mocny firmus, validus
mogę possum, valeo 259, nie mogę nequeo
mogiła sepulcrum, tumūlus
moralność mores
mord caedes ium f.
morga jugerum
morski navalis, maritimus, nauticus
morze mare n. morze Czarne Pontus Euxinus
most pons ntis m.
mowa sermo, onis m. oratio f.
mówca orator ōris
mówię dico 232 i 274 loquor cutus s.
mównica suggestus, concio onis.
może fotasse, forte
możni optimates
możny potens ntis
możność potestas
mrukliwy morōsus
mruczę murmūro
mściciel vindex ĭcis
muł błoto limus
mur murus, moenia ium
muszę zob. przymuszony jestem necesse mihi est
Muza Musa bogini
Muzyka musica ice. en
mylę kogo fallo, fefelli, się fallor, erro
mylnie falso, temĕre,
myśl sententia, mens
myślę cogito, sentio, meditor
myślący dobrze benevōlus,
myśliwy venator,
mysz mus, muris m.

N

Na in, ad.
nabawić strachu incutere v. inculcare, injicere alicui timorem, nabawia mnie troski premor sollicitudine
nabór wojska delectus us
nabywam paro, compāro, assĕquor 256 pario, colligo
naczelnik dux-ucis, caput ĭtis princeps ĭpis
naczelnictwo principatus
naczynie vas plur. vasa, orum
nad ad. supra, super, praeter zob. przy
nadarzyć offĕro obtŭli,
nadbiedz consĕquor

nadchodzę adsum, advenio
nadobny formosus
nadsyłać zob. posyłać
nadużywam abūtor usus s.
nadzieja spes, 5 ei
nadzwyczajny singularis, incredibilis. immensus, ingens
nader przez Superl
nadmorski maritĭmus
nadszedł zob. nadchodzę
nadto praeterea
nadzwyczajnie maximopĕre
nagabać carpo
naganiam imprŏbo, vitupĕro.
naganny vituperandus
nagły repentīnus, subĭtus
nagle repente, subito,
nagroda praemium, merces edis, zwycięztwa merces palmarum
nająć condūco xi
najazd vis
najbardziéj najbliżéj najgorzéj zob. bardzo blizko, zły pierwszy, najbliższy proximus
najliczniej czniejszy frequens
naigrawam się illūdo z dat.
najdzielniejszy ferocissimus
najemny żołnierz mercenarius miles
najpierwszy primus
najprzód primum, primo
najprędzéj jak quam primum
najwięcéj rzeczy plurima
najwyższy summus
nakazuję impĕro, jubeo
nakład koszt sumptus us
nakłaniam impello, się pellor perdūco
nakłaniacz impulsor, daję się nakłonić impellor pass.
nakoniec tandem, denique, postremo, ad postremum
nakształt instar
nalegam contendo ab aliquo
nalewam infundo udi
należę pertineo, się debeor
należycie bene
należy się zob. trzeba,
należało dignum erat
nałóg consuetūdo f.
namiętność cupiditas f.
namiot tabernaculum
namówić persuadeo si z dat.
namyślam się delibĕro
napadam invādo asi sum, impĕtum facio, adorior ortus s. agredior essus s.
napad impĕtus, us.
napaść incursio,
napawam imbuo, ui
napchać compleo, expleo
napełniony napchany refertus
napełniam impleo, expleo, repleo evi etum
napełniam radością gaudio afficio
napój potus us, potio onis.
napominam hortor, exhortor moneo z napomnienia monitu
napomnienie exhortatio
napowrót wpędz. repello repŭli

naprawiam, emendo, restituo, reficio
naprawiony emendatus
napróżno frustra
naprzód wysłać praemitto
naprzód prorsum
napuchnąć tumesco
narażać się se offerre periculo
nareszcie tandem, denique
naród gens f. tis, populus, civitas
narodzenie, ante vel post Christum natum
narzekanie querēla f.
narzekam lamentor · kanie-tio
narzucam impōno sui
Nasīca cae nazwisko
naśladowca, wniczka, imitator trix 329 wanie tatio.
naśladuję imitor atus s.
naśmiewam irrideo risi
nastający instans tis, spodziewam się, iż to nastąpi spero fore ut.
następnie deinceps
następuję po kim sequor, consequor aliquem; succēdo alicui
następujący sequens proximus
nasycam satio, się satior
nasz noster 166
natarcie concursus
natarczywość vis zob. siła
natężony intentus, żenie contentio
natrętność importunitas
natura, przyrodzenie natura
natychmiast statim, confestim
nauczyć się disco, didici; kogo doceo, edoceo 356
nauczyciel lka, magister-stra, praeceptor 329 ptrix
nauka, doctrina, studia, litterae, praeceptum, nauka wymowy institutio oratoria
nawał concursus
nawałnica procella
nawet vel, etiam, nequidem
nawzajem invīcem
nazajutrz altera dies, postridie, postero vero die
nazbierać collīgo ēgi
naznaczyć constituo, designo
naznosić confĕro, contŭli
nazwisko nomen, inis n.
nazywam voco, appello, nomino, cognomino; się pass. est mihi nomen 386
Neapŏlis acc. im abl. i
Nero, onis
Nervii, orum naród
nędza miseria
nędzny miser ĕra erum
nic nihil
nie non, haud
niebawem mox
niebezpieczny periculosus czeń. stwo periculum, discrīmen.
niebianie coelestes, coelicŏlae
niebiegły imperītus
niebieski coelestis
niebo coelum, z nieba coelitus

nieco, niedługo aliquantum, paulo
niechcę nolo 363
niecierpliwy impatiens, wie, nter
niedbalstwo negligentia incuria, aty, gens
niedogodny alienus, inīquus (locus) dnie incommodum
niedołężny imbecillus
niedostaję desum z nom. de ficio z acc.
niedostatek inopia, penuria, difficultas;
niedostateczny inops ōpis
niedźwiedź ursus
niedoświadczony imperītus
niedouwierzenia incredibile est
niegdyś olim, quondam
niegodny indignus 456
niegodziwy nefarius, perditus 130
nie godzi się nefas est
najako quodam mōdo
niejaki czas aliquamdiu
niejakiś aliquis
niektórzy non nullus, quidam, singuli, aliquot, pauci
nieludzkość inhumanitas
nie mam careo, non esse
niemowlę infans tis
niemy mutus
Niemiec Germanus
Niemcy Germania (kraj)
nienawidzę odi, 268
nienawiść odium, invidia,
nienaruszony incolūmis intēger
nieobecny absens tis cność tia
nieobeznany nieokrzesany rudis
niepamiętny immēmor
niepewny incertus
niepoczciwy improbus
niepodobam się displiceo cui
niepodobny dissimilis 378
niepodobieństwo dissimilitudo inis f.
niepohamowany śmiech cachinnatio
niepojęty incredibilis
niepokoję perturbo
niepomyślności adversae res
nieporuszony implacabilis
nieprawość improbitas
nieprzyjaciel hostis, nieprzyjacielski inimīcus
nieprzyjaźń niep. krok inimicitia
nieprzyjazny inimicus, infestus
nieprzyjemność molestia,
nierozsądny stultus, dnie te
nieroztropny imprūdens tis,
nierozważny inconsultus, imprūdens
nieskazitelny intēger
niesławny ignobilis
nieśmiertelny immortalis, ność, tas
niespodzianie ex improviso

niespodziewany inopinatus
niespokojność cura
niesprawiedliwość injuria
niesprawiedliwy inīquus
nieświadomy ignārus inscius 408
nieszczęście malum, adversae res
nieuprawny incultus
niosę fero 261 tuli, latum
nietknięty intactus
nietylko non solum; non modo
nieumiarkowany immoderatus
nieurodzajny sterilis, dzajitas f.
nieustraszony intrepidus
nieuważam że nego
nieużyteczny inutilis 376
niewątpliwy minime dubius
niewczesny intempestivus, im maturus
niewdzięczny ingratus
ingrātus animus
niewiadomość ignorantia, niewiasta mulier, femina
niewiem ignoro
niewinny innōcens
niewinność innocentia
niewola servitus, servitium,
niewolnik servus, jeniec captivus, niczy vilis
niewstrzemięźliwy intemperans
niewykształcony incultus
niewymowny infacundus
niewytrzymały impatiens 411
niezawodny certus
niezgoda discordia, dissensio dissidium
niezliczony innumĕrus, innumerabilis, infinītus
niezłomny impenetrabilis
niezmienny immutabilis
niezmierny ingens, incredibilis, ność immensitas
nieznacznie sensim
nieznajomość ignorantia, nieznany incognitus ignobilis
nieznam ignōro
nieznośny intolerabilis
niezwykły insolitus, inusitatus
nigdy nunquam, unquam
nigdzie nusquam, nigdzie w świecie nusquam gentium, terrarum
nikczemnik ignāvus
nikczemność imbecillitas
nikt nemo 301, aby nikt nequis
nim priusquam 540, nim zamknięto priusquam claudĕrentur, nim zob. on
niosę fero tuli, latum, gero gessi gestum, parie, pepĕri partum,
niweczę deleo, evi etum
nizki infĕrus 131 humĭlis
niż quam
niżéj infra
noc nox ctis w nocy noctu nocny noctcurnus
nocuję pernocto
noga pes, pedis m.

noszę gesto, porto, fero, no szę przed kim praefero alicui
notuję noto
nowina nuntius m.
nowo nuper, nowy nova res
nowość novitas
Numantini
Numidijski Numidicus, num. król rex Numidiae vel Numidarum
nuże zaś age vero
Nympha

O

O de 308
Obaj ambo, orum-obus, uterque 139
obawiam się timeo, metuo 330 vereor
obawiam się o życie metuo de vita
obawa metus zob. bojaźń
obces temere
obcuję utor 454 z abl.
obcowanie familiaritas, consuetudo, obcy alienus 457
obciągam obduco
obciążam onĕro, obciążony onustus
obchodzę eo, circumeo
obchodzę się z kim tracto aliquem celĕbro
obcy alienus,
obdarzyć dono 383, rzony praeditus 456
obdzieram spolio
obecny praesens cnosć-ntia, w obecności coram
obejść się bez czego careo abl., circumire
obelga injuria, convicium; contumelia
obfitość abundantia, obficie copiose, obfity abundans, largus, uber, uberior,
obfituję abundo, affluo 430.
obiad coena, duję coeno
obiecuję polliceor, icitus sum promitto, isi-issum
objechać okrętem circumnavigo
objeżdżam obequito dat.
obieram creo, eligo, deligo 363
obietnica promissa pl.
oblegam obsideo circumsideo
oppugno, oblężony obsessus circum-sessus, żenie obsidio
oblewam circumfluo, fundo udi usum
oblicze vultus, adspectus
obłok nimbus
obłuda simulatio amoris
obmierzło taedet me 354
obmowa maledictum
obmowisko maledicentia,
obojętny anceps, pĭtis
obojętna jest nihil refert
obok praeter,
obora stabulum
obóz castra; obozem stanąć castra ponere.
obowiązek officium, munus ĕr

obracam torqueo, si tum con-verto, ti sum
obraz imago, specŭlum,
obrażam offendo, laedo, sum, obraza injuria
obrócić verto, verti, versum
obrona zob. załoga, obronny zob. warowny
obrona sądowa dictio forensis
obrońca defensor, patronus
obrotny industrius
obrząd ritus, us
obsaczyć circumire
obsiać consĕro
obskoczyć circumsto
obszar campus
obtarty detrītus
oburzony iratus
obudzić expergiscor-rectus s.
obustronnie z obu stron u trimque
obwarować munio, communio
obwiniam reum facio
oby utĭnam z conj.
obyczaj mos, moris m.
obyczajność mores
obyczajniejsi melius morati
obydwa uterque
obywatel civis, obywatelstwo civitas
obwarować munio 4
obwiniam arguo, coarguo insi-mŭlo, accūso 416 crimini do
obwiniony reus
obwinienie crimen
obwód circuitus, us

obżałowany zob. obwiniony
ocalenie salus, utis f.
ocalony salvus, conservatus
si, ocalić servo, conservo
ochłodzić defervesco
ochota alacrĭtas, studium cupĭdo inis criter
ochotnik voluntarius
ochraniać parco, 379 z dat.
ociągam moror, ociągam się cunctor, gravor
oczekuję exspecto, praestōlor z dat., maneo nsi
oczekiwany exspectatus
oczyścić libĕro 416 z abl.
oczywisty manifestus ście, ste od a, ab 308
odbywać bieg conficere cursum
odbieram accipio, adĭmo
odchodzę discedo, recedo, abeo
odciąć interclūdo, 384, exclūdo
odciągam averto, revŏco
odczytać recito
oddalam removeo 458 jestem oddalony disto, absum, relĕgo,
oddaję reddo, trado, oddaję, poświęcam się vaco, oddany deditus
oddalony jestem absum,
oddycham spiro
odebrać urząd, abrogare magistratum, odebrać odmowę repulsam fero
oddech spiritus

oddzielnie separatim
oddzielić discerno
oddział pars, manipŭlus
odebrać eripio
odjąć odejmuję adĭmo, detrăho, dowództwo imperium abrogare
odejść abire
odeprzeć repello, depello, fundo, udi usum; prohibeo ui
oderwać abalieno
odjechać proficiscor
odkładam differo, repōno
odkrywam aperio, patefacio, detego
odkupić redĭmo
odległy jestem disto, distans absum
odległe siedm mil intervallo septem
odliczyć numĕro
odmawiam nego
odmienić muto
odmowę odebrać repulsam fero
odmówić recūso, nego
odnieść, odnoszę refero, rettŭli, reporto, pożytek
odnieść fructum capere
odnowić renŏvo, restauro restituo, odnowiony renovatus
odpadam deficio descisco, ivi, itum
odpadły abalienatus
odpadnięcie defectio
odpędzam pello pepuli pulsum
odpieram propulso fundo, arceo, removeo, do odparcia ad arcendam vim
odpieczętować list solvo epistolam
odpłynąć navĭgo
odpoczynek quies, requies
odpoczywam quiesco
odpowiadam respondeo ndi sum
odpowiedni accommodatus
odpowiedź responsum,
odprawiam podróż iter facio
odprowadzić redūco, abduco, dedūco
odpuszczenie remissio
odradzam się revivisco, 250
odrywam avello,
odrzucam repudio, recūso rejicio aliquid
odstępuję recedo, discedo, desisto, discrĕpo,
odsłaniam nudo
odstraszam deterreo 515
odstręczam averto, abalieno meis rebus aliquem
odsyłam delego
odszedł zob. odejść discedo
odwaga audacia, virtus, animus.
odwalić amoliri
odważam się audeo, 176
odważny audax acis
odwiedzam visito, adeo aliquem
odwodzę arceo, deterreo ab aliqua re.

odwoływam revŏco, prŏvoco
odwrócić averto, amoveo, depello, propulso, prohibeo, odwrócony aversus, odwrót reditus
odziać vestio, induo
odzierać deglubo, psi
odzież vestis, vestimentum
odznaczam się excello, emineo praesto
odzwyczaić, oduczyć, dedoceo, odzwyczajenie desuetudo, inis f. 356
odzyskuję recupĕro, recipio
ofiaruję offĕro, defĕro, tuli, latum
ofiarować immŏlo
ofiara sacrificium, sacrum, immolatio, supplicium
ogarniam teneo, complector, capio; potior, z abl. panowanie rerum potiri 455
ogarnia bojaźń invadit metus
ogień ignis m.
oglądam się specto, w tył respicio
ogłosić renuntio, declāro, promulgeo, appello, nomino
ognisko focus
ogniwo vinculum
ogołocony nudus
ogołocić nudum facere 360 orbo, privv. 458 ogołocony nudus, vacuus z abl.
ogon cauda, za ogony caudis
ograniczam termino
ograniczony inscius
ogród hortus
ogrodnik hortulanus
ogrodzić sepio sepsi, ptum
ogrodzenie sepimentum
ogrom moles is f.
ogromny ingens, tis
ogrzewam foveo, vi, tum
o ile quanto
ojciec pater, parens, tis
ojcobójca parrhicida, stwo, parrhicidium
ojczysty patrius
okazuję declāro, ostendo
okaziciel index, ĭcis
okazuję się appāreo, praebeo, praesto me 363, invenior
okazałość dignitas, apparatus
okazały splendidus
oko oculus
okolica regio, onis
okoliczność res, zob. czas
okolić, ogrodzić sepio, sepsi septum
około circiter, circa, około państwa de civitate
okrąg ziemski orbis terrarum,
okręt navis f.
określam describo
okropny ingens, dirus, foedus
okrucieństwo crudelitas, atis
okrutny crudelis, e
okrywam tego, vestio
olbrzym gigas ntis
oliwa oleum
Olympias olympijski olympicus

ołtarz ara
omijam praetereo
omylić fallo, fefelli
on ille 152 is.
odpadam decīdo
opanować occupo, potior, 455 z abl. incedo, essi
opasać sepio, si, ptum
opatrzyć instruo, exorno
opatrzony praeditus
opieka tutēla
opiekun tutor, auctor
opieram się resisto
opieszałość socordia, lassitudo
opiewam cano cecĭni
opisuję describo
opłakuję lugeo, xi, lacrimo
opłakiwanie comploratio
opłonąć de, effervesco
opowiadam narro, prŏloquor opowiadanie narratio, fabŭla
oprzeć się resisto, restĭti
oprócz praeter
opuszszam relinquo, destituo desēro ui ertum
praetermitto 512 intermitto, decedo
oraz simul
oręż arma, mało znaczy parvi sunt, podnieść arma capere
Orpheus, voc. Orpheu
orzech nux, cis f.
orzę aro, avi
oś axis, m.
osada colonia, dnik colōnus
osadzić urzędników magistratum creare
osądzić judico, puto
osiągnąć assĕquor, consequor adipiscor, adeptus sum, potior z abl., osiągnąwszy potitus imperio
osieść considere
osiem octo, osiemdziesiąt octoginta, ósmy octavus
oskarzam accūso, arguo 416, yciel, accusator, rzenie satio
osłabić debilĭto
osławić famosum reddere
osoba persōna
osobliwy singularis, praecipuus
osobliwie imprīmis
ostatni extremus, ultimus, novissimus
kończyny Indyi extrema Indiae
ostroga calcar, aris, dać ostrogę subdere calcaria
ostrożność providentia
ostrożny cautus, ostro acriter
ostry acer 126
ostrzedz admoneo,
oświadczam declāro, dico
oświecam illustro
oswobodzić zob. uwolnić libĕro
oszczędność parsimonia
oszczędzam kogo, parco alicui 379
oszczerstwo calumnia
oszukaństwo fraus, dis f.
oszukuję decipio, fallo, fraudo zob. kłamię

otaczam co circumsto, circumeo 351 circumdo, cingo, sepio, stipo 383
otoż en, oto ecce, 374
otrzymuję reporto-victoriam
otoczony circumdatus septus, circum fusus zob. oblewam
otrętwiałość torpor, oris m.
otwarcie palam, aperte
otwieram aperio ui, patefacio, resēro; otwarty apertus, cie, te
otworem stoję pateo
otrzymuję ac, recipio-re, obtineo
ów ille 152
owad insectum
owca ovis
owoc fructus, owoce poma
owszem imo
ojczysty patrius
ozdoba decus, ŏris ornamentum
ozdobić orno, ozdobiony ornatus
ożenić sie uxorem ducere
oznaczyć designo, significo, indĭco, definio
oznajmić indĭco, xi, ctum, renuntio
oznaka signum

P

Pachnę oleo 352
Padus Po rzeka
pagórek collis m.
Palatinus collis
palec digitus, ani na palec ne digitum transversum quidem
palę się ardeo, si
pałam flagro, pałający flagrans
pałka clava
pamięć memoria od pam. ludz. post hominum memoriam
pamiętam memĭni
pamiętny memor-ŏris 408 memorabilis, niepamiętny immĕmor
pamiętnik Commentarius
pan, pani dominus, herus, hera, swój pan sui arbitrii,
panowanie imperium dominatio, potestas, principatus
panuję regno, impĕro, imperĭto, dominor dat. moděror, tempĕro 380
państwo imperium, regnum, civitas, respublĭca
parcyalność studium partium, partya factio
Paryż Parisii
parzysty par, nieparzysty impar
pasę pasco, pavi, pastum
paść, los pada contingo
pasierb privignus
pasmo jugum
pasterz pastor oris
patrzę na co specto, intueor, aliquid
Pausanias, ae
Paweł Aemilius Paulus Aemilius

Październik October
pęd impĕtus z pędem w pędzie impĕtu
pędzę ago, egi, actum
pełny plenus, refertus 408
pełnię assĕquor, powinność fungor munere
Pelopidas, ae
Pers, Peloponnesius, Persa, ae, król perski rex Persarum
Persya Persis ĭdis, perski persĭcus
pewien quidam, certus
pewność fiducia
philosophor depon.
Phocion, onis
Phrygia ae
piechota pedĭtes
pięć quinque, pięć razy quinquies, pięć lat quinquennium
pieczę mieć consŭlo, caveo z dat. 380
piędziesiąt quinquaginta
piękność pulchrĭtudo, inis f.
piękny pulcher, decōrus praeclārus, kność pulchrĭtudo, kna jest pulchrum est 130
pieniądze pecunia, nummus
pienie carmen, cantus
pierś pectus, ŏris, n.
pierścień annŭlus
pierwéj pierwszy prius, prior
pierwotny pristĭnus
pierwszy primus, princeps, wsi primores
pierwszy z dwóch prior, pierwszy raz primum
pierwszeństwo principatus
piesi pedites
pieszo, piechotą pedibus, zob. nogami, pieszy pedester, ris
pięść manus
piętnaście quindĕcim
pies canis
piję bibo, bibi na zdrowie twoje propīno tibi salutem
pilny diligens, nie, ter.
pilnuję czego colo aliquid
pilność diligentia
Piraeus port
pisarz scriba, ae, scriptor
piszę scribo psi ptum
pismo scriptum
płaczę fleo, lacrimo, płacząc lacrimabundas, lacrimans
płaca stipendium
plac area
pijany ebrius
plan consilium, ratio
płaszcz pallium, paludamentum amicŭlum
płomień flamma
płochość zob. lekkość
płonny vanus
plon zob. owoc
plony fruges
płynę fluo, profluo, influo przez co praeterfluo z acc. żegluję navĭgo
płynnie plane
pobić caedo, vinco fundo pello

po post, per, po pięciu, dziesięciu quini, deni
poblizki propinquus
pobożny pius, znosć piĕtas
pobłażam indulgeo, si
pobudzam excito, concito mo veo, pobudzony motus
pocałowanie osculum
pochlebiam adūlor, z acc. blandior z dat.
pochlebca adulator assentator stwo atio
pochód agmen, iter, pochód odprawiać iter facere
pochodzenie orīgo, inis f.
pochować effĕro, humo, sepelio, condo, wanie sepultura
pochodzę proficiscor, z bojaźni metu
pochwa vagīna,
pochwalam laudo, collaudo, probo, lacz laudator
pochwała laus, laudis f
pochwycić rapio, ui aptum, arripio ui
pociągam traho, evoco
pociecha solatium, gaudium
pocieszam consŏlor
pocisk telum, jacŭlum
początek initium, orīgo f., kowo, z początku initio, początki elementa
poczciwy probus, honestus, wość probitas, honestas
poczem quo facto, deinde postea
poczuwam sentio, sensi, sensum, się do czego, conscius sum, 408 wanie conscientia.
poczytuję za duco, tribuo, verto do vitio, decŏri z dat.
pod sub, infra, apud, ad
podaję narro, trado, praebeo, do pugnandi occasionem vel potestatem praebeo
podaję się w niebezpieczeństwo immitto me in periculum
podać do pamięci memoriae prodere
podarunek munus ĕris, donum
pobić subĭgo, subegi, perdŏmo
podczas dum 544
poddaję trado, dedo, subijcio, danie deditio
poddany, podległy subjectus
poddostatkiem affātim
podejmuję suscipio
podejrzenie suspicio
podejrzywam suspĭcor
podejrzany suspectus
podeszły provectus
podjąć zob. podejmuję
podlatuję subvŏlo
podległy tributarius
podług secundum, ex,
podniecam concĭto
podnoszę erigo, erexi, tollo sustuli sublatum, colligo, pod.
wojnę bellum decerno
podobam się placeo, ui
podobieństwo similitudo do kogo dat.

podobny similis, do prawdyp
podołać sustineo ui
podpalić succendo, di sum
podróż iter, ineris
podróżny viator, oris.
podstęp dolus, fraus, dis, f.
podsycam alo m.
podżegacz machinator
podupadł intercidit
podzielić divīdo, particeps esse
podstawić subpōno
podsunąć substituo
podzielić rok describere annum
podziemne królestwo infēri, orum
podziwiam admīror dep. 175.
podziwienie admiratio
podziwienia godny admirabilis
podźwignąć restituo
Poeni Karthaginczykowie
poeta poeta
poezya, poesis 56 poema tis.
pogardzam contemno, sperno nor, aspernor, repudio ali quid, z acc. pogarda contemptus, us
pogodny serenus
pogodzić reconcilio; aby się Lac. z królem pogodzili, ut Lacedaemoniis cum rege conveniret
pogoń, iść za kim persĕquor, 353 zob. ścigam
pognębić opprimo essi essum

graniczny finitimus, vicinus, verisimilis, probabilis. cre dibilis
pogrążonym być obruor np. vitiis; pogrążony jacet
pogrzebać sepelio
pogrzeb funus, ĕris sepultura
pojednać się in gratiam redire
pojętny docilis
pojedyńczy singulus, singularis
pojmuję capio, intelligo, żonę uxorem duco
pojmowanie perceptio
poimać captivum facere, capio
pójść za kogo nubo z dat. za radą sequor consilium
pokarm cibus, zkąd poszło quare fiebat
pokazywacz demonstrator
pokazuję monstro ostendo, praesto, exhibeo, indico probo, się appareo
pokładam pono
pokój pax f. w pokoju i w wojnie domi bellique 373 v. domi militiaeque
pokolenie tribus, us f.
pokonać fundo, opprĭmo
pokonany fugatus
pokorny, -nie supplex
pokrewny propinquus, wieństwo, affinitas
pokrywam operio, dissimŭlo
pokrzepiam reficio, confirmo
połączyć adjungo
pole ager, gri m.
polecenie negotium, commendatio

polecieć sector 353
polecenie mandatum, praeceptum
poledz cado, cecĭdi, casum
polegam na czem nitor 454 positum esse
pół dimidium, pół, pół zob. częścią
połączyć conjungo z czem alicui z dat.
połączony zob. ciągły
połączyć jungo
po łacinie latine
półbarbarzyniec semibarbărus
polecam commendo, mando
polecenie mandatum
poledz cado, cecĭdi, casum, intereo, ii
polegam situs sum
policzyć do czego, adnumero z dat,
północ septentrio
półk legio, onis f
północny wiatr Aquĭlo
polowanie venatio
połowa dimidium
położenie conditio, status situs, us, położony situs a um
położyć się procumbo, cubui.
położyć pono, posui, itum
położyć koniec facere, adferre finem
poluję venor, atus s.
połykam devŏro
połyskuję się niteo,

pomagam prosum § 188 sum venio auxilio
pomiarkować sentio, sensi
pominąć praetereo
pomnażam augeo, xi, ctum, się pass
pomnę memini, imperat. memento, 412 recordor, reminiscor
pomoc adjumentum, za pomocą Abl. opera, auxilium, praesidium (opis) za pomocą abl. ope, na pomoc przyjść auxilio venio, pomoc dawać nieść opem ferre, opera, auxilium.
pomocnik, czka adjutor, trix,
pomódz, adjŭvo z acc.
pomówić collŏquor
pomścić ulciscor
pomyślny prosper, faustus, secundus
pomyślność secundae res, prosperae res, fortuna, felicitas
pomyślić cogito
ponawiam renŏvo
ponęta illecĕbra
poniechać zażyłości, dimitto usum
ponieważ quoniam, quod, quia
ponoszę patior, perpetior, perfĕro, subeo, obeo, perfungor; ponieść śmierć obire, occumbere mortem
ponoszę trudy niebezpieczeń

stwo perfungor laboribus, periculo, ponieść karę subeo poenam
Pontus (Euxinus) morze Czarne
popaść incido, venire, w nieb. recidit
popęd pulsus
popędzam impello, excĭto
popełnić committo, popełnione commisum
popieram ago, juvo, adjŭvo
poprzedzam praecurro, anteeo z dat.
poprawiam corrigo, emendo, 318
poprzedzający proximus
poprzestać desino, ii
pora tempus, occasio
poradzić consŭlo, ui, ultum, chcąc się poradzić part. fut. z porady consilio
porodzić pario peperi, gigno genui, genitum.
porównać compāro, confĕro,
poruszam moveo, permoveo
poruczam fido, confido 454
porwać arripio, ui
poruczam credo, committo
poruszenie zob. ruch
poruszam moveo, permoveo
poruczam, fido, confido 455 credo, committo, trado
porzucam desĕro, ui, rtum
porywam rapio do porwania, arripio ui, ad rapiendas virgines
porządek ordo, ĭnis m.
posag dos, tis, f.
posąg signum, statua, stawiać ponere
pościągać colligo
poseł legatus
poselstwo legatio, onis
posiadłość possessio, fines
posieść possideo, edi, essum, 318
posiadam zob. mam
posiłki auxilia, posiłek auxilium
poskramiać coerceo, domo
posłać prosić o pokój mitto petitum pacem
posłaniec nuntius, tabellarius
posłuszny jestem pareo, obedio, obtempĕro
posłuszeństwo obedientia
pośmiewisko derisus
pospieszam propĕro, matūro
pospolity communis, vulgaris, nie stopniuje się § 136
pospólstwo vulgus, plebs, bis multitudo inis, zob. gmin
pośrednik internuntius
postać forma, species
postanowić statuo, instituo, constituo, decerno
postąpić surowo względem was animadvertere in aliquem
postawa statura

postawić colloco, exstruo; szyki instruere aciem
postępuję progredior, procedo incedo, sequor, persequor, viam. postępować przeciw komu in quemquam consulo
postępować sobie gero me, se gerere
postępować przeciw komu consulo in aliquem, anima dverto graviter in aliquem,
postęp dalszy tractatus
postrach terror
postęp progressus
postrzedz animadverto, consci sco, sentio, conspicor
posunąć się procedo
poświęcić dedo, dico, dedico, się studeo, do, navo ope ram, impendo
poświęcony sacratus
poświęcam szlubuję, devoveo, sacro
posyłam mitto 229
poszanowanie veneratio
poszedł zob. pójść
poszukuję poszukać quaero
potajemnie clam, tacite
potęga potestas, potentia, opes opum plur.
potem post, deinde, postea
potężny potens
potępić damno, condemno, o zdradę proditionis
potok torrens, tis
potomkowie posteri
potomność posteritas
potomstwo proles, stirps f. progenies
potracić percutio, stracić co effundo
potrafię zob. mogę possum
potrawa zob pokarm
potrzeba indigeo ui
potrzeba desiderium, utilitas.
potwierdzam approbo
potrójny tripartitus, triplex, spo lia trigemina
potyczka proelium
potykam się pugnam cieo
potykam się upadam, labor lapsus s.
potrzeba opus est
potrzeba necessitas, ani w téj potrzebie, nawet ne eo qui dem tempore
potrzebny necessarius 127
potrzebuję egeo, indigeo z abl. opus est 453
potwierdzam compróbo
poufałość familiaritas
poufały familiaris, e
poufale familiariter
powaga poważanie auctoritas, severitas
powątpiewam dubito
poważny severus
poważać wysoko magni aesti mare, poważanie verecundia
powiązać vincio, nxi, nctum 4
powiedzieć dico, declaro,

affĕro, zob. mówić, powiada pada, ait.
poważam aestimo, facio zob. § 414, poważam się audeo
powiększam augeo, amplio, multiplico, się augeor
powiększéj części plerumque,
powieka palpĕbra
powierzam committo, permitto credo, credidi
powiesić suspendo
powieszenie suspendium
powietrze aer, tempestas
powinienem debeo 492
powinność officium, munus zob. pełnię
powinowaty propinquus
powinowactwo affinitas
powitać salūto
powoduję duco, powodowany ductus
powodzenie successus, secundae res
powód ratio, occasio, causa
powolny jestem obtempĕro, obsĕquor 353 indulgeo pareo
powracam revertor, redeo, ii
powrócić coreddere, restituer
powrót reditus
powściągnąć moderor, tempĕro irae, 380 z dat. supprimo reprimo iram, querĕlas skargi
powściągam compesco coërceo
powstaję orior, surgo
powstrzymujący stator-oris
powszechny zob. pospolity communis
powstać existo, orior, exorior
powstać z łóżka surgere cubĭculo
powtórnie denuo, itĕrum
powoduję się rego
powyższy superior
powziąść capio, cepi, captum concipio
pożądam expĕto, desidĕro
pożądany optabilis, exoptatus
pożar incendium, ardor
pożądanie desiderium
pozbawiony expers 408 careo
pozbawić orbo, privo nudo 458
pozbyć amitto
pozdrowienie salus utis
pozdrawiać saluto
pożeram devŏro
poznać cognosco, intelligo, noscitans
późny serus, posterus 131
późno sero
poznosić confĕro
pozostały relĭquus
pozór species
pozostaję super sum, maneo, nsi, remaneo, nsi 346 persevero
pozostawiam relinquo - liqui, ctum
pozwać postŭlo, reum facio
pozwolić concedo, permitto sino, patior
pozyskać nanciscor

pożyteczny utilis
pożyteczny jestem prosum
pożytek commŏdum, utilitas, fructus
pożywienie victus, nutrimentum, alimentum
pozwalam admitto, permitto, sino
praca labor, opus, opera, warto jest operae pretium
pracowity laboriosus
pragnę appĕto aliquid, expĕto cupio, volo, concupisco īvi, volo, opto; napoju sitio pragnący appetens
pragnienie sitis, desiderium
pradziad avus
prawda veritas, verum
prawdopodobnie verisimile
prawica dextra (manus); po dać dare
prawdziwy verus; wie, re
prawidło praeceptum
prawie fere, paene, ferme, prope, propemŏdum
prawo jus jura, lex, legis f.
prawo obywatelstwa civitas
prawo gruntowe lex agraria,
prawnik peritus juris 409
prawość religio
prawy probus, bonus
prędki celer
prędko celeriter, kość tas
prędzéj nim priusqam
probuję conor, tento
proces lis, litis f.
próg limen, ĭnis
prócz praeter, z acc.
prócz tego praeterea
promień radius
prowadzę duco, fero
prożby preces, cum
prostota simplicitas
prosty, sto simplex, citer
proszę o co peto aliquid, quaeso, oro, rogo 358 obsĕcro, kogo o co ab aliquo aliquid
prowadzę duco, gero, gessi gestum, dego, życie, vitam, vivo, ago 352 wojnę prow. gero bellum
prowincya provincia
próżny, próżen inanis, varius vacuus z abl.
próżno frustra
przebaczam ignosco
przebaczenie venia, przebijam transfigo, xi
przebudzam excito
przebyć transcendere
przebywam, przebiegam pergro, transeo
przechadzam się incedo, ambŭlo
przechwalam się magnifice loquor
przecie tamen
przeciw contra
przechodzę praetereo, transeo, migro; przechodzę przewyższam, anteeo, antecedo,
przeciąg intervalum

przeciw, przeciwnie, contra, adversus
przeciwny, wnik contrarius, adversarius
przechylam inclīno
przecie raz tandem
przeczę nego z acc. następuje quin ullus
przeczytać perlĕgo
przed ante z acc. prae. coram
przedaję vendo, vendidi
przedłużam prorogo
przedmiot res, negotium
przedni praestans przedniejszy princeps, przedniejsi, arystokraci optimates, primores, procēres, nobiles
przedsiębiorę przedsięwziąść suscipio, capio
przedsięwzięcie susceptum, conatum
przedtém antea z acc. prae.
przedział intervallum
przegrać bitwę amittere
przejmuję się afficior, affligor
przejęty perculsus
przejście transitus
przejść transeo, ii perăgro
przekładam praefero, aliquem
przekląć devoveo, ōvi
przekonać persuadeo z dat.
przekonany jestem mihi persuasum est
przekonać convinco, comperio
przekonanie opinio
przekupić corrumpo, upi uptum
przekroczyć traijcio 364 transgredior
przelać fundo
przełamać perrumpo
przelecieć transvŏlo
przelęknąć się perterrefieri factus
przełożony jestem praesum praefectus z dat.
przemówić verba facere
przełożyć nad praeficio, praepōno alcui
przepiórka coturnix, cis
przemagam superior sum
przemawiam allŏquor
przemijający volatilis, fluxus,
przemyślność sollertia
przemysł industria
przemoc zob. siła vis
przenikliwość sagacitas
przeniknąć penētro
przenoszę praefero, antefĕro praepōno, antefĕro, nad co z dat.
przenieść transfero, confĕro transloco, traijcio
przenoszę, przewyższam praesto, fĕro
przenoszę się dokąd confĕro me contŭli
przepędzam transigo, abigo, egi, actum, commŏror
przepis praescriptum, praeceptum
przepływam permeo 351 praeterfluo, transnato

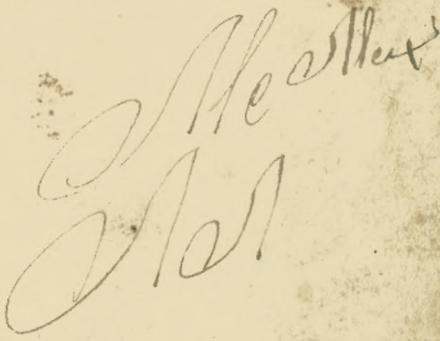

WYŻSZA SZKOŁA
PEDAGOGICZNA W KIELCACH
BIBLIOTEKA
162276

Biblioteka WSP Kielce
0127247